

PARAULES i EXPRESSIONS

de les

“RONDAIES MALLORQUINES”

GABRIEL FERRER LLABRÉS

I N D E X :**Pàgina**

1) PRÒLEG	. 3
2) PRESENTACIÓ	. 4
2.1 Un llegat inestimable	. 4
2.2 Lectura continuada tom a tom	. 4
2.3 Llistat alfabètic complet de paraules	. 5
2.4 Revisió de les paraules en el DIEC2	. 6
2.5 Llistat alfabètic d'expressions	. 6
2.6 Llistat alfabètic i numèric de les rondalles	. 7
2.7 Aclaració sobre diferències de paginació	. 8
2.8 Paraules perdudes que no se troben al DCVB ni al DIEC2	. 9
2.9 Perquè una edició corregida i augmentada?	. 9
2.10 Agraïments	. 11
3) PARAULES I EXPRESSIONS, tom a tom	. 13
- Títols de les rondalles del Tom I	. 13
- Títols de les rondalles del Tom II	. 19
- Títols de les rondalles del Tom III	. 27
- Títols de les rondalles del Tom IV	. 35
- Títols de les rondalles del Tom V	. 47
- Títols de les rondalles del Tom VI	. 55
- Títols de les rondalles del Tom VII	. 62
- Títols de les rondalles del Tom VIII	. 67
- Títols de les rondalles del Tom IX	. 72
- Títols de les rondalles del Tom X	. 76
- Títols de les rondalles del Tom XI	. 80
- Títols de les rondalles del Tom XII	. 85
- Títols de les rondalles del Tom XIII	. 90
- Títols de les rondalles del Tom XIV	. 96
- Títols de les rondalles del Tom XV	. 102
- Títols de les rondalles del Tom XVI	. 108
- Títols de les rondalles del Tom XVII	. 113
- Títols de les rondalles del Tom XVIII	. 121
- Títols de les rondalles del Tom XIX	. 126
- Títols de les rondalles del Tom XX	. 130
- Títols de les rondalles del Tom XXI	. 136
- Títols de les rondalles del Tom XXII	. 142
- Títols de les rondalles del Tom XXIII	. 148
- Títols de les rondalles del Tom XXIV	. 153
4) LLISTAT ALFABÈTIC COMPLET DE PARAULES	. 157
5) LLISTAT ALFABÈTIC COMPLET D'EXPRESSIONS	. 197
6) LLISTAT DE PARAULES PERDUDES, que no se troben al DCVB ni al DIEC2.	. 221
7) LLISTAT ALFABÈTIC I NUMÈRIC DE LES RONDALLES, amb indicació del seu tom i pàgina	. 224
Apèndix: LES FONTS DE LES “RONDAIES MALLORQUINES “	. 231

* * * * *

1.- PRÒLEG DE LA PRIMERA EDICIÓ.

DOS MOTS PER ENDIUMENJAR-HO

Vet aquí un treball de paciència i perseverança franciscana. No debades l'autor va vestir l'hàbit franciscà. Gabriel Ferrer Llabrés és un entusiasta dels mots, de les frases fetes, de les rondalles... Ell confessa que no és lingüista, però sap trobar el rerefons de les paraules i no dubta a esmerçar-hi tot el temps que faci falta per tal d'esclarir-ho.

Record que fa uns anys em va telefonar per mostrar-me “un treball sobre les Rondalles Mallorquines”. La veritat és que la meva intenció era proporcionar-li l'adreça d'algun professor de la Universitat de les Illes Balears que hagués treballat el tema en profunditat i, per això mateix, conegués l'envergadura justa d'aquesta proposta. Però des de la primera reunió que vàrem fer em va sobtar l'extraordinària saviesa d'un home que l'únic que pretenia era mostrar el que feia anys i panys anava treballant, sense cap altra pretensió. Vàrem repassar mot per mot del gruix de folis que Gabriel Ferrer anava perfilant a partir del buidatge minuciós de totes les Rondalles Mallorquines de mossèn Antoni Ma. Alcover.

Sabem que hi ha molts de treballs sobre les Rondalles, que s'ha fet el buidatge de paraules que poden ser objecte de passar al diccionari normatiu, que podria ser un treball pesat, etc., però la singularitat i la proposta personal de l'autor fa que puguem extreure noves lliçons del món immens de la nostra rondallística. Les més de mil sis-centes paraules que, en forma de diccionari ha exposat, tenen la particularitat que han estat comprovades al Diccionari Alcover-Moll i també al Diccionari de l'Institut d'Estudis Catalans, amb la finalitat d'escatir -en ambdós diccionaris- si hi és o no amb l'accepció o el significat que es troba en les Rondalles. És veritat que moltes paraules que no es troben al DIEC2 i sí a les Rondalles o al DCVB és perquè existeix ja en català normatiu aquest mot, però no és debades que també els tinguem present i puguin ser objecte de deliberació entre els lingüistes i estudiosos de la llengua. El llistat d'expressions complementa el treball, tot i que existeixin altres publicacions que ja han fet aquest buidatge.

Gabriel Ferrer ha buidat, una per una, totes les Rondalles Mallorquines, tom a tom, pàgina a pàgina, i ha col·locat a cada mot -amb el significat que té a la Rondalla- i a cada expressió la pàgina on l'ha trobat. Totes aquestes paraules seran les que al final del llibre conformaran el diccionari complet, amb el significat que trobam a la Rondalla, i si difereix amb el dels diccionaris -o bé amb una altra accepció- o, senzillament, no s'hi troben. També hi ha posat un llistat de les expressions i de les rondalles a partir de l'ordre alfabètic, sempre amb el referent de la rondalla a la qual pertany, el tom i la pàgina.

És un treball que no decebrà els estudiosos de la llengua, ja sigui per la curiositat d'alguna paraula, o per comprovar si pot ser objecte d'introduir-la al diccionari normatiu, o per explicar el perquè de la conveniència que no hi formi part. Gabriel Ferrer té una profunda estima a la nostra llengua, la llengua catalana, amb les aportacions que hi varen fer els mestres Alcover i Moll. Una llengua es fa més gran quan tots els parlants s'hi senten identificats i poden albirar el món a partir de l'univers semàntic de les paraules que té al seu abast i que li són pròpies. I tanmateix, em qued amb les paraules de l'autor, sobre la finalitat del treball: “Si aquestes pàgines ajuden a qualcú a estimar un poc més la nostra llengua, em donaré per ben pagat.”

Felip Munar i Munar.

2. PRESENTACIÓ

2.1 Un llegat inestimable

De petit vaig llegir un grapat de rondalles, no moltes, i record que ho feia amb fruïció rient de bon de veres davant certes expressions que em feien molta gràcia; una de les rondalles que més record d'aquell temps és “En Martí Tacó”. Evidentment jo no podia fixar-me, aleshores, en res més que en els aspectes merament anecdòtics, generalment molt abundants, d'aquesta i d'altres rondalles.

Ara, ja molt major, i disposant de més temps, em vaig proposar llegir tota la col·lecció de les Rondaies Mallorquines de Mn. Antoni M^a. Alcover, publicades per l'Editorial Moll; i ha estat ara quan m'he adonat de la gran riquesa lingüística que contenen i de que són un llegat immens que no podem deixar perdre, i també ha estat ara quan he vist la necessitat de intentar conservar tot aquest bagatge, de procurar donar-li un nou valor, de veure la manera de fer-lo conèixer, de recobrar, de *retrobar* de bell nou una gran quantitat de paraules i expressions que, al meu judici, avui dia o ja s'han *perdudes*, o són molt poc emprades i tal vegada estan ja a punt de desaparèixer. I vaig posar fil a l'agulla; em vaig fer un esquema on anotava les paraules desconegudes o molt poc usades, en cercava al diccionari el significat i en prenia nota, també anotava igualment aquelles expressions que em cridaven més l'atenció.

El criteri de si una paraula s'ha perdut o no, no és completament objectiu; depèn dels coneixements lingüístics de cada persona i del lloc on aquesta habita. Les paraules són com els arbres; els arbres depenen del clima de cada lloc, les paraules depenen del afecte de les persones. Per tant, en aquest tema, igual que en tants d'altres, cadascú hi pot dir la seva i mantenir el propi criteri, sempre i quan en justifiqui les consideracions seguides.

Les causes que han produït aquest pèrdua, en certs mots ja irreversible, de la nostra llengua són moltes i no cal estudiar-les aquí; sols voldria fer-ne un petit comentari quasi a cau d'orella. Jo posaria aquestes quatre:

1) La imperdonable i persistent incúria dels nostres governants que no han volgut, o no han sabut, témer-se del riquíssim cabal que estam perdent.

2) La tumultuosa arribada de gent forànea, de gairebé tots els indrets del planeta, que ha creat una confusió de llengües, pitjor que aquella de què ja ens parla l'Antic Testament.

3) El pas de la multiseular societat agrícola mallorquina a la societat post-tecnològica mundial, amb la conseqüent pèrdua dels seus costums i oficis que havien creat, al llarg del temps, una forma d'expressar-se que no es tornarà a utilitzar mai més.

I finalment, i aquesta ens toca a tots,

4) El poc aprecí que nosaltres mateixos, els mallorquins, hem tengut sempre per les nostres coses, i que tenim ben expressat en aquella dita: “Les Puríssimes d'enfora són més guapes que les de prop”.

2.2 Lectura continuada tom a tom

D'acord amb el que he dit, vaig començar la lectura continuada, tom a tom. Quan tenia enllestits quatre o cinc toms, vaig coincidir en una conversa amb el bon amic inquer Andreu Quetglas,

que fa una feinada publicant el setmanari *Dijous*, i en conèixer la meua quimera, em va oferir les pàgines del setmanari per publicar el meu treball; aquesta oferta fou per a mi engrescadora i això, junt amb les paraules d'ànim d'altres persones que han llegit part del treball damunt el *Dijous*, em va encoratjar per dur endavant la feina que feia poc havia començat quasi quasi sense saber com ni per què; la publicació al setmanari d'Inca s'inicià el 30 de maig de 2013, amb el títol de: *Paraules i expressions perdudes de les Rondaies Mallorquines*.

Aquesta lectura continuada, i la gairebé immediata publicació setmanal, va fer que més d'una paraula o expressió pogués trobar-se repetida, encara que vaig procurar que no fos així, almanco dins un mateix tom.

Les paraules, i també les expressions, es transcriuen literalment, és a dir, tal com es troben a l'original, segons l'ús del seu temps, encara que de vegades, d'acord amb les normes ara vigents, el diccionari doni una grafia diferent; convé advertir que les rondalles són un recull de contes populars, redactats en la forma dialectal del seu temps i lloc, i això permet conservar tota la seva riquesa lingüística i fonètica vigent en aquell temps.

Els temps verbals es transcriuen en infinitiu; després de cada paraula hi ha una breu explicació de cadascuna, copiada quasi sempre del DCVB, en la seva edició electrònica, així com la seva equivalència en castellà, excepte en algun cas; les paraules s'ordenen alfabèticament, així com també les expressions, i a continuació de cada una hi figura el número del tom i de la pàgina de la rondalla corresponent.

2.3 Llistat alfabètic complet de paraules

Al llarg de la lectura continuada vaig veure la necessitat de fer un llistat alfabètic complet de les paraules, perquè cada persona coneix o desconeix unes determinades paraules que, en molts casos, no coincidirán amb les que jo he seleccionat, i certament és important, en llegir les rondalles, poder tenir a mà un diccionari reduït per consultar el significat d'aquella paraula que resulta desconeguda per al lector.

Vull fer constar que, en aquest llistat alfabètic, les paraules estan transcrites tal i com es troben al tom de les "Rondaies". Així, per exemple: la primera paraula del llistat es "*abacuadot*" tal com la trobam escrita a la pàg. 92 del tom XII. Està clar que si anau a un diccionari cercareu la forma verbal "*abacuar*", però aquí, en aquest treball, no hem fet un diccionari sinó, com diu el títol, un llistat de paraules, perquè hem pensat que així resulta més senzill per a la majoria dels lectors.

Després del significat de cada paraula hi ha, entre parèntesi, el número del tom i de la pàgina de la rondalla on es troba aquesta paraula i, en *lletra cursiva*, la seva equivalència en castellà; voldria fer constar que a vegades és molt difícil, i en ocasions, gairebé impossible, expressar en una sola paraula el significat que aquesta té en una altra llengua i dins un context determinat; per aquest motiu, no doneu excessiva importància a la traducció castellana.

Algunes vegades trobareu una paraula repetida perquè té un significat distint segons el lloc on es troba. Vegeu alguns exemples: *Oís*, del verb *Oir*, o *Atxem*; *Engallada*, anar amb el cap alt com un gall, o *Engany*; *Calda*, entesa com a batuda del ferro, o com a *Tupada*; *Titla*, entesa com a ratlleta per abreviar una paraula, o entesa com a no mancar-hi res (ni una titla).

Aquest llistat conté un total de 2.032 paraules; són les que he considerat pràcticament perdudes o ja poc emprades dins la nostra parla de cada dia. Voldria afegir, encara, segons el meu parer, que

crec que ben bé una tercera part d'aquestes paraules eren, i en part són encara, totalment desconegudes, en el sentit que podem assegurar que no les havia sentit mai. I si això em passa a mi, què no passarà si parlem de les generacions posteriors a la meua? Què en direm de la joventut d'avui que destrossa la nostra llengua en missatges pel mòbil, escrits en termes que molt sovint no són intel·ligibles?

Voldria també advertir que trobareu en aquest llistat algunes paraules que certament no són paraules perdudes. Si les hem incloses és perquè no poques vegades donen peu a explicar una expressió que avui dia és molt poc usual i tal vegada completament desconeguda; per exemple: la paraula “monges” serveix per explicar el sentit de l'expressió: “Per vós són fetes ses monges d'Inca” (XVIII,25); el mateix podem dir de les paraules: capell, frare, i algunes altres.

2.4. Revisió de les paraules en el Diccionari de l'Institut d'Estudis Catalans

Seguint les indicacions del professor Felip Munar i Munar vaig emprendre la tasca de revisar cada una de les paraules que conté el llistat alfabètic, i mirar si es troben o no, i en quin sentit, en el Diccionari de l'Institut d'Estudis Catalans, segona edició electrònica (DIEC2); el resultat d'aquesta tasca queda assenyalat en el mateix llistat en una indicació col·locada després de cada paraula.

Aquestes indicacions són les següents:

Sí, S'hi Troba (SST). Vol dir que la paraula es troba al DIEC2, i que s'hi troba amb el mateix significat amb què la trobam a la rondalla en qüestió.

No S'hi Troba (NST). Vol dir que la paraula no es troba al DIEC2. De vegades no trobam al DIEC2 una determinada paraula però sí hi trobam una paraula distinta que té el mateix significat; vegeu, p.e., la paraula “encapirronat”. En aquests casos posam aquesta paraula a continuació i indicam que té el mateix significat.

S'hi Troba amb un Altre Significat (STAS). Vol dir que dita paraula sí es troba al DIEC2 però no té el mateix significat que el que té a la rondalla; en aquests casos repetim la mateixa paraula a continuació, amb la indicació (SST) i el significat que li dona el DIEC2; vegeu, p.e., la paraula “amargenaven”.

El resultat d'aquesta feina ha estat realment clarificador; jo no havia imaginat mai que la nostra parla fos tan rica i variada ni que fos tan alt el percentatge de les paraules que utilitzam a Mallorca i que podem dir que són ben nostres, que les hem anat creant nosaltres mateixos o els nostres avantpassats, i que no es troben al DIEC2; jo no puc entendre com paraules tan usuals a Mallorca, com: *Marrota*, *Marruell*, *Modorra*, *Moi*, *Mòpia*, *Somada*, *Talabant* i moltíssimes altres ben usuals no es trobin al DIEC2.

2.5. Llistat alfabètic d'expressions

Després de cada expressió s'indica el tom de la rondalla, i el número de la pàgina on es troba aquesta expressió.

Era certament complicat ordenar les expressions, perquè moltes vegades estan extretes d'un context determinat, és a dir, no es tracta d'una expressió aïllada amb un significat complet en si mateix, sinó més bé, d'unes paraules que vénen lligades amb les que hi ha abans i amb les que vénen després. Així i tot, he intentat una ordenació alfabètica seguint un criteri totalment aleatori, en el sentit següent: tota expressió té una o varies paraules, sobre les quals recau la seva força expressiva; aquesta paraula, o petit grup de paraules, van escrites en negreta, i han servit per elaborar el llistat alfabètic de

les expressions; altres, amb tota la raó, haurien seguit un criteri distint o haurien triat una paraula diferent.

D'acord amb aquest criteri assenyalat, no és difícil localitzar, si interessa, una expressió determinada, i conèixer un dels llocs on es troba dins les rondalles; és possible que qualche expressió es trobi duplicada; algunes són quasi idèntiques. Vegeu p.e. les que comencen amb l'expressió "bona nit". El criteri seguit ha resultat, per altra part, molt útil perquè ha permès agrupar, com si fossin branques d'un mateix arbre, aquelles expressions que tenen, podríem dir, una càrrega ideològica idèntica o similar, és a dir, que expressen una mateixa idea, p.e.: "Sa ràbia l'*alçava en pes*" (I, 81) i "Sa fam m'*alçava en pes*" (XX, 121).

A l'hora de fer questa ordenació algunes vegades s'ha seguit un criteri pràctic en perjudici del criteri estrictament alfabètic; p. e. a la lletra "N" s'han agrupat sense cap interrupció totes les expressions que comencen amb l'adverbi "no", i després d'elles s'ha continuat amb les paraules "nocs" i "nom" que, en bona lògica, haurien de quedar intercalades dins el grup del "no"; això mateix s'ha fet en altres casos similars.

M'ha cridat l'atenció un detall que es veu a primera vista i és que hi ha una infinitat d'expressions que són perfectament idèntiques a com les pronunciam i a com les utilitzam avui en dia; això vol dir que els temps certament han canviat moltíssim, però les persones han canviat molt poc; ens semblam als nostres padrins -en aquest sentit-, molt més del que podríem pensar. Aquestes expressions pens contenen una riquesa lingüística immensa, i posen de manifest la saba més genuïna i enriquidora de la nostra gent; pensem que aquestes expressions foren escrites fa més de cent anys i, així i tot ara, quan les llegim, les trobam tan fresques com un manat de poncelles collides en la serena del matí.

2.6. Llistat alfabètic i numèric de les rondalles

A l'apartat 7 d'aquest treball trobareu un llistat alfabètic de totes les rondalles publicades en els 24 toms de la col·lecció de l'Editorial Moll. És un llistat que té per objecte facilitar poder trobar de seguida una determinada rondalla; a continuació del títol de cada rondalla figura el tom i la pàgina on aquesta es troba. Aquest llistat serveix per adonar-nos del treball immens del mai suficientment valorat autor de les nostres rondalles. Són, ni més ni manco, que 258 títols que demostren una capacitat de treball digne de la nostra més gran admiració, sobretot si tenim en compte els poquíssims mitjans de què podia disposar en aquell temps. Pensem que mossèn Antoni M^a. Alcover Sureda va néixer a Manacor el 1862, i morí a Palma el 1932; les seves rondalles són el principal testimoni de les tradicions mallorquines a partir de 1896.

Quan dic que el número de rondalles és de 258, em referesc als títols tal com apareixen en el referit apartat: "Llistat alfabètic i numèric de les rondalles", d'aquest treball. Hi ha que tenir en compte que en el tom V, i també en el tom XXIV, hi ha un grapat de rondalles on, com diu el mateix Alcover, "*ha aboldronat coses diferents que formen un sol conjunt*"; p.e. la rondalla "Ecos de la vida de Jesús, Maria i Josep" (tom V, 5) conté 18 apartats d'aquesta temàtica, i la rondalla "Llegendes i supersticions" (tom XXIV, 62) en té 34, i el mateix passa en altres casos. Si qualcú vol mantenir que cada un d'aquests apartats és una rondalla en si mateixa, té tot el dret a fer-ho; aleshores, el tom V tendria un total de 128 rondalles (en lloc de 14), i el tom XXIV en tendria 72 (en lloc de 16); si ho féssim així, resultaria que el total de rondalles escrites per mossèn Alcover, publicades als 24 volums de l'Editorial Moll, seria de 428. Queda clar que la meua postura no és aquesta, i que el mèrit de les rondalles està molt per damunt la discussió del seu nombre.

Finalment, i per acabar, voldria fer la següent observació. Crec que de la lectura de les rondalles es pot deduir que mossèn Alcover va ser fidelíssim a la versió que li donaven les persones que li contaren les rondalles. Ell hi va posar certament els seus coneixements, sense els quals no hauria pogut recollir la immensa riquesa que ens va transmetre, però no hi va afegir res; va escriure, i ben escrit, el que li deien aquells qui li contaven les rondalles.

Així s'explica el que algunes rondalles siguin molt riques en el seu llenguatge, tant en les paraules com en les expressions; p.e. a la rondalla “Guardau-vos de pedra rodona...” (XVI, 5) que té 42 pàgines, hi hem fet un total de 96 anotacions (56 paraules i 40 expressions) la qual cosa suposa poc més de dues anotacions per pàgina; en canvi, a la rondalla “Es reim des Rei moro...” del mateix tom (XVI, 96) que té 27 pàgines, tan sols hi hem fet 17 anotacions (14 paraules i 3 expressions) és a dir, una anotació cada dues pàgines. En el primer cas, el llenguatge del narrador és ric i substanciós, en el segon cas el llenguatge del narrador és senzill i planer; això vol dir que una i altra rondalla ens transmeten el vertader llenguatge del seu respectiu narrador, és a dir, que mossèn Alcover va escriure el que realment li contaren i tal com li contaren.

Així i tot, no deixa de ser curiós que mossèn Alcover, a la rondalla “Ses comes d'es regidors de Porreres” (XXIV, 103) utilitzi l'expressió llatina “nemine discrepante” per indicar que l'acord es va prendre per unanimitat, sense cap vot en contra, és a dir “ningú en desacord”. Podríem pensar que aquesta expressió llatina és una aportació personal de l'autor de les rondalles; pot ser, però jo més bé pens que es tracta d'una expressió que havia passat a formar part de la nomenclatura usual en el tema de les votacions, de mode semblant a com va entrar la paraula llatina “gaudeamus”, que trobam a diferents rondalles, i que també trobam al diccionari castellà, per dir “alegrem-nos” perquè s'acosta un àpat festós on es menja i es beu en abundància. Per altra part, pensem que els nostres padrins resaren sempre, i molts de nosaltres hem resat durant molts anys, el “Gloria Patri” en llatí.

2.7 Aclaració necessària sobre diferències de paginació en edicions distintes

Al llarg d'aquest treball veureu constants referències a la pàgina on es troba una paraula, una expressió o una rondalla. Aleshores pot donar-se el cas que qualche lector no trobi la referència que aquí donam, perquè ell té una edició diferent a la que hem utilitzat per fer aquest treball. És per això que a cada un dels toms utilitzats hem indicat el número de l'edició i l'any de la publicació; si l'edició que utilitza el lector és distinta, la paginació pot ser que sigui també distinta; de totes maneres la diferència sempre és petita i té una fàcil solució. Posarem un exemple: la indicació XUBEC (I,115) vol dir que aquesta paraula es troba al tom I, pàgina 115. El tom I, utilitzat per aquest treball, és de l'edició 16a, publicada l'any 1991; si el lector utilitza l'edició 21a, publicada l'any 2009, a la pàgina 115 NO trobarà la paraula ‘xubec’; i el mateix podem dir de molts casos similars.

Què ha de fer, el lector, en aquests casos, per localitzar una altra paraula, o una expressió? La solució és ben senzilla i la explicaré fent referència a la recent publicació de les “rondaies mallorquines” que duu a terme la Institució Francesc de Borja Moll, la qual darrerament continua la magnífica labor de la publicació de les “Rondaies Mallorquines”. La paginació d'aquesta edició té una petita diferència respecte de les antigues edicions que hem utilitzat per fer el llibre. Vegem-ne un exemple referit al TOM XX.

El treball del nostre llibre, pel que fa al Tom XX, es va fer sobre la 8ª edició, de 1992; la recent edició del Tom XX de la Institució Francesc de Borja Moll es la 12^a, de 2016. El llistat de rondalles que conté aquest Tom i la seva paginació, en una i altra edició, és la següent:

	<u>Edició 8^a</u>	-	<u>Edició 12^a</u>	
1. N'Elieoreta	.pàg. 5	-	7	+ 2 pàgines
2. En Tinyoset.	.pàg. 62	-	63	+ 1 pàgina
3. En Joanet i sa fia del Rei	.pàg. 94	-	95	+ 1 pàgina
4. Un que va fer es mort per no pagar es deutes	.pàg. 129	-	129	=
5. Es tit i sa tita	.pàg. 142	-	143	+ 1 pàgina

Comparant les dues columnes se veu de seguida que la diferència de paginació, quan n'hi ha, es molt petita i que, per tant, per trobar una cita nostra (per exemple: *Farandola*, XX-74, de la rondaia En Tinyoset) dins l'edició 12^a, bastarà anar UNA pàgina més endavant per trobar-la de seguida; de fet podeu comprovar que la paraula "Farandola", a la edició 12^a, se troba a la pàgina 75, en lloc de la pàg. 74; en el cas de la rondalla N'Elieoreta caldria avançar DUES pàgines. En alguns casos no hi ha cap diferència.

El fet que l'edició que té el lector sigui la que fa 12, o la que fa 21, no ens ha de complicar gens; al revés, ens ha d'alegrar perquè indica ben a les clares que les rondalles no són una obra morta, sinó tot al contrari, són un arbre ben viu que treu constantment noves tanyades.

2.8. Paraules perdudes, que no se troben al DCVB ni al DIEC2

Per acabar, he fet un petit annex on he posat una sèrie de 29 paraules que no he pogut localitzar a cap dels diccionaris emprats per aquesta feina o, si hi són, el diccionari ens dona un significat que crec no respon a allò que la rondalla vol indicar. En aquest annex trobareu la frase completa on es troba dita paraula i un intent d'esbrinar, en algun cas, el seu significat tenint en compte el seu context.

2.9 Perquè una edició corregida i augmentada?

A) Resultats d'una segona lectura. Sempre havia estat convençut de que l'obra de Mossèn Alcover sobre les rondalles era una mina inexhaurible; i aquesta idea m'ha despertat la curolla, diguem-ho així, després de la publicació del llibre, de fer una **segona lectura** de les rondalles, sens dubte un poc més acurada i tranquil·la que la primera, fora ja de les presses inherents a la seva immediata publicació damunt el setmanari DIJOUS d'Inca.

I ha estat ara quan aquesta curolla s'ha convertit en profunda admiració, al constatar que la immensa riquesa d'aquesta mina no sols dona per una segona lectura sinó per moltes més, ja que és ben segur que sempre hi trobarem més d'un racó encara sense explorar.

I així ha estat. Fruit d'aquesta segona lectura, han sorgit a llum altres 402 paraules, en les quals abans no havia reparat suficientment, i la llista d'expressions s'ha enriquit amb altres 405 que ens fan més enllepidora la parla dels nostres avantpassats. Tota una gran riquesa que, i n'estic ben content, ara puc posar al abast de tots aquells que estimen ses nostres rondalles. D'aquesta forma, si juntam aquestes darreres dades amb les que ja tenim en la primera edició del llibre publicat en el 2015, resulta que el total de paraules seleccionades per aquest treball és de: **2.032**, i el total de les expressions és de: **1.491**.

Per altra part, igual que ja ho vaig fer abans, he consultat en el DIEC2 cada una d'aquestes noves paraules per tal d'esbrinar si se troben o no, i en quin sentit, dins el referit Diccionari. El resultat d'aquesta recerca és el següent:

- El nombre de paraules que sí se troben (SST) al DIEC2 és de 1.076;
- El nombre de paraules que no se troben (NST) al DIEC2 és de 733;
- El nombre de paraules que s'hi troben amb un altre significat (STAS) és de 194;
- El nombre de paraules perdudes (PP), que no se troben al DCVB ni tampoc al DIEC2, és de 29.

Aquestes dades confirmen, una vegada més, la gran riquesa lingüística pròpia de la nostra parla a Mallorca; amb tota raó hem de parlar de “**rondaies mallorquines**”. Aquestes dades expliquen, endemés, perquè parlem d’una edició augmentada, ja que el contingut d’aquest treball queda així enriquit en un percentatge que ronda el 29 per cent respecte a la edició anterior.

Al llarg d’aquesta segona lectura, per altra part, he trobat paraules, com no podia esser d’altra manera, que ja estaven en el llibre i que ara he hagut de repetir al comprovar que tenen un significat diferent al ja publicat abans, degut a que se troben dins un context també diferent; podeu veure, com exemple, la paraula “solquejau” (II,41), entesa en el sentit de “esforçar-se per aconseguir una cosa”, i té per tant un sentit diferent al de la paraula “solquejaren” (XIV,53) entesa en el sentit de “fer solcs”.

En resum, no me queda més que demanar als nostres lectors, que encara estimen la nostra llengua i la nostra cultura, que facin ells mateixos una tercera lectura; segur que en quedaran enllepolits. I si es decideixen a fer aquesta tercera lectura, el llibre que els presentem, tindrà sens dubte per ells una gran utilitat.

El quadre següent resumeix de forma esquemàtica el que hem exposat fins ara.

Recompte total de paraules extretes de les “RONDAIES MALLORQUINES”			
SST	NST	STAS	PP
1.076	733	194	29
Suma: 956 (47%)			
Total: 2.032			

B) Correccions. Al llarg d’aquesta segona lectura he vist que, en algunes ocasions, no havia encertat, en el llibre anterior, el significat precís que una determinada paraula tenia en el lloc que ocupa dins la rondalla. Aquesta mancança se deu a distintes causes; en part se deu a la meua pròpia deficiència lingüística, i se deu també a que moltes vegades és molt difícil resumir, dins una sola línia de text, el significat d’una paraula que necessitaria més espai per poder-la explicar com cal; també se pot deure a que el narrador de la rondalla, al utilitzar qualche mot, no fou totalment encertat i, per tant, ara el trobam difícil d’explicar.

Per aquest motiu, trobareu dins aquesta edició algunes paraules que ja figuren en el llibre anterior. Les he repetides amb el significat que he considerat més apropiat segons el que acab de dir; vegeu els següents exemples: *Esbrandir* (VIII,46) amb el significat de: esclatar, rebentar; *Estrai* (VIII,138) amb el significat de: treball, feina, esforç; *Reten* (XVIII,98) com a derivat de retre, no de reptar; altres exemples són: *Perbacanes* (IX,9), *Embassada* (XVI,22), *Maia* (XVII,124), *Ruixadell* (XX,44), *Botrieu* (XXII,124), *Aubelló*, (XXIV,45). Aquestes paraules, així com altres, dins aquesta segona edició, NO estan repetides, estan canviades amb el seu significat més adient d’acord amb el context on se troben.

Qualque vegada no he trobat la traducció d’una paraula o expressió i, diguem-ho així, la he inventada o suposada, p. e. “mitja pell”, que trobam en aquella escena en que els criats diuen al rei: “*No en mancària altre que Vossa Majestat s’aferràs amb una mitja pell*” (VIII,78); ho he traduït per:

“*persona vulgar*”; el mateix passa en qualque altre cas; vegeu, p.e.: “*fer para-para*” (XVIII,15), traduït com: *resistir-se*. Altres vegades ha estat impossible trobar el significat d’una paraula, p.e. “*entemeriat*” (XXI,44); en aquest cas he hagut de deduir que la paraula correcta seria “*entemerrat*” amb el significat de: obstinat, aferrat a la pròpia idea; en castellà: *tozudo*. Voldria haver encertat.

En uns pocs casos no he trobat la traducció castellana d’una paraula, p.e. *Baverons* (III,107); en aquests casos ho he deixat sense traduir. Finalment, vull fer notar que no he fet cas d’algunes paraules estranyes que són, sens dubte, una errada de impremta, p.e. “fag” (XIII,5) per “fang”; “feian” (XVIII,15) per “feien”; “giu” (XXIII,69) per “diu”.

En tots aquests casos, i en altres que es puguin trobar, no me queda més que demanar i agrair la comprensió del lector.

C) Algunes errades a la primera edició. Com no podia ser d’altre manera, a la primera edició se produïren algunes errades importants; me refereixo a errades de text, no a errades de composició, com son els guionets, comes, espais, etc. Potser n’hi hagi més; tan sols vull fer notar les següents perquè són importants, i perquè en puguin prendre nota aquelles persones que tenen l’edició anterior. També hi ha algunes duplicitats i vàries errades dins l’ordre alfabètic. Les errades que convé corregir són les següents:

- Pàg. 87, línia 6. Diu “La bella Reina”; ha de dir: “La **bona** Reina”; la mateixa errada se repeteix a la pàg. 89 i a la pàgina 230.
- Pàg. 201, primera columna, línia 37. Diu: *Pájara*; ha de dir: ***Al acecho***
- Pàg. 239, línia 19. Diu: “Hi ha un total de vuit rondalles”; ha de dir: “Hi ha un total de **deu** rondalles”.

2.10. Agraïments

Vull acabar aquesta presentació amb unes breus paraules d’agraïment a dues persones que han col·laborat, de molt distinta manera, a fer aquest llibre. En primer lloc a en Felip Munar, segurament ben conegut de tots vosaltres, i que no necessita presentació; ell va acceptar de bon grat prologar el llibre, em va suggerir la conveniència de constatar si les paraules del llistat es trobaven, o no, al Diccionari de l’Institut d’Estudis Catalans, i em va orientar en aquest treball; la seva aportació ha estat bàsica i fonamental. Moltes gràcies.

També vull agrair a sor Margalida Torelló, religiosa de les Germanes de la Caritat, a Inca, que volgués fer el disseny de la portada que representa una típica cuina mallorquina on, arran de la foganya, el padrí comença una rondalla amb la coneguda frase: “Això era i no era...” (així comencen 36 rondalles, i són 151 les que comencen amb la frase: “Això era un/una...”); al disseny, fixau-vos-hi, no hi falta el llum d’oli, ni les greixoneres, ni el sant Crist, ni el rosari... ni el moix. Moltes gràcies.

I res més. Disfrutau de l’obra monumental de les “Rondaies Mallorquines” de Mossèn Alcover. Si aquest treball meu vos ajuda a apreciar-les un poc més, n’estaré ben satisfet.

J) Bibliografia

- * RONDAIES MALLORQUINES D'EN JORDI DES RACÓ. Editorial Moll. 24 volums.
- * DICCIONARI CATALÀ-CASTELLÀ. Francesc de Borja Moll. Editorial Moll, 1978.
- * DICCIONARI CATALÀ-VALENCIÀ-BALEAR. Antoni M^a. Alcover i F. de Borja Moll.
- * DICCIONARI DE L'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS. Segona edició. (DIEC2).
- * EL CANÇONER POPULAR DE MALLORCA. Rafel Ginard. "LES ILLES D'OR" 76.

3. PARAULES I EXPRESSIONS, tom a tom

TÍTOLS DE LES RONDALLES DEL TOM I (16 edició – 1991)

	<u>Pàgina</u>
1. En Juanet i es set missatges	5
2. Un festetjador	21
3. S'Hermosura del món	25
4. Sa fia d'es carboneret	36
5. En Martí Tacó	44
6. Es ca d'En Bua i es moix d'En Pejulí	56
7. N'Estel d'or	61
8. Na Magraneta	80
9. Sa jaia Xeloc i sa jaia Bigalot	93
10. En Juanet de sa gerra	100
11. Es tres germans i es nou gegants	107
12. En Pere de sa butza	118

1. En Juanet i es set missatges (I,5)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Abastà (15) .	.Abastar, -tir: proveir algú de qualque cosa, amb suficiència	.Abastecer
Abil·lats (12) .	.Embadalir-se	.Embelesarse
Abordat (8) .	.Abordar: prendre alguna cosa, una feina, amb energia .	.Agarrarse
Aferratai (13).	.Aferrataill: part d'un objecte per la qual poden agafar-lo .	.Asidero
Averanys (11)	.Mals averanys: rebutjar, manifestar despreci . .	.Mal agüero
Betzèrria (20).	.Ràbia forta i tenaç	.Rencor
Brant (13) .	.Raig impetuós i abundant d'aigua o d'altre líquid . .	.Chorro
Corbo (13) .	.Geperut	.Jorobado
Cós (14) .	.Corregudes	.Carreras
Delobí (18) .	.Pluja molt abundant, diluvi	.Diluvio
Desenfeïts (18)	.Desenferèiment: desvergonyiment	.Sinvergüenza
Desllorigar-lo (7)	.Treure una cosa del lloc on està naturalment encaixada .	.Desencajar
Dictes (5) .	.Edicte	.Edicto
Engallada (15)	.Engany; acció deliberada per a enganyar	.Engaño
Gaveta (7) .	.Cavitat rectangular produïda al retirar la terra o el pedreny	.Hoyo
Moltons (12) .	.Moltó: mascle de l'ovella castrat	.Carnero
Nadia (10) .	.Peça de ferro al centre de la mola sotana d'un molí fariner .	.Anadilla
Penyalàs (5) .	.Penyalar: lloc ple de penyals: penya grossa i elevada .	.Peñascal
Pollastrell (5).	.Jovenot, al·lot que comença a tenir aspecte d'home .	.Mozalbete
Revescós (11).	.Aspre, mancat de finor, de llisor	.Revesado
Sesten (12) .	.Sestar: dormir la sesta	.Sestear
Trumfos (14) .	.Tribulació, situació perillosa o difícil de resoldre . .	.Lio, aprieto
Xadades (7) .	.Aixadar: cavar o fer altra feina amb l'aixada	.Azadonar
Xisclera (5) .	.Caminar a la xisclera: caminar de costat, a punt de caure .	.A tuertas

EXPRESSIONS:

- “Li va fer mal **averanys**” (I,11)
- “Los envest un **brant** d’aigo” (I,13)
- “**Capell alt**, braç sonant i oreia fumant! (I,11)
- “Se posa un batle de **cós**” (I,14)
- “L’**endreta** des camí” (I,9)
- “La gent los **feia amples**” (I,11)
- “Ses cames te farán **figa**” (I,16)
- “Estam perduts, si no feim de la **garra** pota” (I,18)
- “**Més encés** que un pebre de cirereta” (I,10)
- “Lo mateix que si haguessen perduda sa **nadia**” (I,10)
- “**No passeu** s’arada davant es bous” (I,12)
- “Va quedar de **pedra**” (I,12)
- “**Pegaren** tots lo que es diu un panxada de voltor” (I,11)
- “Se **pegava** amb so cap per ses parets” (I,18)
- “Un sac buit no’s **serva**” (I,11)
- “Caminava a la **xisclera**” (I,5)

2. Un festetjador (I,21)

PARAULES	Significat	Equiv. en castellà
Alicorn (24)	.Home bàja, inútil, que no fa més que nosa .	.Zoquete
Bajanades (24)	.Fet o dita pròpia de bàja, irracional .	.Boberia
Bajoca (21)	.Beneïtot, persona de poc seny .	.Necio
Cimada (24)	.Cop pegat amb una corretja, corda o altra cosa flexible .	.Latigazo
Destrempades (22)	.Expulsar qualcú violentament, a crits, amb energia .	.Destemplant
Foi (21)	.Expressa els més diversos afectes; reducció de “fotre” .	.Carape
Garanyoner (24)	.Arbust molt espinós, que produeix el garanyó .	.Endrino

EXPRESSIONS

- “Gat **escaldat**, d’aigo freda tem” (I,24)

3. S’Hermosura del món (I,25)

PARAULES	Significat	Equiv. en castellà
Àliga (25)	.Aucell carnisser molt gros, del qual hi ha moltes varietats .	.Águila
Àmpit (28)	.Barana o paret baixa on s’estalona el pit per guaitar .	.Antepecho
Canti (28)	.Càntir: recipient de terrissa més ample de dalt que de baix .	.Cántaro
Copinyats (25)	.Falda antiga de les dones, tavellada verticalment .	.Falda plegada
Còrpora (34)	.Cos d’una persona o d’un animal, sense contar les extremitats .	.Tronco
Cucuia (27)	.Cim agut de la muntanya .	.Cumbre
Embabaïat (30)	.Embadalit .	.Encantado
Engronyat (25)	.Malhumorat, enfadat .	.Enfado
Entrelluu (28)	.Entrellum; llunyania on es veuen les coses boiroses .	.Lontananza
Fellona (30)	.Irat, enutjat per la ira .	.Airado
Mabre (26)	.Marbre: pedra calcària susceptible d’un gran poliment .	.Mármol
Redoma (34)	.Botella de ventre ample .	.Redoma
Sauló (27)	.Es diu d’un persona que dorm molt profundament .	.Sablón

Tió (25) . Tros de soca o branca gruixada que es destina a esser cremat . *Tizón, leño*

EXPRESSIONS

- “Un sarau de los cent mil **diantres**” (I,34)
- “Dormí més arreu que un **sauló**” (I,27)
- “Dormia com un **tió**” (I,25)

4. Sa fia d'es carboneret (I,36)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Boc (39)	. Mascle de la cabra	. <i>Macho cabrió</i>
Dormissons (42)	. Menja o beguda que fa dormir; narcòtic	. <i>Narcóticos</i>
Encenais (38)	. Encenall: objecte destinat a encendre altres objectes	. <i>Fagina</i>
Escaravits (39)	. Gest o moviment ràpid i sobtat d'un cos viu	. <i>Gestos, saltos</i>
Esmenuca (38)	. Esmicolar, reduir a bocins molt petits	. <i>Desmenuzar</i>
Galaxona (36)	. Bufó; molt bonic i graciós	. <i>Bonito, lindo</i>
Menudai (38)	. Menudall: conjunt de peces de vestit destinades a un recent nat	. <i>Pañales</i>
Pler (36)	. Plaer: viva satisfacció dels sentits o de l'esperit	. <i>Placer</i>
Pitxorina (36)	. Al·lota amatent, graciosa	. <i>Rapaza</i>
Polisseta (37)	. Polissona: que obra amb mala intenció	. <i>Pícara</i>
Xecalines (39)	. Bot que es fa alçant les anques	. <i>Cabriolas</i>

5. En Martí Tacó (I,44)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Aglapit (49)	. Aglapir: agafar una persona o cosa fugissera o que era cercada	. <i>Coger</i>
Estabeix (53)	. Estebeig: moviments agitats i paraules amb gran excitació	. <i>Aspavientos</i>
Estormeir (50)	. Estormeiar: fer perdre els sentits per la violència d'un cop	. <i>Aturdir</i>
Estrevada (45)	. Estrebada: moviment sobtat i violent	. <i>Sacudida</i>
Etzibar-los-se (45)	. Empassolar-se, menjar-se	. <i>Zamparse</i>
Mansiula (44)	. Cop violent amb la mà a la cara o clotell d'algú	. <i>Sopapo</i>
Matx (47)	. Destroça, dany considerable	. <i>Estrago</i>
Orbes (51)	. Mancat de la vista	. <i>Ciego</i>
Ormetjos (44)	. Conjunt d'eines o instruments d'un ofici	. <i>Aparejos</i>
Quigolles (51)	. Home molt covard	. <i>Cobarde</i>

EXPRESSIONS

- “Tremolaven com una **fuia** de poll” (I,54)

6. Es ca d'En Bua i es moix d'En Pejuli (I,56)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Aguait (58)	. Estar vigilant per descobrir qualche cosa que s'espera	. <i>Al acecho</i>
De folondres (59)	. Caure de costat, de redolons	. <i>De costado</i>

Lluquet (58) . .Tija ensofrada per encendre focPajuela

EXPRESSIONS

- “Piquen de talons” (56)

=====

7. N’Estel d’or (I,61)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Aclucadora (71)	.Defallir, no poder sostenir el cos	.Hundirse
Alisa (69)	.Anar alís: estar tristot, sense rialles ni ganes de rallar	.Mustio
Aspiades (63)	.Passar el fil del fus a l’aspi per fer el ram	.Aspar
Baticor (78)	.Desmai, desaparició transitòria de les forces vitals	.Desmayo
Berrugues (64)	.Retorcedura embullada que es fa a un fil per excés de torsió	.Oqueruela
Biduïna (76)	.Persona excessivament ximple, fàcil d’enganyar	.Papanatas
Creixull (70)	.Excrecència, cosa que creix adherida a una altra	.Excrecencia
Debanaven (75)	.Parlar seguit, seguit; es diu d’un que xerra molt	.Charlar
Desmanyotada (64)	.Mancat de manya o traça	.Desmañada
Endèries (69)	.Cosa o persona inútil, o menyspreable	.Trastos
Esmussa (68)	.Malhumorat, que manifesta disgust o irritació	.Malhumorada
Espedeix (68)	.Despatxar; apressar-se, fer via	.Darse prisa
Fretura (78)	.Fer falta, esser necessari	.Necesidad
Fuades (63)	.Fusades: quantitat de fil enrotllat al fus en l’operació de filar	.Husada
Gembla (71)	.Dona estúpida	.Estúpida
Gropelluda (62)	.Grosser, mancat de refinament	.Basta, ruda
Llatr (78)	.Lladr, lladruc: cadascun dels crits del ca quan lladra	.Ladrado
Lleure (72)	.Esser lícit, permès. “No em lleu”: no puc, no tenc temps	.No poder
Malambrosa (69)	.Ajust, aspre de tracte	.Desabrida
Malfenta (62)	.Malforjada	.Malformada
Malfeneranda (64)	.Intensiu de “malfeiner”: que fuig de la feina	.Holgazán
Muixell (63)	.Bolic o manyoc de llana o d’altre matèria tèxtil	.Copo
Patenes (72)	.Paterna: moneda, en sentit figurat i familiar	.Monedas
Setí (71)	.Teixit que presenta una superfície llisa i brillant	.Satin
Véll (63)	.Conjunt de la llana tosa d’una ovella	.Vellón

EXPRESSIONS

- “Mastegant fesols” (I,76)

=====

8. Na Magraneta (I,80)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Aclucarem (86)	.Clos, amagat, cobert	.Esconder
Adesar (85)	.Netejar i posar les coses en orde i als llocs corresponents	.Orden
Agrena (84)	.Recollir amb una granera qualque cosa	.Barrer
Bobiot (84)	.Prendre es bobiot: anarse’n	.Marcharse
Broixa (82)	.Ròneg, tot sol, sense acompanyament d’elements millorables	.A secas
Capó (84)	.Pollastre capat de petit per engreixar-lo	.Capón
Desiara (82)	.De tant en tant; de vegades	.A veces

Eixerida (83)	.Viu de potències; lliure d'ensopiment	.Vivo, listo
Pint (85)	.Pinte (obrir de pinte en ample) : obrir completament	.De par en par
Recapitolar (81)	.Respondre contràriament, posar dificultats verbalment	.Replicar
Tastanejava (84)	.Caminar insegurament, amb tendència a caure	.Tambalearse
Tranc (85)	.Traça, bona manya; habilitat per a fer una cosa	.Maña
Tumbagues (86)	.Anell llis, sense pedra ni perla, que es porta al dit	.Tumbaga

EXPRESSIONS

- “Sa ràbia l'**alçava** en pes” (I,81)
- “Aquesta paraula no va **caure** en terra” (I,80)
- “Estava **més inflada** que un calàpet” (I,87)
- “**Més satisfeta** que un ca amb un os” (I,80)
- “Quedaren **sense** polsos” (I,86)
- “La treia des **solc**” (I,81)

9. Sa jaia Xeloc i sa jaia Bigalot (I,93)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Becava (95)	.Estar alt i amb certa inclinació sobre una cosa	.Asomarse
Bufarella (94)	.Que fa goig de mirar	.Gallardo
Desxobria (99)	.Posar al descobert una cosa	.Destapar
Escisats (96)	.Encisar: embriuar; sotmetre a una acció màgica dominadora	.Hechizar
Mellenga (96)	.Mallenga, mallerenga: dona dolenta, malèvola	.Arpia
Mònica (94)	.Mòdica: moderada, escassa, limitada, insignificant	.Módica
Porret (98)	.En porret: deixar algú sobtadament sense explicacions	.Plantado

10. En Juanet de sa gerra (I,100)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Desenfreïment (106)	.Desvergonyiment	.Desenfreno
Escotifats (103)	.Indispost, que pateix malestar o malaltia indefinida	.Achacoso
Gremolejar (103)	.Gemegar o demanar amb massa insistència	.Dar murga
Jubileu (103)	.Acte d'entrar i sortir molta gent en un mateix lloc	.Jubileo
Toixarruda (104)	.Esmussat, mancat d'agudeses, ruda, grosser	.Tosco
Trifulga (103)	.Situació de desordre, d'avalot, de cosa desbaratada	.Trifulca

EXPRESSIONS

- “No hi ha **capavall** que no tenga el seu capamunt” (I,104)
- “Donau-li **fil** a s'estel” (I,102)
- “Aviat aquella casa va esser com un **jubileu**” (I,103)

11. Es tres germans i es nou gegants (I,107)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Afilada (116)	.Aprimar el tall o la punta de les eines	.Afilas

Arissar (117)	.Caragolar els cabells, el pèl	<i>.Rizar</i>
Botetxo (114)	.Estar gras com un escarabat botatxo: estar molt gras	<i>.Gordinflón</i>
Burjó (111)	.Perxa llarga acabada en ganxo per atiar el foc	<i>.Hurgón</i>
Desxingueraren (115)	.Desjunyir; deslligar l'eixanguer del carro	<i>.Desuncir</i>
Estreny (112)	.Estrènyer-li: fugir, anar-se'n de pressa	<i>.Irse de prisas</i>
Lleu (108)	.No em lleu: no puc, no tenc temps	<i>.Ser posible</i>
Marmulaven (114)	.Murmurar: malparlar; enraonar dient mal d'algú	<i>.Murmurar</i>
Marxando (111)	.Polissó, home que no és de fiar, malintencionat	<i>.Pícaro</i>
Mesells (117)	.Ple, carregat de cosa en gran nombre	<i>.Lleno</i>
Morrotosos (114)	.Que fa morros; que manifesta irritació o mal humor	<i>.Hosco</i>
Odres (114)	.Cuir sencer destinat a transportar o guardar líquids	<i>.Odre, pellejo</i>
Pegellida (113)	.Mol·lusc de closca molt dura, i que viu aferrat a les roques	<i>.Lapa</i>
Petgells (114)	.Dur-se'n un pagell: sofrir una pèrdua que no s'esperava	<i>.Pellizco</i>
Punxiren (111)	.Foradar profundament amb un objecte punxegut	<i>.Ensartar</i>
Rall (108)	.Remor de conversa	<i>.Parloteo</i>
Resà (108)	.Resar: parlar, en frases de sentit negatiu o dubitatiu	<i>.Mentar</i>
Taia (117)	.Impost o tribut	<i>.Censo, talla</i>
Taranta (110)	.Aranya grossa	<i>.Tarántula</i>
Tosos (116)	.Tondre: pelat arran; obtenir el contrari a lo que s'esperava	<i>.Trasquilado</i>
Vessa (115)	.Peresa, desgana de moure's o de fer alguna cosa	<i>.Pereza</i>
Xubec (115)	.Son forta, irresistible	<i>.Sopor</i>

EXPRESSIONS

- “Sempre **acabaven primer** es pa que sa talent” (I,107)
- “M'engana que no se'n vagen **ben tosos**” (I,116)
- “Cansat d'anar de **panxa** pansida” (I,109)

=====

12. En Pere de sa butza (I,118)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Ablanida (119)	.Tupar, colpejar	<i>.Paliza</i>
Agotzonava (121)	.Acotar-se damunt les puntes dels peus	<i>.Agazaparse</i>
Assoliren (122)	.Arribar a una persona o cosa que fuig o se mou	<i>.Alcanzar</i>
Atzufat (120)	.Esclafar, fer-ne una coca	<i>.Zurrar</i>
Bescuit (120)	.Tupada, ventim	<i>.Paliza</i>
Bul·la (120)	.Document oficial pontifici que atorgava certs privilegis	<i>.Bula</i>
Carabassenc (118)	.Mancat d'enteniment.	<i>.Torpe</i>
Eixumorà (122)	.Humitejar parcialment; mig remullar	<i>.Salpicar</i>
Encallador (120)	.Lloc on s'encallen, s'aturen, per causa d'un obstacle	<i>.Encallar</i>
Esbalteix (120)	.Esmicolar, reduir a bocins molt petits	<i>.Destripar</i>
Esqueinat (118)	.Cridar; parlar a crits	<i>.Gritar</i>
Fitorada (122)	.Cop de qualsevol instrument de punta	<i>.Pinchazo</i>
Hissà (119)	.Fer pujar una cosa estirant la corda on va penjada	<i>.Izar</i>
Malangra (121)	.Malangre: variant de “mal haja”	<i>.Malhaya</i>
Matalofada (120)	.Bufetada o altre cop violent amb la mà	<i>.Trompazo</i>
Planissades (121)	.Tupada, seguit de cops violents	<i>.Paliza</i>
Saupà (119)	.Salpar: alçar l'àncora dels fons de la mar	<i>.Zarpar</i>
Xisclet (119)	.Cop, topada forta d'un cos amb un altre per agredir	<i>.Porrazo</i>

* * * * *

TÍTOLS DE LES RONDALLES DEL TOM II (11 edició – 1982)

	<u>Pàgina</u>
1. Sa fia del Sol i de la Lluna	5
2. L'amo de So Na Moixa.	28
3. La Princesa bella	36
4. Es fii des pescador	58
5. La flor romanial	85
6. En Gostí lladre	95
7. Tres germans desxondits	114
8. Sa Comtessa sense braços	120
9. Es poal florit	132

1. Sa fia del Sol i de la Lluna (II,5)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Abitlat (9) .	.Abil·lat: embadalir-se, suspendre's d'admiració .	.Embelesarse
Ablamat (11) .	.Inflamar, prendre el foc a un objecte fent-lo caliu .	.Inflamar
Alçurassen (9)	.Exaltar, excitar vivament .	.-Exaltar
Arredossaven (8)	.Donar redós, servir de defensa contra l'intempèrie .	.Resguardar
Auberjó (21) .	.Cambreta d'una casa per retirar-se en intimitat .	.Cuartucho
Aufana (6) .	.Font que brolla després d'una ploguda .	.Ojo de fuente
Badiu (8) .	.Espai obert .	.Espacio abierto
Baubetja (13).	.Estar balb, vacil·lant, no tenir activitat .	.Vacilar
Benetjàs (23) .	.Encertadament; així com cal .	.Suficiente
Bovejant (6) .	.Jugar .	.Jugar
Cadallet (18) .	.Cadell: peça que fa caure el gra que s'ha de moldre .	.Citola
Calat (13) .	.Menjar-se, engolir .	.Zamparse
Cremaionada (12)	.Cremada; nafra o senyal produït en la pell pel foc .	.Quemadura
Crespinella (15)	.Planta: de fulles apuntades i flors grogues; creix a les teulades	.Uña de gato
Crestai (12) .	.Vidre, cosa clara i transparent .	.Cristal
Dimontre (13)	.Dimontri: dintre .	.Diantre
Embarbollant (10)	.Parlar confús per no deixar entendre allò que es diu .	.Balbucear
Embatol (6) .	.Embat suau; ventet fluix i fresc de la banda de la mar .	.Brisita
Emblavins (10)	.Embulls, embolics, qüestió difícil .	.Líos
Empantanat (9)	.Aturar-se, trobar-se impedit d'avançar, d'obrar .	.Atascado
Enrengar (26)	.Preparar convenientment; arranjar .	.Arreglar
Ensensat (18).	.Embadalit; privat de raó a causa de l'admiració .	.Embobado
Esborrossonava (13)	.Espenyar, fer malbé, desbaratar una cosa combinada .	.Estropear
Escossada (25)	.Sense cós: forat d'una agulla per on passa el fil de cosir .	.Ojo
Esmolles (23) .	.Instrument a manera de tisores per a les brases del foc .	.Tenazas
Espitxa (9) .	.Espitxar-se: anar-se'n ràpidament .	.Marcharse
Estorfeia (23)	.Esclafar i reduir a trossos menuts per picament .	.Machacar
Etcís (5) .	.Encís: embruixar, sotmetre algú a una acció màgica .	.Hechizo
Fellona (10) .	.Enutjat per la ira .	.Enfadado
Feritlà (9) .	.Sospès d'esglai; perplex davant una cosa extraordinària .	.Pasmado
Ferrada (18) .	.Tenir el cap molt carregat, com una olla de caragols .	.Herrada
Fitol·los (13) .	.Porció que queda d'un menjar no consumit .	.Restos
Flaires (8) .	.Olor, principalment bona .	.Perfume

Flonja (5)	.Flonjo, -a: mancat de duresa; flux de caràcter	.Blando
Fòtil (14)	.Vuitena part de un almud; fòtil mort: no valer res, cosa inútil	.Trasto
Gafet (25)	.Peça de metall corbada per subjectar el vestit o altra cosa	.Broche
Llambriners (8)	.Lleuger, àgil de moviments	.Ligero, listo
Llampons (8)	.De llamp; indica una cosa que es mou veloçment	.Como un rayo
Llevia (9)	.No lleu: no puc, no tenc temps	.Ser posible
Marruell (6)	.Embollic molt complicat	.Lio, follón
Mílies (16)	.Mília: mil, usat no més quan el miler és superior a <i>un</i> (cinc mília)	.Millar
Potoiant (10)	.Potollar: caminar molt i amb esforç	.Andar mucho
Primarells (18)	.Primarell: porció més prima d'un fil o altra cosa	.Torceduras
Rallant (13)	.Parlar excessivament o indiscretament	.Charlar
Sòmit (10)	.Somni: imaginació vana de coses impossibles	.Sueño
Taies (6)	.Traça, disposició o forma d'una cosa	.Traza
Tenassa (17)	.Roca planera i tot just coberta per l'aigua de la mar	.Laja
Tirurany (5)	.Un temps indeterminat però molt antic	.de Maricastaña
Tòria (21)	.Abundància de branques i de fulles; forta creixença	.Ufanía
Trompitxar (5)	.Fer via, apressar-se per aconseguir alguna cosa	.Moverse
Vitenca (8)	.Fort, enèrgic, que té molta vitalitat o resistència	.Vivo, fuerte

EXPRESSIONS:

- “Déu diu: **aide’t** i t’**aidaré**” (II,21)
- “Per llarg o per curt, mos ne toca una perhom, i no tenim que **branquejar**” (II,20)
- “Lo que s’ha d’**empenyorar**, que se venga” (II,16)
- “Ja tornam estar **enrocats**” (II,20)
- “Dreta com un **fasser**” (II,17)
- “No valia un **gafet** ni una guya escossada” (II,25)
- “La mort **no en deixa** cap per llavor” (II,15)
- “Fos **quedat en-là** com sa jaia Miquela” (II,13)
- “**Val tot** quant pesa i set vegades més” (II,16)

=====

2. L’amo de So Na Moixa (II,28)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Aidi (32)	.Ajudar a qualcú per que pugui fer o obtenir una cosa	.Ayudar
Alcatràs (33)	.Home beneit, cap buit, que no serveix per res de profit	.Imbécil
Aliardo (33)	.Persona inculta, de poc enteniment o de poca moralitat	.Majadero
Biel (31)	.Torbat per l’excés de beguda alcohòlica	.Borracho
Bleda (29)	.Persona, principalment dona, curta d’enteniment	.Tontona
Daixo-daixo (30)	.A poc a poc, caminar lentament	.Despacito
Derg (32)	.En derg: en ordre, en bona disposició, en condicions	.En orden
Esquitarella (35)	.Esquiterell: molt exigent i malcontentadís	.Quisquilloso
Faió (28)	.Menjar faió: semblar beneit, ésser estúpid	.Tonto
Grianses (28)	.Grans de blat petits, mal granats o romputs	.Granzas
Reclaus (33)	.Pedra que surt de la línia normal d’un camí o carrer	.Tropiezo
Trebolí (30)	.Terbolí: massa de farina, agitada en un ràpid moviment giratori	.Torbellino
Simades (30)	.Cop pegat amb una corretja, corda o altra cosa flexible	.Latigazo
Sobams (33)	.Reclau gros, roca que mig surt de terra dins un camí o camp	.Roca
Xarumbar (34)	.Beure molt, reiteradament, sobretot líquids alcohòlics	.Trincar

EXPRESSIONS:

- “Pensant en l’**amor** de les tres taronges” (II,28)
- “No tenia res en **derg**” (II,32)
- “Criat dins ses **Erasses**” (II,28)
- “Menjava **faió** per llarg” (II,28)
- “Qualsevol li poria donar entenent que la Mare de Déu **havia nom** Juana” (II,28)
- “**Ni servia** p’es pla ni per sa muntanya” (II,35)

=====

3. La Princesa bella (II,36)

PARAULES	Significat	Equiv. en castellà
Andarivell (40)	.Embull, sèrie de dificultats	.Atolladero
Arrap (39)	.Insistir en una cosa, especialment en una provatura	.Verse las caras
Babaluet (51)	.Beneïtot, persona de poc enteniment	.Bobalicón
Basquejar (41)	.Obtenir, guanyar amb el propi esforç	.Procurarse
Berba (36)	.Dita o acció festiva per fer riure	.Broma
Cabermóni (38)	.Embull, conjunt de coses males de resoldre	.Embrolo
Caduf (41)	.Idea pròpia d’enteniment envellit	.Chochez
Caporal (36)	.Qui té autoritat o predomini damunt els altres	.Jefe, cabeza
Coverbos (39)	.Contar coverbos: contar coses gracioses	.Chascarrillo
Delitar-la (37)	.Donar plaer de l’ànima o dels sentits	.Deleitarla
Descabdellar (48)	.Parlar seguit; dir coses i coses sense interrupció	.Soltarse
Desjectar (49)	.Rebaixar moralment, refusar, no admetre	.Menospreciar
Emperiolar (44)	.Empariolar: fer, parlant d’accions inútils	.Hacer
Engronyament (36)	.Mal humor; estat d’ànim visiblement molestat	.Enfado
Entrecuitar-se (46)	.Precipitar-se; portar a terme abans d’hora	.Precipitarse
Enuig (40)	.Fort desplaer, sentiment de contrarietat	.Enojo
Esgleia (48)	.Església: edifici destinat a les cerimònies del culte.	.Iglesia
Esmusos (43)	.Malhumorat, que manifesta disgust o irritació	.Malhumorado
Estil·lada (46)	.Molt clara	.Cristalina
Estugosos (44)	.Que sent repugnància	.Nauseoso
Facetes (36)	.Allò que un diu o fa per divertir i fer riure	.Broma, chiste
Flotons (39)	.Esbart, escabotell; grup no gaire nombrós	.Grupos
Llas (51)	.Las/lassa: infeliç, desgraciat, fatigat	.Desdichado
Malaixamussos (43)	.Aspre de tracte	.Desabrido
Mènes (40)	.Mentides	.Mentiras
Mesa (43)	.Satisfeta i resolta	.Decidida
Molsudes (50)	.Abundant en molsa: part molla i comestible de les fruites	.Pulpa
Mostrejat (36)	.Vari i viu de colors; que presenta colors variats	.Multicolor
Peramenyers (49)	.Varietat de pera d’hivern molt grossa i dolça	.Peral bergamoto
Poncí (53)	.Arbre de fruit més gros, molsut i dolç que la llimona	.Cidro
Porret (41)	.Deixar en porret: deixar algú de cop, sense explicacions	.Plantado
Potxes (39)	.Dita burlesca o graciosa	.Burla, guasa
Profidiosa (44)	.Insistent, obstinada	.Terca
Quern (43)	.Conjunt de quatre coses. “Quatre ametlles fan un quern”	.Cuatro
Quetxa (42)	.Fer quetxa: fallar, no obrar així com cal, fracassar	.Fallar
Reblits (46)	.Omplir atapeïdament, completament	.Llenar
Rostit (56)	.Endurit, amb més força	.Duro
Ruia (41)	.Ruiar: mullar una cosa fent-hi caure el líquid a damunt	.Remojar
Soberg (41)	.Difícil de sofrir, de resistir	.Excesivo
Solquejau (41)	.Solquejar: malavejar, esforçar-se per aconseguir una cosa	.Intentar

Tímbola (43)	.Quantitat que es beu d'una vegada, sense aturar-se .	.Trago
Uf (39)	.A l'uf: en abundància, copiosament .	.En grande
Xarruc (42)	.Xaruc: decrepit, gran decadència física deguda a la vellesa.	.Chucho
Xerevel·la (44)	.Eixerit; alegre i animat .	.Vivaracho

EXPRESSIONS:

- “Xarruc o no xarruc, som **així com** Déu m'ha feta” (II,44)
- “Tothom hi volia un **arrap**” (II,39)
- “Cadascú sap quin pa l'**assacia**” (II,41)
- “Tot és **fer retxes** dins s'aigo!” (II,43)
- “No tenia res an es **fus**” (II,42)
- “Que **no me taïn** es vent” (II,44)
- “Jesús, quin **panxó** de riure que m'he fet” (II,43)
- “No porem **perdre res**, i mos exposam a guanyar molt” (II,39)
- “Totd'una li **pica sa mosca** d'aficar-hi ets uis” (II,42)
- “Les deixa en **porret**” (II,41)

=====

4. Es fii des pescador (II,58)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Abisar (67)	.Esbucar, destruir .	.Derrumbar
Acanalat (63)	.Que va molt de pressa, caminant veloçment; anar corrents .	.Deprisa
Ajogassada (65)	.Delitós de jugar i de moure's .	.Retozar
Arronsar (74)	.Fer tornar arrera una cosa, vencent la seva resistència .	.Arrollar
Atènyer (74)	.Obtenir, aconseguir amb esforç .	.Alcanzar
Babal·lana (59)	.D'una manera irreflexiva, sense saber el que es fa .	.A lo loco
Baldor (61)	.Superabundància, quantitat més que suficient .	.Abundancia
Barbacanes (71)	.Fortificació per defensar una porta de murada .	.Barbacana
Benes (71)	.Bena: tira de tela; fer benes una cosa: trossejar-la .	.Destrozar
Bouejar (60)	.Perdre el temps en coses vanes i inútils .	.Bobear
Brúfols (59)	.Acte d'expel·lir amb força l'aire pel nas o per la boca .	.Bufido
Colombrà (65)	.Veure confusament per la distància .	.Columbrar
Daça daça (70)	.Daça que daça: locució per indicar l'acte de menjar .	.Dale que dale
De pan-fonteta (79)	.De per riure, de molt poca categoria .	.De mentirijillas
Desnossat (69)	.Separar la carn de l'os .	.Deshuesar
Desvariejà (80)	.Tenir desvari: pronunciar paraules incoherents; delirar .	.Delirar
Embarriola (68)	.Agafar qualcú contra la seva voluntat per obligar-lo .	.Atrapar
Esborradot (80)	.Posar-se, sentir-se malament .	.Indispuesto
Escotiflat (83)	.Indispost, malaltís .	.Achacoso
Espedeix (65)	.Fer més ràpid, despatxar, fer via .	.Darse prisa
Forfollons (79)	.A forfollons: a borbolls, en gran quantitat .	.A montones
Freu (76)	.Estret entre dues muntanyes o penyals .	.Desfiladero
Impugnes (62)	.Instàncies, sol·licitacions insistents .	.Instancias
Jau (70)	.Imp. de haver: indica a algú que prengui allò que li oferim.	.Tomad
Llatí (78)	.No estar llatí: no estar be de salut, tenir certa indisposició .	.Indispuesto
Matacans (71)	.Part de la muralla per observar i atacar l'enemic .	.Matacán
Ontes (58)	.Mostres que es fan d'una cosa a algú per fer-li ganes .	.Dar dentera
Paumella (78)	.Tela de color blau de diferents tons .	.Tela azul
Pint-en-ample (84)	.Obrir de pinte-en-ample: obrir completament .	.De par en par
Rall (68)	.Parlar diverses persones juntes; remor de conversa .	.Parloteo

Retgiró (63)	.Por intensa; forta alteració de l'ànim per la por	. <i>Susto</i>
Rostit (66)	.Mancat de suavitat	. <i>Duro</i>
Satgeties (71)	.Sagetera: obertura molt estreta per tirar sagetes	. <i>Saetera, tronera</i>
Talabant (64)	.Bocí, tallada, tros gros d'alguna cosa	. <i>Tajada</i>
Verducades (59)	.Revinglada, com el moviment d'un peix en fugir	. <i>Contorsiones</i>
Xalava (65)	.Sentir gran plaer, divertir-se alegrement	. <i>Gozar</i>
Xorrèstic (77)	.Coses de substància, comestibles	. <i>Pasto</i>

EXPRESSIONS:

- "Primer se **besarà** el cel amb la terra, ...que tu no sortiràs" (II,73)
- "Això sí que és **bo**, i no embafa" (II,71)
- "**Bon caspi**, que seràs caigut de bé" (II,75)
- "**Bon** re-capistel·lo!" (II,67)
- "**Bona nit** si et colgues" (II,58)
- "Lo que no és a un **cap**, és a s'altre" (II,64)
- "**En faria** una de pòpulo bàrbaro" (II,73)
- "Ei, **estimat** de ses col-floris" (II,77)
- "Ja es partida a veure si faria sa **garangola** an es gigant" (II,73)
- "Sa fia de l'amo... **guaitava** la feta? (II,81)
- "Ara li fan és **mànc**" (II,73)
- "**Més cabeçut** que un forc d'ais" (II,58)
- "**Més content** que un Pasco" (II,70)
- "Què teniu? li digué; que **no estau** llatí? (II,78)
- "Com es **vel·la veraveu**, que no sé com som viu" (II,60)

5. La flor romanial (II,85)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Acoquinis (88)	.Acovardar, perdre el coratge	. <i>Acoquinar</i>
Acorat (86)	.Coratjut, valent, que no té por	. <i>Decidido</i>
Afollar-te (89)	.Ferir una persona o animal inutilitzant-lo. Fer malbé	. <i>Lislar</i>
Atabuixaven (85)	.Marejar amb paraules insistents; donar molèstia	. <i>Atosigar</i>
Bastar (89)	.Arribar a cert lloc, cosa o quantitat	. <i>Alcanzar</i>
Briuada (87)	.Moviment fort i sobtat cap envant	. <i>Embestida</i>
Congria (87)	.Congriar: formar per concurs de diversos elements	. <i>Formar</i>
Espedirem (90)	.Apressar-se, fer via	. <i>Darse prisa</i>
Pècora (91)	.Mot per reforçar una paraula amb matís pejoratiu	. <i>Pécora, bestia</i>
Rabiu (92)	.Rabent, molt actiu o ràpid	. <i>Rápido, veloz</i>
Recingle (87)	.Escaló en una muntanya, vorejant un abisme	. <i>Despeñadero</i>
Retranques (94)	.Amb males retranques: de mala gana	. <i>De mala gana</i>
Vimejava (88)	.Vinclar-se com una branca de vime (mimbre)	. <i>Cimbriarse</i>

EXPRESSIONS:

- "Creu, que es **creure** es criança" (II,89)
- "**Mastegant** fessols" (II,92)
- "Respon amb males **retranques**" (II,94)

6. En Gostí lladre (II,95)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Adonat (105) .	.Adquirir coneixença, haver esment .	.Percatarse
Asperges (110)	.Aspersió; irònicament: roi de malediccions, insults.	.Maldiciones
Atalaiar (106)	.Mirar des d'un lloc alt per veure de lluny una cosa .	.Atisbar
Atanses (111).	.Gosar, atrevir-se .	.Atreverse
Atiranyada (98)	.Atiranyar: fer tirany, fer camí a força de transitar .	.Abrirse paso
Atzufa (104) .	.Esclafar, fer-ne una coca, tupar fort .	.Zurrar
Bataionades (98)	.Batayonada: dita absurda, desbaratada, irracional .	.Patochada
Bestreure (97)	.Bastonejar, donar ventim .	.Zurrar
Biaixos (108) .	.Treure biaixos: treure profit de diverses maneres .	.Sacar provecho
Bigarniu (111)	.Infant petit .	.Rapazuelo
Brun (109) .	.Brunyir: anar amb gran velocitat .	.Zumbar
Budoixos (111)	.Bocinada, acte de prendre amb la boca el menjar .	.Bocados
Calrada (111)	.Afluència de sang a la cara per calor, ràbia, empegueïment.	.Sofocón
Capverjo (99)	.Persona que obra segons les passions i no segons la raó .	.Desalmado
Dastre (95) .	.Malcriat, indòcil .	.Travieso
Endemesa (106)	.Acció perjudicial .	.Fechoría
Endèria (104).	.Cosa inútil o menyspreable .	.Trasto
Enforiolat (110)	.Posar furios .	.Enfurecer
Ensivellat (95)	.Pegar, ventar un cop .	.Pegar
Esbaltit (104).	.Esmicolar, reduir a bocins molt petits .	.Destripar
Escrues (108).	.Desagradable, mal de prendre .	.Áspero
Espampolar (111)	.Prendre contra el desig o esperança d'altri .	.Birlar, estafar
Estufornos (98)	.Demostrar els sentiments amb gesticulacions excessives .	.Aspavientos
Faldaret (95) .	.Faldar: la part inferior i més volandera de la camisa .	.Faldones
Folondres (110)	.De folondres: de costat .	.De costado
Foris (97) .	.I foris!: declara resolta definitivament una qüestió .	.Se acabó!
Gambades (100)	.Fer gambades: tresscar molt, córrer la gandaina .	.Zancadas
Goranenc (102)	.Extremadament grosser .	.Burro
Guitzes (110) .	.Interjecció per expressar enuig, sorpresa, entusiasme .	.Puñeta
Indigne (107).	.Vil, roí; mancat de tota dignitat .	.Indigno
Llambre (104)	.Cosa extremadament neta i clara .	.Destello
Llepaines (111)	.Deixalles que només es poden menjar llepant .	.Lameduras
Maneig (102) .	.Conducta, manera d'obrar .	.Manejo
Manganeta (106)	.Enganalla, enginy per a enganar .	.Trampa
Marrades (107)	.Voltera, desviació del camí dret .	.Rodeos
Mormes (99) .	.Cop donat amb la mà, especialment a la cara .	.Bofetón
Orba (111) .	.Extraordinàriament gros o abundant .	.Enorme
Palanquejat (112)	.Esforçar-se, aguantar-se ferm contra les dificultats .	.Bregar, esforzarse
Pruaven (100)	.Sentir pruija, picar, tenir-ne moltes ganes .	.Sentir comezón
Reprémer (104)	.Haver de mester, poder emprar .	.Para qué
Repropis (110)	.Fer repropis: indòcil, resistir-se un animal al que el guia .	.Reacio
Senet (96) .	.Planta que té aplicacions medicinals com a purgant .	.Sen
Somada (108).	.Càrrega d'un animal de bast .	.Carga
Trescalamena (111)	.Malaveig, esforços intensos i repetits, agitació de treball .	.Ajetreo
Treseta (100) .	.Moneda antiga; es diu d'una cosa molt magra .	.Un céntimo
Vencís (95) .	.Vencill: lligam d'esparg o de sarments per lligar les garbes.	.Vencejo
Verbo (107) .	.Paraula llatina; significa: amb una paraula, és a dir..	.O sea

EXPRESSIONS:

- “Ja treurem es **biaixos** per un altre caire” (II,108)
- “**Bon** re-cent raccions de guitzes” (II,110)
- “Ja hauries de tornar esser aquí. **Brun** con la bala” (II,109)
- “Quin bergant que és aquest! Ell mos és sortit de **cap de brot!**” (II,107)
- “El faré **entrar** p’ es cavat” (II,98)
- “Si tens **malici**, posa es cap dins s’ aufàbia o ves a l’ ofici” (II,112)
- “Ensivellat un quern de **nesples**” (II,95)
- “**Potoiava** per dins mates i carritxeres,... tirant asperges a dreta i esquerra” (II,110)
- “Si no t’ agrada, **pren prim**, i no et farà mal” (II,112)
- “No vages encara a **punyir-li** ses nafres” (II,102)
- “L’ homo **va perdre** ses riaes de tot, i comença a fer gloses, verbo flastomar” (II,107)

=====

7. Tres germans desxondits (II,114)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Brocal (117) .	.Botella panxuda	. <i>Garrafa</i>
Cadella (117) .	.Femella del ca	. <i>Perra</i>
Fossar (117) .	.Cementiri	. <i>Cementerio</i>

EXPRESSIONS:

- “**Aquesta és meua** aquesta és teua, no se porien avenir...” (II,114)
- “**Aquesta** et val!” (II,116)
- “Diada de vent, posa’t a un **arrecés**, i estaràs calent” (II,119)
- “**Callaràrum** callaroro” (II,117)
- “En parlar de mi, **no ric**” (II,117)
- “Hi volgué anar amb **seny** de bístia veia” (II,116)
- “Hi va **tirar terra** damunt més que de pressa” (II,118)
- “Com l’ orgue tornà estar **trempat**” (II,118)

=====

8. Sa Comtessa sense braços (II,120)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Arronsaràs (121)	.Fer tornar arrera una cosa, vencent la seva resistència .	. <i>Arrollar</i>
Bronint (122) .	.Brunyir: anar amb gran velocitat	. <i>Zumbar</i>
Enuig (123) .	.Fort desplaer, sentiment de contrarietat, gran molèstia .	. <i>Enojo</i>
Estabó (122) .	.Estabor: remor, brogit, soroll fort i confús	. <i>Rumor</i>
Ferrada (130)	.Tenir el cap com una ferrada: tenir el cap marejat, dolorit .	. <i>Dolor de cabeza</i>
Matgencava (120)	.No saber el que es diu	. <i>No saber lo que se pesca</i>
Maleit (123) .	.Ball maleit (en sentit figurat): ball molt intens	. <i>Intenso</i>
Mesquina (126)	.Miserable, infeliç, plena de dissort	. <i>Infeliz</i>
Regositjàsseu (128)	.Recrear, donar gust	. <i>Regocijar</i>
Tastanejar (127)	.Caminar insegur, amb tendència a caure	. <i>Tambalearse</i>
Trencafila (126)	.Fil resistent que uneix les malles d’ una costura	. <i>Cadeneta</i>

EXPRESSIONS:

- “Se’n tornava cap a ca-seua ben **ala-baixa**” (II,120)

- “No quedà altre remei que **allargar-hi** es coll” (II,126)
- “Havia perdut tot es **cabal**” (II,120)
- “Som més **capaç** de fer-ho que de dir-ho” (II,126)
- “Ja m’has fet es **cuc** de s’oreia malalt” (II,121)
- “No hi féu **dos** mots” (II,123)
- “Mai tengueren mitja **parauleta** de res” (II,128)
- “No pogué **passar** per altre vent” (II,121)
- “Ja estic cansada de que sa gent m’haja de **posar sa llengo** damunt” (II,124)
- “Hauria fet s’**uiastre** esbrancat damunt sa creueta des campanar” (II,120)
- “Prengué una **volada** feresta” (II,128)

=====

9. Es poal florit (II,132)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Llec (132)	.Religiós profès mancat dels estudis sacerdotals	. <i>Lego</i>
Grandiet (134)	.Entrat el dia, quan el sol ja és alt, però sempre el matí	. <i>Entrado el dia</i>

EXPRESSIONS:

- “Jo **no estic** per res” (II,133)
- “Lo que **no vols** per tu, no ho vuies per negú” (II,133)
- “Ara mos **trobam** amb aquestes!” (II,132)
- “Resplendents com a **vergues** de llamp” (II,133)

* * * * *

TÍTOLS DE LES RONDALLES DEL TOM III (11 edició – 1989)

	<u>Pàgina</u>
1. ¿Val més matinejar que a missa anar?	5
2. En Juanet de l'Onso	25
3. Una qui no volia pastar	54
4. L'amor de les tres taronges	56
5. Es canyamet, s'ase i sa serra-porra	86
6. En Pere Gri	99
7. En Ferrandí	107
8. En Pere d'es forn	131

=====

1. ¿Val més matinejar que a missa anar? (III,5)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Aranells (12) .	.Cavitat doble del nas, per on passa l'aire per alenar .	.Fosa nasal
Avalot (12) .	.Crits o sorolls molt forts, com a de gent molt excitada .	.Alboroto
Brufava (18) .	.Bruelar: pegar crits forts i de to bramulós .	.Rugir
Caera (22) .	.Habitacle on les abelles fan les bresques i s'obté la mel .	.Colmena
Carnatge (17)	.Lloc on se tiren els animals morts .	.Muladar
Destira (9) .	.Treure's un acudit, unes paraules inesperades .	.Soltarse
Enflocàs (6) .	.Enflocar: llançar paraules que causen ofensa, perjui, sorpresa .	.Lanzar
Enforinyada (21)	.Aficar dins un lloc estret o de difícil entrada .	.Meter
Enquantra (7)	.Enquantre, "encontre": sortir a camí. .	.Encuentro
Entrescades (20)	.Tòrcer un poc les dents de la serra perquè vagi lleugera .	.Trabar
Envitricollar-ho (12)	.Embullar, mesclar confusament .	.Enredar
Escabotell (10)	.Estol, grup més o menys nombrós .	.Pelotón
Escades (10) .	.Escar: posar esca a l'ham; esca: menja per atreure els animals .	.Cebiar
Escaravits (16)	.Gest ràpid i complicat; moviment ràpid d'un cos viu .	.Gestos, saltos
Espirrem (14)	.Deixondir-se, espavilar-se .	.Ingeniarse
Estabetxos (12)	.Moviments agitats amb paraules de gran excitació .	.Aspavientos
Estrúmbol (7)	.Persona sense discreció ni iniciativa. .	.Papanatas
Estufornos (20)	.Expressar un sentiment amb gestos i paraules excessives .	.-Gestos
Fisconades (8)	.Dita intencionada, burlesca i ofensiva .	.Pulla
Fonell (22) .	.Rotllana que clou, davant i darrera, una casera d'abelles .	.Témpano
Gitera (8) .	.Gitar: llançar per la boca; vomitar .	.Náuseas
Gonellons (14)	.Falda de la gonella: peça de vestit amb cos i falda .	.Regazo de la saya
Lleguda (5) .	.Lleure; tenir lleguda: tenir temps lliure o disponible. .	.Tiempo libre
Lulea (18) .	.Crits i rialles de befa o d'alegria .	.Griterio
Malfenerandos (8)	.Intensiu de "malfeiner": que fuig de la feina .	.Holgazán
Matul·los (21)	.Mata petita .	.Matojos
Oís (15) .	.Oir: facultat de percebre sons amb l'orella .	.Oir
Osques (18) .	.Osca: tall poc profund practicat a la vorera d'una cosa .	.Muesca
Pampaiola (10)	.Bocí de palla, flòbia de neu .	.Brizna, pavesa
Pantaxaiva (10)	.Respiració fatigosa .	.Jadear
Perboc (21) .	.Cosa desagradable i inesperada per qui la rep .	.Chasco
Periol (19) .	.Poliol: planta de flors blanques i calze acampanat .	.Poleo
Posa (14) .	.Repòs, quietud, treva .	.Remedio
Romegueral (23)	.Lloc on es crien romequeres: planta de tronc espinós .	.Zarzal

Rost (23)	.Que fa pendent, terreny inclinat	.Pendiente
Sauló (16)	.Més adormit que un sauló: que dorm profundament	.Tronco
Saünyar (15)	.Passar un líquid a través dels porus d'allò que el conté	.Rezumar
Sorrers (18)	.Lent, feixuc de moviments	.Lento, pesado
Torçons (14)	.Dolor breu però molt intens dels budells	.Retortijón
Véll (13)	.Conjunt de llana tosa d'una ovella o d'un xot	.Vellón
Xecalines (12)	.Bot que es fa alçant les anques	.Cabriola
Xella (24)	.Alçar aixella: revenir, sortir-ne, començar a anar bé	.Revenir
Xicotines (16).	.Carícies, afalagadures	.Caricias

EXPRESSIONS:

- “Arribà a **alçar** xella” (III,24)
- “I poreu estar ben segurs de que es sol no n’**escaufa** un altre com jo” (III,9)
- “Pensa qui pensa de quin cap faria **estelles**, ...” (III,10)
- “Tan saborosa com **fava parada** freda” (III,14)
- “Així, **gallet**, i bons tocs per sa cresta!” (III,9)
- “Eren necessàries totes ses **herbes** de Sant Juan per netejar-lo” (III,6)
- “Ja et conec, **herbeta**; periol te dius! (III,19)
- “No hi hagué **paraulota** lletja que no li enflocàs” (III,6)
- “Ja en **posareu** un tros dins s’olla” (III,9)
- “Un homo de pa i tros, que **retgirava** es veure’l només” (III, 6)
- “Ell anau **sorrers** ferm! Ell com mudau un peu, s’altre ja ha posada rel!” (III,18)

2. En Juanet de l’Onso (III,25)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Afalagadures (25)	.Tocar amb suavitat com a demostració d’amor i simpatia	.Acariciar
Amaçolar (40)	.Amassar: pegar colps amb una massa; tupar	.Zurrar
Arronsava (47)	.Fer tornar arrera una cosa, vencent la seva resistència	.Arrollar
Arnès (29)	.Tocar s’arnès a qualcú: tupar-lo, donar-li ventim	.Armar jaleo
Atansareu (38)	.Gosar, atrevir-se	.Atreverse
Atxafagar (31)	.Persona posada en un lloc estret, que no es pot moure	.Menearse
Atzufar (28)	.Esclafar, fer-ne una coca	.Zurrar
Auberjó (35)	.Habitació per vestir-s’hi o retirar-se amb intimitat	.Cuartucho
Aumuds (30)	.Almud: mesura de grans d’un poc més de 4 litres	.Almud
Barcelles (30).	.Mesura de gra, equivalent a la sisena part de la quartera	.Barchilla
Bat (35)	.De bat en bat: obert completament, un portal o finestra	.De par en par
Bestretes (52).	.El que s’aporta a un negoci abans de treure’n profit	.Anticipo
Bobiot (31)	.Pendre es bobiot: anar-se’n	.Marcharse
Braces (30)	.Distància entre els extrems de les mans (1,67 m)	.Braza
Bretxa (35)	.Enderroc o obertura a un mur; fer bretxa: avançar, aconseguir	.Brecha
Caramutxa (30)	.Tronc sec de la porrassa	.Gamón
Corda (28)	.Anar fora corda: anar fora de seny, exaltar-se molt	.Perder los estribos
Corteres (39)	.Mesura d’àrids, de capacitat aproximada a 70 litres	.Cuartera
Encallat (31)	.Aturar-se de poder anar, a causa d’un obstacle: fang, etc	.Encallar
Encenais (32).	.Objecte de fàcil combustió per encendre altres objectes	.Encendedor
Endemesa (37)	.Acció perjudicial	.Fechoría
Ensivella (27).	.Pegar, ventar un cop	..Pegar
Entabanava (42)	.Entabanar: impedir la respiració i torbar el cap una olor, fum...	.Asfixiar
Esbaltiria (39)	.Esmicolar, reduir a bocins molt petits	.Desmigajar

Escabetxar (46)	.Matar	<i>.Escabechar</i>
Espaumatiu (43)	.Espant molt fort; por convulsiva	<i>.Espasmo</i>
Etziba (27)	.Llançar violentament, de mala manera	<i>.Pegar</i>
Fetxida (45)	.Falla; frustració d'un intent, d'una esperança	<i>.Fallo</i>
Frare (41)	.No duim es frare: tornar de caça sense haver agafat res	<i>.Fraile</i>
Garrons (40)	.Part posterior-inferior de la cama	<i>.Garrón</i>
Grufada (46)	.Grufar: caure de morros	<i>.Caer de boca</i>
Guimes (34)	.”Fer sa guima”: fer sa guitza; acomiadar de mala manera	<i>.Puñetas</i>
Lleure (35)	.Haver-hi temps hàbil, ocasió, etc	<i>.Ser posible</i>
Lloriguera (43)	.Cau de conills	<i>.Madriguera</i>
Malavejàs (31)	.Esforçar-se, procurar	<i>.Procurar</i>
Marruell (52)	.Trull i confusió; embolic molt complicat	<i>.Lío, follón</i>
Morma (39)	.Cop donat amb la mà, especialment a la cara	<i>.Bofetón</i>
Nespla (36)	.Cop violent, especialment el que es dóna en agressió	<i>.Sopapo</i>
Nòlits (51)	.Allò que es paga per transportar mercaderies amb vaixell	<i>.Fletes</i>
Onso (25)	.Òs; animal de diferents espècies del gènere <i>Ursus</i>	<i>.Oso</i>
Perboc (50)	.Cosa desagradable i inesperada per qui la rep	<i>.Chasco</i>
Petja (32)	.Mala petja: terreny difícil per al trànsit	<i>.Huella, pisada</i>
Petxucar (50)	.Molestar insistentment	<i>.Atosigar</i>
Planissada (31)	.Tupada; seguit de cops violents	<i>.Paliza</i>
Quigolles (43)	.Home molt covard	<i>.Cagón</i>
Quintars (30)	.Pes de poc més de 42 kg.; es divideix en 4 arroves	<i>.Quintal</i>
Ranca-sega (31)	.Anar arranca-sega: anar amb molta dificultat	<i>.Con dificultad</i>
Recapte (37)	.Conjunt de coses de menjar	<i>.Comida</i>
Recatxa (48)	.Canviar sobtadament de direcció	<i>.Desviarse</i>
Repropi (36)	.Que es resisteix a fer el que els altres volen	<i>.Displícite</i>
Rest (41)	.Aplec de cordes lligades per la part central	<i>.Ristra</i>
Roves (30)	.Arrova: pes equivalent a 10'40 kg. o sigui 26 lliures	<i>.Arroba</i>
Revolteries (47)	.Desviació de paraules per dissimular el que es vol dir	<i>.Rodeos</i>
Safalcaríeu (31)	.Dominar, vèncer	<i>.Dominar</i>
Sardonaia (29)	.Cop violent	<i>.Castaña</i>
Serves (39)	.Cop donat per agredir	<i>.Tortazo</i>
Sobreguejava (50)	.Esser soberg, excessiu	<i>.Ser excesivo</i>
Somada (31)	.Càrrega d'un animal de bast, equivalent a tres quintars	<i>.Carga</i>
Talabastaix (45)	.Terrabastall: soroll fort de coses que cauen o es topen	<i>.Estruendo</i>
Toixarrut (25)	.Rude, grosser mentalment, estúpid	<i>.Tosco, grosero</i>
Trompitxes (44)	.Fer via, apressar-se per aconseguir alguna cosa	<i>.Moverse</i>
Ventai (45)	.Ventall: cop fort sia per agredir, sia per topada casual	<i>.Porrazo</i>
Ventova (35)	.Morma, cop donat per agredir	<i>.Trompazo</i>
Verdolaga (36)	.Herba de tronc ajagut i carnós, de fulles rodonesques	<i>.Verdolaga</i>
Xarpat (30)	.Resolt, decidit, sense vacil·lacions	<i>.Decidido</i>

EXPRESSIONS:

- “Uei, bergant de Son Ametler!, en aquesta casa, per entrar se diu **Alabat sia Déu**” (III,40)
- “Barca **aturada** no guanya nòlits” (III,51)
- “Feta està sa **barrina**” (III,30)
- “Ses portes quedaren obertes de **bat en bat**” (III,35)
- “Ho dóna a ses **comes** per no esser-hi demés” (III,48)
- “Li hi duien, alt, an es **capell**” (III,34)
- “De qualche cap hem de fer **estelles**” (III,51)
- “Amb totes ses **formigues** en es cap des tió” (III,27)
- “Que no ho veis, que no duim es **frare**?” (III,41) (Venir de caça sense res)

- “Me enviarà a **fregir** ous de lloca” (III,51)
- “Així **gallet** i tocs per sa cresta” (III,39)
- “Tan poc afectat de feina com un ca de **garrotades**” (III,25)
- “Fonc com un **llonzí**: no en veren la pols” (III,48)
- “**Més blan** que un cotó” (III,38)
- “De content que estava **no cernia** de son cedaç” (III,48)
- “I queda amb un **peu** alt, com un ensensat” (III,44)
- “Sabeu que teniu vós? **Poca alatxa** ferm” (III,38)
- “Veiam si faràs més **portell**!” (III,42)
- “Li passa per ui sa **post** d’es pits” (III,27)
- “Però... aquí està es **rè**” (III,27)
- “**Re-cent-mil** carreranyes de carretades de senaions de guimes, germanet” (III,34)
- “**Re-cent-mil** dimonis” (III,49)
- “Per **repropi**” (III,36)
- “No sé ambe quin **sant** he tengut bo! (III,43)
- “Deixa’m es **sedasset**!” (III,43)
- “Uei, estornell d’abeurada!... ¿que vos n’entrau **sense dir** ase ni bèstia?” (III,39)
- “Me n’hauré de tornar **sense res** en es fus, cul batut i cara alegre” (III,51)
- “Hauriem de veure on mos feim ses **sopes**, avui” (III,33)
- “N’haurà de tenir de reguinyols... es qui mos menj **sopes** damunt es cap” (III,34)
- “Jo em faria **taiar** es nas! (III,40)
- “Prendre es **tapinets**” (III,25)
- “Que em **tirin** d’una passa si he vist res pus que fosca! (III,43)
- “Haurà **topat** a mala mata amb mi” (III,45)
- “Cercant cercant **troben** Roma” (III,33)
- “Estès com una **verdolaga**” (III,36)

3. Una qui no volia pastar (III,54)) No hi ha anotacions. *Nota: Se repeteix al Tom XVII.*

4. L’amor de les tres taronges (III,56)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Atapir (63)	.Atipar, omplir de menjar	.Hartar
Atzanet (61)	.Deixar atzanet: deixar-ho net, pelat	.Pelado
Beula (79)	.Dona estúpida	.Bestia
Cambussot (57)	.Intensiu de cambuix o gambuix: dona de poc enteniment	.Farola
Carroportal (71)	.Conjunt de coses que fan molt d’embalum	.Balumba
Desnossades (64)	.Separar la carn de l’os	.Deshuesar
Destres (74)	.Mida longitudinal agrària de Mallorca; equival a 4,214 m.	.---
Embastada (79)	.Començar una feina, un tracte, etc., i deixar-lo sense acabar	.Hilvanar
Emblavins (82)	.Embulls, embolics, qüestió difícil	.Líos
Empatxaren (71)	.Preocupar-se, tenir massa cura d’algú o d’alguna cosa	.Preocuparse
Encapirronats (75)	.Entossudir-se, obstinar-se	.Emperrarse
Entaferri (65)	.Pegar violentament	.Pegar
Estabeig (73)	.Estebeig: soroll fort i confús.	.Rumor
Estrai (65)	.Esforç excessiu, fatigós	.Esfuerzo
Fentes (72)	.Mans fentes: estar sense fer res, sense treballar	.Brazos cruzados
Golafre (63)	.Dominat per la gola; que menja molt	.Glotón
Morques (73)	.Solatge de l’oli	.Amurca

Pertefè (80)	.Pertafè: dona estúpida	.Boba, estúpida
Petxuca (72)	.Molestar insistentment	.Atosigar
Profidiós (83)	.Que porfidieja; insistent, obstinat	.Terco
Puat (81)	.Post amb moltes pues de metall per pentinar el lli	.Rastrillo
Rebel·lades (75)	.Revolta, revalgada	.Sacudida
Reblits (74)	.Omplir completament	.Rellenar
Recapitolejar (68)	.Respondre contràriament, posar objeccions i dificultats	.Refunfuñar
Tímbola (78)	.Quantitat de líquid que es beu sense aturar-se	.Trago
Vorjo (72)	.Embalum, grossària del perímetre d'una cosa	.Bulto

EXPRESSIONS:

- “**Altre pic**, Toni Colau!” (III,80)
- “Pren es **cambussot** cap a ca-seva” (III,57)
- “Sou tan callades com ses **campanes**” (III,68)
- “Posar **cap-baix** cul-alt ses olles coleres de sa mel” (III,57)
- “Put més que **carn** de vas” (III,84)
- “**Colaren** tots la vida” (III,76)
- “**Cop** en sec i a les sordes” (III,78)
- “Pareixia **feta** amb sa destrat grossa i que només l’havien mig embastada” (III,79)
- “Pareixia **feta** amb so motlo de fer llamps” (III,79)
- “Tornaren esser partits..., fent de la **garra** pota” (III,75)
- “**Mà** en cinta coll de gerra” (III,57)
- “Me passà per **maia** aquesta” (III,57)
- “**Mal** camí passar-lo prest” (III,82)
- “Qui **mal** no fa, mal no pensa” (III,81)
- “**Més redó** que unes xeremies” (III,64)
- “**No estic** per merendengues” (III,64)
- “Que **no vetles** ses caigudes, tu?” (III,57)
- “Ten un poc de **paciència**; que la Mare Priora en tenia, i la batculaven” (III,67)
- “Vltros dones sou uns **paners foradats**” (III,64)
- “Que hi farem? **Planetes** que hem de córrer” (III,82)
- “**Re-cent-mil** carreranyes de carretades de dimonis cucarells” (III,62)
- “**Redó**, que no poria dir pruna” (III,61)

5. Es canyamet, s’ase i sa serra-porra (III,86)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Barxa (86)	.Senalla d’espart on els treballadors duïen el menjar	.Esportilla
Betzef (97)	.A betzef: en gran quantitat, abundantament	.En abundancia
Boal (91)	.Estable gran per bous, ovelles i altre bestiar	.Boyera
Braverol (98)	.Contusió amb abonyegament, especialment en el cap	.Chichón
Cateifa (86)	.Multitud, nombre excessiu	.Caterva
Cebaiol (95)	.Cop violent pegat a qualcú per fer-li mal	.Castaña
Dejorn (96)	.De bon matí, a una hora no avançada del dia	.Temprano
Estufornejar (96)	.Fer estufornos: posar objeccions, dificultats, emperons...	.Poner peros
Faluca (92)	.Dona grossera d’enteniment o d’obres.	.Casquivana
Gruny (93)	.Grunyir: queixar-se en veu baixa o entre dents	.Refunfuñar
Llépol (86)	.Molt agradable al gust	.Apetitoso
Sàrria (95)	.Recipient d’espart per transport a bístia de coses diverses	.Serón

Triquet (93) . .El punt o moment més encertat per fer o dir una cosa . .*Oportunidad*

EXPRESSIONS:

- “Patia un poc de s’**aigovés** de davant” (III,88)
- “Basques males **quimeres** poques” (III,89)

6. En Pere Gri (III,99)

PARAULES	Significat	Equiv. en castellà
Eima (104) .	.Aptitud per obrar instintivament . . .	. <i>Tino</i>
Flascos (106) .	.Fluix de caràcter que es deixa entabanar fàcilment .	. <i>Tontaina</i>
Grèmola (105)	.Gemegar o parlar contínuament, sobretot demanant .	. <i>Murga</i>

EXPRESSIONS:

- “Afectat de’**alçar** es colzo i escorxar moixos” (III,99)
- “Sense voler **sebre** pus qui l’havia encaçada” (III,106)
- “És hora que **tregues** s’estam” (III,102)

7. En Ferrandí (III,107)

PARAULES	Significat	Equiv. en castellà
Alhaca (119) .	.Persona de molt bones qualitats . . .	. <i>Alhaja</i>
Altèria (129) .	.Artèria: cada un dels vasos que duen la sang del cor per tot el cos.	. <i>Arteria</i>
Arganells (125)	.Per a transport a esquena de bístia . . .	. <i>Aguaderas</i>
Aritjal (123) .	.Lloc d’aritges; aritja: planta molt espinosa . . .	. <i>Zarzaparrilla</i>
Arronsar (118)	.Cedir, anar cap cap arrera per falta de resistència . .	. <i>Arrollar</i>
Atxafegar (116)	.Moure’s amb llibertat, vinclar el cos . . .	. <i>Menearse</i>
Baixest (124) .	.Paratge inclinat, formant clot o vall . . .	. <i>Hondonada</i>
Banastres (107)	.Més magre que unes banastres: estar molt magre . .	. <i>Banasta</i>
Beverons (107)	.Baveró: manat de xarxa apilotada per atreure i agafar el puu	. --
Borinetjar (125)	.Fer el borino: rondinar, murmurar . . .	. <i>Mosconeó</i>
Carronya (115)	.Peresós, fluix, mancat d’activitat, dolent, despreciable .	. <i>Poltrón, ruín</i>
Costerada (116)	.Cop de costat; topada violenta de dos cossos . . .	. <i>Encontronazo</i>
Eguinar (109)	.Llançar el seu crit natural un cavall o una egua . . .	. <i>Relinchar</i>
Esbenava (125)	.Fer benes d’una cosa; reduir a trossos . . .	. <i>Destrozar</i>
Escàpols (125)	.Escapat; que ha aconseguit fugir . . .	. <i>Libres</i>
Escuma (108).	.La part més escollida, en bé o en mal, d’una cosa . .	. <i>Flor y nata</i>
Feritlà (125) .	.Perplex davant una cosa extraordinària o admirable .	. <i>Embobado</i>
Grípia (108) .	.Menjadora per al bestiar . . .	. <i>Pesebre</i>
Llonzí (116) .	.Com a llonzins: amb gran lleugeresa, molt veloçment .	. <i>Como liebres</i>
Malaixamussos (108).	.Aspre de tracte . . .	. <i>Desabrido</i>
Mota (112) .	.No motar: no dir res, callar, no donar a conèixer una cosa .	. <i>Callar</i>
Nèscia (108) .	.Conjunt de fills (animals, persones) d’uns mateixos pares .	. <i>Casta</i>
Passol (119) .	.Fer-ne cent per un peçol: fer moltes males passades .	. <i>Pasadas</i>
Perboc (116) .	.Cosa desagradable i inesperada . . .	. <i>Chasco</i>
Perposat (118)	.Proposar: exposar, manifestar; posar a la consideració .	. <i>Proponer</i>
Piulos (123) .	.Piulet, crit de pollet o d’ocell petit. . .	. <i>Pío</i>

Pollar (123)	.Plantació de polls o pollancres (arbre caducifoli)	.Chopada
Pruïen (116)	.Fer sentir picor intensa	.Dar comezón
Puu (107)	.Animalons marins que són cercats per servir d'esca	.Pulga de mar
Rusca (109)	.Gana forta de menjar	.Hambre
Saupen (113)	.Salpar: prendre fraudulosament; robar	.Birlar
Trastejar (121)	.Procurar activament	.Patullar
Trescalamena (116)	.Malaveig, esforços intensos i repetits, agitació de treball	.Ajetreo
Verducades (107)	.Revinglada, com el moviment d'un peix que vol fugir	.Contorsión

EXPRESSIONS:

- "Se farà l'**amo** de ses metles" (III,130)
- "No volia que **aixecàs** una paia d'en terra" (III,122)
- "El dimoni los s'en duia d'**enveja**" (III,122)
- "Sortiren de s'**escuma** de sa pesta; duïen un dimoni a cada cabeï" (III,108)
- "Es gat poria jeure dins es **fogons** tot lo sant dia" (III,107)
- "**Més magre** que unes banastres" (III,107)
- "Picà sa **mosca** a tothom sobre què poria esser allò" (III,121)
- "No hi fa dos **mots**" (III,124)
- "Sense voler **sebre** pus qui l'havia encaçada" (III,106)
- "Tothom **tirà** sa casa per sa finestra" (III,122)

8. En Pere d'es forn (III,131)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Acabussa (134)	.Afuar-se, dirigir-se amb força a qualcú per acometre'l	.Embestir
Ait (133)	.Aid (aidar): variant i sinònim per ajudar.	.Ayudar
Barbatxo (137)	.Bàrbar, grosser d'enteniment o de sentiments	.Bárbaro
Borres (132)	.Menja gustosa i poc substanciosa pels qui fan poca feina	.Despojos
Cabermóni (132)	.Conjunt de coses desordenades o males de resoldre	.Batiburrillo
Encobeïda (138)	.Prendre amb amor	.Cobijar
Erer (131)	.Garbell gros usat per a porgar els cereals damunt l'era	.Arel, zaranda
Escorbeis (134)	.Corbells: per tragar a bístia feixos de llenya o garbes	.Encinos
Estrevades (133)	.Moviment sobtat i violent	.Sacudida
Etzibada (131)	.Empassar-se, menjar-se	.Zamparse
Garbera (136)	.Munt de garbes mentre arriba el moment de la batuda	.Hacina
Golès (137)	.Punt on s'ajunten els dos espatllons del cavall o ase	.Almohadilla
Llenderina (134)	.Cordellina de cànem	.Cordel
Molucs (134)	.Os de l'anca de les bísties i, per extensió, de les persones	.Cuadril
Ormetjos (137)	.Conjunt d'eines o instruments d'un ofici o d'una feina	.Pertrechos
Pretxa (137)	.Fer la pretxa: parlar sense necessitat, per passar el temps	.Conversar
Quetxa (139)	.Fer quetxa: fallar, no obrar així com cal, fracassar	.Fallar
Revescós (140)	.Aspre, mancat de finor, en sentit material i moral	.Revesado
Rònega (132)	.Tota sola, sense acompanyament de res	.A secas
Saó (131)	.Faltar una saó o una brusca, a algú: mancar-li un poc de seny	.Sazón
Sarró (134)	.Bossa de pell penjada al coll per dur-hi menjar, diners	.Zurrón
Tàstares (132)	.Clovella o pellerofa de la farina d'ordi o civada	.Tástara
Vell-marí (133)	.Foca, vedell marí	.Foca
Vencís (134)	.Vencís, -os: lligam de brins o d'espart per fermar garbes, etc.	.Vencejo

EXPRESSIONS:

- “**Alerta** mosques!” (III,136)
- “Ah **bota** ferrera!” (III,132)
- “Li va **caure** molt de toc” (III,138)
- “A’s temps d’una **cucavela** de puça ja t’hauran escabetxat” (III,138)
- “**Deixaren** es caminar p’es córrer” (III,140)
- “Ell se deu **creure** que tot es bufar i fer ampolles!” (III,139)
- “I que veniu de Ses **Erasses**, germanet!” (III,137)
- “Jo me’n **guardaré** com de caure” (III,138)
- “**Més falaguer** que un pern de rifa” (III,133)
- “Li faltava una **saó**, i sa d’es bril, que és sa millor” (III,131)
- “Fer ets ous en **terra** com es sebel·lins” (III,136)
- “L’home **toca** soletes, i comença donar-li clau” (III,131)

* * * * *

TÍTOLS DE LES RONDALLES DEL TOM IV (12 edició – 1991)

	<u>Pàgina</u>
1. En Pere de la Bona Roba	5
2. Es llum de la terra	15
3. Sa muleta de plata	18
4. Un pastor i un missèr	27
5. Ous de somera	30
6. Un soldat que havia servit deu anys	36
7. Un geperut i un gegant	44
8. Es conseis del Rei Salomó	50
9. Mestre Jaume Figuereta	60
10. Es jai de sa barraqueta	63
11. Es pou de sa lluna	72
12. S'aucellet	85
13. En Toni Garriguel·lo	97
14. Sa muta	105
15. Sa titina i sa geneta	116
16. Es filats	124
17. S'hortolà de s'Hort des Gabre	128
18. Ets amos de Son Sales, Son Saleta i Son Salí	138
19. Una atlota desxondida	144
20. Madò Fenoïassa i los seus	151
21. Tres jovenets	153
22. Tres germans beneits	154

=====

1. En Pere de la Bona Roba (IV,5)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Arrefoll (6) .	.Renyada forta	.Trepe
Betzos (6) .	.Home panxarrut o curt d'enteniment	.Botijo
Cloquetjar (8)	.Batre el cap per l'excés de treball, del mareig	.Cloquear
Endèria (6) .	.Cosa o persona inútil o de figura insignificant	.Trasto
Engospà (13) .	.Agafar en l'aire una cosa sense deixar-la arribar a terra	.Coger al vuelo
Esberrar-les (5)	.Desposseir-se'n; deixar-la anar per venda o donació	.Desprenderse
Escàpol (14) .	.Escapa, deslliurat d'un perill; que ha aconseguit fugir	.Libre
Fisconant-se'n (6)	.Tirar fisconades: dita intencionada, burlesca i ofensiva	.Chunguearse
Lulea (6) .	.Cridòria o xerradissa forta; befa descarada	.Griterio
Mestai (10) .	.Mestall; mescla de diferents cereals i llegums	.Mescladizo
Petxucà (5) .	.Molestar insistentment	.Incordiar
Quern (8) .	.Conjunt de quatre coses	.Cuatro
Redòs (13) .	.Recer; retirar-se a casa sobretot en deixar la feina	.Abrigo
Saupar-le-hi (11)	.Prendre fraudulosament; robar	.Birlar
Tastanetjant (5)	.Caminar insegurament, amb tendència a caure	.Tambalearse
Viona (12) .	.Fer sa viona: fer molta via, caminar o obrar ràpidament	.Darse prisa
Xelico (10). .	.Substància blanca que es congria a les figues seques	.Polilla

EXPRESSIONS:

- “Tenien unes **completes** de nyic-i-nyec altes de punt” (IV,12)
- “Una taula de bon **concert**” (IV,10)
- “**Donar** del cos” (IV,13)
- “Quatre **figues seques**, plenes de xelico” (IV,10)
- “I ja se n’anirà a **penedir** a Roma” (IV,11)
- “Anaven **prims** de lloms” (IV,5)
- “Vos ne poreu **tornar** per aquí on sou venguts” (IV,12)
- “**Tros** de carn batiada” (IV,11)
- “Feien sa **viona**” (IV,12)

2. Es llum de la terra (IV,15)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Basquetjat (15)	.Procurar, dedicar atenció a fer o obtenir una cosa	. <i>Esforzarse</i>
Encruies (16)	.Dos platets de ferro quadrats amb becs per llum de ganxo	. <i>Candileja</i>
Esforcegats (15)	.Que té molta força	. <i>Forzado</i>

EXPRESSIONS:

- “**Fer-li** ets entorns” (IV,15)
- “**Llum** d’encruies” (IV,16)

3. Sa muleta de plata (IV,18)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Afinava (22)	.Afinar: trobar o veure el que se cerca	. <i>Dar con algo</i>
Alimares (26)	.Jocs, festes, moixonies	. <i>Fiestas</i>
Andarivell (19)	.Embull, sèrie de dificultats	. <i>Atolladero</i>
Curolla (23)	.Idea fixa acompanyada de desig	. <i>Idea fija</i>
Embolica (18)	.Ficar una cosa entre altres fent difícil separar-la	. <i>Enmarañar</i>
Enrengar (25)	.Preparar convenientment; arranjar	. <i>Aparejar</i>
Entressent (24)	.Informar-se; adquirir notícia	. <i>Enterarse</i>
Enuig (23)	.Fort desplaer, sentiment de contrarietat	. <i>Enojo</i>
Esglai (23)	.Por o sorpresa que torba profundament	. <i>Asombro</i>
Etcisadora (22)	.Que captiva per un atractiu poderós: bellesa, amor, etc.	. <i>Encisadora</i>
Marruell (22)	.Trull i confusió; embolic molt complicat	. <i>Lío, follón</i>
Revivaia (24)	.Acció i efecte de revifar: donar nova vida o vigor	. <i>Reavivar</i>
Saupar (21)	.Prendre fraudulosament; robar	. <i>Birlar</i>
Sarronet (19)	.Bossa que es penja al coll per dur-hi menjar, diners, etc.	. <i>Zurrón</i>

EXPRESSIONS:

- “Embolica una **malaltiassa**” (IV,18)
- “S’atlota **més bella** que el sol escalfava” (IV,19)
- “**No afinava** cap forat ni portell” (IV,22)

4. Un pastor i un missèr (IV,27)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Floronco (29) .	.Tumor inflamatori a la pell que produeix supuració .	. <i>Forúnculo</i>
Planissada (27)	.Tupar pegant cops violents amb la mà o un instrument .	. <i>Paliza</i>
Rebumbori (29)	.Soroll molt fort i confús produït per gent excitada .	. <i>Alboroto</i>
Recapitoletjà (29)	.Respondre contràriament; posar objeccions, dificultats .	. <i>Replicar</i>
Sementer (28)	.Explicació llarga i seguida d'una cosa	. <i>Exposición</i>
Soldada (27) .	.Salari	. <i>Soldada</i>
Xirimindengues (29)	.Romanços, coses complicades però sense importància .	. <i>Bagatelas</i>

EXPRESSIONS:

- “Qui **sembra** cards, cui espines” (IV,29)
- “Qui **té plats**, pot fer tests” (IV,27)

5. Ous de somera (IV,30)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Aluyar (35) .	.Perdre l'aluiar: perdre el món de vista .	. <i>Perder el conocimiento</i>
Barrisc (32) .	.Conjunt de coses adquirides en gros i sense pesar .	. <i>Pancada</i>
Beïasses (30) .	.Beaces: conjunt de dues bosses a cada costat del animal .	. <i>Alforjas</i>
Belitre (30) .	.Home de poca vergonya i sense escrúpols	. <i>Bribón</i>
Descosida (35)	.A la descosida: sense gens de contenció	. <i>Sin freno</i>
Escabeiava (35)	.Arrancar els cabells; despentinar	. <i>Desgreñar</i>
Escorbeis (31)	.Bastons corbats per tragar a bèstia llenya o garbes .	. <i>Encinos</i>
Mal terç (34) .	.Fer un mal terç: fer una mala passada, una injustícia .	. <i>Ofender</i>
Motau (32) .	.Dir un mot	. <i>Chistar</i>
Orri (35) .	.Anar en orri una cosa: fer-la desaparèixer, espatllar-la .	. <i>Patas arriba</i>
Titla (34) .	.No deixar cap titla: no mancar-hi absolutament res. .	. <i>Tilde</i>

EXPRESSIONS:

- “Per paga, li **faltava** una aigo” (IV,30)
- “Com si hagués tengut **foc** dins ses sabates” (IV,35)
- “**Més xalest** que unes castanyetes” (IV,31)
- “Anar en **orri**” (IV,35)

6. Un soldat que havia servit deu anys (IV,36)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Aspidaven (40)	.Travessar de banda a banda un cos amb un instrument agut .	. <i>Ensartar</i>
Atacs (38) .	.Tapet de cartó que se posa entre els perdigons i la pólvora .	. <i>Taco</i>
Barcella (40) .	.Mesura de gra de 1/6 de quartera; es divideix en 6 almuds .	. <i>Barchilla</i>
Cabal (40) .	.Quantitat de diners o d'altres béns que se posseeix .	. <i>Caudal</i>
Esclator (43) .	.Gran fatiga corporal	. <i>Sofocón</i>
Galindons (40)	.Remenar es galindons: anar aviat per obtenir una cosa .	. <i>Espabilarssse</i>
Flotó (39) .	.Esbart; grup no gaire nombrós	. <i>Grupo</i>
Infundar (36).	.Encaparrar-se, agafar la idea molt forta en una cosa .	. <i>Empeñarse</i>

Potoiar (41) Caminar molt i amb esforç *.Patalear*

EXPRESSIONS:

- “**Endavant** ses atxes, i ja ho veurem que serà en esser cuit” (IV,41)
- “Fugir, m’has dit? Ell te’n **gordaràs** com de caure!” (IV,37)
- “A jo, qui la’m fa, la’m **paga**” (IV,36)
- “Los veu que s’acosten de **peu** de gat, de peu de gat” (IV,40)
- “Va comprendre sa gran **porcada** que havia feta” (IV,42)
- “**Re-cent-mil** dimonis cucarells” (IV,36)
- “Duia **vent** a sa flauta per llarg” (IV,41)

=====

7. Un geperut i un gigant (IV,44)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Afretura (48)	.Tenir necessitat	<i>.Necesitar</i>
Arreveixin (44)	.Posar dret i estirat alguna cosa que està ajeguda	<i>.Enderezar</i>
Bobiot (49)	.Prendre es bobiot: anar-se’n	<i>.Marcharse</i>
Branda (47)	.Moure’s alternativament de banda a banda	<i>.Balancearse</i>
Defiar (47)	.Provocar algú a lluitar, a competir en alguna cosa	<i>.Desafiar</i>
Emblavins (46)	.Embulls, embolics, qüestió difícil	<i>.Líos</i>
Gisco (46)	.Xiscle: crit agut i penetrant al sentir dolor agut o terror	<i>.Chillido</i>
S’escapullà (46)	.Fer-se escàpol; alliberar-se fugint	<i>.Librarse</i>
Revetler (46)	.Al·lot o al·lota plaent, eixerit, simpàtic	<i>.Rapaz, chaval</i>
Safalcar (46)	.Dominar, vèncer	<i>.Dominar</i>
Tomversa (46)	.Caiguda, pèrdua violenta de l’equilibri	<i>.Batacazo</i>
Tranc (46)	.Traça, bona manya; habilitat per fer una cosa	<i>.Maña</i>

EXPRESSIONS:

- “No li foren **bons doblers** an es gigant aquestes paraules” (IV,45)
- “Tengué **tranc** d’embarriolar-se” (IV,46)

=====

8. Es conseis del Rei Salomó (IV,50)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Afolat (53)	.Malmès, inutilitzat, baldat, fet malbé	<i>.Estropear</i>
Agotzonat (54)	.Estar ajupit, doblegats els genolls, damunt dels peus	<i>.En cuclillas</i>
Atzenet (51)	.Atzanet: sense cobri ni remei; sense res	<i>.En cueros</i>
Bestreure’m (53)	.Bastonejar, tupar, donar ventim	<i>.Zurrar</i>
Biaixos (50)	.Treure es biaixos: treure profit de vàries maneres	<i>.Sesgo</i>
Claperot (54)	.Munt de pedres en el camp	<i>.Majano</i>
Colombrava (53)	.Veure confusament, per la distància o per falta de claror	<i>.Columbrar</i>
Debanà (57)	.Parlar seguit seguit	<i>.Devanar</i>
Enderg (54)	.En orde, arreglat	<i>.En orden</i>
Feristea (56)	.Cosa lletja i d’aspecte grotesc i ridícul	<i>.Esperpento</i>
Fibladissa (54)	.Acció de fiblar: coure, causar coïssor	<i>.Picar, escocer</i>
Llevant (50)	.Llest, prompte a l’acció; viu per obrar	<i>.Listo</i>
Munyir (51)	.Treure els diners de mala gana	<i>.Apoquinar</i>

Sostre (56)	.Cambra on es guarda la palla, situada damunt l'estable	.Pajar
Xerevel·lo (50)	.Eixerit; alegre i animat	.Vivaracho

EXPRESSIONS:

- "A força de treure es **biaixos** i de fer sa viona" (IV,50)
- "No deixis mai ses **carrerres** veies per ses novelles" (IV,51)
- "El se mira de **fit a fit** de dalt a baix" (IV,58)
- "Tirant **llamps** forcats i pesta cernuda" (IV,54)
- "No te posis **mai** allà on no et demanen" (IV,51)
- "Dany-dany, **munyí** ses altres mil lliures" (IV,51)
- "A tothom havia de donar sa **patent**" (IV,57)
- "Hi va sa **pell** des dies feners i des diumenges!" (IV,57)
- "Sa **pell** ja és d'es llop" (IV,51)
- "Anar **peus** alts" (IV,52)
- "**Re-cent milions** de senaies de nius verds" (IV,57)
- "**Re-cent-mil** querns de cavaions de dimonis botetxos" (IV,54)
- "Mai faces res que no hi hages pensat **tres** vegades" (IV,51)

9. Mestre Jaume Figuereta (IV,60)

PARAULES	Significat	Equiv. en castellà
Acobitien (60)	.Acollir, donar cobri, donar posada	.Hospedar
Eima (61)	.Sense esma: obrar desorientat sense veure o atendre	.Desorientado
Encitronen (60)	.Posar el vestit o altra cosa així com pertoca	.Vestir
Escorxat (60)	.Escorxar: passar els dies perillosos d'una malaltia	.Superar
Meula (60)	.Borratxera	.Borrachera

EXPRESSIONS:

- "No tenia més **eima**" (IV,61)
- "Duia mitja **meula**" (IV,60)
- "No hi havia qui en tragués **sentència**" (IV, 60)

10. Es jai de sa barraqueta (IV,63)

PARAULES	Significat.	Equiv. en castellà
Bolei (65)	.De cop i bolei: de repent, inesperadament	.De golpe
Calda (68)	.Tupada forta	.Tunda
Capllevar (65)	.Habitar, viure lliurament	.Andar
Cucuies (69)	.Cim agut de muntanya	.Cima, cumbre
Desveri (69)	.Crits i confusió per excés d'alegria	.Desconcierto
Encenai (66)	.Ballar s'encenai: ballar de capoll, passar tribulació.	.Pasarlas canutas
Encruia (68)	.Peça de ferro, plana, per treballar-hi el ferro amb el mall	.Yunque
Enteferra (69)	.Entaferrar: pegar o llançar violentament	.Pegar
Escambrí (66)	.Joc de cartes	.Brisca
Faldrigüera (67)	.Butxaca	.Bolsillo
Maina (64)	.Abundància prodigiosa, com ploguda del cel	.Maná
Marinatge (70)	.Demble; manera de moure's, d'obrar; gent grossera	.Gentuza
Pelleringo (70)	.Bocí de roba o d'altra cosa esqueixada	.Girón, harapo

Pipida (67)	.Malaltia llarga o complicada; constipat fort .	. <i>Melopea</i>
Recaufada (64)	.Cosa cuinada que s'ha deixat refredar i s'escalfa de nou .	. <i>Recalentar</i>
Tibo (67)	.En Tibo: a Mallorca, nom vulgar i familiar del dimoni .	. <i>Demonio</i>
Trifulga (69)	.Situació de desordre, d'avalot, de cosa desbaratada. .	. <i>Trifulca</i>
Trosselleta (65)	.Bolic de coses d'ús personal, en mudar-se de casa .	. <i>Hato, bártulos</i>
Xicotina (69)	.Carícia, afalagadura	. <i>Caricia</i>

EXPRESSIONS:

- "Li feia **ballar** s'encenai" (IV,66)
- "Xa'l-me fer a compte meu an aquest **bergant**!" (IV,66)
- "No m'hauràs per aquest **caire**!" (IV,67)
- "**Enteferra** clotellada" (IV,69)
- "Quin **marinatge**, Senyor!" (IV,70)
- "Roegó de pa **més rostit** que un test de teula" (IV,64)
- "**No vaig** de peres" (IV,66)
- "Aniré a fer sa **trosselleta**" (IV,65)

11. Es pou de sa lluna (IV,72)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Boleiar-lo (76)	.Comanar a la sort tirant una moneda a cara o creu .	. <i>Sortear</i>
Comellar (78)	.Espai de terra ample entre terres més elevades .	. <i>Vaguada</i>
Cucarell (77)	.Noms de dimonis a les rondalles: gros, cucarell, boiets .	. <i>Demonio</i>
Delitosos (73)	.Desitjós; que té gana o desig d'una cosa .	. <i>Deleitoso</i>
Escabotell (79)	.Estol; grup més o menys nombrós d'animals o persones .	. <i>Pelotón</i>
Espitxaré (75)	.Anar-se'n ràpidament	. <i>Marcharse</i>
Estaferil·lats (83)	.Estaferil·lat: esglaiat, pres de gran admiració .	. <i>-Pasmado</i>
Galanxones (72)	.Bufó; molt bonic i graciós	. <i>Bonito, lindo</i>
Garameus (80)	.Animal o persona agressiva o entremaliada .	. <i>Alimaña</i>
Gotzó (77)	.Estar a la gotzó: estar ajupit damunt les puntes dels peus .	. <i>En cuclillas</i>
Mandragolines (79)	.Al·lota eixerida	. <i>Mozuelas</i>
Porret, en (75)	.Deixar algú sobtadament, sense explicacions .	. <i>Plantado</i>
Redoma (77)	.Botella de ventre ample	. <i>Redoma</i>
Remeulo (77)	.Marrameu; crit estrident	. <i>Maullido</i>
Sobergues (78)	.Notable per la seva grandària	. <i>Soberbio</i>
Timbes (81)	.Pedra grossa no manejable per un home sol. .	. <i>Roca, molón</i>
Vençó (72)	.Dur en vençó: tenir aversió o malvolença contra algú .	. <i>Ojeriza</i>
Vitenc (84)	.Fort, enèrgic, que té molta vitalitat	. <i>Vivo, fuerte</i>
Xeroi (81)	.Mancat d'una orella o d'un tros d'orella	. <i>Desorejado</i>

EXPRESSIONS:

- "M'hi **espitxaré**" (IV,75)
- "Li pegà sa mateixa **mosca**" (IV,75)
- "Ningú en sabia **mè** ni perdiu" (IV,73)
- "Se **posà bé** en Déu i en tots es sants i santes" (IV,80)
- "Ja li porem vetlar bé la **tela**!" (IV,80)
- "Duia molt en **vençó**" (IV,72)
- "Ningú les havia vistes ni en **verd ni en sec**" (IV,74)

12. S'aucellet (IV,85)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Afisconadora (90)	.Riure's amb ironia de qualcú	.Burlarse
Arrambatge (88)	.Envestida, renyada forta	.Trepe
Atansaria (89)	.Gosar, atrevir-se	.Atreverse
Atxul·lat (86)	.Burlar, sorprendre qualcú amb un resultat no esperat .	.Chasquear
Cantussol (95)	.Melodia llarga i no gaire forta; precís insistents .	.Canturreo
Borraió (85)	.Petita porció de fibres aglomerades especialment de llana .	.Vellón
Desenfreïment (89)	.Falta de vergonya, de respecte, de prudència .	.Descarado
Enforialats (90)	.Posar furios	.Enfurecer
Enforinyava (92)	.Enfonyar; aficar dins un lloc estret o de difícil entrada .	.Meter, hurgar
Estabetxos (91)	.Moviments agitats seguits de paraules amb gran excitació .	.Aspavientos
Etzibar-lo-se (92)	.Empassar-se, menjar-se	.Zamparse
Jueus (89)	.Fer jueus: gest de befa o d'insult, com treure la llengua .	.Mofa
Jutipiris (89)	.Gest estrany per fer riure o per riure's d'algú .	.Mueca
Llonzins (90)	.Com a llonzins: amb gran lleugeresa, molt veloçment	.Como liebres
Manguinet (94)	.Mitja mànega, del colze a la mà, per fer certes feines .	.Manguito
Moca (91)	.Ventresca: conjunt d'estómac i budells d'animals morts .	.Mondongo
Ontes (92)	.Mostres que es fan a algú per fer-li'n ganes .	.Hacer envidia
Xarpat (87)	.Resolt, decidit, sense vacil·lacions	.Decidido
Venge (91)	.Veure's venge: veure-se'n deslliurat	.Verse libre

EXPRESSIONS:

- "Corregueren com a **llonzins**" (IV,90)
- "Havia posada **pena** de la vida" (IV,87)
- "Veure-se'n **venge**" (IV,91)

13. En Toni Garriguel·lo (IV,97)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Ablamats (102)	.Prendre el foc a un objecte fent-lo caliu	.Abrasar
Barxeta (98)	.Senalla on els treballadors del camp duen el menjar .	.Esportilla
Bigarnius (97)	.Infant petit	.Rapazuelo
Borratxel·los (101)	.Boteta de fusta de mig quarteró	.Barrilito
Dianxa (99)	.Dianxe: equival a diable	.Dianre
Endardellar (104)	.Inquirir, procurar saber	.Averiguar
Galamó (101)	.Greix voluminós a la part anterior del coll	.Sotabarba
Gaudeamus (98)	.Àpat festós, en què es menja i beu en abundància .	.Gaudeamus
Goixo (101)	.Gras, inflat	.Gordinflón
Gonellons (97)	.Falda de la gonella: vestit compost de cos i falda .	.Regazo de la saya
Poltrús (101)	.Budell gros farcit de pasta de sobrassada	.Morcón

EXPRESSIONS:

- "No feia mai **roïssos** ni deixava res per verd!" (IV,100)
- "Ja tornava **sucar** ets ais" (IV,99)

14. Sa muta (IV,105)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Agabellar-me (108)	.Fer gabella, aplegar-se alguns formant estol . . .	.Unir, juntar
Bil·lo bil·lo (111)	.Expressa l'acte de fer una cosa sense dilació . . .	.Enseguida
Broidats (105)	.Ornamentar un teixit amb dibuixos fets amb agulla. . .	.Bordados
Cop-descuit (106)	.De copdescuit: de sobte i per sorpresa . . .	.De sopetón
Costerada (115)	.Andanada: sèrie de paraules fortes, de reprensió o ràbia . . .	.Andanada
Egos (108)	.De quines egos ve: es diu quan ignoram la procedència . . .	.De donde viene
Engallada (110)	.Dret, amb el cap alt, amb posat de gall ensuperbit . . .	.Tieso, erguido
Engaumeïda (111)	.Enfarfegat, massa cobert de roba . . .	.Engabanada
Estil·lada (115)	.Veu molt clara . . .	.Cristalina
Feritlà (108)	.Sospès d'esglai; perplex davant una cosa extraordinària . . .	.Embobado
Garridoia (105)	.Bell, agradable de veure, de sentir, de percebre . . .	.Garrido
Garrova (109)	.Passar qualcú per sa garrova: parlar-ne, murmurar-ne . . .	.Murmurar
Guiparia (108)	.Veure de lluny, o d'amagat, o amb esforç . . .	.Ver, divisar
Muta (109)	.Muda; dona o nina que no parla . . .	.Muda
Pitxorina (105)	.Al·lot o al·lota amatent, graciós . . .	.Mozuela
Revalgada (114)	.Moviment sobtat, ràpid, per a defensar-se, fugir, atacar . . .	.Sacudida
Sema (108)	.Minva, mancaça . . .	.Jema, mella
Tafetà (114)	.Servar es tafetà: fer-li la bona amb atencions excessives . . .	.Cortesías
Trafegar (110)	.Feinejar movent-se molt o intensament; ocupar-se molt . . .	.Trafagar

EXPRESSIONS:

- “Si seria casat **bil·lo bil·lo**” (IV,111)
- “Ja se sap que **no ho porem** tenir tot en aquest món!” (IV,110)
- “Duia molt de **vent** a sa flauta” (IV,110)

=====

15. Sa titina i sa geneta (IV,116)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Aixabuc (121)	.Renyada forta i seca; reprensió violenta . . .	.Embestida
Arriet (121)	.Ase petit . . .	.Borríco
Atxafegar (120)	.Moure's amb llibertat, vinclar el cos . . .	.Menearse
Aviram (122)	.Animals de ploma casolans: gallines, pollastres... . . .	.Volatería
Bel·landina (121)	.Acció pròpia de gent de poc seny o de pocs escrúpols . . .	.Fechoria
Belitre (123)	.Home de poca vergonya i sense escrúpols . . .	.Bribón
Clavegueres (122)	.Forat a una paret per donar pas a l'aigua de pluja sobrera . . .	.Clavijera
Cuitadora (118)	.Que dóna pressa . . .	.Urgir, apremiar
Esbaltir (121)	.Esmicolar, reduir a bocins . . .	.Destripar
Sadolla (116)	.Satisfet plenament en la gana de menjar . . .	.Harto
Sofrut (122)	.Rebre un mal, una cosa dolenta; esser-ne víctima . . .	.Padecer
Tibada (119)	.Acció i efecte d'agafar molta cosa . . .	.Redada
Titina (116)	.Ocell que caça insectes i vola amb molta lleugeresa . . .	.Bisbita

EXPRESSIONS:

- “No hi ha remei! Qui **mal fa**, mal trobarà!” (IV,123)
- “Va esser **tibada** buida” (IV,119)

16. Es filats (IV,124)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Aldà (125)	.Antic, vell	.Viejo, gastado
Companatge (125)	.Allò que es menja amb el pa	.Condumio
Despic (126)	.Venjança; acció feta per revenjar-se d'algú	.Desdén
Esglaiós (124)	.Que causa por o sorpresa que torba profundament	.Espantoso
Espellat (125)	.Fet malbé	.Estropeado
Esqueinar (125)	.Cridar; parlar a crits	.Gritar
Estamenejar-lo (124)	.Sacsar, moure violentament d'una banda a l'altra	.Zarandear
Gembla (126)	.Dona estúpida	.Estúpida
Rebel·lada (127)	.Revolada, revalgada	.Sacudida
Xisclets (124)	.Cop fort, topada forta	.Porrazo

EXPRESSIONS:

- “Aquesta si que m’és **blava**” (IV,124)
- “Pa i **companatge**” (IV,125)
- “Ho **donaren** a ses cames” (IV,127)
- “Deixar les **manades** pes rostroï” (IV,124)
- “Idò, ¿què li hem de posar? demanà aquella, **taiant** claus” (IV,126)

17. S’hortolà de s’Hort des Gabre (IV,128)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Acora (134)	.Aficar una cosa molt endins, encara que no arribi al cor	.Hundir
Altar fumat (133)	.Gran solemnitat; irònicament: rebombori, baralla, soroll	.Jaleo
Bategot (137)	.Fer es bategot: moviments agitats abans de morir	.Estirar la pata
Beninoni (128)	.Persona massa bona, que de tan bona resulta beneitona	.Simple, tontón
Betzanot (137)	.Persona gran i beneitota	.Grandullón
Capllevava (128)	.Habitar, viure lliurament a un lloc determinat	.Habitar
Cateifa (130)	.Multitud; nombre excessiu de persones o animals	.Caterva
Catxassa (130)	.Calma, lentitud excessiva	.Cachaza
Embarriolen (134)	.Agafar qualcú contra la seva voluntat	.Coger, atrapar
Endardellar (135)	.Inquirir, procurar saber	.Averiguar
Encapirronà (132)	.Entossudir-se, obstinar-se	.Emperrarse
Endemesa (134)	.Acció perjudicial	.Fechoría
Ensella (134)	.Posar la sella a un animal de càrrega	.Ensillar
Espitxarà (129)	.Anar-se’n ràpidament	.Marcharse
Estigava (128)	.Escalivar; fer perdre un costum	.Escarmentar
Estrúmbol (132)	.Persona sense discreció ni iniciativa	.Papanatas
Frigen (132)	.La frase es diu a una persona que té poc seny	.Ignorante
Gorà (134)	.Home molt grosser d’enteniment o de conducta	.Grosero, burro
Guinea (132)	.Soroll, crits i desordre, especialment de lluita	.Camorra
Llivell (134)	.A propòsit, amb intenció	.Con intención
Mòpia (137)	.Persona curta de gambals, que fa més nosa que profit	.Gaznàpiro
Polissardo (135)	.Pejoratiu de “polissó”: que obra amb mala intenció	.Picarón
Re (134)	.Paparra inflada de sang; es diu de qui està molt irritat	.Garrapata

Recapitolejadora (133).	Respondre contràriament, posar objeccions, dificultats	. .Respondona
Taliquina (133)	.Dolent o poc recomanable	. .Tal cual
Toixarrut (137)	.Rude, grosser mentalment, estúpid	. .Tosco
Trompitxo (133)	.Baldufa que es fa ballar donant-li cops de cordell	. .Peonza
Xerevel·lo (132)	.Eixerit; alegre i animat	. .Vivaracho

EXPRESSIONS:

- “S’**afonà** com una reia” (IV,137)
- “Cada dia hi ha **altar fumat** i missa de tres” (IV,133)
- “Se **baraiaven** com a gallets de garbera” (IV,132)
- “Ni tenia trast que parar, ni a on **caure** mort” (IV,128)
- “Tothom li donava **cresta** per ballesta” (IV,128)
- “Traguent **foc** p’ es queixals” (IV,134)
- “I com a **fum** de formatjada li va espessar sa malícia” (IV,131)
- “Amb so cap ple de **grins**” (IV,132)
- “Trobà una **guinea** de los cent mil dianxes” (IV,132)
- “**Més afuat** que una cateifa de dimonis boiets” (IV,130)
- “**Més entonat** que un fesol” (IV,130)
- “**Més xalest** que un gorà a’s mig d’una guarda de someres” (IV,134)
- “Ell, no tens una **mica**, d’allò que frigen” (IV,132)
- “Ah **rebots** i a l’aire” (IV,135)
- “Ja té, **va dir** en Trompa” (IV,132)

18. Ets amos de Son Sales, Son Saleta i Son Salí (IV,138)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Assutsuaixí (142)	.En aquell precís moment; de sobte	. .De pronto
Cebeiol (142)	.Cop violent pegat a qualcú per fer-li mal	. .Castaña
Cloa (139)	.Clova: tros de terra bona, cultivada, tancada de paret	. .Huerto
Cortó (139)	.Quartó: la quarta part d’una quarterada, o sia: 17,75 àrees	. .Cuartón
Cossi (139)	.Gran recipient de terrissa per fer la bugada	. .Cuezo
Dejorn (139)	.A hora més primerenca de la normal o regular	. .Temprano
Desiara (142)	.De tant en tant	. .De vez en cuando
Embabaiait (139)	.Embadalit	. .Embabiecado
Ensivella (142)	.Pegar, ventar un cop	. .Dar un golpe
Entimava (139)	.Menjar-se, engaldir	. .Zamparse
Escometeren (138)	.Saludar per iniciar conversa o per cortesia	. .Saludar
Esmotxava (142)	.Tallar els caps de branca o brancons d’un arbre	. .Desmochar
Grémola (142)	.Paraules o sorolls que molesten per la seva persistència	. .Murga
Nosa (138)	.Cosa que estorba, dificulta, intercepta, pren lloc útil	. .Estorbo
Polent (141)	.Anar polent: tenir abundància de riquesa	. .Rico, ufano
Rasadora (140)	.Bastó cilíndric que serveix per a rasar les mesures	. .Rasero
Venable (142)	.Garrot per a pegar	. .Palo, garrote

EXPRESSIONS:

- “Pareix que tu, amb mi, hi vols **bovejar!**” (IV,142)
- “Com **campau?**” (IV,139)
- “En rudes, sis **doblers** no em fan un sou” (IV,138)
- “Mula i dona, **garrot** la fa bona” (IV,142)
- “Negú me diu: com va **hermano**” (IV,138)

- “Feia **hora** per llego” (IV,141)
- “**No hi havia** spirite tuò” (IV,140) (No hi havia solució o remei)
- “Ja no servesc més que per fer **nosa**” (IV,138)
- “Faç tant de **paper** com en Palou a Sa Pobla” (IV,138)
- “De sa feina surt es **profit**” (IV,141)

19. Una atlota desxondida (IV,144)

PARAULES	Significat	Equiv. en castellà
Auberjó (144)	.Cambreta per retirar-se en més íntima privadesa .	. <i>Cuartucho</i>
Bambes (144).	.Dona beneitona, de poc enteniment .	. <i>Bobas</i>
Desxondida (144)	.Mancat de son; ben despert .	. <i>Despabilado</i>
Endidelat (144)	.Embarassar, privar de decidir-se davant les dificultats .	. <i>Entrampar</i>
Esportellada (149)	.Perdre dents de manera que resti un buit a la dentadura .	. <i>Desportillar</i>
Enderg (149) .	.En ordre, arreglat .	. <i>En orden</i>
Emperons (149)	.Trobar emperons: posar objeccions, dificultats .	. <i>Poner peros</i>
Soscaires (149)	.Cas imprevist i que trastorna; accident, contrarietat .	. <i>Percance</i>

EXPRESSIONS:

- “Quedà amb sos **cabeis** drets” (IV,149)
- “Fer anar les coses **enderg**” (IV,149)
- “**Fosca** d’auga!” (IV,146)
- “**No treu** portal a carrer” (IV,149)
- “A vegades vos figurau **veure** una cosa i és s’altra” (IV,146)

20. Madò Fenoïassa i los seus (IV,151)

PARAULES	Significat	Equiv. en castellà
Campaven (151)	.Guanyar-se la vida, subsistir amb els propis recursos .	. <i>Arreglárselas</i>
Gatinyaven (151)	.Barallar-se de paraula o a tocs, sense fer-se gaire mal .	. <i>Escaramuzar</i>

EXPRESSIONS:

- “Campaven **prim** de tot” (IV,151)

21. Tres jovenets (IV,153)

EXPRESSIONS:

- “Durar més que **mànecs** de cuiera” (IV,153)

22. Tres germans beneits (IV,154)

PARAULES	Significat.	Equiv. en castellà
Emberollar (155)	.Embarollar: parlar confús, com els infants .	. <i>Balbupear</i>

Tei (154)	.	.Seny, capacitat intel·lectual	.	.	.	.	.	<i>.Seso</i>
Tranc (154)	.	.Traça, bona manya; habilitat per a fer una cosa	.	.	.	.	.	<i>.Traza</i>

EXPRESSIONS:

- “No se donava raó a ses **barres**” (IV,154)
- “**No tenien** tranc” (IV,154)
- “Com és **vernedíssim!**” (IV,155)

* * * * *

TÍTOLS DE LES RONDALLES DEL TOM V (11ª edició – 1990)

	<u>Pàgina</u>
1. Ecos de la vida de Jesús, Maria i Josep	5
2. Ressonàncies de l'Antic Testament.	24
3. En Tià de Sa Real	41
4. Es jai de sa lluna	74
5. Ets aglans, ses carabasses i Sant Pere	76
6. L'amo'n Biel Perxanc i la dona de s'aigo	79
7. El Bon Jesús i Sant Pere i en Bruixa	84
8. Es canet de Sant Llätzer	91
9. Ses serps de Mallorca	91
10. L'Abat de La Real	92
11. Ets al·lots de So'n Porc	97
12. El Rei En Jaume	102
13. Sant Vicenç Ferrer	117
14. Bruixes, bruixots i fullets	132

1. Ecos de la vida de Jesús, Maria i Josep (V,5)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Aboldronam (5)	.Reunir en boldró, conjunt de coses que formen una sola massa	.Agrupar
Betzo (13)	.Imbècil, curt d'enteniment	.Tontón
Bogiot (19)	.Avalot, conjunt confús de crits i soroll desordenat	.Jaleo
Bravegera (12)	.Ganes de bravejar: ostentació de valentia o de poder	.Bravuconería
Cega (8)	.Ocell de color rossenc amb pigues negres, bec llarg i coa curta	.Becada
Faules (5)	.Allò que es diu entre la gent; cosa que es conta i no és veritat	.Fábula
Grosser (11)	.En gros, en gran quantitat, en conjunt, sense atendre al detall	.Al mayor
Llambroix (13)	.Pala usada per rebaixar la pota de les bísties abans de ferrar-les	.Pujavante
Morrotosa (7)	.De mal humor, de mal geni, irritat	.Hosco
Mulats (7)	.Mulat: mul o mula jove	.Muleto
Oblada (7)	.Perboc, esdeveniment advers, cosa mal reeixida	.Chasco
Pellissa (7)	.Abric rústic fet de pell de cabra o d'ovella amb el pèl o llana	.Pelliza
Quest (9)	.Rastre, senyals del pas d'un animal o persona per un lloc	.Rastro
Sobregueig (6)	.Esser soberg, excessiu	.Ser excesivo
Tranc (13)	.Traça, bona manya; habilitat per fer una cosa	.Maña
Voga (19)	.Seguir el moviment, el curs de les coses, la manera acostumada	.En boga
Xisclera (11)	.A la xisclera: a la torta	.De soslayo

EXPRESSIONS:

- “Era ben afectada d'**esmolar** sa garrova” (V,12)
- “Per fer un **platet** an es senyor” (V,17)
- “Per **por** de sa por, ho donà a ses cames” (V,21)
- “Perque no els seguissen es **quest** i els agafassen” (V,9)
- “A **Sant Macià**, l'oronella ve i el tord s'en va” (V,22)

2. Ressonàncies de l'Antic Testament (V,24)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat.</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Alicorn (27)	.Home baixà, inútil, que no fa més que nosa . . .	.Zoquete
Argelagues (25)	.Arbust de tronc molt ramificat amb moltes espines fortes .	.Aliaga
Barrumbada (32)	.Pluja forta; crescuda impetuosa d'una corrent d'aigua .	.Aguacero
Biorxa (25)	.Comsevulla, de mala manera, sense mirament . . .	.A la birlonga
Companejar (28)	.Restringir el consum d'una cosa perquè sigui suficient .	.Compartir
Encistava (28)	.Posar dins una cista, un recipient, per estotjar, guardar, usar	.Meter
Escamerlades (27)	.Escamarlar: posar les cames, o els dits, ben obertes. .	.Espatarrar
Esforraiat (25)	.Fer malbé, esguerrar	.Estropear
Estigàs (27)	.Escalivar; fer perdre un costum, un hàbit . . .	.Escarmentar
Estrengessen (33)	.Estrènyer-li: fugir, anar-se'n de pressa . . .	.Irse
Fibló (24)	.Agulló amb que pica una abella o altre insecte . . .	.Aguijón
Gatoes (25)	.Gatosa: arbust armat d'espines robustes; es fa en llocs àrids	.Retama
Metgines (27)	.Planta que fa unes bolletes vermelles considerades verinoses	.Amarguilla
Quirieleison (36)	.Perdre es quirieleison: perdre el bon ús de les facultats mentals	.El juicio
Solam (29)	.Solatge; matèries dipositades al fons d'un recipient .	.Solera, heces
Verduc (33)	.Branca tendra i flexible	.Verdugón

EXPRESSIONS:

- "Lo fet haurà d'**anar per fet**" (V,30)
- "Sempre se'n du s'**aumut pes cap** i ses banyes paguen la festa" (V,27)
- "Ni mai que no se donarà, anc que el **cel se bes** amb la terra" (V,27)
- "Què sap s'ase d'**ensafranar** si no ha menjat mai espiciat?" (V,27)
- "No vos **fiu massa** de ses apariències! Lo de dedins és lo que fa al cas! (V,25)
- "A Salomó ses dones li feren **perdre** es quirieleison; va esser ferest" (V,36)
- "**Posa fil** a l'aguya, i hala qui hala i dassa que venga" (V,26)
- "I fan tan poques **puces**" (V,25)
- "Ho va prendre a les dents de tot, i va **treure** tot s'estam" (V,27)
- "No **trobà** portell per fer-los contrari" (V,33)
- "Treure tan granat ses **ungles**" (V,33)

3. En Tià de Sa Real (V,41)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Al·lot puçer (69)	.Infant petit, encara no arribat a la pubertat . . .	.Rapazuelo
Aplanissar (71)	.Tupar fort, sia agredint, sia per aplanar o pitjar una cosa .	.Zurrar
Armada (47)	.Anyells desmamats per engreixar i vendre'ls en esser grossos	.Rebaño
Arrap (50)	.Discussió o conversa	.Refregón
Arronsam (59)	.Fer tornar endarrere una cosa, vencent-ne la resistència .	.Arrollar
Aura (41)	.Surar: adquirir vitalitat, creixença; sobreviure progressant .	.Medrar
Bistienc (63)	.Irracional, propi de bísties	.Bestial
Cau (53)	.Caure: esdevenir-se fortuïtament	.Acontecer
Censals (49)	.La cinquena part de la collita de cereals que s'entrega al senyor	.Quinta
Colgat (53)	.Colgar: posar-se dins el llit	.Acostar
Copat (45)	.Copar-li: anar-se'n, posar-se en camí	.Marcharse
Empedreïts (60)	.Empedreir: convertir en pedra; fer tornar de pedra . . .	.Petrificar
Escarada (69)	.Prendre a escarada: acceptar l'encàrrec de treballar a preu fet	.A destajo

Esplugar-lo (57)	.Interrogar minuciosament	<i>.Interrogar</i>
Etziba (64)	.Dir, pronunciar amb decisió, amb violència.	<i>.Espetar</i>
Fotim (62)	.Persona que molesta amb les seves impertinències	<i>.Arrapiezo</i>
Fumada (69)	.Fumat, -ada: irat, irritat, irritada	<i>.Picada</i>
Garangoles (56)	.Clot al voltat d'una planta perquè aprofiti millor l'aigua	<i>.Alcorque</i>
Jutipiris (60)	.Gest estrany per fer riure o per riure's d'algú	<i>.Mueca</i>
Llait (65)	.Despeses; allò que es despèn o gasta	<i>.Gasto</i>
Messes (64)	.Feina agrícola que dura alguns dies o setmanes: segar, batre	<i>.Labores</i>
Mújol (46)	.Taciturn, malhumorat	<i>.Taciturno</i>
Orba (65)	.Extraordinàriament gros o abundant.	<i>.Enorme</i>
Pècora (55)	.Paraula usada per donar un sentit pejoratiu a les coses	<i>.Pécora</i>
Perposen (42)	.Perposar: imputar, atribuir-li una cosa	<i>.Imputar</i>
Pescava (60)	.No saber què es pesca: no saber què es diu o què es fa	<i>.Pescar</i>
Pollastrell (62)	.Jovenot, al·lot que comença a tenir aspecte d'home	<i>.Mozalbete</i>
S'hi espitxen (59)	.Anar-se'n ràpidament	<i>.Marcharse</i>
Triquet (65)	.Temps oportú; el punt més encertat per a fer una cosa	<i>.Punto</i>
Xella (65)	.Alçar aixella: revenir, començar a anar bé	<i>.Recuperarse</i>

EXPRESSIONS:

- “Què és aquest **batre**?” (V,65)
- “A la collita, se vorà el **fesol**” (V,63)
- “Vengueren ganes de dir-los-ne quatre de **fresques**” (V,69)
- “No es pot dir bé ni mal del dia fins que **passat** sia” (V,70)
- “No hi ha remei; som nats per **pobres**, i pobres hem d'esser” (V,66)
- “Qui té dobbés, vola; i qui no en té, **redola**” (V,62)
- “Allò va esser un **rum-rum**” (V,62)
- “Va deixar caure un **sermó** de pinyol vermei” (V,67)
- “No importa fer tanta **tresca-la-mena**” (V,68)
- “Mos passaran per la **vaqueta**” (V,69)
- “N'heu feta molta de **veta**!” (V,69)
- “Veies si mos escaparem noltros de sa **xeplinada**” (V,70)

4. Es jai de sa lluna (V,74)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Bovejau-hi (75)	.Fer o dir coses bojals, de poc seny	<i>.Bromear</i>
Diantre (74)	.Eufemisme per diable, usat per temor a pronunciar el seu nom.	<i>.Diantre</i>
Garbons (74)	.Feix de sarments destinat al foc o alimentar el bestiar	<i>.Manejo</i>
Somada (74)	.Càrrega d'un animal de bast, equivalent a tres quintars	<i>.Carga</i>
Xarmentar (74)	.Aplegar els sarments podats i fer-ne feixos	<i>.Sarmentar</i>

5. Ets aglans, ses carabasses i Sant Pere (V,76)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Babatllana (78)	.Babal·lana: de manera infundada, sense saber bé el que es fa	<i>.A lo loco</i>
Daixo-daixo (77)	.A poc a poc, caminant lentament	<i>.Despacito</i>
Trompitxa (77)	.Fer via, apressar-se per aconseguir alguna cosa	<i>.Apencar</i>

6. L'amo'n Biel Perxanc i la dona de s'aigo (V,79)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Encitrona (81)	.Posar el vestit o altra cosa així com pertoca .	.Arreglar
Entrevers (82)	.Conflicte, conjunt d'obstacles o dificultats .	.Problema
Lulea (79)	.Crits i rialles de befa .	.Chacota
Perxanc (80)	.Malfeiner, peresós .	.Vago
Revetler (80)	.Al·lot plaent, eixerit, simpàtic .	.Rapaz, chaval
Singlota (83)	.Plorar fent moviments convulsius .	.Hipar
Vellaca (79)	.Vida alegre, de no treballar i de divertir-se .	.Gran vida
Xics (79)	.Nins; nin, nina .	.Muchacho

EXPRESSIONS:

- "En feia **lulea**" (V,79)
- "Era un **penjat** de marca" (V,79)
- "L'any **tirurany**" (V,79)
- "Se porà **treure** es gat des sac" (V,83)

7. El Bon Jesús i Sant Pere i en Bruixa (V,84)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Aixabuc (86)	.Investida; reprensió violenta .	.Embestida
Arrambatge (85)	.Renyada forta. .	.Trepe
Beula (88)	.Beula: dona estúpida .	.Bestia
Escorbeis (89)	.Bastons penjats a cada costat d'una bístia per tragar garbes .	.Encinos
Fotges (85)	.Persona de moviments lents, que no treballa com cal .	.Remolón
Fòtil (84)	.Fòtil mort: cosa mínima, sense res .	.Friolera
Saupes (88)	.Prendre fraudulosament .	.Robar
Sementer (86)	.Cada part d'una terra que es sembra d'una planta determinada .	.Sementera
Soberg (84)	.Excessiu, superior a les nostres forces; difícil de resistir .	.Excesivo
Tibada (88)	.Acció d'agafar, d'apoderar-se de moltes persones o coses .	.Redada

EXPRESSIONS:

- "Deixà es caminar p'es **córrer**" (V,87)
- "Resolgué...tirar-los ses darreres, dir-los es **nom** des porc i engegar-los" (V,86)

8. Es canet de Sant Llätzer (V,91)

9. Ses serps de Mallorca (V,91) No hi ha anotacions.

10. L'Abat de La Real (V,92)

PARAULES	Significat	Equiv. en castellà
Bobiot (93)	.Prendre es bobiot: anar-se'n .	.Marcharse
Branquegem (95)	.Fer esforços ineficaços, resistir violentament .	.Patalear
Cabermóni (93)	.Embull, conjunt de coses males de resoldre .	.Batiburrillo
Cepat (93)	.Robust, d'ampla ossada i forta musculatura .	.Fornido
Prou (92)	.De bon prou: aprofitar bé l'aliment, engreixar-se'n .	.Provecho

EXPRESSIONS:

- "Mos don un **camí** que mos trega de sa mala petja" (V,93)
- "Jo, si tenc mal-de-caps, los sé prendre s'**embocadura**" (V,92)
- "Aquí hi ha que **jugar** es tot p'es tot" (V,93)
- "Foren com uns **picats** d'aranya" (V,94)
- "**Més magre** que un canyís" (V,92)
- "Romangué **sense** paraula" (V,92)
- "Com **sentiren** aquesta, clogueren boca i varen tòrcer es coll" (V,95)
- "Qui les cerca, les **troba**" (V,96)
- "Com és **vel·la vera!**" (V,92)

11. Ets al·lots de So'n Porc (V,97)

PARAULES	Significat.	Equiv. en castellà
Aixa (101)	.Eina de fusters i boters per desgruixar o tallar la fusta .	.Azuela
Apassivar (97)	.Posar en pau i quietud .	.Apaciguar
Beneita (99)	.Beneïda. Beneir: invocar la protecció de Déu sobre l'aigua .	.Bendita
Bèqueres (97).	.Barret dels clergues, de base rodona i damunt amb quatre becs .	.Bonete
Biduí (99)	.Beduí: persona excessivament ximple, fàcil d'enganyar .	.Papanatas
Cassots (97)	.Brusa de cànem de sac per la feina del camp .	.Camisa de arriero
Guimes (98)	.Per guitza. Expressa enuig, sorpresa; equival a punyeta .	.Puñeta
Xep-a-xep (100)	.Paraules dites en veu molt baixa a l'orella de algú .	.Bisbiseo

EXPRESSIONS:

- "Ell és com ets **al·lots** de S'on Porc" (V,101)
- "Era **fet amb sa destrat** i embastat amb s'aixa" (V,101)
- "**Re-cent-mil** raccions de guimes" (V,98)

12. El Rei En Jaume (V,102)

PARAULES	Significat	Equiv. en castellà
Arregussava (112)	.Dur-se'n una cosa cap avant amb un impuls violent .	.Arramblar
Barbacana (116)	.Cavitat no gaire fonda sota un penyal .	.Sopeña
Capxifollats (103)	.Ferir una persona o animal i inutilitzar-li algun membre .	.Lisiar
Desavé (102)	.Desavenir-se: cessar d'estar avingut. .	.Desavenirse
Deume (108)	.Delme: desena part de la collita que es pagava com a tribut .	.Décima
Esborrossonar (110)	.Espenyar, fer malbé; desbaratar una cosa combinada .	.Desbaratar
Escapolarien (112)	.Contrapassar per davant .	.Escapular
Nèscia (105)	.Raça. Perdre's la nèscia d'una cosa: extingir-se totalment .	.Raza
Redòs (110)	.Recer. Lloc on no arriba el vent o altra inclemència del temps .	.Abrigo

Saünya (116) .	.Traspuar, passar un líquid a través dels porus d'allò que el conté	<i>.Rezuma</i>
Timba (106) .	.Pedra grossa, no manejable per un home sol .	<i>.Roca, molón</i>
Tossal (108) .	.Elevació petita del terreny en una plana o aïllada de muntanyes	<i>.Loma</i>
Xumora (116)	.Introduir-se un líquid dins un cos, deixant-lo humit .	<i>.Recalar</i>

EXPRESSIONS:

- “**No en veren** pus la pols ni noves” (V,105)
- “En menar-la, s’havia de fer, **sortís** des llevant, **sortís** des ponent” (V,113)
- “No hi **volgueren peres** amb sos capellans” (V,105)

=====

13. Sant Vicenç Ferrer (V,117)

PARAULES	Significat	Equiv. en castellà
Betzos (127) .	.Imbècil, curt d’enteniment .	<i>.Tontón</i>
Borrers (126) .	.Que no dona fruit; que no produeix l’efecte natural esperat.	<i>.Infructuoso</i>
Carcabòs (125)	.La larinx, i per extensió tot el canó de la gargamella .	<i>.Garguero</i>
Cinglades (121)	.Tupar amb una corretja o altra cosa flexible. .	<i>.Latigazo</i>
Dassa (123) .	.Imperatiu del verb “dar”; equival a “dóna’m”. .	<i>.Dame</i>
Esbronca (119)	.Envestir violentament a través d’obstacles .	<i>.Irrumpir</i>
Espitxava (119)	.Anar-se’n ràpidament .	<i>.Marcharse</i>
Llivell (127) .	.Remei, manera de resoldre una cosa .	<i>.Remedio</i>
Pucer (118) .	.Al·lot pucer: infant petit encara no arribat a la pubertat .	<i>.Chiquillo</i>
Rebosillos (125)	.Peça de roba fina: cobria cap, costats de la cara, esquena i pits	<i>.Rebocillo</i>
Regit (117) .	.Posar regit: posar govern, direcció moderadora .	<i>.Gobierno</i>
Sarrió (126) .	.Estorí de pauma, amb dues anses, per recollir les agranadures	<i>.Serón</i>
Sitja (118) .	.Munt de trossos de llenya per a coure-la i fer-ne carbó .	<i>.Carbonera</i>
Talabaixons (127)	.Ploure en gran quantitat, a bots i a barrals .	<i>.A cántaros</i>

EXPRESSIONS:

- “Com més amunt se farà, més bon **esclat** pegarà” (V,124)
- “**Posar** regit an el desgavell” (V,117)
- “**Preniu** lllum de Na Pintora” (V,123)
- “Al·lot **pucer**” (V,118)
- “Feia miracles a **raig** i roi, per pa i per sal” (V,130)

=====

14. Bruixes, bruixots i fullets (V,132)

PARAULES	Significat	Equiv. en castellà
Aferraven (158)	.Aferrar: prendre violentament .	<i>.Arrebatar</i>
Apleguen (158)	.Aplegar: agafar una cosa fugissera .	<i>.Atrapar</i>
Atolondrà (150)	.Torbar l’enteniment per una forta impressió .	<i>.Aturdir</i>
Atxul·lat (166)	.Sorprendre desagradablement qualcú amb un resultat inesperat	<i>.Chasquear</i>
Babalueta (146)	.Beneïtot, persona de poc enteniment .	<i>.Bobalicón</i>
Barrina (156) .	.Contracte bilateral. Fer barrina: cloure un contracte .	<i>.Trato</i>
Blaia (146) .	.Dona curta d’enteniment .	<i>.Tonta</i>
Boiets (135) .	.Mancat d’enteniment, que obra irracionalment .	<i>.Tarumba</i>
Botre (157) .	.Per fotre: riure’s, burlar-se, desinteressar-se, etc. .	<i>.Joderse</i>

Brolleries (142)	.Coses de poca importància; es diu sobretot de coses de menjar	<i>.Chucherías</i>
Campat (155).	.Viure (bé o malament)	<i>.Vivir</i>
Clepa (164)	.Persona moralment menyspreable, que no se'n poden fiar	<i>.Granuja</i>
Cocòrum (141)	.Conjunt de coses embullades, males de destriar	<i>.Lio</i>
Dastres (158)	.Malcriat, indòcil	<i>.Travieso</i>
Desaire (162)	.Demostració de menyspreu o d'indiferència	<i>.Desaire</i>
Desensellau (143)	.Llevar la sella a un animal ensellat	<i>.Desensillar</i>
Desllapissar-se (155)	.Alliberar-se amb esforç d'una cosa adherida fortament	<i>.Desasirse</i>
Emblavins (145)	.Embulls, embolics, qüestió difícil	<i>.Líos</i>
Encantarís (163)	.Estar embadalit en una cosa sense que ell mateix se n'adoni	<i>.Absorto</i>
Entemeriades (163)	.Entamenar: adulterar, falsificar per mesclament d'altres coses	<i>.Adulterar</i>
Escotiflades (147)	.Malaltís; que pateix d'un malestar o malaltia indefinida	<i>.Achacoso</i>
Esperonejassen (163)	.Esperonejar: esforçar-se excessivament per impedir una cosa	<i>.Forcejear</i>
Esveiar (140)	.Llevar les branques velles o sobrerres d'un arbre	<i>.Chapodar</i>
Etsis (145)	.Embruixar; sotmetre algú a una acció màgica dominadora	<i>.Hechizo</i>
Faió (146)	.Canya molt prima del càrritx. "Afectat de faió": fer beneitures	<i>.Carrizo</i>
Fetelleries (146)	.Cosa fingida, increïble, fútil, sense valor	<i>.Tontería</i>
Fotim (137)	.Persona menuda que molesta amb les seves impertinències	<i>.Arrapiezo</i>
Fullet (139)	.Tenir follet: tenir virtut o habilitat per a fer coses inexplicables	<i>.Duende</i>
Gandaina (139)	.Anar per ací per allà, per mal fi o coses de poc profit	<i>.Correrla</i>
Guerretjava (141)	.Procurar obtenir una cosa; especialment una al·lota per festejar	<i>.Rondar</i>
Jàssera (162)	.Biga grossa per a sostenir altres bigues de construcció feixugues	<i>.Viga maestra</i>
Junyir (152)	.Subjectar; sotmetre a un domini, a la raó, etc	<i>.Uncir, ligar</i>
Llivell (163)	.Remei, manera de resoldre una cosa.	<i>.Remedio</i>
Llunari (159)	.Llibre màgic de bruixeria on es pot llegir tot el que ha de succeir	<i>.Lunario</i>
Mal-bocí (141)	.Menjar metzinós, amb substància verinosa preparada	<i>.Tósigo</i>
Malbocinera (163)	.Que dona malbocí: menja que es dona per malefici.	<i>.Hechicera</i>
Mandragolina (142)	.Al·lota eixerida, viva de potències intel·lectuals o físiques	<i>.Mozuela</i>
Meco (159)	.Ningú, res, cap cosa, cap persona; no tenir por de ningú	<i>.Nada</i>
Modorra (163)	.Son molt feixuga; malaltia del bestiar de llana	<i>.Modorra</i>
Niala (146)	.Indispost, mancat de salut completa o de bon humor	<i>.Alicaído</i>
Paredava (145)	.Construir paret; guarnir de paret	<i>.Emparedar</i>
Pàtric (162)	.Que obra de manera eficaç i oportuna	<i>.Diestro</i>
Peladesca (158)	.Pelat; usat sols a la cançó: "Pelat de la peladesca..."	<i>.Pelado</i>
Pelleta (160)	.Misto de pelleta: per la membrana fina de mixtura inflamable	<i>.Cerilla</i>
Polissardes (151)	.Deixondit i amb tendència a enganyar o a burlar-se dels altres	<i>.Picarón</i>
Queda (164)	.Toc d'una campana perquè tothom es retiràs a reposar	<i>.Queda</i>
Revell (161)	.Ullastre petit, de rama atapeïda, fulles petites, dures i aspres	<i>.Acebuche</i>
Rinxo-rinxo (158)	.Venir molt just per arribar a una cosa, en perill de no arribar-hi	<i>.Apenas</i>
Sainada (165).	.Treure sang obrint una vena, generalment a efectes curatius	<i>.Sangrar</i>
Selietjat (156)	.Assignar, assenyalar; destinar a algú o a alguna cosa	<i>.Asignar</i>
Sobines (139).	.De sobines: d'esquena; boca per amunt	<i>.De espaldas</i>
Tabuixava (158)	.Insistir amb molèstia als treballadors perquè facin més via	<i>.Atosigar</i>
Tongada (140)	.Temporada, conjunt, grapat	<i>.Tanda</i>
Trui (162)	.Trull: peça de pedra que volta en el molí i esclafa les olives	<i>.Almazara</i>
Xètiga (145)	.Estat de gran flaqueja produïda per malaltia	<i>.Marasmo</i>

EXPRESSIONS:

- "S'agafa es darreres amb ses dues mans, i ¡cap a Ciutat són ses feines!" (V,147)
- "Tot era gent de l'ungla, que **arregussaven** tot quant porien" (V,154)
- "La volien **arribar a piló**, sortís des llevant, sortís des ponent" (V,146)
- "Va a una mala casa. I hi té tantes de feines com es **cans** a l'església" (V,164)

- “Bona **clepa** hi ha amb ell!” (V,164)
- “Alerta a **conversar** mai demés” (V,135)
- “Ara ho he de veure si tendràs tants de **fets** com llengo” (V,160)
- “Estava tot **fideus** amb na ...” (V,142)
- “**Finis-finis** va batre es peus” (V,146)
- “Haurà tengut **fullet**!” (V,139)
- “Eren a córrer la **gandaina**” (V,139)
- “Va haver de menester ses **herbes** de Sant Joan” (V,138)
- “A la fi **hi allargà** es coll” (V,153)
- “No sé que **llamp** puga tenir aquesta al·lota” (V,145)
- “Veient la **mar** bruta” (V,152)
- “**No el veren** pus ni verd ni en sec” (V,138)
- “**No hi havia** homo” (V,151)
- “**No li entraven** per s’ui dret” (V,146)
- “**No vaig** d’aglans!” (V,166)
- “Tenia **pell** de gallina per tot el cos” (V,150)
- “Ballant com a **perns** de rifa” (V,133)
- “Era com que **posar oli** a un llum” (V,163)
- “**Re-cent-mil** guitzes” (V,135)
- “Li vengué ben **rinxo-rinxo**” (V,158)
- “**Sabia** fer ses cartes” (V,152)
- “Caigueren de **sobines**” (V,139)
- “Aviat hauria **tirat** es mal a sa paret” (V,163)
- “**Toca el corn** cap a Santa Maria” (V,137)
- “**Tremolant** com una fuia de poll” (V,153)
- “Ses barres li prengueren es **trot**” (V,150)

* * * * *

TÍTOLS DE LES RONDALLES DEL TOM VI (10ª edició – 1991)

	<u>Pàgina</u>
1. Es cavallet de set colors	5
2. Sa bossa buida i es cànyom	27
3. El senyor Jordi des Pont	34
4. Na Juana i la fada Mariana	37
5. Tres al·lotes fines	46
6. Tres germans pererosos	48
7. S'atlot des barretino	51
8. Es mig poll	53
9. Es negret	59
10. S'hereu de la corona	73
11. S'aigo ballant i es canariet parlant.	87
12. S'infant que feia vuit.	105
13. Na Dent d'or	120
14. En Juanet Cameta-curta i ses tres capsetes	144

1. Es cavallet de set colors (VI,5)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Abacua (12) .	.Abatre, postrar, amagrir	.Postrar, abatir
Atansat (8) .	.Acostat; gosar, atrevir-se	.Atreverse
Belitres (9) .	.Home de poca vergonya i sense escrúpols	.Bribón, pillo
Bescuit (8) .	.Tupada, ventim	.Paliza
Bordada (11) .	.Pegar bordada: emprendre el camí cap a un punt determinat	.Ponerse en camino
Cebaiol (7) .	.Cop violent pegat a qualcú per fer-li mal	.Trompazo
Creus (23) .	.Fer-se'n creus: admirar una cosa, considerar-la impossible	.Imposible
Espampolar (7) .	.Prendre contra el desig o esperança d'altre	.Birlar
Estabó (12) .	.Remor, brogit; soroll fort i confús	.Rumor
Portalà (18) .	.Encarregat de tancar i obrir les portes	.Portero
Quigolla (13) .	.Home molt covard	.Cagón
Robert (9) .	.Desaparèixer com l'ànima de...: de forma sobtada i misteriosa	.Desaparecer
Venable (6) .	.Garrot per a pegar	.Palo, garrote
Ventim (6) .	.Tupada, pallissa; seguit de cops violents	.Paliza
Xabalet (20) .	.Nin petit	.Chaval
Xibiu (14) .	.Lloc petit i brut	.Antro

EXPRESSIONS:

- “Ja ho veurem En Gelat on s'**ajaurà**” (VI,11)
- “**Amb un tres** i un no res” (VI,14)
- “Romangueren amb sos **cabeis drets** i fent-se'n creus” (VI,23)
- “**Capell** envant, peu enrera” (VI,18)
- “Havien **descomparegut** com l'ànima de Robert” (VI,9)
- “No estic per fondre es temps **esmolant** sa garrova” (VI,18)
- “Bo i sà com un **gra d'ai**” (VI,16)
- “Aviat varen **haver fet** es val Déu” (VI,8)

- “**Més trempat** que uns orgues” (VI,19)
- “L’envià allà on **no hi plou**” (VI,6)
- “Per això **plora** s’al·lot” (VI,14)
- “Que seria cosa de **posar** forqueta? (VI,21)
- “Ell no t’hi **poses** per poc”! (VI,18)
- “**Reddo** quod debo” (VI,15). Frase llatina que significa: *retorn lo que dec.*
- “Allà on sigues, jo et **trauré** d’es fang” (VI,6)
- “Qui **tenia ungles**, les treia” (VI,23)
- “No el mos traurem **tosint**” (VI,11)
- “Estava a ses **tres** pedretes de tot” (VI,24)
- “Poca son i... **uis espolsats**” (VI,6)

=====

2. Sa bossa buida i es cànyom (VI,27)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
N’és (27).	.Ésser-ne: usat com a reflexiu; acceptar la convidada	.Ser
Malaixamús (27)	.Aspre de tracte	.Desabrido
Marrota (32)	.Aplec important de diners	.Talega
Mújol (27)	.Habitualment silenciós; que parla poc	.Taciturno
Pertret (33)	.Conjunt de mitjans per fer una cosa, per executar una obra	.Pertrechos
Tímbola (33)	.Quantitat de líquid que es beu d’una vegada, sense aturar-se	.Trago
Toixarruda (27)	.Rude, grosser mentalment, estúpid	.Grosero
Xarumbaren (33)	.Beure molt, reiteradament, sobretot líquids alcohòlics	.Trincar

EXPRESSIONS:

- “Encara té molt millor es **bessó** que sa pellerenca” (VI,29)
- “Patia un poc de sa **caixa** de Sant Pere” (VI,27)
- “S’en feia **creus**, no s’en poria avenir” (VI,29)
- “Un poc en **llevarem!**” (VI,29)
- “Du ses **ombres** mortes ferm!” (VI,32)
- “Ara mateix t’ho faré **tocar** amb ses mans” (VI,29)

=====

3. El senyor Jordi des Pont (VI,34)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Averanys (34)	.Fer mals averanys: inspirar recels o aversió.	.Recelos
Desbuat (34)	.Vestit malament, sense cura	.Haraposo
Destrempades (35)	.Caixes destrempades: engegar de mala manera, amb insults	.Expulsar
Encant (35)	.Venda en què es cedeix la mercaderia al més dient	.Subasta
Esmús (34)	.Malhumorat, que manifesta disgust o irritació	.Malhumorado
Xinxer (34)	.Gran multitud o abundància	.Montón

EXPRESSIONS:

- “Es que ara l’heu **agafada** per aquí”! (VI,30)
- “Li vetlaven es **batuts**” (VI,34)
- “Havia duits altres **bulls**” (VI,34)
- “El tragueren defora amb **caixes** destremprades” (VI,35)

- “Amb tant de **tu àutem**” (VI,35)

=====

4. Na Juana i la fada Mariana (VI,37)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Aluià (38)	.Mirar de lluny una cosa amb desig d'acostar-s'hi o d'obtenir-la	. <i>Echar el ojo</i>
Carroportal (43)	.Conjunt de coses que fan molt d'embalum	. <i>Balumba</i>
Encerreguen (41)	.Posar la floca de cotó, llana, cànem o lli, ja pentinada a la filosa	. <i>Encerrellar</i>
Engirgolen (41)	.Posar, arreglar bé o malament una cosa	. <i>Arreglar</i>
Nadia (41)	.Perdre sa nadia: a gran velocitat, sobre tot en treballar	. <i>Anadilla</i>
Perfandes (40)	.Malfeiner, que va pel món sense treballar	. <i>Haragán</i>
Potranca (38)	.Fer sa potranca: desbaratar els projectes que algú tenia	. <i>Aguar la fiesta</i>
Telessos (41)	.Aparell o màquina per a teixir	. <i>Telar</i>

EXPRESSIONS:

- “Perque no li esborrossonassen sa **potranca**, no ho feia coneixedor” (VI,38)

=====

5. Tres al·lotes fines (VI,46). No hi ha anotacions

=====

6. Tres germans pererosos (VI,48)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Patxorra (48)	.Calma excessiva, manca de preocupació	. <i>Flema</i>
Pererós (48)	.Peresós: que té o mostra peresa	. <i>Perezoso</i>
Toixarrudesa (49)	.Rude, grosser mentalment, estúpid	. <i>Tosco</i>

=====

7. S'atlot des barretino (VI,51)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Barretino (51)	.Barreta en forma de bossa llarguera	. <i>Barretina</i>
Floria (51)	.Fer sortir floridura a l'orella, de tant de sentir la mateixa cosa	. <i>Enmohecer</i>
Fotimei (51)	.Persona molt petita que molesta amb les seves impertinències	. <i>Arrapiezo</i>
Patacó (51)	.Persona petita, sobretot un infant menut	. <i>Pequeñajo</i>

=====

8. Es mig poll (VI,53)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Baldor (56)	.Superabundància; quantitat més que suficient	. <i>Abundancia</i>
Bogiot (58)	.Avalot, conjunt confús de crits i soroll desordenat	. <i>Jaleo</i>
Completes (53)	.Baralla, discussió violenta o altre conflicte sorollós	. <i>Sanquintín</i>
Concert (56)	.Conjunt de coses destinades a un ús: comestibles, diners, etc.	. <i>Material</i>

Desenfreït (56)	.Persona sense vergonya, prudència, respecte, etc.	.Descarado
Escabotell (54)	.Estol, grup més o menys nombrós d'animals o de persones.	.Grupo
Embarrioleu (57)	.Obligar qualcú a fer una cosa contra la seva voluntat	.Atrapar
Empassola (53)	.Empassar-se, engolir	.Engullir
Ensalgadura (56)	.Matèria polsosa barrejada amb substància humida	.Barrizal
Frissera (56)	.Frissor: que frissa, que té molta pressa.	.Prisa
Llard (56)	.Greix, pres en el sentit pejoratiu de ensalgadura de les secretes	.Lardo
Nyic-nyec (53)	.Mot que imita el lladrament dels cans de caça	.Zipizape
Odres (57)	.Cuir sencer destinat a transportar o guardar líquids com vi i oli	.Odre, pellejo
Rovís (53)	.Roïssos: deixalles de menjar de persones	.Restos
Secretes (56)	.Latrina	.Letrina
Talabastaix (58)	.Soroll fort de cosa que cau, de cops forts entre persones o coses	.Estrépito
Viona (58)	.Fer sa viona: fer molta via, caminar o obrar ràpidament	.Darse prisa

EXPRESSIONS:

- “Mos són **cent** cavalls” (VI,54)
- “**Fer** sa viona” (VI,58)
- “Hi he de fer moltes de **puçes**, per aquí? (VI,57)
- “**Re-cent-mil** raccions de carretades de senaies de senaions de guitzes!” (VI,56)

=====

9. Es negret (VI,59)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Atansis (66)	.Gosar, atrevir-se	.Atreverse
Bardissa (65)	.Paret de brancam i arbusts fermats per tancar un tros de terra	.Seto
Bat (67)	.De bat en bat: obert completament (un portal o finestra)	.De par en par
Budoixos (67)	.Bocinada, acte de prendre amb la boca el menjar	.Bocado
Calàpets (65)	.Animal amfibi semblant a la granota, d'aspecte repulsiu	.Sapo
Colegit (63)	.Ni l'he vist ni col·legit: no l'he arribat a veure gens	.Colegir
Desllapissarem (61)	.Alliberar-se amb esforç d'una cosa adherida fortament	.Desasir
Dianxa (69)	.Mot d'expressió atenuada, en substitució de diable	.Diantre
Espitxa (59)	.Anar-se'n ràpidament	.Marcharse
Esplugue'm (62)	.Llevar les puces o els polls	.Despiojar
Pitxorina (60)	.Al·lot o al·lota amatent, graciós	.Mozuela
Pobila (64)	.Fill únic o filla única d'una casa	.Hija única
Salt (59)	.Defraudar a un altre enganyosament.	.Salto, asalto
Titina (66)	.Es diu d'una persona que va amb molta lleugeresa	.Aguzanieves
Trumfos (63)	.Tribulació, situació perillosa o difícil de resoldre	.Lio, aprieto
Véll (63)	.Manyoc de llana tosa de una ovella o xot	.Vellón
Xerevel·lo (62)	.Eixerit; alegre i animat	.Vivaracho

EXPRESSIONS:

- “**Daça** que daça bons budoixos” (VI,67)
- “No tenien a on **caure** mortes” (VI,59)
- “I a's temps que li **donarà** clau, pegues grapada...” (VI,66)
- “Ni l'he **vist** ni colegit” (VI,63)

=====

10. S'hereu de la corona (VI,73)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Astresa (76) .	.Astre: en sentit figuratiu, persona molt famosa (feminitzat)	.Astro
Esbadellades (75)	.Obrir completament una porta, una finestra . . .	.De par en par
Fetxida (80) .	.Fer fetxida: falla; frustració d'un intent, d'una esperança .	.Fallida
Forqueta (75).	.Posar forqueta: aturar-se, cessar de fer una cosa . . .	.Parar
Garberes (82)	.Munt, multitud	.Montón
Groviera (73).	.Animal fantàstic que produeix una llet que té efectes curatius	.Groviera
Sainat (83) .	.Treure sang d'una vena, generalment per obtenir una curació	.Sangrar

11. S'aigo ballant i es canariet parlant (VI,87)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Ase (90) .	.Fer-la d'ase i seca: fer una cosa mal feta i amb agravants .	.Burrada
Atxes (87) .	.Endavant ses atxes: es diu per excitar a prosseguir una cosa	.Adelante
Aumuts (96) .	.Mesura de grans; quarta part de la barcella, equival a uns 4 litres	.Almud
Capdell (96) .	.Conjunt de fil o corda aplegat en forma més o menys rodona	.Ovillo
Dida (88) .	.Dona que alleta un infant d'una altra	.Nodriza
Encenai (95) .	.Cop de mà al cos d'una persona	.Cachete
Ferit-l'hà (87)	.Feritlà: sospès d'esglai; perplex davant una cosa extraordinària	.Suspenso
Maina (91) .	.Abundància extraordinària de cosa bona, com ploguda del cel	.Maná
Potxoses (102)	.Potxós: bromista; que fa riure perquè té gràcia	.Guasón
Redoma (97) .	.Botella de ventre ample	.Redoma
Virat (88) .	.Blanc amb taques negres, o negre amb taques blanques .	.Moteado
Xorcs (88) .	.Estèril, infecund	.Estéril

EXPRESSIONS:

- "Déu mos do la **maina**" (VI,91)

12. S'infant que feia vuit (VI,105)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Atapins (115).	.Sandàlia de sola gruixada. "Prendre ets atapins:" anar-se'n.	.Chinela
Endemesa (106)	.Acció perjudicial	.Fechoría
En rudes (109)	.En absolut, en poques paraules, en rodó	.En redondo
Espirai (105) .	.Espirall: obertura per on pot passar i renovar-se l'aire .	.Respiradero
Ètiques (109) .	.Febre lenta que consumeix el cos; neguit, malhumor .	.Etiquez
Infundat (113)	.Preocupat, encaparrat	.Empeñado
Llevant (109)	.Llest, prompte a l'acció; viu per obrar	.Bien dispuesto
Pared (105) .	.Pedar: encloure entre quatre parets	.Emparedar
Puat (108) .	.Post amb moltes pues de metall per pentinar el cànem o el lli	.Rastrillo
Titla (113) .	.Ratlleta que es posa sobre una lletra com a signe d'abreviació	.Tilde

EXPRESSIONS:

- “Pren ets **atapins** de d’allà” (VI,115)
- “No hi ha res de lleig que cadascú se **basqueig** p’ es bec” (VI,109)
- “Mos **costarà** sa pell d’ es diumenges i d’ es dies feners” (VI,107)
- “Al punt va esser s’ **escala** d’ encortinar” (VI,109)
- “Aqueix dimoni de dona m’ ha de dur a les **ètiques**” (VI,109)
- “Serva es **llum** dret! No tregues mai cap peu d’ es solc” (VI,109)
- “Ja **no en cantaren** pus galls ni gallines” (VI,105)
- “El rei **no en va** taïar pus” (VI,105)
- “Més espinosa que un **puat** de pentinador” (VI,108)
- “I segueix es seu **sementer**” (VI,113)
- “**Sempre** em té a mí de peus per servir-lo” (VI,112)

=====

13. Na Dent d’or (VI,120)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Alcatràs (123)	.Home beneit, capbuit, que no serveix per res de profit .	. <i>Imbècil</i>
Aliardo (121) .	.Persona inculta, de poc enteniment o poca moralitat .	. <i>Majadero</i>
Amacarronat (128)	.Embolicar de mala manera, fent-ne un pilot informe i desordenat .	. <i>Estrujar</i>
Bamba (123) .	.Beneitota, curta d’enteniment	. <i>Boba</i>
Basquetjar (126)	.Procurar, dedicar atenció a fer o obtenir una cosa . .	. <i>Procurarse</i>
Bolenga (128).	.Aficar bolenga: obstinar-se en una idea . . .	. <i>Obstinarse</i>
Bombé (132) .	.A la torta, de manera descuidada, sense mirament .	. <i>De cualquier manera</i>
Borda (120) .	.Fer bord: privar de l’herència com si no fos fill/a . .	. <i>Borde</i>
Cabermóni (134)	.Embull, conjunt de coses desordenades o males de resoldre	. <i>Embrollo</i>
Cansueta (132)	.Cançoneta; repetició massa insistent d’una cosa . .	. <i>Cantinela</i>
Coletgirán (128)	.Treure com a conseqüència	. <i>Colegir</i>
Cossari (133) .	.Roba de cossari: tractar una cosa de molt mala manera .	. <i>Corsario</i>
Endergar (126)	.Arreglar, compondre, preparar convenientment . .	. <i>Componer</i>
Enrengar (121)	.Enginyar-se per aconseguir una cosa venent les dificultats	. <i>Aparejar</i>
Envitricollat (123)	.Complicat; difícil de resoldre o de sortir-ne . . .	. <i>Complicado</i>
Esforraïades (132)	.Fer malbé, esguerrar	. <i>Estropear</i>
Estabó (137) .	.Remor, brogit; soroll fort i confús	. <i>Rumor</i>
Estornell (122)	.Persona eixerida, molt desperta de potències . .	. <i>Bergante</i>
Estova (139) .	.Estovar: deixar que la llenya quedi ben ablamada i feta carbó	. <i>Ablandar</i>
Estreps (122) .	.Perdre els estreps: perdre el control de si mateix . .	. <i>Estribos</i>
Llambretgen (127)	.Brillar intensament	. <i>Relucir</i>
Petxucava (121)	.Insistir excessivament, quasi molestant . . .	. <i>Acosar</i>
Pretxa (125) .	.Fer la pretxa: parlar sense necessitat, per passar el temps .	. <i>Conversar</i>
Recolats (124)	.Ben colat; molt refinat	. <i>Refinado</i>
Remitjar (128)	.Igualar dues coses traient part d’una per posar-la a l’altra .	. <i>Promediar</i>
Revetler (121)	.Al·lot o al·lota plaent, eixerit, simpàtic . . .	. <i>Chaval</i>
Toixarrudeses (134)	.Qualitat de toixarrut: rude, grosser mentalment, estúpid .	. <i>Estupidez</i>
Tracalada (124)	.Gran nombre; multitud; colla nombrosa . . .	. <i>Tracalada</i>
Treseta (140) .	.Moneda de poc valor; no tenir una treseta: esser mol pobre	. <i>Medio sueldo</i>
Xitxerel·lo (122)	.Xitxarel·lo: home de poca serietat, que fa coses de nin .	. <i>Jovenzuelo</i>

EXPRESSIONS:

- “L’ha **aferrada** amb això, i no hi ha qui le hi decant” (VI,128)
- “Qui no es cansa, **alcança**” (VI,142)
- “En aficar **bolenga**, no hi ha qui el torci” (VI,128)

- “Supòs que tampoc no vos deu **caure** de sa post” (VI,141)
- “Sabia fins i tot on se **colgava** el dimoni” (VI,138)
- “Dins un parei de dies sa cambra del Rei va parèixer una **copeta** d’or” (VI,127)
- “M’hi he hagut de posar amb ses **dents** estretes” (VI,131)
- “A un altre portal en **donen** dos” (VI,120)
- “Tots hi **feim nassos**” (VI,126)
- “**Mans fentes** i fent la pretxa a sa carrera” (VI,125)
- “Em faràs **morir** verda!” (VI,134)
- “En parlar-vos de casar, **perdeu** ets estreps i sa tramuntana de vista” (VI,122)
- “Amacarronat com un **tap** de pica” (VI,128)

=====

14. En Juanet Cameta-curta i ses tres capsetes (VI,144)

PARAULES	Significat	Equiv. en castellà
Bil·lo bil·lo (153)	.Tot seguit, sense dilació	. <i>Sin parar</i>
Brèndoles (144)	.Cada una de les barres que uneixen la cuba amb la roda	. <i>Rayo</i>
Búixoles (147)	.Prendre les búixoles: determinar l’orientació	. <i>Brijula</i>
Cualcador (152)	.Qui cavalca; qui sap o sol anar a cavall	. <i>Cabalgador</i>
Debanava (153)	.Debanar: fer una cosa amb rapidesa	. <i>Deprisa</i>
Desaire (148)	.Estat de misèria i d’abandonament	. <i>Abandono</i>
Destres (145)	.Un destre són 21 pams: serveix per canar terres	.---
Eima (158)	.Facultat d’estimar o calcular una cosa: la vàlua, la direcció, etc.	. <i>Juicio</i>
Gandaina (152)	.Trescar, anar per ací per allà, per mal fi o coses de poc profit	. <i>Correrla</i>
Potxes (144)	.Dita burlesca o graciosa	. <i>Burla, guasa</i>
Quest (152)	.Rastres del pas d’un animal o persona per seguir els seus passos	. <i>Rastro</i>
Tafatà (144)	.Servar es tafatà: fer la bona, tenir atencions excessives	. <i>Tafetán</i>
Tec (147)	.Fer tec: tenir èxit, aconseguir allò que un es proposava	. <i>Salir airoso</i>

EXPRESSIONS:

- “Debanava bil·lo **bil·lo**” (VI,153)
- “**Camina** caminaràs i cap envant te faràs” (VI,147)
- “Com prou **fil** d’aquest hagué embuiat” (VI,154)
- “**Més xalest** que unes castenyetes, més trempat que uns orgues i més alegre que un Pasco” (VI,158)
- “Ja és **partit de d’allà** ben peus alts, braç sonant i oreia fumant” (VI,149)
- “Qui no li agrada, que **prenga** prim!” (VI,159)
- “Va romandre **sense** polsos” (VI,154)
- “M’enganaria molt que fesses **tec**” (VI,147)
- “Encara se **trobava** enrrera ferm de qualcador” (VI,152)

* * * * *

TÍTOLS DE LES RONDALLES DEL TOM VII (10ª edició – 1990)

	<u>Pàgina</u>
1. Es set ceros	5
2. Es segador i sa beata	19
3. En Salom i es Batle	23
4. N'Agraciat	40
5. Es castell d'iràs i no tornaràs	49
6. N'Espardanyeta	92
7. Es port de la cibolla blanca	106
8. En Pere Poca-por	127
9. Es quatre germans	149

1. Es set ceros. (VII,5)

PARAULES	Significat	Equiv. en castellà
Adondar (12).	.Acomodar-se a una cosa que abans era molestosa, difícil	.Acostumbrarse
Alimares (14).	.Jocs, festes, moixonies	.Caricias
Badiu (6) .	.Eixida o pati obert en la part de darrere d'una casa	.Patio
Bestreu (11) .	.Bastonejar, donar ventim	.Zurrar
Ceros (12) .	.Animal mamífer de la família dels cèrvids	.Ciervos
Embarbollar (12)	.Parlar confús	.Balbucear
Encerregada (5)	.Posar el cerro (floc de cotó, llana, lli o canem) a la filosa	.Encerregar
Encitronada (9)	.Posar el vestit o altra cosa així com pertoca	.Arreglar
Esburbada (6)	.Mancat d'atenció a la cosa que es fa; que obra sense mirament	.Atolondrado
Filoeta (5) .	.Canya amb un eixample on es subjecta la floca que es vol filar	.Rueca
Gèl·lera (14) .	.Gerla: persona freda, arrufada, sense energia	.Ave zanza
Llinda (16) .	.Fusta travessera del portal per aguantar la paret superior	.Dintel
Malanats (9) .	.Infeliç; perseguit de desgràcia	.Desgraciado
Sarziràs (9) .	.Sargir: apanyar una roba refent-ne amb l'agulla el teixit trencat	.Zurcir

EXPRESSIONS:

- "Li bestreu un bon **esplet** de cireres" (VII,11)

2. Es segador i sa beata (VII,19)

PARAULES	Significat.	Equiv. en castellà
Cobrombos (20)	.Interjecció admirativa molt usada entre pagesos	.Mecachis
Llegut (20) .	.Lleure: temps hàbil o sobrer; temps disponible	.Tiempo, ocio
Vessa (19) .	.Peresa, desgana de treballar, de moure's o fer alguna cosa	.Pereza
Xubec (19) .	.Subec: son forta, irresistible	.Sopor

EXPRESSIONS:

- "Qui te **barquera**, que li vaja darrera" (VII,22)

3. En Salom i es Batle (VII,23)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Aspergiant (27)	.Flastomar	. <i>Blasfemar</i>
Basca (38)	.Bella basca!: es diu per expressar despreocupació . .	. <i>Toma ya!</i>
Cabreste (26) .	.Corda adaptada al cap d'una bístia per menar-la o tenir-la lligada .	. <i>Cabestro</i>
Cegues (24) .	.Cega: ocell de bec llarg i dret amb punta, i una mica de coa .	. <i>Becada</i>
Dogal (26) .	.Corda unida al cabestre per subjectar i menar les bísties .	. <i>Soga, dogal</i>
Embotonat (28)	.Subjectar, agafar fort, especialment per impedir que fugi .	. <i>Agarrar</i>
Esbadellades (28)	.Obrir completament (una porta, una finestra) . .	. <i>De par en par</i>
Esceiam (31) .	.Llevar la cella a les faves perquè coquin millor . .	. <i>Descejar</i>
Escobletjar-se (26)	.Conversar animadament, discutir, dues o més persones .	. <i>Disputar</i>
Esperonetja (38)	.Moure violentament les cames per resistir, fugir, etc. .	. <i>Patalear</i>
Esporga (27) .	.Llevar els brancons d'un bastó per fer-lo recte i llis .	. <i>Chapodar</i>
Estabetxos (31)	.Moviments agitats i paraules pronunciades amb gran excitació .	. <i>Aspavientos</i>
Ètigues (27) .	.Etigues: febre lenta que consumeix el cos; especialment tisi .	. <i>Etiquez</i>
Llévets (32) .	.Cercapous (rampins)	. <i>Garabato</i>
Llot (30) .	.Fang tou format per la barreja d'aigües estancades amb la terra .	. <i>Lodo</i>
Pantaix (24) .	.Respiració fatigosa	. <i>Resuello</i>
Perendengues (30)	.Coses secundàries, complements d'una cosa principal .	. <i>Guilindainas</i>
Perllongues (37)	.Perllongar; retardar; deixar per a més envant . .	. <i>Dilación</i>
Poríol (37)	.Es diu a algú per indicar-li que el coneixem bé i ses intencions .	. <i>Poleo</i>
Xeroi (24) .	.Fer xeroi algú: tallar-li les orelles o una orella . .	. <i>Desorejado</i>

EXPRESSIONS:

- “**Bella basca** si no surts pus!” (VII,38)
- “Que deu tenir **follet**?” (VII,34)
- “Tenim ses barres **girades an es vent**, i no hi entra res” (VII,23)
- “O te penses que jo vaja de **perllongues**?” (VII,37)
- “Espedeix! No faces més **puces**!” (VII,32)
- “**Taiava** un cabei a l'aire” (VII,23)
- “Ja en posaràs un **tros** a s'olla!” (VII,37)

4. N'Agraciat (VII,40)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Encapirronat (43)	.Entossudir-se, obstinar-se	. <i>Emperrarse</i>
Gandaina (40)	.Trescar, anar per ací per allà, per coses de poc profit o per mal fi .	. <i>Correría</i>
Garberes (43)	.Munt, multitud	. <i>Montón</i>
Prasent (44) .	.Plaent: agradable, que plau	. <i>Agradable</i>
Talabastaix (44)	.Soroll fort de coses que es topen, de cops entre persones o coses .	. <i>Estrépito</i>

EXPRESSIONS:

- “Ja hi **beureu**, fresc!” (VII,42)
- “Ja va haver tocases soletes, **sense** sebre camí ni carrera” (VII,46)

5. Es castell d'iràs i no tornaràs (VII,49)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Aguyonat (53)	.De forma cònica molt aguda	.Puntiagudo
Bobia (81)	.Ximple, curt d'enteniment	.Bobalicón
Boiets (66)	.Dimoni boiet: esperit inquiet dedicat a fer destralejar la gent	.Duende
Brinada (55)	.Briuada: moviment fort i sobtat cap avant	.Embestida
Bullidissa (69)	.Agitació i brogit d'un líquid en ebullició	.Hervor
Corters (55)	.La quarta part de qualsevol cosa	.Cuarto
Esbaltir (75)	.Esflorar-se, desfer-se en bocins molt petits; desintegrar-se .	.Desaperecer
Esbanquen (64)	.Cavar profundament la terra deixant-la ben fluixa i esponjosa	.Romper
Encanteris (86)	.Beguda o menjar que produeix efectes d'encantament .	.Brebaje mágico
Escunsa (56)	.Biaix; obliquïtat, desviació	.Sesgo
Garangola (72)	.Clot al voltant d'una planta perquè s'aprofiti millor l'aigua	.Alcorque
Gonella (74)	.Peça de vestir de homes i dones, composta de cos i falda .	.Saya
Marruel (86)	.Trull i confusió; embolic molt complicat	.Lío, follón
Metzines (61)	.Substància verinosa preparada	.Veneno
Politxons (64)	.Pal ficat en terra, al costat d'un arbre, perquè creixi dret .	.Rodrigón
Pretxa (51)	.Fer la pretxa: parlar sense necessitat, per passar el temps .	.Conversar
Rapa (64)	.Part llenyosa del raïm; el raïm després de llevar-li els grans	.Raspa
Sàrria (79)	.Recipient d'espart posat damunt una bístia per transportar coses	.Serón
Trosselleta (74)	.Bolic de coses d'ús personal en mudar de casa o anar de viatge	.Hatillo
Trumfos (77)	.Tribulació, situació perillosa o difícil de resoldre	.Lío, aprieto
Vetla (51)	.Fer sa vetlla: passat la nit sense dormir, guardant, parlant, etc.	.Estar en vela
Xacota (84)	.Atencions, afalagadures, bon tracte que es dona a algú .	.Zalamerías
Xella (57)	.Punt on el braç s'uneix amb el tronc d'una persona. .	.Sobaco
Xercolat (66)	.Eixercolar: netejar el sembrat de les males herbes que s'hi crien	.Escardar

EXPRESSIONS:

- "Com que la s'hagués de **menjar** amb sa vista" (VII,88)
- "Anava **perdut** darrera es joc" (VII,49)
- "Tot era **rentar** es cap a s'ase" (VII,86)

6. N'Espardanyeta (VII,92)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Alicorn (100)	.Home baixà, inútil, que no fa més que nosa	.Zoquete
Alimares (105)	.Jocs, festes, moixonies	.Fiestas
Aspidat (103)	.Foradar de banda a banda un cos, amb un instrument agut .	.Espetar
Entressentí (102)	.Informar-se; adquirir notícia	.Enterarse
Tomversa (101)	.Caiguda; pèrdua violenta de l'equilibri	.Batacazo
Tretes (95)	.Treta: enginy, artificio amb què es procura enganyar algú .	.Treta
Tu-autem (105)	.Conjunt de coses en general (pres de l'ofici de matines en llatí) .	.Tejemanaje

EXPRESSIONS:

- "Ni va haver d'**ast i olla** i sarau..." (VII,105)
- "Que **faça ui** tot!" (VII,105)

- “Qui **fa tres**, ase és!” (VII,100)
- “Ell n’era molt devot, i venga **tímbola** i altra tímbola...” (VII,101)

7. Es port de la cibolla blanca (VII,106)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Aluià (117) .	.Perdre l’aluià: perdre el món de vista, perdre el coneixement	. <i>Marearse</i>
Andarivell (114)	.Embull, sèrie de dificultats	. <i>Atolladero</i>
Ateses (114) .	.Fer ses ateses a algú: executar un càstig després de prevenir-lo	. <i>Castigarlo</i>
Baticor (122) .	.Acceleració violenta dels batecs del cor	. <i>Taquicardia</i>
Cibolla (106) .	.Planta liliàcia; abunda i la gent pobra se n’alimenta .	. <i>Gamonita</i>
Cossaris (113)	.Vaixell mercant armat en patent contra les naus enemigues	. <i>Corsario</i>
Daltabaix (109)	.Renyada forta	. <i>Rapapolvo</i>
Deufi (123) .	.Anar-se’n com un deufi: anar-se’n molt aviat, molt lleuger	. <i>Delfin</i>
Entreversos (118)	.Conflicte, conjunt d’obstacles o dificultats	. <i>Problemas</i>
Esgotzi (111) .	.Oficial encarregat de fer complir la llei en nom del rei .	. <i>Alguacil</i>
Etzero (120) .	.Home inútil, que no serveix per res	. <i>Cero</i>
Funestades (109)	.Qualitat de funest; tristor aclucadora	. <i>Angustia</i>
Impugnes (122)	.Instàncies, sol·licitacions insistents	. <i>Instancias</i>
Llentisclera (119)	.Esser mata lentisclera: esser molt experimentat, despert, viu	. <i>Lentisquera</i>
Merques (108)	.No anar de merques: no anar de res, no estar per romanços	. <i>Asuntos</i>
Orbet (114) .	.Fer s’orbet: fer el desentès, fingir no veure o no sentir allò fan	. <i>Hacer el tonto</i>
Perboc (109) .	.Cosa desagradable i inesperada per qui la rep	. <i>Chasco</i>
Revalgada (125)	.Moviment sobtat i ràpid per a alçar-se, defensar-se, fugir, atacar	. <i>Sacudida</i>
Treseta (117) .	.Moneda antiga. “No tenir una treseta”: esser molt pobre	. <i>No tener un céntimo</i>

EXPRESSIONS

- “Qui bé fa, **bé** trobarà” (VII,106)
- “Sempre feien **calada buida**” (VII,119)
- “Continua es seu **cap de fil**” (VII,125)
- “Matant sa vaca, **desmamarem** es vadell” (VII,122)
- “Ja ho veurem que serà en **esser cuit**” (VII,109)
- “Hagué de sortir de ca-seva amb ses **mans** damunt es cap” (VII,117)
- “No la porien trobar, a sa **mata** lentisclera” (VII,119)
- “Allà on hi ha patró **no manen** mariners” (VII,111)
- “No faceu pus s’**orbet**” (VII,114)
- “Farà ets **ous** en terra” (VII,118)
- “Si el mos tornam **passar** per sa garrova” (VII,108)
- “Vaig **perdre** l’aluià” (VII,117)
- “No deixa **res** per verd” (VII,120)
- “Es qui han feta sa **somereta**” (VII,108)
- “Les feren **tenir veres**, an aquestes paraules” (VII,122)
- “Badant uns **uis com a salers**” (VII,117)

8. En Pere Poca-por (VII,127)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
-----------------	-------------------	---------------------------

Alguer (132)	.Aldarull, cridadissa forta, sobretot d'indignació o protesta	<i>.Alboroto</i>
Anyívols (130)	.Esser anyívol d'una cosa: no agradar-se'n, tenir-hi aversió.	<i>.Aversión</i>
Arrambatges (136)	.Mals arrambatges: tenir mal geni, esser mal de tractar	<i>.Malas pulgas</i>
Corbam (147)	.Perdre es corbam: perdre-ho tot; quedar desposseït de tot	<i>.Perderlo todo</i>
Cuecs (130)	.Cuec: crit esglaiós, de dolor, d'espant, etc.	<i>.Alarido</i>
Enramar (136)	.Anar el sol cap a la posta, semblar ja en contacte amb l'horitzó	<i>.Enramar</i>
Esvorella (136)	.Llevar un bocí de la vora d'una cosa	<i>.Descortezar</i>
Finis-finis (142)	.A la fi, en últim resultat	<i>.Al fin y a la postre</i>
Nanells (132)	.Ca nanell: ca de casta petita	<i>.Enano</i>
Nòlits (135)	.Allò que es paga pel dret de transportar mercaderies a vaixell	<i>.Fletes</i>
Papalomeos (145)	.Malanat, home mancat de capacitat per allò que voldria fer	<i>.Infeliz</i>
Planiols (140)	.Planell, terreny pla de poca extensió.	<i>.Llanito</i>
Rebumbori (132)	.Soroll fort i confús produït per gent fortament excitada	<i>.Alboroto</i>
Sembatuda (140)	.Topada, sotragada	<i>.Topetazo</i>
Treginada (143)	.Sostre; superfície que limita per dalt el buit d'una cambra	<i>.Techo</i>

EXPRESSIONS:

- "Vos negau dins un **bassiot**" (VII,133)
- "**Com és** vel·la llista, si no feis via!" (VII,133)
- "Qui espera se **desespera**" (VII,135)
- "**Donem-ho** a ses cames abans de més raons!" (VII,133)
- "Mos n'haurem d'**estrènyer** es cap" (VII,137)
- "En **fugim** com el dimoni de la creu" (VII,130)
- "Se'n venia **manades** fetes i ben peus alts" (VII,140)
- "**Més fresc** que una cama-rotja" (VII,137)
- "Qui sembla a los seus, **no fa** tort a negú" (VII,127)
- "**No passeu** s'arada davant es bous" (VII,131)
- "No diguem bé ni mal del dia fins que **passat** sia" (VII,131)
- "N'hi ha per **perdre** es corbam!" (VII,147)
- "Per sebre quina hora era, **poc ça poc llà**" (VII,143)
- "**Re-cent-mil** carretades de carretons de senaies de senaions de nius buits!" (VII,140)
- "**Tocaren el corn** més que de pressa cap..." (VII,135)
- "**Totd'una** que véien En Vermei que s'enfonyaava" (VII,145)
- "Que facen **trucs** i baldufes!" (VII,145)

9. Es quatre germans (VII,149)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Amarina (152)	.Substància incolora i verinosa que produeix mareig	<i>.Amarina</i>
Passetges (162)	.Bassetja: arma de tir on es posa una pedra que surt amb força	<i>.Honda</i>
Venable (152)	.Garrot per a pegar	<i>.Palo, garrote</i>

EXPRESSIONS:

- "No sieu tan **guixes**!" (VII,157)
- "Anit mos porem **treure** es gat des sac" (VII,157)

* * * * *

TÍTOLS DE LES RONDALLES DEL TOM VIII (8ª edició – 1991)

	<u>Pàgina</u>
1. Sa llampria meravellosa	5
2. En Pere Catorze	54
3. La Mare Baleneta	77
4. Es Mèl·loro Rosso	116

=====

1. Sa llampria meravellosa (VIII,5)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Aldana (21) .	.Aldà: antic, vell; gastat per l'ús	.Viejo
Aliardo (27) .	.Persona inculta, de poc enteniment o de poca moralitat	.Majadero
Alís (23) .	.Melancòlic. “Anar alís”: estar com a tristot, sense ganes de rallar	.Alicaido
Babaluet (11) .	.Beneïtot, persona de poc enteniment	.Tonto
Baldor (11) .	.Superabundància, quantitat més que suficient	.Abundancia
Baldufenca (35)	.Balbuç, que no pronuncia correctament les paraules	.Farfulla
Barbacana (39)	.Cavitat formada per l'avançament d'una roca damunt un buit	.Sopeña
Barquetjar-se (38)	.Obtenir, guanyar amb el propi esforç	.Ganarse
Blonco (6) .	.Oncle: germà del pare o de la mare	.Tío
Bordada (38) .	.Pegar bordada: emprendre el camí cap a un punt determinat	.Bordada
Casat (14) .	.Edifici gran, especialment cases de camp	.Casal
Clarandera (6)	.Lluminositat, porció lluminosa enmig de coses fosques	.Claridad
Clarícies (32) .	.Notícia clara	.Información
Cobri (34) .	.Cobro: lloc on es salva, s'estotja o s'assegura una cosa	.Refugio
Concert (10) .	.Conjunt de coses destinades a cert ús: comestibles, diners, etc.	.Género
Consirós (30) .	.Meditabund; absorbit per un pensament que preocupa	.Pensativo
Cucals (6) .	.Dur cucals: anar obcecat; la ignorància com a causa de la por	.Cegado
Encoblats (17)	.Ajuntar de dos en dos; lligar dos cans amb el mateix fermall	.Emparejar
Enconcaven (14)	.Encollir, arrufar; arrufar les espatlles en senyal d'indiferència	.Encoger
Endemesa (23)	.Acció perjudicial	.Fechoría
Endèria (21) .	.Cosa o persona inútil; de figura insignificant; cosa menyspreable	.Trasto
En rudes (40) .	.En absolut, en rodó	.En redondo
Engronyament (30)	.Mal humor; estat d'ànim visiblement molest	.Malhumor
Esbrandir (46)	.Esbandrir: esclatar, rebentar	.Reventar
Esfet (12) .	.Esfer: tractar-se, relacionar-se	.Tratar con
Espampolar (16)	.Prendre fraudulentament, o contra el desig d'altri	.Estafar, birlar
Esquerp (33) .	.Aspre, escabros, poc accessible	.Arisco
Faió (11) .	.Canya prima del càrritx. “Afectat de faió”: fer sovint beneïtures	.Carrizo
Feu sauvatge (50)	.Fer salvatge una cosa: fer-la desaparèixer prenent-la furtivament	.Birlar, robar
Funestedat (30)	.Qualitat de funest; tristor aclucadora	.Angustia
Gambals (28) .	.Capacitat intel·lectual; curt d'enteniment	.Alcances
Got (10) .	.Recipient usat per a beure, amb cabuda d'una presa normal	.Vaso
Grec (23) .	.Direcció vers la Mar del Grec, o sia, Nord-est	.Gregal
Grifaven (18) .	.Estar neguitós per una cosa que s'espera i no ve	.Derretirse
Grosses (24) .	.Conjunt de dotze dotzenes	.Gruesa
Guipa (17) .	.Veure de lluny, o d'amagat, o amb esforç	.Ver, divisar

Llait (15)	.Despeses	.Gasto
Llatra (33)	.Llata: trena d'espert, etc. per fer estores, senalles, capells, etc	.Pleita
Marraner (8)	.Amable i afectuós de tracte	.Cariñoso
Marruell (50)	.Trull i confusió; embolic molt complicat	.Lio, follón
Marrutxell (18)	.Conflicte o embolic una mica complicat	.Enredo
Nial (49)	.Indispost, mancat de salut o de bon humor	.Alicaído
Prasent (8)	.Amatent, agradós, apte per esser tractat	.Agradable
Raboa (36)	.Espècie de ca: de 60 cm, pèl rogenc, orelles dretes i cua llarga.	.Zorra
Revescós (33)	.Aspre, mancat de finor, en sentit material i moral	.Revesado
Sauló (44)	.Terra arenosa; més adormit que un sauló: dormir profundament	.Sablón
Torniola (46)	.Sèrie de moviments pausats sense fer res, per mirar i vigilar	.Rondar
Trallat (36)	.No treure trellat d'una cosa: no poder aclarir aquella cosa	.Aclarar
Trapa (21)	.Obertura a un sostre, o en terra, per donar pas a un recinte	.Trampa
Verera (16)	.Dèria, idea fixa, obsessió	.Manía
Xorrèstic (11)	.Coses de substància, comestibles	.Pasto

EXPRESSIONS:

- "Allargaven es coll, s'enconcaven d'espates, n'estaven amb sos **cabeis drets**" (VIII,14)
- "Me pos ses **comes** an es coll i ja som partit a córrer el món" (VIII,43)
- "Allà deçà on fan es niu ses **cegues** dins es grec" (VIII,24)
- "Bons siguem noltros, que **Déu mai falta**" (VIII,32)
- "Una dona **fa una casa** i una dona la desfà" (VIII,26)
- "Es qui ha mester **foc**, amb sos dits lo cerca" (VIII,42)
- "Ja el veus, an es **frit!**" (VIII,36)
- "Era curtet de **gambals**" (VIII,28)
- "Passar-los-se per sa **garrova**" (VIII,11)
- "Be mos va es **joc!**" (VIII,32)
- "Dalt aqueixes muntanyes, **més pelades** que es call de sa mà" (VIII,47)
- "**Més pobre** que es ropit" (VIII,28)
- "Es **més polissó** que Déu piadós" (VIII,9)
- "Un estornell desxondit, que **pesàs** es sol abans de sortir" (VIII,12)
- "Campaven **polents** de tot" (VIII,11)
- "Cuidà perdre es **quirieleison**" (VIII,52)
- "Sa **raó** ha de anar sempre davant" (VIII,27)
- "¿I de qué has de **tenir por?** ¿De ses cucales de Manacor? (VIII,6)
- "Sopen, i **tómbala!** cadascú dins se seva cel·leta" (VIII,34)

=====

2. En Pere Catorze (VIII,54)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Acollat (71)	.Encaminar, dirigir	.Ir, acudir
Arrambatges (73)	.Tenir mal geni, esser mal de tractar	.Mal genio
Arregussa (55)	.Replegar, endur-se'n, recollir cap a si mateix	.Arrasar
Atrafegats (73)	.Carregar de feines	.Atarear
Batuts (67)	.Vetlar es batuts a algú: estar-li alerta, vigilar-li els moviments	.Vigilar
Batuts (71)	.Batre: donar cops repetits a qualcú per fer-li mal	.Batir
Beïasses (70)	.Beaces: conjunt de dues bosses por transport a esquena de bístia	.Alforjas
Berbes (65)	.Dita o acció festiva, per fer riure	.Broma
Botxinetjar (73)	.Botxinejar: turmentar, fer passar pena; destrossar, fer mal bé	.Torturar

Caramells (74)	.Tros llarguer d'una matèria més o menys sòlida . . .	<i>.Carámbano</i>
Carroportal (68)	.Conjunt de coses que fan molt d'embalum . . .	<i>.Balumba</i>
Cepat (55)	.Robust, d'ampla ossada i forta musculatura . . .	<i>.Fornido</i>
Cloquetjar (55)	.Batre el cap a causa de l'excés de treball, del mareig . . .	<i>.Cloquear</i>
Colaren (75)	.Colar la vida: morir-se, especialment per ferida . . .	<i>.Morirse</i>
Cucarell (72)	.Nom de dimoni, d'idea confusa, distint de dimoni Gros i de Boiet ---	
Dessolat (68)	.Arrasar, devastar, llevar-ho tot d'enmig . . .	<i>.Desolar</i>
Encista (57)	.Posar dins una cista o un recipient per al transport o estotjar	<i>.Encistar</i>
Endardellar (67)	.Inquirir, procurar saber	<i>.Averiguar</i>
Escal·lèbit (66)	.Oberta o ferida a la cara	<i>.Herida</i>
Esclips i esclops (64)	.Discussions sorolloses, baralles	<i>.Dimes i diretes</i>
Estafaril·lat (73)	.Esglaiat, pres de gran admiració	<i>.Pasmado</i>
Ètiques (71)	.Neguit, malhumor; arribar a les ètiques: posar-se malalt . . .	<i>.Enfermar</i>
Felló (61)	.Irat, enutjat per la ira	<i>.Airado</i>
Feristea (75)	.Cosa lletja i d'aspecte grotesc i ridícul	<i>.Esperpento</i>
Fotimó (73)	.Persona petita, que s'afica i molesta per les seves impertinències	<i>.Arrapiego</i>
Guitza (73)	.Cosa contrària i molesta; igual a punyeta, considerat indecorós	<i>.Puñeta</i>
Jutipiri (74)	.Gest estrany amb la cara o les mans, per fer riure o riure's d'algú	<i>.Mueca</i>
Magrana (64)	.Cop violent amb el puny o un instrument contundent . . .	<i>.Tortazo</i>
Merxa (66)	.Tall o esquinç a la roba, a la pell	<i>.Chirlo, corte</i>
Metzines (71)	.Substància verinosa preparada	<i>.Veneno</i>
Paparrers (59)	.Miserable, malanat	<i>.Infeliz</i>
Piatxin (61)	.Plaure: esser grat, satisfer el gust	<i>.Gustar</i>
Recapta (55)	.Donar recapte: ocupar-se, posar esment a una cosa així com cal	<i>.Cuidado</i>
Regastaies (68)	.Residus; allò que queda d'un tot després de sostreure'n una part	<i>.Restos</i>
Saons (67)	.Temps en què succeeix una cosa; ocasió, oportunitat, etc.	<i>.Sazón</i>
Sàrria (69)	.Recipient gran d'espart o palma, per transport a llom de bístia	<i>.Serón</i>
Sedenys (60)	.Corda per menar les bísties o estrènyer la càrrega del carro	<i>.Soga</i>
Somada (62)	.Càrrec molt gros de feina, d'obligacions, de responsabilitats.	<i>.Peso</i>
Tabuixada (62)	.Atabuixar: excessiva insistència per acabar prest el treball	<i>.Atosigar</i>
Talabant (62)	.Bocí, tallada, tros gros d'alguna cosa	<i>.Pedazo</i>
Tornai (62)	.Extrem del camp que queda sense llaurar	<i>.Final de tabla</i>
Torniola (73)	.Fer sa torniola: sèrie de moviments pausats sense fer res . .	<i>.Rondar</i>

EXPRESSIONS:

- "Aquell infant **creixia** com una carabassera" (VIII,54)
- "Com va esser **foscando**" (VIII,61)
- "Hala, **fotimó** de la guitza!" (VIII,73)
- "Feis la bondat de tornar arrera, si no voleu una **magrana** p'es morros" (VIII,64)
- "Per **massa** pa no hi ha mal any" (VIII,61)
- "**No basta** pa ni pasta, amb aquest dimoni d'homo" (VIII,62)
- "Perque llavò **no hi haja** esclips i esclops" (VIII,64)
- "Uns bramuls que feien **pell** de gallina" (VIII,58)
- "**Re-cent milions** de carretades de senaies de nius buits!" (VIII,69)
- "**Vetlau-li bé** es ble, que no vos ne faça qualcuna" (VIII,64)

3. La Mare Baleneta (VIII,77)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Andarivell (89)	.Embull,sèrie de dificultats	<i>.Atolladero</i>

Badolins (81) .	.Badoc, el qui bada mirant coses que li distreuen l'atenció .	<i>.Mirón</i>
Barrets (97) .	.Imputació calumniosa	<i>.Sambenito</i>
Bel·landines (105)	.Acció pròpia de gent de poc seny o de pocs escrúpols .	<i>.Fechoría</i>
Cabermóni (93)	.Embull, conjunt de coses desordenades o males de resoldre	<i>.Batiburrillo</i>
Conferien (77)	.Tractar, tenir conversa amb qualcú	<i>.Conferir</i>
Coucouant (95)	.Mantenir dins el cap sense manifestar-ho fins al moment oportú	<i>.Incubarse</i>
Delobí (90) .	.Multitud o gran massa	<i>.Diluvio</i>
Engospà (86) .	.Agafar en l'aire una cosa, amb les mans, amb la boca, etc .	<i>.Emplomar</i>
Escandalosa (106)	.Moure un escàndol de crits; donar una reprensió forta .	<i>.Escandalosa</i>
Escar (88) .	.Posar esca a l'ham; esca: menja per atreure els animals .	<i>.Cebo</i>
Llambre (86) .	.Lluentor fugaç de les escates d'un peix en moviment .	<i>.Destello</i>
Mandragolina (94)	.Al·lota eixerida	<i>.Mozuela</i>
Mans fentes (93)	.Fent/a; estar mans fentes: estar sense fer res, sense treballar	<i>.Brazos cruzados</i>
Mellenga (105)	.Mallerenga: dona dolenta, malèvola	<i>.Arpía, bruja</i>
Mitja pell (78)	.Dita per al·ludir a una persona de poca bellesa o de pocs mèrits	<i>.Vulgar</i>
Peçol (93) .	.Aclarir es peçol: arreglar, aclarir els comptes, castigar, etc.	<i>.Pasar las cuentas</i>
Pastenaga (109)	.En sentit figurat: beneïtot, persona de poc seny	<i>.Calabacín</i>
Potxós (78) .	.Bromista, que tira potxes; potxa: dita burlesca o graciosa .	<i>.Guasón</i>
Primsiula (78)	.Primmirat, molt exigent	<i>.Remirado</i>
Ruixat (101) .	.Pluja forta però de poca durada	<i>.Chubasco</i>
Sementer (104)	.Contarella, explicació llarga i seguida d'una cosa	<i>.Contarella</i>
Trosselleta (84)	.Bolic de coses d'ús personal en mudar-se de casa	<i>.Hatillo</i>
Vossa (78) .	.Vostra: usat només acompanyat de tractament cerimoniós	<i>.Vuestra</i>
Xumordos (96)	.Temps sumordo: temps de sol tapat, emboirat, trist.	<i>.Nublado</i>

EXPRESSIONS:

- “Agafà ses anques amb ses dues mans” (VIII,82)
- “Alabe’t ruc, que a vendre et duc!” (VIII,80)
- “Com sentí aquell sementer, l'ànima li va **caure** an es peus” (VIII,104)
- “En duia qualcuna entre **ceia i ceia**” (VIII,96)
- “M'és un **clau** a's mig d'es cor” (VIII,91)
- “Ha d'**escar** bé sa pesquera” (VIII,88)
- “El rei estava **mans-fentes**, sense sebre on fermar s'ase” (VIII,94)
- “Un **mentider** ha de tenir bon cap” (VIII,88)
- “No en mancària altra que...s'aferràs amb una **mitja-pell**” (VIII,78)
- “**No hi sabien** donar volta què poria ser allò” (VIII,103)
- “**No pogué** cloure ets uis en tota aquella santa nit” (VIII,108)
- “Quí **poc** t'atany, poc te plany” (VIII,87)
- “Va sortir a un altre **tancat**, mudant de conversa” (VIII,104)
- “Li volia respondre **tirant-li** s'escandalosa” (VIII,106)
- “Com som homo! que jo n'he de **veure** la fi, de tot això” (VIII,106)

4. Es Mèl·loro Rosso (VIII,116)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Bestreure (156)	.Bastonejar, donar ventim	<i>.Zurrar</i>
Canyelles (138)	.Canyella: os prim de la cama, del avantbraç; nirvi del coll .	<i>.Canilla</i>
Cloa (146) .	.Conducte per on s'escorren les aigües brutes i les plujanes.	<i>.Alcantarilla</i>
Cobiti (131) .	.Cobri, sopluig, acollida hospitalària	<i>.Acogida</i>
Costerada (138)	.Cop de costat; topada violenta de dos cossos	<i>.Encontronazo</i>

Desllapissar (117)	.Deseixir-se, alliberar-se amb esforç	<i>.Desasirse</i>
Endiumenjat (158)	.Conjunt de coses complicades, difícils de compondre	<i>.Lío, follón</i>
Enllimonar-se (126)	.Vestir bé, adornar excessivament	<i>.Ataviar</i>
Estrai (138)	.Estrall: exercici fatigós o esforç excessiu	<i>.Esfuerzo</i>
Fedores (122)	.Que es poden fer	<i>.Hacedoras</i>
Gloses (131)	.Glosa: explicació o paraula aclaridora d'una frase o mot obscurs	<i>.Glosa</i>
Llivell (121)	.Remei, manera de resoldre una cosa. . . .	<i>.Remedio</i>
Matgencar (146)	.Cavar el femer remonent els fems perquè fermentin	<i>.Remover</i>
Mordales (127)	.Òrgan prènsil, a modo de pinça, dels crustacis i certs insectes	<i>.Pinza</i>
Orsades (161)	.Moviment amb inclinació lateral del cos, p. e., en el ball	<i>.Contorsión</i>
Potranca (159)	.Fer fracassar, desbaratar els projectes que algú tenia formats	<i>.Fastidiar</i>
Rabassell (153)	.Rabassell de sa coa: porció inicial de la coa, més pròxima al cos	<i>.Maslo</i>
Sardonaia (156)	.Sordonaia: cop violent	<i>.Trompazo</i>
Terç (122)	.Fer un mal terç: fer una mala passada, causar un perjudici	<i>.Perjuicio</i>
Trenques (152)	.Trenca: distància, diferència	<i>.Trecho</i>
Trumfos (158)	.Tribulació, situació perillosa o difícil de resoldre	<i>.Lío, aprieto</i>

EXPRESSIONS:

- “No hi ha remei! **Beneits** nasquérem i beneits morirem!” (VIII,150)
- “Amb so casar i en so sembrar, a Déu s’han de **comanar**” (VIII,125)
- “Estaven amb un **coret** com una lletia” (VIII,121)
- “Ha tengut tranc de **desbaratar-los** sa potranca” (VIII,159)
- “Sobretot, l’hem feta com En Parreta; i **gordau-vos** d’un “ja està fet”!” (VIII,150)
- “Com varem tenir ets aguiats a punt de **pastora** mia” (VIII,158)
- “Paraula de Rei **no pot** mentir” (VIII,121)
- “Saps que n’hi ha, de **trenques**, d’es dir-ho an es veure-hu” (VIII,152)
- “Com me’n desfaré d’aquets **trumfos**?” (VIII,158)

* * * * *

TÍTOLS DE LES RONDALLES DEL TOM IX (11ª edició – 1991)

	<u>Pàgina</u>
1. Es missatget petit	5
2. Sa jaia Gri	23
3. En Pere Beneit	45
4. Gregori Papa	63
5. Es soldat de Marina	79
6. Es metge Guinyot	97
7. Es pas d'es jeure davant i d'es jeure darrera .	111

=====

1. Es missatget petit (IX,5)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Afollada (5) .	.Fer mal bé una cosa, inutilitzant-la de tot o en part .	.Estropear
Anostrar (18) .	.Ensenyar pràcticament	.Adiestrar
Bolenga (14) .	.Aficar bolenga: obstinar-se en una idea	.Emperrarse
Capitar (22) .	.Capitar bé: arribar els fruits a bon terme, madurs i sense corc	.Medrar
Colendes (5) .	.Festes colendes: dies d'anar a missa i no fer treballs servils	.Fiestas de guardar
Coletgesc (9) .	.Inferir, treure com a conseqüència	.Colegir
Comandacions (8)	.Mala notícia tramesa de paraula o per escrit	.Respuestas
Còrpora (5) .	.Cos d'una persona o d'un animal, sense comptar les extremitats	.Cuerpo
Cuietó (18) .	.Paner petit per depositar-hi les figues o les olives en collir-les	.Cestito
Demble (8) .	.Afinar es demble: aprendre a tractar, a conèixer una cosa .	.Temple
Desllatigar (7)	.Endevinar, declarar una cosa que era obscura	.Descifrar
Empariolar (12)	.Fer, usat en sentit irònic com una acció inútil o sense interès	.Hacer
Endardellar (7)	.Inquirir, procurar saber	.Inquirir
Entremaliada (7)	.Vivaç i maliciós; que fa polissonades pròpies d'infants .	.Travieso
Esbandrir (6) .	.Fer una acció violenta, amb contraccions i moviments .	.Reventar
Gabitza (18) .	.Peça d'abric llarga, gairebé talar	.Paletó
Infundar (20) .	.Preocupar, encaparrar	.Preocupar
Llivanya (8) .	.Trenc natural de la roca amb terra o pedreny més fluix .	.Grieta
Manxeroi (7) .	.Mancat d'algun membre i amb aspecte de deficient mental	.Manco
Matines (7) .	.No mancarà qui toc matines: no quedarà desatès un treball	.Maitines
Om (17) .	.Arbre; ésser com la fulla de l'om: ésser persona molt mudable	.Olmo
Pica (7) .	.Picar de talons: anar-se'n decididament cap a un lloc .	.Marchar
Potranca (6) .	.Desbaratar sa potranca: desbaratar projectes que algú tenia .	.Aguar la fiesta
Saor (22) .	.Pluja favorable a la creixença de les plantes	.Lluvia
Triquet (12) .	.Moment oportú d'una operació, d'una feina, d'un estat .	.En su punto

EXPRESSIONS:

- "Else **ballava** s'aigo davant" (IX,17)
- "Anava **ben alerta** a mesclar-hi gens ses salives" (IX,10)
- "El dianxe és Vossa Mercè per **cavar** fondo!" (IX,7)
- "Hi hauré de **cremar** oli per llarg per porer-los afinar es demble i sa llivanya" (IX,7)
- "D'es seu pa **farà llesques!**" (IX,7)
- "No eren miradores..., guardaven de **mals pensaments**" (IX,5)
- "Se havien de aixecar ben dematí, per **menjar-li** sopes damunt es cap" (IX,7)

- “Quan s’escudella és calenta, **no la deixeu** refredar” (IX,6)
- “Es sebre no ocupa lloc, i es **no sebre** embarassa” (IX,17)

2. Sa jaia Gri (IX,23)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Abrrer (35)	.Conducte de la gola al ventrell. “Fer l’abrrer”: matar.	.Matar
Acassats (37)	.Migrat; que no arriba a la quantitat oportuna o normal	.Escasos
Alatxa (35)	.Poca alatxa: poc seny, poca vergonya	.Sinvergüenza
Atansaren (39)	.Gosar, atrevir-se; arribar a fer una cosa difícil	.Atreverse
Babaluets (36)	.Beneïtot, persona de poc enteniment	.Bobalicón
Beninonis (40)	.Persona massa bona, que de tan bona resulta beneïtona	.Buenazo
Biaixos (24)	.Treure es biaixos: treure profit de diverses maneres	.Espabilar
Cabestre (40)	.Corda adaptada al cap d’una bèstia per menar-la	.Cabestro
Cobrombos (26)	.Es cobrombos!: expressió admirativa, usada entre pagesos.	.Mecachis
Dimonxe (31)	.Paraula d’expressió atenuada, en substitució de dimoni	.Diantre
Esbarrat (27)	.Desviat; allunyat del lloc on caldria estar	.Apartado
Faió (23)	.Afectat de faió: fer sovint beneïtures; ésser estúpid.	.Estúpido
Fotjat (29)	.Fotjar: fer sa fotja; caminar o obrar amb excessiva lentitud	.Remolonear
Gandaina (39)	.Córrer la gandaina: trescar per mal fi o per coses de poc profit	.Correrla
Mitgenc (25)	.Ordi i civada mesclats dins el morrió	.Mezcla
Panel·los (23)	.Beneïtot, curt d’enteniment	.Tontaina
Pitot (23)	.Bon pitot: home de bon geni	.Bonachón
Tibada (24)	.Acció i efecte d’agafar molta cosa	.Redada
Tu-àutem (27)	.Conjunt de coses en general	.Balumba

EXPRESSIONS:

- “Los n’he de fer una d’**ase i seca!**” (IX,23)
- “Som unes bèsties...que només mos falta es **cabestre!**” (IX,40)
- “**Enlloc la veren**, ni en verd ni en sec” (IX,27)
- “És una **llebre** correguda!” (IX,33)

3. En Pere Beneit (IX,45)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Andarivell (58)	.Revolteria o enganalla per alliberar-se d’una situació difícil	.Ardid
Cabermóni (58)	.Embull, conjunt de coses desordenades o males de resoldre	.Batiburrillo
Delai-delai (53)	.Anar d’una banda a l’altra per passatemps o diversió.	.De aquí para allá
Emblavins (54)	.Embulls, embolics, qüestió difícil	.Líos
Engallada (46)	.Engany; acció deliberada per a enganyar	.Engaño
Estantissa (50)	.Estantís,-issa: que no és fresc, que comença a tornar dolent	.Rancio
Estrambòtica (54)	.Extravagant; fora d’allò admès com a usual.	.Estrambótico
Menjua (45)	.Cosa de menjar; acció de menjar	.Manduca
Tateix (50)	.Tanmateix: realment, de totes maneres, de veres	.De verdad

EXPRESSIONS:

- “No té que venir-me a pintar St. Cristòfol nan, allà on sabem que era **gegant!**” (IX,60)

- “Cuidà de fer es **tro**, de sa rabiada que va prendre” (IX,48)

=====

4. Gregori Papa (IX,63)

PARAULES	Significat.	Equiv. en castellà
Abrevia (72) .	.Engegar, manar a algú que se’n vagi . . .	.Despedir
Bigarniu (67) .	.Infant petit	.Rapazuelo
Biuló (73) .	.Peça de ferro per travar un pany, una porta, una finestra .	.Pestillo
Escudeller (65)	.El cap, el cervell. Passar-se per s’escudeller: passar-se pel cap	.Por la cabeza
Fontinyol (75)	.Font petita	.Fuentecilla
Mandragolines (71)	.Al·lota eixerida, desperta, viva	.Mozuela
Matgenca (65)	.No saber què es diu; obrar fortament avalotat .	.No saber lo que se pesca
Meses (71) .	.Mès, mesa: satisfet i resolt	.Decidido
Neixor (74) .	.Naixó: naixença, naixement	.Nacimiento
Plasent (70) .	.Plaent: agradable; que plau	.Agradable
Serraller (72).	.Ferrer que treballa en panys i tancadures, frontisses, etc. .	.Cerrajero

EXPRESSIONS:

- “Quan es **cans lladren**, qualque cosa hi ha!” (IX,67)

=====

5. Es soldat de Marina (IX,79)

PARAULES	Significat	Equiv. en castellà
Cou-cou (85) .	.Anar sempre darrera algú, no abandonar-lo mai . . .	.Pegado a las faldas
Covitxols (85)	.Cova petita	.Covachuela
Cepades (83) .	.Robust, ample, gros	.Grande
Desbuats (80).	.Vestit malament, sense cura	.Haraposo
Espampolàreu (81)	.Prendre fraudulentament, o contra el desig o esperança d’altri	.Robar, birlar
Flotons (88) .	.Esbart, escabotell; grup no gaire nombrós	.Grupos
Parranda (93)	.Anar de parranda: anar de gresca, de diversió nocturna .	.Parranda
Pertret (90) .	.Conjunt de mitjans aplegats per a fer una obra . . .	.Pertrechos
Petgellar (81).	.Pagellar. “Dur-se’n un pagell”: sofrir una pèrdua o perjudici.	.Menoscabo
Potxós (80) .	.Bromista, que tira potxes. Potxa: berba, dita graciosa .	.Guasón
Sogueu (85) .	.Que va darrera un altre deixant-se conduir per ell . . .	.Secuaz
Teia (91) .	.Llenya del pi molt saturada de resina i que crema fàcilment	.Tea
Tómbala (83).	.Fer tómbala: tombar-se per dormir o reposar	.Tumbarse
Volandos (80)	.Home que va de camí; passavolant	.Caminantes

EXPRESSIONS:

- “Ja poreu fer comptes si se’n devia **anar jugeret** de butxaques i de bossot” (IX,79)
- “Bò està es **frare** per uns quants billets” (IX,81)
- “**Menjà** fins que pogué dir pruna” (IX,83)
- “**Més trempats** que unes xeremies” (IX,88)
- “**No val** un dobler de mac en dia de bona fira” (IX,82)
- “Sobretot, **parlar bé**, poc costa” (IX,84)

=====

6. Es metge Guinyot (IX,97)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat.</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Carcabòs (106)	.La larinx, i per extensió tot el canó de la gargamella	. <i>Garguero</i>
Elet (105)	.Persona astuta i poc digna de confiança	. <i>Pájaro, púa</i>
Engaumeït (99)	.Vestit, cobert de roba	. <i>Engabanado</i>
Esborrosón (105)	.Espenyar, fer malbé; desbaratar una cosa combinada	. <i>Estropear</i>
Esguerràs (109)	.Esguerrar: fer malbé; fer una cosa malament	. <i>Estropear</i>
Moral-moral (105)	.Pausadament, a poc a poc, sense violència	. <i>Lentamente</i>
Pegat (99)	.Cosa inútil, ineficaç per manca d'adaptació.	. <i>Inútil</i>
Posterme (106)	.Cul o anques de persona, en llenguatge familiar	. <i>Trasero</i>
Reina (104)	.Reïna, resina: substància del pi que crema amb flama fumosa	. <i>Resina</i>
Trunfos (105).	.Trumfo: tribulació, situació perillosa o difícil de resoldre	. <i>Lío, aprieto</i>

EXPRESSIONS:

- “**Més conegut** de tothom que es mal temps” (IX,102)
- “Tot és estat com que posar un **pegat** a un banc” (IX,99)
- “O teniu ets **uis** an es clotell?” (IX,99)

=====

7. Es pas d'es jeure davant i d'es jeure darrera (IX,111)

EXPRESSIONS:

- “**Bon** reconna!” (IX,112)
- “Quan jo predic, l'orgue **no sona**” (IX,112)
- “Voleu esser rics? Siau **pobres** de desigs!” (IX,111)

* * * * *

TÍTOLS DE LES RONDALLES DEL TOM X (8ª edició – 1991)

	<u>Pàgina</u>
1. Ses tres flors	5
2. En Juan des fabiolet	34
3. En Pere de sa vaca	45
4. El Rei des tres reinats	67
5. Dos patrons i una patrona	86
6. Fruita fora temps: figues flors per a Nadal	114
7. Sa coeta de Na Marieta	129

1. Ses tres flors. (X,5)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Arronsat (5) .	.Recollit i cap enrere, aturat	.Encogido
Auguent (8) .	.Ungüent: cosa que suavitza i atreu l'ànim o la voluntat	.Ungüento
Bandues (13) .	.Persona que no va de feina i que en fa de les seves	.Picarón
Canavera (7) .	.Calavera: cap d'home o d'animal, reduït als seus ossos	.Esqueleto
Cocou (13) .	.Persona aveciada, acostumada a no esser contradit en sos gusts	.Mimado
Egos (21) .	.D'on procedeix; es diu d'una persona quan s'ignora la nissaga	.Origen
Embiombats (13) .	.Posar-se en un grau alt d'agitació, d'amenaça, etc.	.Exaltarse
Enfis (21) .	.Molèstia, cosa que fatigreja. "Donar enfis": molestar, empipar	.Estorbar
Envida-la (9) .	.Convidar a fer una cosa	.Invitar
Escopit (24) .	.Completament igual o molt semblant a un parent; ben iguals	.Idéntico
Espíritu-tuò (28) .	.No haver-hi remei, no haver-hi altra solució	.No haber remedio
Fotja (19) .	.Fer sa fotja: estar silenciós o inactiu; aparentar indiferència	.Taciturno
Francalidat (21) .	.Franquesa, llibertat, lliure de càrrega	.Libertad
Llait (21) .	.Despeses	.Gasto
Muiat (13) .	.Mescla de brossat i ous debatuts	.Todo lo mejor
Porro (13) .	.Sorpresa, cosa contrària a la que s'esperava.	.Chasco
Quest (20) .	.Rastre del pas d'una persona per seguir-li els seus passos	.Rastro
S'esberrà (28) .	.Fer-se lluny del lloc a on es va, o de la companyia que cal tenir	.Extraviarse
Sotjar (22) .	.Vetllar, observar amb cautela o d'amagat	.Vigilar

EXPRESSIONS:

- "Se veu que el **dimoni** només te guanya de banyes!" (X,13)
- "Uns **comptes** fa s'ase i uns altres es traginer" (X,16)
- "Encara du sa **llet** en es morros" (X,13)
- "Un **mal** ensofronyat és pitjor que un mal declarat" (X,30)
- "Morta la cuca, **mort** el verí" (X,19)
- "Es pecat **pesa** més que es plom" (X,17)
- "**No** feia mal més que an es pa" (X,17)
- "**No hi hauria** espíritu-tuò per tots voltros" (X,28)
- "**No** la deixaven tocar amb sos peus en terra (X,18)
- "**Plorant** com infants de mamella" (X,27)

2. En Juan des fabiolet (X,34)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Aguyer (42) .	.Treure'n aguller: treure clarícia, sortir d'un embull o dificultat	.Aclarar
Boa (37) .	.Bova: amb les fulles de la bova es fan els seients de cadira	.Enea
Completes (41)	.Baralla, discussió violenta o altre conflicte sorollós .	.Sanquintín
Dindins (34) .	.Diners	.Dineros
Dobleeta (43) .	.Moneda antiga d'or, de dos, de quatre i de cinc duros .	.Doblilla
Entemeriat (42)	.Entamerar: falsificar per mesclament d'altres coses .	.Enrevesado
Munyi (43) .	.Munyir: treure diners, despendre	.Apoquinar
Recolat (36) .	.Tornar colar a fi de que quedi ben colat i ben refinat .	.Refinado
Trompitxo (38)	.Baldufa cònica que fan ballar a cops de cordill .	.Perinola
Xesta (38) .	.Xesta, per pesta; per temor a pronunciar aquesta paraula .	.Peste

EXPRESSIONS:

- "Un escabotell de **caçadors**, senyorots de que fa fer" (X,42)
- "**Més gojós** que un ca amb un os" (X,35)
- "**Més xalest** que unes xeremies i més trempat que uns orgues" (X,42)
- "**Re-cent-mil** carretades de lo que no dic!" (X,38)
- "Mal me toc **xesta** si sé que m'ha agafat!" (X,38)

=====

3. En Pere de sa vaca (X,45)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Aixec (64) .	.Vegada, tongada en què es fa una o algunes coses .	.De una vez
Asselietjat (62)	.Seliejar: assignar, assenyalar.	.Determinar
Balindranys (58)	.Balandram: sotana oberta de dalt a baix que duen els capellans	.Balandrán
Bordada (45) .	.Pegar bordada: emprendre el camí cap a un punt determinat	.Bordada
Coes (52) .	.Cua: el darrer individu d'un conjunt, a l'altre extrem al del cap	.El último
Embirombat (64)	.Posar-se en un grau alt d'agitació, d'amenaça	.Exaltarse
Estiragassaria (45)	.Endurir, avesar als treballs, fatigues, adversitats	.Estirajar
Fas (53) .	.Tupada, acte de pegar amb bastó o instrument contundent .	.Tunda
Gamena (50) .	.Fer sa gamena: fer la guitza, contrariar, disgustar	.Hacer la santísima
Gatvaires (51)	.Home informal, que no mereix confiança	.Maleante
Lè (58) .	.Esser lè: esser una cosa molt adequada a allò a que s'aplica	.Adecuada
Qüec (56) .	.Fer es qüec: morir-se, en sentit familiar i irònic	.Morirse
Reies (66) .	.Rella: peça de ferro per penetrar dins la terra i obrir els solcs	.Reja
Rivet (56) .	.Se pega un rivet an es front: cop donat per agredir	.Porrazo
Sac-pai (54) .	.Sac ple de palla per a seure-hi o jeure-hi damunt	.Saco pajero
Sól·lera (50) .	.Dona dolenta o poc digna de confiança	.Pájara
Sól·lera (54) .	.A boca de sól·lera: a l'aguait, esperant una cosa que ha de passar	.Al acecho
Térbol (52) .	.Que ha begut massa vi; un tant embriac (borratxo)	.Ebrio
Tuàutem (59).	.Conjunt de coses en general; resultat d'una acció	.Tejemanaje
Varques (62) .	.Avarca: calçat rústec, sola de cuir, subjecta al peu amb cordells	.Abarca
Veta (61) .	.Feien veta: fer via (a robar), obrar amb rapidesa; anar de pressa	.Correr
Xètiga (56) .	.Estat de gran flaqueza produïda per malaltia crònica .	.Marasmo

EXPRESSIONS:

- “Per allà on passis es **dematí**, hi has de porer passar es capvespre” (X,61)
- “D’on **llamp** mos ve aqueixa ballera?” (X,44)
- “Idò **ja has cobrat**, Pep Torrat!” (X,49)
- “Barca aturada **no guanya nòlits**” (X,45)
- “Qui no fa feineta, **no menja** coqueta, i qui no s’arrisca, no pisca” (X,45)
- “Jo ho he de mester com es **pa** de cada dia” (X,45)

4. El Rei des tres reinats (X,67)

PARAULES	Significat	Equiv. en castellà
Beninonis (81)	.Beninoi: persona molt bona, que de tan bona resulta beneitona	.Buenazo
Broixa (67)	.Rònc, tot sol, sense elements que ho millorin	.A secas
Caga-nius (67)	.El fill més petit d’un matrimoni	.Benjamín
Casasanta (72)	.Fer casa santa: apoderar-se, desposseir-ne totalment d’una cosa	.Apoderarse
Espirram (67)	.Deixondir-se, espavilar-se	.Espabilarse
Gandaina (70)	.Córrer la gandaina: anar d’ací per allà, per coses de poc profit	.Correrla
Garameus (70)	.Persona agressiva o entremaliada	.Bicharraco
Sauló (69)	.Pedreny rossenc, molt fluix, útil per fer voltes de forn	.Sablón
Titla (76)	.No mancar-hi res, ni la cosa més insignificant	.Tilde
Xemerois (81)	.Beneitó, curt d’enteniment	.Tontuelo

5. Dos patrons i una patrona (X,86)

PARAULES	Significat	Equiv. en castellà
Afretura (112)	.Freturar: tenir necessitat	.Necesitar
Casull (86)	.Casa petita i pobra	.Casucha
Livell (110)	.Nivell: remei, manera de resoldre una cosa	.Remedio
Mèl·lera (94)	.Merla: embriaguesa, en sentit figurat	.Borrachera
Melvasia (94)	.Malvasia: raïm blanc i molt dolç que fa un vi de molta graduació	.Malvasía
Merques (89)	.Mercaderies	.Mercancías
Reclanques (111)	.De males retranques: de mala gana, amb senyals de desplaer	.Enfado
Remaiar (86)	.Remeiar: calmar-se, minvar	.Decrecer
Tibada (90)	.Apoderar-se de moltes persones o coses	.Redada
Trempa (111)	.Gestionar un assumpte entre persones, de mode poc decorós	.Chanchullo
Trossella (101)	.Bolic	.Fardo
Trancós (102)	.Que té tranc: traça, bona manya, habilitat per a fer una cosa	.Mañoso
Xam (101)	.Dèria, adhesió entusiasta i tenaç a una idea	.Empeño

EXPRESSIONS:

- “Tothom li anava **barret en mà** i peu enrera” (X,108)
- “Torç es coll i roman **més adormida** que un tronc” (X,94)
- “Sortí de s’**ui d’es vent** per totes ses feines” (X,101)
- “Es patró aquí va **veure** la mar bruta” (X,108)
- “I ja ho **veurem** que serà, en esser cuit!” (X,94)

6. Fruita fora temps: figues flors per a Nadal (X,114)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Baciner (114) .	.Qui passa amb una bacina a fer la capta per algun fi col·lectiu	.Bacinador
Corbam (120)	.Perdre es corbam: perdre l'equilibri mental . . .	.Volverse loco
Creixull (126)	.Excrescència, cosa que creix adherida a una altra . . .	.Excrecencia
Endèries (123)	.Cosa inútil, menyspreable	.Trastos
Enfit (124) .	.Pena amagada; idea dolorosa que no es manifesta i fa mal	.Molestia
Manganeta (123)	.Enganalla, enginy per a enganyar	.Trampa
Orba (119) .	.Extraordinàriament gros o abundant.	.Enorme
Pela-canyes (118)	.Home pobre i sense manera professional de guanyar-se la vida	.Pelagatos
Pretxa (122) .	.Fer la pretxa: parlar sense necessitat, només per passar el temps	.Conversar
Terroler (118)	.Pobre, mancat de mitjans de vida	.Tronado
Tesses (121) .	.Sostenir ses tesses: sostenir les pròpies idees contra algú	.Sostener su opinión
Viona (117) .	.Fer sa viona: fer molta via, caminar o obrar ràpidament .	.Menearse

EXPRESSIONS:

- “Los donava es **vent** per escampat” (X,122)

=====

7. Sa coeta de Na Marieta (X,129)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Aixamús (152)	.Xamús: eixerit, despert, vivaç	.Despierto
Carcabòs (129)	.Canó de la gargamella	.Garguero
Enderg (138) .	.En orde, arreglat	.Arreglado
Enravans (131)	.Posar-se enèrgic, prendre una actitud intransigent . .	.Empeñarse
Fendi (152) .	.Fer fendi: cedir, enfonsar-se, anar-se'n per avall . .	.Ceder
Fotimó (148) .	.Fotim: persona molt petita que molesta amb impertinències	.Arrapiezo
Infundis (131)	.Preocupar, encaparrar	.Preocupar
Lluquet (151).	.Tronc de poc gruix ensofrat per encendre foc . . .	.Aluquete
Nadal (151) .	.Tenir Nadal amb cinc festes: tornar estar aturats, embolicats	.Fiestas
Renyina (133)	.Donar renyina: molestar insistentment amb queixes o reprensions	.Riña
Talabastaix (131)	.Soroll fort de coses que cauen o es topen, de cops forts .	.Estruendo
Tarantona (141)	.Aranya petita	.Tarántula
Triquet (137) .	.Temps oportú; moment determinat propi d'una feina, estat	.Punto
Trosselleta (136)	.Bolic de coses d'ús personal	.Hatillo

EXPRESSIONS:

- “**Caparruda** com és, més que Deu piadós” (X,132)
- “Com més anava, més hi duia es **cap calent**” (X,143)
- “**Feia flamada**; a sa cara li haurien pogut encendre un lluket” (X,151)
- “Ell **ja tornam** tenir Nadal amb cinc festes!” (X,151)
- “Un **mal** coucovat és un mal doblat” (X,135)

* * * * *

TÍTOLS DE LES RONDALLES DEL TOM XI (8ª edició – 1991)

	<u>Pàgina</u>
1. En Juanet fii de viuda	5
2. La Fada Morgana	17
3. La Reina Banyuda	25
4. La Reina Catalineta	39
5. Es nas de dos pams	49
6. Es tres mantells d'or	58
7. Una gírgola que dugué coa	68
8. Una al·lota de pèl arreveixinat	96
9. En Tià d'es forn d'En Mata-ronyes	105
10. Es tres patrons	118
11. Una novia malfeneranda	132

1. En Juanet fii de viuda. (XI,5)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat.</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Perbacanes (9)	.Cavitat poc fonda formada per una roca damunt d'una altra	<i>.Sopeña</i>
Segona (9)	.Obrar en segona intenció, dissimulant l'objectiu vertader	<i>.En segunda</i>
Selietjat (16)	.Seliejar: assignar, assenyalar, destinar a algú o a alguna cosa	<i>.Fijar</i>

EXPRESSIONS:

- “Casi mai se porien posar a **mitja** panxa” (XI,5)

2. La Fada Morgana (XI,17)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat.</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Burjó (19)	.Perxa de fusta amb punta que serveix per tocar i remoure	<i>.Hurgón</i>
Encadarnà (21)	.Emmalaltir de refredat	<i>.Acataerrar</i>
Finis-finis (18)	.A la fi, en últim resultat	<i>.Al fin y a la postre</i>
Terç (18)	.Fer mal terç: fer una mala passada, causar perjudici a algú.	<i>.Mala pasada</i>

3. La Reina Banyuda (XI,25)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat.</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Acabussar (31)	.Dirigir-se amb força a algú, a una cosa per apoderar-se'n	<i>.Acometer</i>
Bil·lo bil·lo (32)	.Bitllo-bitllo: fer una cosa tot seguit, sense dilació o interrupció	<i>.Seguido</i>
Budois (25)	.Budoix: bocinada, acte de pendre amb la boca el menjar	<i>.Bocado</i>
Companatge (36)	.Allò que acompanya lo principal; aquí “garrot gruixat i mal...”	<i>.Tranca</i>
Corn (26)	.Toca el corn de d'allà: anar-se'n ràpidament	<i>.Tocar soleta</i>
Esplugat (32)	.Llevar les puces o els pois	<i>.Despiojar</i>
Faldrigüera (25)	.Butxaca, per tenir diners o altra cosa	<i>.Bolsillo</i>

Feredat (26)	.Horror, por intensa	.	.	.	.	.	.	<i>.Miedo</i>
Monyí (36)	.Treure diners	.	.	.	.	.	.	<i>.Apoquinar</i>
Quern (35)	.Conjunt de quatre coses	.	.	.	.	.	.	<i>.Cuatro</i>
Saupades (35)	.Prendre fraudulosament; robar	.	.	.	.	.	.	<i>.Birlar</i>

EXPRESSIONS:

- “L’ànima else **caigué** an es peus davant aquella feta” (XI,25)
- “**Mes redó** que un poi” (XI,26)
- “**Toca el corn** de d’allà” (XI,26)

=====

4. La Reina Catalineta (XI,39)

PARAULES	Significat.	Equiv. en castellà
Braons (40)	.Amagar els braons: no mostrar cara en cas de compromís	<i>.Ignorar</i>
Escobletjaven (39)	.Conversar animadament, discutir	<i>.Discutir</i>
Estafaril·lat (46)	.Esglaiat, pres de gran admiració	<i>.Pasmado</i>
Estrunyellat (45)	.Trunyellar: entrelligar formant trunyella	<i>.Trenzadas</i>
Llait (43)	.Despeses, allò que es gasta	<i>.Gasto</i>
Llambriures (39)	.Lleuger, àgil de moviments	<i>.Ligero</i>
Modorro (44)	.Tèrbol d’enteniment; mancat de seny	<i>.Bobo</i>
Orugada (43)	.Orugat, -ada: esporuguit; ple de temor; recelós	<i>.Temeroso</i>
Ruixadell (39)	.Ruixat curt o de poca força	<i>.Chaparrón</i>
Trampolejava (45)	.Vacil·lar, oscil·lar	<i>.Titubear</i>

EXPRESSIONS:

- “Per veure si **afinaria** millor es fil d’aquelles neules” (XI,45)
- “A **bon gat** comanà es formatge” (XI,40)
- “I **no em desdic** ni amag es braons” (XI,40)
- “**Oli** m’hi és caigut” (XI,44)

=====

5. Es nas de dos pams (XI,49)

PARAULES	Significat.	Equiv. en castellà
Enramava (52)	.Anar el sol cap a la posta, semblar ja en contacte amb l’horitzó	<i>.Ponerse</i>
Embàlit (54)	.Persona embambada, aturada, sense seny	<i>.Infeliz</i>
Horabaixando (51)	.Quan el sol se’n va a la posta	<i>.Al atardecer</i>
Re (55)	.Esclafar un re: es diu del qui mostra estar molt irritat	<i>.Recórcholis!</i>
Redorsa (54)	.Redossa: redós, recer; que defensa del vent o del mal temps	<i>.Abrigo</i>

EXPRESSIONS:

- “Haurien **esclafat** un re amb ses dents” (XI,55)

=====

6. Es tres mantells d'or (XI,58)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat.</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Encamellen (58)	.Pujar damunt una cosa i eixancar-s'hi . . .	. <i>Subirse</i>
Gremoletjà (58)	.Fer grèmola; gemegar o demanar amb massa insistència .	. <i>Gimotear</i>

EXPRESSIONS:

- “Ja la mos ha feta. Mos ha donat es **brou**!” (XI,63)

=====

7. Una gírgola que dugué coa (XI,68)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat.</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Abrusats (77).	.Cremar, produir dolor o ofec per la calor excessiva .	. <i>Abrasar</i>
Adjovada (70)	.Acostumar, fer adquirir un hàbit . . .	. <i>Acostumbrar</i>
Àmpit (73) .	.Barana o paret baixa on s'estalona el pit per a guaitar .	. <i>Antepecho</i>
Barana (72) .	.Balustrada que voreja un espai elevat, per evitar caigudes .	. <i>Barandilla</i>
Bellumes (69).	.Fer bellumes: fer nosa insistentment . . .	. <i>Estorbar</i>
Bellumes (69).	.Veure bellumes: estar molt dèbil per falta d'aliment .	. <i>Sombrajo</i>
Claperet (73) .	.Munt petit de pedres	. <i>Majano</i>
Çà (84) .	.Çà: a aquesta part. Poc ça poc llà: més o manco . .	. <i>Así como así</i>
Còrpora (89) .	.Cos d'una persona o d'un animal, sense comptar les extremitats	. <i>Tronco</i>
Delit (70) .	.Vigor i plaer de l'esperit per a obrar.	. <i>Ánimo, brío</i>
Doblers (70) .	.Dos doblers de lo mateix: lo mateix que s'ha dit abans .	. <i>Lo mismo</i>
Embarbollar (71)	.Parlar confús, com els infants, o per no donar-se a entendre	. <i>Balbupear</i>
Enjoncarà (87)	.Sotmetre qualcú a fer o deixar de fer allò que li venia tort .	. <i>Encabestrar</i>
Esbronca (83)	.Irrompre, envestir violentament a través d'obstacles .	. <i>Irrumpir</i>
Fadi (77) .	.Fadar qualcú: encantar-lo, fer-lo objecte d'obres màgiques	. <i>Hechizar</i>
Gamena (76) .	.Fer la guitza, contrariar, donar un disgust; equival a punyeta	. <i>Puñeta</i>
Gernació (94)	.Multitud de gent	. <i>Gentío</i>
Introït (73) .	.Començament, principi	. <i>De entrada</i>
Pàtriga (89) .	.Entès, que té coneixement experimental o habilitat .	. <i>Práctico</i>
Punyemes (86)	.A fer punyetes: fer mala fi, destruir-se una cosa, desaparèixer	. <i>Puñetas</i>
Quintera (91).	.Pedra grossa, difícil o impossible de manejar . . .	. <i>Roca</i>
Recaldo (93) .	.Recado: encàrrec transmès per conducta d'una altra persona	. <i>Recado</i>
Revell (76) .	.Ullastre petit, de rama atapeïda i fulles petites, dures i aspres	. <i>Carrasca</i>
Sementer (92)	.Contarella, explicació llarga i seguida d'una cosa . .	. <i>Historia</i>
Sudà (69) .	.Molèstia, pertorbació del benestar corporal o espiritual .	. <i>Fastidio</i>
Tresca-la-mena (86)	.Malaveig, esforços intensos i repetits, agitació de treball .	. <i>Ajetreo</i>
Trosselleta (72)	.Bolic de coses d'ús personal per viatge o mudar-se de casa	. <i>Hatillo</i>
Xamba (72) .	.Bona sort; casualitat favorable	. <i>Chamba</i>

EXPRESSIONS:

- “M'en **afluix** d'ells i de qui prega per ells” (XI,76)
- “Aquell **bony** havia d'esclatar” (XI,71)
- “**Cau** de copes” (XI,91)
- “Així mateix era blau es **fester**” (XI,92)
- “Que se facen sa **gamena**!” (XI,76)
- “**No hi faltava** un amèn de res” (XI,70)
- “Aquell capet se posà com una **olla** de caragols, ...no cernia de son sedàs” (XI,71)

- “Qui **tenia cames**, les treia” (XI,70)
- “Hi **teniu** molt d’aire i molt de tranc (XI,85)
- “No hi ha **vèl**” (XI,79)

=====

8. Una al·lota de pèl arreveixinat (XI,96)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat.</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Alcatràs (99) .	.Home beneit, capbuit, que no serveix per res de profit .	. <i>Imbécil</i>
Aluia (96) .	.Mirar de lluny qualcú amb desig d’acostar-s’hi .	. <i>Echar el ojo</i>
Bandua (99) .	.Persona que no va de feina ni d’estar subjecta i va de les seves	. <i>Picarón</i>
Dormissons (102)	.Menja o beguda que fa dormir; narcòtic . . .	. <i>Narcótico</i>
Entrecuitats (98)	.Precipitar-se, apressar excessivament . . .	. <i>Apresurar</i>
Llocarró (96) .	.Lloc molt petit	. <i>Pequeño</i>
Maligual (97).	.Massa diferents en edat, posició, categoria, cultura, etc. .	. <i>Desiguales</i>
Pertefè (100) .	.Pertafè: dona estúpida	. <i>Estúpida</i>

EXPRESSIONS:

- “Es **massa** verd es jueverd” (XI,96)
- “Es **pensar** bé ses coses no és errat mai” (XI,97)

=====

9. En Tià d’es forn d’En Mata-ronyes (XI,105)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat.</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Arrap (105) .	.Voler un arrap: insistir en una cosa, especialment una provatura	. <i>Ver las caras</i>
Barretina (108)	.Barret en forma de bossa llarguera	. <i>Barretina</i>
Bronidissa (113)	.Brogit: successió confusa de renou o conjunt de sons .	. <i>Fragor</i>
Fada (106) .	.Dona imaginària, amb capacitat d’influències bones o dolentes	. <i>Hada</i>
Horabaixenc (106)	.Quan el sol se’n va a la posta	. <i>Al atardecer</i>
Molar (111) .	.Variant de dofi, molt gros, de color negrenc i boca rodona .	. <i>Pez mular</i>
Orsades (111)	.Moviment amb inclinació lateral	. <i>Orzada</i>

EXPRESSIONS:

- “**Bona nit**, set sous!” (XI,113)
- “A on se fa ses **sopes**” (XI,105)
- “Feu una mica sa **torniola** per allà” (XI,110)

=====

10. Es tres patrons (XI,118)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat.</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Enjone (126) .	.Sotmetre qualcú a fer o deixar de fer allò que li venia tort .	. <i>Enzarzar</i>
Hissen (126) .	.Fer pujar una cosa estirant la corda on aquella va penjada .	. <i>Izar</i>
Safalcat (126).	.Dominar, vèncer, enganar	. <i>Engañar</i>

EXPRESSIONS:

- “Feia tant de paper com una **bul·la** veia” (XI,121)

- “Tal ofici el prenién de **cap de dent**” (XI,118)

=====

11. Una novia malfeneranda (XI,132)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat.</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Estancar (132)	.Aturar l’activitat, limitar-la	. <i>Estancar</i>
Fent (134)	.Fènyer: treballar la pasta donant-li forma de pa o de coca .	. <i>Heñir</i>
Moia (133)	.Lenta, que es mou o treballa molt a poc a poc	. <i>Lento, tardo</i>
Perfandejàs (133)	.Perfando: malfeiner, que va pel món sense treballar .	. <i>Haragán</i>
Perxangueria (132)	.Perxango: deixadot, negligent, que no posa cura en les coses	. <i>Descuidado</i>
Trompitxar (133)	.Fer via, apressar-se, sobretot per aconseguir alguna cosa .	. <i>Moverse</i>
Verdancs (132)	.Branca tendra i flexible	. <i>Verdugón</i>

EXPRESSIONS:

- “Veient es **joc** malparat” (XI,134)
- “No cregué del cas **sucar** pus ets ais sobre tal punt” (XI,132)

* * * * *

TÍTOLS DE LES RONDALLES DEL TOM XII (9ª edició – 1989)

	<u>Pàgina</u>
1. En Juanet Manent	5
2. Es fii del Rei Murteral de França	42
3. En Juanet i sa Donzella Desencantada	62
4. En Toni Mig-dimoni i ets Estudiants de sa Cova de Sineu	88
5. La bona Reina i la mala cunyada	101
6. En Juan Carboner	124
7. Es gigant de s'Ermita	129
8. Enginy d'un que havia feta donació	135
9. Sa Rondaia de so'n Roig	139

1. En Juanet Manent (XII,5)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Acoconava (5)	.Ajupir, fer caure per l'opressió d'una càrrega excessiva .	.Abrumar
Andarivell (35)	.Vaivé, sèrie de vicissituds	.Atolladero
Atxafegar (23)	.Moure's amb llibertat, vinclar el cos	.Menearse
Babal·lana (11)	.De manera infundada o irreflexiva, sense saber el que es fa .	.A tontas y a locas
Ensigne (22) .	.Ensigna: moviment corporal que indica l'inici d'una acció.	.Ademán
Esmolucat (6)	.Esmalucar: malmetre dels malucs (os de l'anca); desllomar	.Deslomar
Feristea (21) .	.Cosa lletja i d'aspecte grotesc i ridícul	.Esperpento
Finis-finis (40)	.A la fi, en últim resultat	.Al fin i a la postre
Fleuma (19) .	.Mucositat anormal, segregada per les vies respiratòries .	.Flema
Gargai (15) .	.Gargall: salivada espessa amb mucositats de la gola .	.Gargajo
Nyenyos (19) .	.Contusió al cap	.Chichón
Perboc (11) .	.Cosa desagradable i inesperada pel qui la rep	.Chasco
Petges (6) .	.Peça que serveix de suport a la part principal: moble, banc, etc.	.Pié, pata
Porcells (19) .	.Porcell: bony produït en el front per un cop violent. .	.Chichón
Posterme (20)	.Cul o anques de persona, en llenguatge familiar	.Trasero
Reprémer (8).	.Haver de mester, poder emprar útilment	.Para qué?
Sobines (15) .	.De sobines: amb l'esquema abaix; boca per amunt	.De espaldas
Solapat (18) .	.Conjunt de les dues solapes d'una peça de vestit	.Solapa
Tasco (21) .	.Tros relativament gros de pa o carn	.Zoquete

EXPRESSIONS:

- "Partiren... **braç sonant** i oreia fumant" (XII,8)
 - "**Hala** torna-hi, cap vermei!" (XII,11)
 - "En **no agradar-te** es frit... te pujam" (XII,25)
 - "Aviat tots roncaren a **té qui té**" (XII,14)
 - "Qui ha dada orde per fer-se aquí dins l'**amo** de ses metles?" (XII,14)
-

2. Es fii del Rei Murteral de França (XII,42)

PARAULES	Significat	Equiv. en castellà
Ajocar (54)	.Ajaçar-se, posar-se a un lloc per dormir	.Acostarse
Auberjó (48)	.Cambreta o habitació per vestir-s'hi o retirar-se amb privadesa	.Cuartucho
Desllapissar (58)	.Escapar-se hàbilment, escapolar-se	.Escaparse
Ecce-homo (59)	.Persona molt nafrada o copejada; representació de Jesucrist	.Eccehomo
Esbrellà (49)	.Esbrellar: trencar, fer-se esbrells; esbrell: esqueix, crull	.Rasgar
Ginyar (52)	.Persuadir i induir amb enginy, amb paraules hàbils.	.Inducir
Llambriñeres (42)	.Lleuger, àgil de moviments	.Ligero, listo
Llig (51)	.Llegir; llegeix	.Leer
Quadra (48)	.Sala o cambra gran	.Sala
Quest (58)	.Rastre, senyal del pas d'algú que permet seguir els seus passos	.Rastro
Sótala (59)	.Sótola: caiguda sobtada o ràpida	.Batacazo
Travessadís (42)	.Vivaç i hàbil per vèncer els obstacles i aconseguir el que vol	.Listo
Untons (59)	.Recobrir d'oli o d'una altra substància greixosa	.Untura
Xètiga (51)	.Estat de gran flaqueza produïda per malaltia	.Marasmo

EXPRESSIONS:

- “**Demanant** demanant troben Roma!” (XII,52)
- “**Cerca** qui cerca al·lotes polides i de s'ui des vent” (XII,42)
- “A lo que veig, es carro comença a estar **encallat** de tot” (XII,54)
- “**Sabia** del llim de les olles i el dimoni on se colgava” (XII,43)

=====

3. En Juanet i sa Donzella Desencantada (XII,62)

PARAULES	Significat	Equiv. en castellà
Acarar-se (79)	.Posar-se davant algú, cara per cara	.Encararse
Amarinat (79)	.Instruir i orientar en qualque feina	.Instruir
Betza (67)	.Panxa, en sentit humorístic	.Panza
Bordada (72)	.Pegar bordada: emprendre el camí cap a un punt determinat	.Bordada
Capell (62)	.Capell del Pare Etern: triangle equilàter amb un costat horitzontal	.Sombrero
Enfuita (84)	.Escomesa, envestida; moviment ràpid cap a un lloc	.Embestida
Engospa (84)	.Agafar en l'aire una cosa amb la boca, en les mans, etc	.Coger al vuelo
Enquestes (74)	.Declaració de la residència de qualcú	.Información
Envencà (74)	.Desaparèixer una cosa completament	.Desaparecer
Escàtils (80)	.Dent llarga i punxaguda d'un porc, elefant o altre animal	.Colmillo
Foris (78)	.Declarar resolta una qüestió, sobre la qual no cal insistir	.Se acabó!
Llebot (84)	.Llebre mascle	.Lebrón
Més tost (80)	.Més aviat, amb preferència	.Más bien
Nyama-nyama (64)	.Sinònim de menjar, en llenguatge infantil	.Comer
Pleta (79)	.Lloc tancat on es recull el bestiar que pastura al camp	.Majada
Rall (81)	.Parlar diverses persones juntes	.Hablar
Roec (78)	.Bocinada, acció de menjar un poc	.Bocado

EXPRESSIONS:

- “Un torcabiques... aplegat en forma de **capell del Pare Etern**” (XII,62)
- “N'estic tan en **dijú** com vós mateix” (XII,71)
- “Ja ho veurem **En Gelat** a on s'ajaurà” (XII,63)
- “L'homo estava **més retgirat** que un cuc i no tenia eima de res” (XII,64)
- “Se n'anaren a possar ets **ossos** de pla” (XII,72)

4. En Toni Mig-dimoni i ets Estudiants de sa cova de Sineu (XII,88)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Abacuadot (92)	.Abatre, postrar, amagrir	.Abatir
Acobitiada (90)	.Acollir, donar posada	.Hospedar
Aixaropà (98)	.Beure massa licor	.Jaropar
Ambosta (91)	.Quantitat que cap dins les dues mans juntes	.Almuerza
Anguila (94)	.Anguila de bou: verga de bou per tupar	.Vergajo
Boaleta (98)	.Estable petit on s'arreceren els animals per menjar i dormir	.Establo
Dogals (97)	.Corda unida al cabrestrell per subjectar i menar les bísties	.Dogal
Lloa (92)	.Trampa per agafar ocells, rates i altres animals petits	.Losa
Llocarró (88)	.Lloc molt petit, de poques quarterades	.Predio
Mesquinet (90)	.Persona curta d'enteniment, mancada d'iniciativa per defensar-se	.Infeliz
Passol (100)	.Fer-ne cent per un peçol: fer moltes males passades	.Malas pasadas
Sedenys (97)	.Corda per menar les bísties o estrènyer la càrrega del carro	.Soga
Siti (97)	.Lloc, en general, que una persona o cosa ocupa	.En su lugar
Virell (94)	.Bidell: home al servei d'un capítol catedral per fer missatges	.Bedel

EXPRESSIONS:

- "Los ne feien **cent** per un passol" (XII,100)
- "Com hagueren **escorxat** es moix" (XII,98)
- "Tu no has de fer res.... Jo ja **faré la llengo**" (XII,89)
- "Per poc que veja la **mar bruta**, ho donaré a ses cames" (XII,94)
- "**No comparegué** ni blanc ni negre" (XII,88)
- "Depressa, que s'**olla** vessa!" (XII,95)
- "N'ha volgut fer **pica** de porc de tots noltros!" (XII,97)
- "Ho veurem qui **romandrà** tos" (XII,98)
- "**Toquen** es corn cap a Sineu" (XII,95)

5. La bona Reina i la mala cunyada (XII,101)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Eixarmats (115)	.Abrinats: forts, resolts, valents	.Resueltos
Encaix (106)	.Lloc o situació on aficar-se; destí, col·locació	.Destino
Esteri (102)	.Histèric; atac d'histèria	.Histeria
Esvortons (114)	.Avortó: fetus parit prematurament	.Abortón
Gonella (113)	.Peça de vestit composta de cos i falda més o menys llarga	.Saya
Malacarosa (101)	.Que fa mala cara, que mostra en la cara la irritació, l'enuig	.Disgusto
Sadoll (105)	.Mamada suficient per atipar un infant, sobretot si no és sa mare	.Hartazgo
Tenrals (109)	.Tendral: jovenet, noi en la pubertat	.Mozalbeta
Tuàutem (102)	.Conjunt de coses en general; incidències o resultat d'una acció	.Tuautem

EXPRESSIONS:

- "Féu un esforç per **beure's es cop** com sa figuera" (XII,108)
- "Tothom en parlava a **cau d'oreia**" (XII,119)
- "Else poria **costar** des pebre" (XII,112)
- "Se veia a la llego que hi havia **mar** de fondo" (XII,118)

- “**Més inflat** que un lleu amb ceba” (XII,102)
- “**No treuran** es caragol bufant” (XII,100)
- “Passades ses festes des casament i acabat es **pa** de noccs” (XII,103)
- “Guardau-vos d’un **poi** entrat en costura” (XII,103)
- “Escrigué an el Rei amb **tinta** de fel i verí” (XII,105)

6. En Juan Carboner (XII,124)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Aparrús (124)	.Adobar la roba rompuda, apedaçant-la perquè pugui passar	.Remendar
Biduïna (125).	.Beduïna: persona excessivament ximple, fàcil d’enganyar .	.Papanatas
Esperellingada (124).	Pelleringo: bocí de roba o d’altra cosa esqueixada i penjant	.Harapo
Pempa (125) .	.Dona curta d’enteniment	.Boba
Pertefè (126) .	.Pertafé: dona estúpida	.Estúpida
Pitja (124) .	.Donar pitja: importunar amb observacions insistents .	.Insistir
Sitja (124) .	.Munt de troncs de llenya per a coure-la i fer-ne carbó .	.Carbonera

EXPRESSIONS:

- “Ell se posà un **punt** a sa boca” (XII,125)

7. Es gigant de s’Ermita (XII,129)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Belitre (131) .	.Home de poca vergonya i sense escrúpols	.Bribón, pillo
Cloua (131) .	.Clova: terra de conreu tancada de paret	.Cercado
Delit (131) .	.Vigor i plaer per fer una cosa	.Deleite, brío
Esteneiada (131)	.Estenalles: instrument per estrènyer fort una cosa i subjectar-la	.Tenazas
Esterranc (129)	.Estarranc: escarràs, llenca de fusta que s’afica entre pell i carn	.Astilla
Estormiat (129)	.Estormeiar: fer perdre els sentits per la violència d’un cop .	.Atontar
Fogassa (133)	.Massa de farina pastada de diferents dimensions i ingredients	.Hogaza
Fotranca (130)	.De qualsevol manera, a la torta, sense mirament .	.De cualquier manera
Gamena (131)	.Fer sa gamena: fer la guitza, contrariar, donar un disgust	.Hacer la santísima
Patxucava (131)	.Remoure, molestar insistentment	.Molestar
Rusca (130) .	.Gana forta de menjar, tenir molta fam	.Hambre
Selabre (132) .	.Ni un salabre: ni la més petita cosa	.Nada de nada
Sobines (129).	.De sobines: amb l’esquena abaix; boca per amunt . .	.De espaldas
Xorrèstic (129)	.Coscs de substància, comestibles	.Pasto

EXPRESSIONS:

- “Tothom **hi deia** sa seva” (XII,103)
- “Ja **no en cantaren** pus galls ni gallines d’aquell bàmbol de gigant” (XII,134)

8. Enginy d’un que havia feta donació (XII,135)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
-----------------	-------------------	---------------------------

Barbeta (137).	.Fer la barbeta: fer-li la bona per obtenir-ne favors .	.Caricias
Escarxelles (136)	.Dona bruta i mal endreçada, menyspreable .	.Pingajo
Espampolar-li (136)	.Prendre amb engany o contra el desig del posseïdor .	.Birlar
Estabò (136) .	.Remor, brogit; soroll fort i confús .	.Estruendo
Gembles (137)	.Gembla: dona estúpida .	.Estúpida
Mallengues (137)	.Mallerenga: dona dolenta, malèvola. .	.Arpía
Palanquetjaven (135)	.Forçar, insistir, fer palanca .	.Sopalancar

EXPRESSIONS:

- “Fer la **barbeta**” (XII,137)
- “La cosa **mudà** de verd en blau” (XII,135)
- “**No deixar-lo** tocar amb sos peus en terra” (XII,137)
- “Te faran la bona per **treure’n** estella” (XII,135)

=====

9. Sa Rondaia de so’n Roig (XII,139)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Betzèrria (139)	.Ràbia forta i tenaç .	.Enojo
Caramuixa (140)	.Tronc de la porrassa .	.Gamón
Matuta (141) .	.Engany, adulteració; cosa que es vol fer passar fraudulentament	.Trampa
Redòs (140) .	.Recer, lloc abrigat, on no arriba el vent o el mal temps .	.Abrigadero
Sardonaies (139)	.Planta anomenada ”moix”; es fa per les voreres dels camins	.Manzanilla loca
Vessa (140) .	.Peresa, desgana de treballar o de fer alguna cosa .	.Pereza

EXPRESSIONS:

- “Menjarem **comes rotges**, i somiarem s’enamorat” (XII,139)
- “Eren **més lletges** que el pecat” (XII,139)

* * * * *

TÍTOLS DE LES RONDALLES DEL TOM XIII (8ª edició – 1990)

	<u>Pàgina</u>
1. En Mirando	5
2. N'Espirafocs	14
3. Na Marieta i es gegant.	25
4. Es granotet	35
5. Una madona que enganà el dimoni	43
6. Es dos germans serverins.	53
7. Dos guerrers	59
8. Na Blancaflor	63
9. En Mercè-Mercè	82
10. En Juanet i ses tres peres	114
11. La Princesa Aineta	122

=====

1. En Mirando (XIII,5)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat.</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Acabussarà (7)	.Afuar-se, dirigir-se amb força a algú per envestir-lo .	.Abalanzarse
Coparàs (7) .	.Copar-li: anar-se'n, posar-se en camí .	.Irse
Llegots (6) .	.Lloança interessada; paraules amb què s'adula qualcú .	.Halago
Quefer (6) .	.Ocupació, treball, cosa a fer .	.Quehacer
Sogueix (8) .	.Soguir: pronúncia dialectal o vulgar de "segueix" .	.Sigue

EXPRESSIONS:

- "L'envien a les **mars** perdudes" (XIII,6)

=====

2. N'Espirafocs (XIII,14)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Aliardo (16) .	.Persona inculta, de poc enteniment o de poca moralitat .	.Majadero
Atxul·lat (14).	.Sorpresa desagradablement davant un mal resultat .	.Chasquear
Capturat (14).	.Impedir a qualcú de fer el que es proposava. .	.Impedir
Foris (14) .	.I foris!: exclamació usada per declarar resolta una qüestió.	.Se acabó!
Gamena (19) .	.Fer sa gamena: fer la guitza, contrariar, donar un disgust .	.Disgustar
Patriguesa (18)	.Pràctica, habilitat produïda per l'exercici constant .	.Destreza
Pusseteros (16)	.Que molesta perquè és fatigós, perillós, enganyador, etc. .	.Puñetero
Rudes (14) .	.En rudes: en absolut, clar i llampant, rodonament .	.En redondo
Terciana (14).	.Febre intermitent que repeteix al tercer dia .	.Terciana
Treginada (19)	.Sòtil: superfície que limita per dalt el buit d'una cambra .	.Techo
Val-Déu (19) .	.Fer es valdéu d'una cosa: donar-la per acabada .	.Punto final

EXPRESSIONS:

- "**Bona nit** cent sous!" (XIII,20)
- "Tornà tan **lletja** que guardava de mals pensaments" (XIII,16)

- “Sempre cap a **llevant**, que és d’on surten es dies” (XIII,26)
- “Un **oratgi** d’aquell que taia allà on toca” (XIII,24)
- “Se sent córrer **rates** per dins sa panxa” (XIII,21)
- “Des teu pa faràs **sopes**” (XIII,17)
- “Li **tirava** tronxos de col i li feia mil desprecis” (XIII,16)
- “Badant uns **uis com uns platets**” (XIII,23)
- “Qui tengué **ungles**, les tragué” (XIII,17)

3. Na Marieta i es gegant (XIII,25)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Acorador (32)	.Ganiveta llarga i afuada de fulla, que serveix per matar porcs	.Cuchillo
Acossassen (30)	.Fer córrer fort i seguit un animal per exercitar-lo i enfortir-lo	.Entrenar
Cadarn (28)	.Refredat	.Catarro
Esborrada (27)	.Pitjorar d’una malaltia	.Indisputada
Lligant (26)	.Mot dialectal, per gigant o gegant	.Gigante
Rest (29)	.Conjunt de coses (perles, claus...) lligades amb un cordell	.Ristra

EXPRESSIONS:

- “Sempre cap a **llevant**, que és d’on surten es dies” (XIII,26)
- “Si es creu **rentar-me** sa cara amb pedàs eixut, va ben calçat per aigo!” (XIII,29)

4. Es granotet (XIII,35)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Embarrat (38)	.Embarassat: impedir d’obrar per una circumstància exterior	.Embarazado
Gipó (40)	.Peça de vestir que cobreix dels muscles fins a la cintura	.Jubón
Gonellons (40)	.Falda de la gonella: peça de vestit composta de cos i falda	.Saya
Nial (40)	.Ou dolent, corromput	.Huero
Nyema-nyema (37)	.Nyam-nyam: expressa l’acte de menjar àvidament	.Ñame-ñame
Volant (40)	.Vel amb què les dones es cobreixen el cap i la pitera	.Volante

5. Una madona que enganà el dimoni (XIII,43)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Alís (48)	.Melancòlic, que no té delit	.Alicaído
Baldrigues (52)	.Home sense coratge, que se deixa comandar per sa dona	.Calzonazos
Buines (46)	.Pilot de excrement de bou o d’altra bèstia grossa	.Boñiga
Caeres (47)	.Abric cilíndric, per protegir les fulles tendres d’un arbre jove	.Pantalla
Cerres (51)	.Pèl gruixat i aspre, principalment els del porc i cavalls	.Cerde
Eixerma (45)	.Netejar la terra arrabassant les herbes que dificulten el conreu	.Desbrozar
Empriu (51)	.Dret de usar allò que és propietat d’altri	.Uso
Engronyat (48)	.Malhumorat, enfadat	.Malhumorado
Esmús (48)	.Disgustar	.Embotado

Esqueia (45) .	.Escaure: caure bé, amb gràcia, a la persona o cosa on s'aplica	.Caer bien
En rudes (51).	.En rudes: en absolut, rodonament	.En redondo
Flocam (43) .	.Prosperar, delitar-se, prendre gust	.Gozar
Mustii (48) .	.Trist, mancat d'alegria, de vivacitat	.Mustio
Reveixí (51) .	.Floc de pèls que creixen en direcció contrària a la normal .	.Remolino
S'atolondrà (44)	.Torbar l'enteniment per una forta impressió . . .	.Atolondrar
Talabant (43).	.Bocí, tallada, tros gros d'alguna cosa	.Trozo
Xangleta (51).	.Fer xangleta: riure-se'n, burlar-se'n	.Befa

EXPRESSIONS:

- "Jo tenc sa terra, i qui té la terra **fa la guerra**" (XIII,50)
- "Ell no t'hi **poses** per poc" (XIII,50)
- "Tots **tocaren** el dos" (XIII,46)
- "Anava mustii i alís i engronyat, pitjor que si hagués **venut** a espera" (XIII,48)

6. Es dos germans serverins (XIII,53)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Amagatetjons (57)	.D'amagat	.A escondidas
Armolles (56)	.Molls: instrument per a agafar les brases del foc . .	.Tenazas
Cantell (54) .	.Cantó: fragment exterior d'una cosa, especialment del pa .	.Trozo
Desivers (54) .	.Anormal, estrany, desproporcionat	.Extraño
Desverjar-lo (57)	.Usar una cosa per primera vegada	.Estrenar
Etzibar-se (57)	.Empassar-se, menjar-se	.Zamparse
Fossar (57) .	.Cementiri	.Cementerio
Incorregut (55)	.Empegueït, avergonyit	.Corrido
Lleu (53) .	.Llevar, llevar-se: aixecar-se	.Levantarse
Mangarrufes (54)	.Engany dissimulat, ocult	.Triquiñuela
Merques (58) .	.No anar de merques: no anar de res, no estar per romanços	.Cuentos
S'esclenxen (58)	.Barallar-se	.Desgreñar
Verrim (55) .	.Brutícia; matèria pastosa adherida a un objecte. . . .	.Mugre

EXPRESSIONS:

- "Hala, a jeure manca gent. Fora **cremar** oli entre ciència, que va massa car" (XIII, 53)
- "Porien fer-li sempre sa **llenya** damunt" (XIII,53)
- "Se solia **mamar** es dit" (XIII,53)
- "Li porien **menjar** sopes damunt es cap" (XIII,53)
- "Badai **no ment**: o son o talent, o mal d'enamorament" (XIII,54)
- "Antes de sortir es sol, ell ja l'havia **pesat tres vegades**" (XIII,53)
- "Ja estam **redons**, gràcies a Déu!. Qui té vergonya, que es lleu!" (XIII,53)

7. Dos guerrers (XIII,59) No hi ha anotacions.

8. Na Blancaflor (XIII,63)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Anyívol (77) .	.No agradar una cosa, tenir-hi aversió	.Tener aversión

Borrans (67) .	.Botó dels arbres i plantes, que conté el rudiment del futur brot	<i>.Botón, yema</i>
Cota (77) .	.Sotana que porten els escolanets	<i>.Sotana</i>
Creixulls (70).	.Brot jove que creix d'una planta	<i>.Brote</i>
Emplomat (70)	.Caure emplomat: caure pesat com a plom	<i>.Emplomar</i>
Fargs (74) .	.Feixuc; que no treballa o no dóna el rendiment que pertoca.	<i>.Flojo</i>
Golès (80) .	.Punt on s'ajunten els dos espatllons del cavall	<i>.Almohadilla</i>
Proveïda (67).	.Treure-la proveïda: sortir-ne amb la seva	<i>.Proveer</i>
Reverència (78)	.Fer sa reverència: fer una genuflexió quan arriba davant l'altar	<i>.Reverencia</i>
Roquet (77) .	.Vestit dels escolanets, amb mànegues estretes o sense mànegues	<i>.Roquete</i>

EXPRESSIONS:

- “**No em vengueu** amb cinc sous quatre sous” (XIII,77)
- “Menjaren fins que **no pogueren** dir pruna” (XIII,68)
- “No n’he pogut **treure** aguyer” (XIII,77)
- “No n’he pogut **treure** sentència” (XIII,78)

=====

9. En Mercè-Mercè (XIII,82)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Bescunsa (96).	.A la bescunsa: a la torta, sense mirament	<i>.Sesgo</i>
Consirós (82) .	.Meditabund; absorbit per un pensament que preocupa .	<i>.Pensativo</i>
Endèria (90) .	.Cosa o persona inútil, o de figura insignificant, o menyspreable	<i>.Trasto</i>
Esbaldregar (107)	.Descompondre confusament; desbaratar	<i>.Reventar</i>
Esca (86) .	.Matèria preparada perquè s’encengui fàcilment amb una xispa	<i>.Yesca</i>
Felló (91) .	.Irat, enutjat per la ira	<i>.Airado</i>
Foguer (86) .	.Pedra foguera: pedra molt dura que, en colpejar-la, treu foc	<i>.Pedernal</i>
Fotimó (85) .	.Fotim: persona que molesta amb les seves impertinències .	<i>.Arrapiego</i>
Llevents (89) .	.Llest, prompte a l’acció; viu per obrar	<i>.Listo</i>
Mújol (90) .	.Taciturn	<i>.Taciturno</i>
Nanell (84) .	.Nan; ca nanell: ca de casta petita	<i>.Enano</i>
Papuis (91) .	.Papu: home tímid, esquerp, que defuig el tracte de les persones	<i>.Tímido</i>
Posterme (98)	.Cul o anques de persona	<i>.Trasero</i>
Primsiula (90)	.Primmirat, molt exigent	<i>.Exigente</i>
Professó (91) .	.Per “processó”: persones que desfilen amb algun fi públic .	<i>.Procesión</i>
Puguemes (94)	.A fer punyetes!: enviar a mal viatge; engegar de mala manera	<i>.Puñeta</i>
Ranquejar (107)	.Anar ranc; caminar a la torta.	<i>.Renquear</i>
Saünyava (107)	.Traspuar, passar un líquid a través dels porus o escletxes .	<i>.Rezumar</i>
Sella (86) .	.Seient de cuir, adaptat a l’esquena del cavall	<i>.Silla de montar</i>
Senabre (95) .	.Sense un senabre: sense res absolutament	<i>.Sin nada</i>

EXPRESSIONS:

- “No tengueren altre remei que **agafar-se** es posterme amb ses dues mans” (XIII,98)
- “Mumare se **begué** es seny darrera aqueix turc” (XIII,112)
- “Observeu... si vols que et diga tot en **candela!**” (XIII,87)
- “No hi ha olleta que no tenga la seva **cobertoreta**” (XIII,90)
- “Negú n’hi sabia **donar clarícies**, ni es qui sabien del llim de les olles” (XIII,98)
- “Perque no li **embrutassen** sa pesquera” (XIII,88)
- “Ja pots veure de quin **llenyam** fas sa creu” (XIII,95)
- “**No l’espantava** vent ni aigo” (XIII,91)
- “**No vos fieu** d’uis petits” (XIII,84)

- “Saps que me’n fiaria de poc, que encara no mos **trega** sa carn de s’olla!” (XIII,109)
- “No em deixaré **veure** en verd ni en sec” (XIII,108)

10. En Juanet i ses tres peres (XIII,114). No hi ha anotacions.

11. La Princesa Aineta (XIII,122)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Aquenses (128)	.Per aquenses!: això mateix!, ara ens avenim!	.Eso mismo
Atacat (127)	.Afuat, caminant de pressa	.Apretar
Baldrumera (143)	.Groller, poc remirat	.Grosero
Beroia (123)	.Curt d’enteniment	.Tonta
Brossenca (143)	.Grosser, mancat de finor	.Basto
Bua (124)	.Gra purulent; tenir bony o bua: tenir un defecte o altre	.Pústula
Cabermóni (132)	.Embull, conjunt de coses desordenades o males de resoldre	.Batiburrillo
Capxifollar (148)	.Destruir, afonar	.Aniquilar
Dingolendejar (144)	.Díngola: baula penjada a la porta de les cases per tocar a la porta	.Picaporte
Empegar (150)	.Untar de pega o d’altra matèria que s’agafa o aferra fàcilment	.Empegar
Enfis (129)	.Molestar, empipar	.Molestia
Espirreu (148)	.Espirrar-se: repolir-se i fer gestos afectats de gràcia i delicadesa	.Remilgarse
Feristea (127)	.Cosa lletja i d’aspecte grotesc i ridícul	.Esperpento
Fisconades (137)	.Dita intencionada, burlesca i ofensiva	.Pulla
Garameus (132)	.Persona agressiva o entremaliada	.Alimaña
Garruts (122)	.Arribat a total creixement; fadrí ja fet, que ja no és noi	.Grandullón
Lè (144)	.Esser lè: esser una cosa molt bona o molt adequada	.Apropiada
Llobades (123)	.No fer llobades: fer les coses completes, sense deixar res	.Loba
Micoïna (128)	.Mica: quantitat mínima; porció insignificant	.Pizca, nada
Miquim (127)	.Multitud de miques	.Polvillo
Mir-se (125)	.Miri, vegi: usat per cridar l’atenció de algú sobre lo que es diu	.Mire, vea
Portalana (127)	.Encarregat de guardar o de tancar i obrir les portes	.Portalero
Provesa (149)	.Proesa: acció de valor i, per ironia, acció dolenta	.Proeza
Purandes (151)	.Beneïtot	.Tontaina
Siti (149)	.Lloc que una persona o cosa ocupa	.En su sitio

EXPRESSIONS:

- “**Bandera** véia, honra de capità” (XIII,144)
- “Pensàvem fer-la **batre per ses foranes**, i mos hi sortí ben a manrevés!” (XIII,149)
- “**Ben** arribat sia, idò, es fii del Rei” (XIII,127)
- “Una **brusca** ben espesa, d’aquella que li diuen *civedeta de capellà*” (XIII,124)
- “Qui no té altre gat, amb aquell se **combat!**” (XIII,149)
- “Com me n’**escap**, d’aqueixs garameus” (XIII,132)
- “Però bé ¿que **estàs** amb noltros o amb sa paret?” (XIII,131)
- “Vos assegur... que en feia poques de **llobades**” (XIII,123)
- “**Més** aturada que un ase vei” (XIII,123)
- “Negú fa ses gloses **més avengudes** que s’enamorat” (XIII,129)
- “Jo som **més callada** que un confés” (XIII,142)
- “**No li surt** marge ni caramull de pedres!” (XIII,145)
- “És una cosa que **no té** espina ni os” (XIII,138)

- “Fins aquí hem feta sa **prova** d’es ruc” (XIII,148)
- “No mos vulgues **rentar** pus sa cara amb un pedaç eixut!” (XIII,149)
- “**Ten esment** an es teu redol i deixa fer....” (XIII,139)
- “Sempre he sentit a dir que es **tests** semblen a ses olles ” (XIII,130)
- “An aquest fiet meu es seny li ha **trabucat**” (XIII,138)
- “No tenia **tranc** per res” (XIII,123)
- “S’és mester jugar-hi es **tot pe’s tot**, per què si no, romandrem fora de combat” (XIII,148)
- “En veure es sant, ja poreu **veure** es miracles!” (XIII,142)

* * * * *

TÍTOLS DE LES RONDALLES DEL TOM XIV (11ª edició – 1992)

	<u>Pàgina</u>
1. La Bella Ventura o Es Ca Negre sense nas	5
2. S'aucellet de ses set llengos	33
3. Es rossinyol i sa rossinyola	52
4. Es corb i sa raboa	54
5. Sa raboa i es gat.	55
6. El rei i un carboner	56
7. Un solleric	57
8. Sa penitència de sa beata	57
9. Un solleric i un frare	58
10. Un ronyós, un poiós i un mocós	59
11. Es voltor i es busqueret	60
12. Es lletsó des campanar d'Andratx	62
13. S'homonet com un gri	63
14. Una al·lota que en va sebre	68
15. El Bon Jesús i Sant Pere i l'amo d'es Tossals Verds	72
16. Un pagés desxondit	79
17. Estudiants de la sopa	80
18. Sa rateta	83
19. Tres hereus llests	89
20. Una mala boca i una mala llengo	92
21. El Príncep Corb	94
22. Tres germans	133
23. Sa mitja faveta.	139

=====

1. La Bella Ventura o Es Ca Negre sense nas (XIV,5)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Afaitar (19) .	.Adornar, abellir	.Acicalar
Arpella (19) .	.Herba aspra i punxosa que es fa dins els sembrats i pastures	.Cardo
Brandaria (29)	.Tocar, sonar; moure alternativament de banda a banda .	.Doblar
Endidelada (26)	.Embarassar, posar en empatx, privar de decidir-se .	.Entrampada
Llesques (21) .	.De papa: talls de pa cuits amb oli i llet, i es mengen amb mel	.Rebanada
Marfegueta (25)	.Màrfega: tela farcida de palla per a servir de matalàs .	.Jergón
Pècora (12) .	.S'usa en sentit de dolent, que fa mal, que molesta . . .	.Mala pècora
Retalonet (21)	.Bocí escapçat, sobretot de pa o de formatge.	.Cachito
Serení (24) .	.Serena fresca; aire fred que es deixa sentir a la nit i matinades	.Relente

=====

2. S'aucellet de ses set llengos (XIV,33)

PARAULES	Significat	Equiv. en castellà
Alimares (34).	.Jocs, festes, moixonies, demostracions.	.Fiestas
Apacivassen (42)	.Posar en pau i quietud	.Parar
Becar (46)	.Dormir sense jeure	.Dormitar
Escapoló (33).	.Tros extrem d'una peça de roba, de paper, etc.	.Retazo
Justifet (51)	.Exactament	.Exactamente
Llonzi (47)	.Com un llonzí: amb gran lleugeresa, molt veloçment	.Como liebres
Mostro (34)	.Monstre: persona d'excessiva lletjor, que produeix terror	.Monstruo
Posa (37)	.Repòs, quietud	.Reposo
Timba (39)	.Roca que forma part del cim d'un precipici	.Roca, molón
Xalaven (47)	.Sentir gran plaer; divertir-se alegrement	.Disfrutar

EXPRESSIONS:

- “Saps que n’has de **menjar** de sopes, per sefaltar-me” (XIV,46)

3. Es rossinyol i sa rossinyola (XIV,52)

PARAULES	Significat	Equiv. en castellà
Arcabussada (54)	.Tret d'arcabús, arma de foc semblant a una escopeta grossa	.Arcabuzazo
Baldor (53)	.Superabundància, quantitat més que suficient	.Abundancia
Botiren (53)	.Esser llançat violentament a distància del punt d'origen	.Saltar
Campam (52).	.Guanyar-se la vida, subsistir amb els propis recursos	.Pasar
Solquejaren (53)	.Solcar, fer solcs: cavitat llarguera produïda en una superfície	.Surcar

EXPRESSIONS:

- “Allà ningú me diu: **fé't ençà, fé't enllà**” (XIV,54)
- “**Mal** los tocàs lo que tocà a na Maians: set carretades de nines i set d'infants!” (XIV,53)
- “Campam primet primet, i si no basta, hi **posam** es bast” (XIV,52)

4. Es corb i sa raboa (XIV,54)

PARAULES	Significat	Equiv. en castellà
Esmorcada (55)	.Untar de morques, solatge de l'oli o qualsevol líquid	.Amurcar

5. Sa raboa i es gat (XIV,55)

PARAULES	Significat.	Equiv. en castellà
Rboa (55)	.Mamífer, semblant al ca, d'uns 60 cm, pèl rogenc i cua llarga	.Zorra
Tuta (55)	.Fer sa tuta: fer el beneit, fingir no sentir o entendre les coses	.Remolón

EXPRESSIONS:

- “Es gat fa un poc sa **tuta**” (XIV,55)

6. El rei i un carboner. (XIV,56)

7. Un solleric. (XIV,57)
 8. Sa penitència de sa beata. (XIV,57)
 9. Un solleric i un frare. (XIV,58)
 10. Un ronyós, un poiós i un mocós. (XIV,59) No tenen anotacions.
- =====

11. Es voltor i es busqueret (XIV,60)

PARAULES	Significat	Equiv. en castellà
Baldanes (61) .	.Part exterior del brancatge d'un arbre o mata	. <i>Ramaje</i>
Rascla (60) .	.Rascar: gratar per fer desprendre d'un cos alguna cosa	. <i>Rascar</i>
Reblit (60) .	.Omplir atapeïdament, completament	. <i>Rellenar</i>
Revell (60) .	.Ullastre petit de rama molt atapeïda, fulles petites, dures i aspres	. <i>Acebuche</i>

EXPRESSIONS:

- "Si t'ets **campat bé**, torne-hi, cap vermei" (XIV,61)
 - "Ai? diu es busqueret. **Ceba! Ceba!** que cou més que s'ai!" (XIV,61)
 - "Es qui volen fer tant de Pere Mateu, on manco s'ho esperen troben **sabata** de son peu" (XIV,61)
 - "**Tant** m'és anar per aquí com per aquí deçà" (XIV,60)
- =====

12. Es lletsó des campanar d'Andratx (XIV,62)

PARAULES	Significat	Equiv. en castellà
Lletsó (62) .	.Planta abundant als camps i camins, útil al bestiar i als conills	. <i>Cerraja</i>
Ternal (62) .	.Corriola de dues o tres politges per aixecar grans pesos	. <i>Motón</i>

=====

13. S'homonet com un gri (XIV,63)

PARAULES	Significat	Equiv. en castellà
Aubardà (64) .	.Aparell de varies formes, per cavalcar i dur càrrega sobre bísties	. <i>Albarda</i>
Baixest (63) .	.Paratge inclinat en descens, formant clot o vall	. <i>Hondonada</i>
Col·legigüeu (68)	.Inferir, treure com a conseqüència	. <i>Colegir</i>
Esforreïada (65)	.Esforrallar: fer malbé, esguerrar	. <i>Estropear</i>
Golafres (66) .	.Dominat per la gola; que menja molt	. <i>Glotion</i>
Homoniqueu (65)	.Diminutiu d'home	. <i>Hombrecillo</i>
Petengo (66) .	.Molt petit	. <i>Pequeñín</i>
Manuella (67)	.Barra de ferro per fer forats a la roca per posar-hi un explosiu	. <i>Barrena</i>

=====

14. Una al·lota que en va sebre (XIV,68)

PARAULES	Significat	Equiv. en castellà
Aliardo (68) .	.Persona inculta, de poc enteniment o de poca moralitat	. <i>Majadero</i>
Bataionada (69)	.Dita absurda, desbaratada, irracional	. <i>Patochada</i>

Cadafet (71) .	.Ànima de cadafet: persona de poca discreció i sensibilitat .	<i>.Alma de cántaro</i>
Fus (71) .	.Sense res en es fus: sense haver fet res de lo que calia fer .	<i>.Sin nada</i>
Marrota (68) .	.Aplec important de diners	<i>.Talega</i>

EXPRESSIONS:

- “Anar de tres qui n’**agafa** quatre” (XIV,71)
- “Estava tot **baves** amb aquella fia” (XIV,68)
- “Se **begué** es cop, com sa figuera” (XIV,69)
- “Se tirà més carreranyes de **pestes** i enfilais de llamps que mots no hi ha a matines” (XIV,71)

=====

15. El Bon Jesús, S. Pere i l’amo d’es Tossals Verds (XIV,72)

PARAULES	Significat	Equiv. en castellà
Abrús (72) .	.Destrucció, esvaïment	<i>.Destrucción</i>
Boal (72) .	.Boval: estable on s’arreceren els bous per menjar i dormir .	<i>.Establo</i>
Clos (72) .	.Terreny tancat de paret	<i>.Cercado</i>
Flotó (73) .	.Esbart; grup no gaire nombrós	<i>.Grupo</i>
Gaudeamus (77)	.Menjada festosa, en què es menja i beu en abundància .	<i>.Gaudeamus</i>
Grenys (75) .	.Porció de terra rociosa i desigual, cantelluda, abrupta .	<i>.Breña</i>
Llecor (75) .	.Suc vital, substàncies, de la terra de conreu	<i>.Savia, jugo</i>
Llepaines (73)	.Deixalles que només es poden menjar llepant	<i>.Lameduras</i>
Malambrosos (72)	.Adust, aspre	<i>.Desabrido</i>
Miqueris (78).	.Misèries: gran escassetesa; quantitat ínfima	<i>.Miseria</i>
Timbes (75)	.Precipici	<i>.Despeñadero</i>
Vega (73) .	.Gran plaer, fruïció molt intensa, sobretot de cosa de menjar	<i>.Banquete</i>

EXPRESSIONS:

- “Férem un **gaudeamus** de pinyol vermei” (XIV,77)
- “Ho he de veure , si ara en el cel anirem amb **miqueris**!” (XIV,78)
- “Uns escaldums que haurien fet **rompre** un dijuni a un sant” (XIV,73)
- “Es malaltissos **treien** faves d’olla” (XIV,77)

=====

16. Un pagés desxondit (XIV,79). No hi ha anotacions.

=====

17. Estudiants de la sopa (XIV,80).**EXPRESSIONS:**

- “I que ja no sabeu siular **més fort**?. P’es bestiar qui m’escolta, ja ni ha prou” (XIV,80)

=====

18. Sa rateta (XIV,83)

PARAULES	Significat.	Equiv. en castellà
Bací (87) .	.Orinal	<i>.Bacín</i>
Clivells (92) .	.Tall que es fa a la pell i que indica que la figa és madura .	<i>.Grieta</i>

Davallet (83)	.Diminutiu de davall. Anar de davall: tenir diarrea	.Diarrea
Eixumorada (87)	.Humitejar, remullar	.Salpicada
Encitronada (83)	.Vestir bé, endiumenjar	.Acicalada
Esbenam (88)	.Fer benes d'una cosa; reduir a trossos	.Destrozar
Treseteta (83)	.Moneda antiga d'ínfim valor	.Un céntimo

EXPRESSIONS:

- "Feren **bon cap** de taula" (XIV,86)
- "Feren es **joc** d'es polissons; fugiren com estigueren redons" (XIV,86)

19. Tres hereus llests (XIV,89).

PARAULES	Significat.	Equiv. en castellà
Grimador (91)	.Qui es dedica a l'esgrima	.Esgrima

20. Una mala boca i una mala llengo (XIV,92). No hi ha anotacions.

21. El Príncep Corb (XIV,94)

PARAULES	Significat	Equiv. en castellà
Abisava (132).	.Afonar, llançar dins un abisme	.Derrumbar
Adjovar-m'hi (105)	.Ajovar: avesar, acostumar	.Acostumbrar
Aldana (108)	.Antic, vell; gastat per l'ús	.Gastado
Alicorn (104)	.Home baix, inútil, que no fa més que nosa	.Zoquete
Alimares (106)	.Jocs, festes, moixonies	.Fiestas
Allanguits (110)	.Amagrir, aprimar per la pèrdua d'aliment o de vigor	.Adelgazar
Alulea (107)	.Crits i rialles de befa o d'alegria	.Chacota
Arrambatges (98)	.Tenir mals arrambatges: tenir mal geni, esser mal de tractar	.Malas pulgas
Barballeres (116)	.Partícules de menjar, aferrades pels morros, per poc mirament	.Migajas
Bollats (102)	.Adornat de bolles o convexitats	.Bolas
Caporal (109)	.Qui té autoritat o predomini damunt els altres	.Jefe, cabo
Cerro (125)	.Floc de cotó o llana, pentinada i neta, a punt d'esser filada	.Cerro, copo
Cornaló (126)	.Cada un dels angles o extrems d'una cosa	.Esquina
Debanadores (127)	.Aparell que serveix per enrotllar el fil formant un cabdell	.Devanadera
Dessustats (108)	.Treure el suc vital (a una persona, animal, planta, etc)	.Resecar
Elets (108)	.Persona poc digna de confiança	.Pájaro, púa
Encruia (104).	.Llum d'encruia: de plat quadrangular amb quatre becs	.Candileja
Endèria (125).	.Persona inútil, de figura insignificant, o cosa menyspreable	.Trasto
Engarbull (122)	.Arreglar una cosa grosserament, sense mirar-s'hi prou	.Aprontar
Enuig (94)	.Fort desplaer, sentiment de contrarietat	.Enojo
Esborrosson (105)	.Espenyar, fer malbé; desbaratar una cosa combinada	.Desbaratar
Espingardes (108)	.Persona molt alta i prima	.Espingarda
Esquerpa (124)	.Aspre, escabrós, poc accessible	.Arisco
Estamenejar (126)	.Sacsar; moure violentament d'una banda a l'altra	.Zarandear
Feristees (109)	.Cosa lletja i d'aspecte grotesc i ridícul	.Facha
Foscando (110)	.A l'entrada de la fosca	.Al oscurecer
Lletania (126)	.En sentit figurat: repetició insistent de súpliques i advertències	.Letanía
Matadures (110)	.Matadura: turment, mala estona; sofriment	.Matadura

Miranda (106)	.Mirador	<i>.Mirador</i>
Orri (94)	.Passar una cosa en orri: fer-la desaparèixer, destruir-la .	<i>.Romper</i>
Pàndoles (108)	.Orella tombada, penjant, decantada del crani .	<i>.Pando</i>
Perpensa (126)	.Pensar detingudament, amb atenció .	<i>.Meditar</i>
Piules (97)	.Fer-se ses piules: compondre's el cap, la cara, posar-se bell	<i>.Ataviarse</i>
Renegues (113)	.Que es renega a obeir; recalcitrant .	<i>.Rebelde</i>
Rest (127)	.Conjunt de coses enfilades o unides per un cordell .	<i>.Ristra</i>
Retudes (107)	.Inútil per al servei, per a l'acció .	<i>.Inútil</i>
Revescosa (124)	.Aspre, mancat de finor, de llisor .	<i>.Revesado</i>
Taliquines (113)	.Dolent o poc recomanable .	<i>.Tal cual</i>
Telerada (130)	.Conjunt de fil que es posa al teler, i de la tela que en surt	<i>.Telarada</i>
Titla (131)	.Hi manca una titla: hi manca una cosa, un detall .	<i>.Tilde</i>
Traülla (98)	.Feinejar intensament, afanyar-se per obtenir una cosa .	<i>.Afanarse</i>

EXPRESSIONS:

- “No hi ha **cosa** de fora casa que no afinin ses criades” (XIV,129)
- “Queia una soleiada que **cremava** es cul a ses llebres” (XIV,124)
- “No haja por de dir lo que hi ha **davall** es terròs” (XIV,106)
- “Sa tasca d'**enllestir-se**, ses dones mai la prenen curta” (XIV,103)
- “I tota sa nit li va fer aqueixa **lletania**” (XIV,126)
- “Roman **més adormit** que una rabassa” (XIV,126)
- “**No basta** ella ni tots es que preguen per ella!” (XIV,129)
- “Tothom se pensava que es **pern** del món s'havia romput” (XIV,114)
- “**¡Quin marinatge**, Déu meu!” (XIV,109)
- “Massa que li veig sa **tela**!” (XIV,129)
- “Espera un poc, que hi manca una **titla**” (XIV,131)

=====

22. Tres germans (XIV,133)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Atzanet (136)	.Sense cobri ni remei, sense res ni del més necessari .	<i>.Pelado</i>
Engospar (137)	.Agafar en l'aire una cosa, sense deixar-la arribar en terra .	<i>.Al vuelo</i>
Esbrincar (134)	.Irrompre, envestir violentament a través d'obstacles .	<i>.Irrumpir</i>

EXPRESSIONS:

- “Totes tenen **bony o bua**” (XIV,138)

=====

23. Sa mitja faveta (XIV,139)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Garameus (143)	.Animal o persona agressiva o entremaliada .	<i>.Bicharraco</i>
Llendera (139)	.Cordellina de cànem .	<i>.Cordel</i>

EXPRESSIONS:

- “**Da-li** llendera!” (XIV,139)

* * * * *

TÍTOLS DE LES RONDALLES DEL TOM XV (8ª edició – 1984)

	<u>Pàgina</u>
1. En Juanet i la Reina manllevada	5
2. Una pòbleta i en Juanet	27
3. Un missèr atabacat	58
4. Es llop i s'euveia	59
5. Un que trobà sabata de son peu	62
6. En Trompetet	63
7. Dos qui duïen conversa enrera	64
8. Es vinyòvol de Ca'n Roig i es cabrit i sa segaia	66
9. Com és que es ropit te baix d'es bec una clapeta vermeia	71
10. Com és que en Mahoma està a l'aire	72
11. Sant Tomàs i en Llutreros	73
12. Es cans i ses llebres	78
13. S'obre de música, sa font d'or i s'auzell qui parla	80
14. Dos fiis de viuda	98
15. Sa fia i sa fiastra d'es moliner	119
16. Sa mitja terça de carn	125
17. Es set germans cabotans	130
18. En Gornals	133

=====

1. En Juanet i la Reina manllevada (XV,5)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Brúfol (10) .	.Bufec, acte d'expel·lir amb força l'aire pel nas o per la boca	. <i>Bufido</i>
Disforja (22) .	.Excessivament gros	. <i>Descomunal</i>
Emmetzinats (19)	.Fer nociva una cosa posant-hi una substància verinosa	. <i>Emponzoñado</i>
Esbarrasses (18)	.Allunyar del lloc per on cal anar o de la companyia que cal tenir	. <i>Desviar</i>
Esbrellades (15)	.Obrir violentament	. <i>Quebrantar</i>
Espetarrellat (9)	.Quedar eixancat, amb els braços o extremitats estesos	. <i>Despatarrar</i>
Infundat (9) .	.Preocupar, encaparrar	. <i>Empeñado</i>
Maçoletes (19)	.Instrument que amb el seu so sec substitueix el de les campanes	. <i>Matracas</i>
Sogueu-sogueu (18)	.Seguidor; el que va darrera un altre deixant-se conduir per ell	. <i>Secuaz</i>
Uial (12) .	.Lloc on brolla aigua subterrània	. <i>Manantial</i>
Vèl (10) .	.No hi ha vèl: no hi ha altre remei, no hi ha dubte	. <i>No hay tutía</i>

EXPRESSIONS:

- “**Baixà** bandera per por de sa por” (XV,10)
- “Se colga sense gota de son; la tenia **més avall** que ses soles des peus” (XV,23)
- “Mal es teus ossos estiguessin **més escampats** que no es renou d'un tro del cel” (XV,16)
- “No hi hauria hagut **vèl**” (XV,10)

=====

2. Una pobiletta i en Juanet (XV,27)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Atany (54)	.Atendre: assentir al que un altre diu; no atany: no pertany	.Asentir
Bondà (48)	.Bonda: bona conducta moral	.Bondad
Búixoles (48)	.Prendre brúixoles: veure l'orientació que cal seguir	.Brija
Columnàries (30)	.Moneda de més pes amb l'escut reial entre dues columnes.	.Columnaria
Dogal (58)	.Fer-se el dogal: dur-se ell mateix a perdre, dur-se a la desgràcia	.Dogal
Egos (54)	.De quines egos ve: d'on procedeix	.Buscar origen
Embirombat (53)	.Posar-se en un grau alt d'activitat, d'agitació, d'amenaça	.Exaltarse
Endidelat (45)	.Privar de decidir-se davant les dificultats	.Embarazar
Escandai (52)	.Manifestació exagerada de sorpresa, de desgrat, de protesta	.Escándalo
Establia (54)	.Establir: correspondre, pertocar	.Establecer
Finis-finis (37)	.A la fi, en últim resultat	.Al fin y a la postre
Fotgeu (36)	.Fer sa fotja: caminar o obrar amb excessiva lentitud	.Remolonear
Fòtil (46)	.Fòtil mort: cosa mínima	.Nada de nada
Galamó (53)	.Greix voluminós a la part anterior del coll	.Sotabarba
Graseta (38)	.Reixeta de parlador de monges, i la mateixa habitació	.Locutorio
Lleu (50)	.No me lleu: no puc, no tenc temps	.No puedo
Marrada (28)	.Voltera; desviació del camí dret	.Rodeo
Marruell (45)	.Trull i confusió; embolic molt complicat	.Lío, follón
Més tost (54)	.Més tost: més aviat, amb preferència a una altra cosa possible	.Más bien
Pondo (57)	.Pes, càrrega; govern i administració d'una casa, hisenda, etc.	.Peso, carga
Profidiosa (30)	.Que porfidieja; insistent, obstinat	.Terco
Ramassar (42)	.Arreplegar, emportar-se	.Recoger
Raor (53)	.Ganivet de tall molt fi, destinat a raure el pèl de la barba	.Navaja de afeitar
Raurar (50)	.Raure, tallar el pèl, afaitar	.Rasurar
Saig (43)	.Funcionari que fa les citacions, executa les penes, etc.	.Alguacil
T'hauran (58)	.Haver-te: agafar-te, dominar-te, enganyar-te	.Alcanzar
Trallat (46)	.No treure trallat: no poder aclarir una cosa, no trobar explicació	.No dar razón
Trampoletjar (55)	.Vacil·lar, oscil·lar	.Titubear
Trempat (50)	.Apte, ben disposat per a una acció, per a un càrrec, etc.	.Dispuesto
Trescalamena (51)	.Malaveig, esforços intensos i repetits, agitació de treball, etc.	.Ajetreo
Xirimindangues (38)	.Romanços, coses vanes i complicades, sense importància	.Bagatelas

EXPRESSIONS:

- "Qui dia passa, **any empeny**" (XV,52)
- "Tot li anava en **candela**" (XV,55)
- "Arriba a aclarir tota sa **carta** gallega d'aquella fiona seua" (XV,57)
- "Negú n'hi sabia **donar** trallat ni un fòtil mort" (XV,46)
- "Llavó ja arreglaran la cosa per **donar-ho** a ses cames" (XV,33)
- "Mai li he demanat d'on era ni de quines **egos** venia" (XV,54)
- "Me som tirada dins un **encallador**" (XV,47)
- "Vós parlau massa bé, i m'oferiu **més formatge** que pa" (XV,49)
- "Aquell al·lotó era tan **prim-cernut**, bufava tant an es brou, que cap cosa li omplia es cor" (XV,27)
- "S'enverga **xisclet** en es front" (XV,53)

3. Un missèr atabacat (XV,58).

EXPRESSIONS:

- “No hi ha remei; jo mateix m’he fet es **dogal**” (XV,58)

4. Es llop i s’euveia (XV,59)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Encorregut (60)	.Empegueït, avergonyit	.Avergonzado
Grinyols (61) .	.Crit de dolor o d’impaciència llançat per una persona, etc. .	.Aullido
Raboa (59) .	.Mamífer de la família dels cànids	.Zorra, raposa

EXPRESSIONS:

- “**Anava prim** de panxa ferm” (XV,59)
- “No m’ès passat res pes canyò, i ja començ a **veure** bellumes” (XV,59)

5. Un que trobà sabata de son peu (XV,62)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Culbatut (62) .	.Tupat, que ha rebut una batuda al cul	.Zurrado
Fisconada (62)	.Dita intencionada, burlesca i ofensiva	.Pulla
Ontes (62) .	.Honta: Afront, ofensa greu feta a la cara, públicament. .	.Afrenta
Pècora (63) .	.Mot per reforçar una interrogació amb matís pejoratiu: punyeta! .	.Puñeta

EXPRESSIONS:

- “Bravejava de **cames** primes” (XV,62)
- “Era el **diantre** per tirar de cul qualsevol que li fes ses ontes” (XV,62)
- “Culbatut i cara alegre, i més **empegueït** que el rei porc” (XV,62)
- “A on ets? a on **pècora** ets?” (XV,63)

6. En Trompetet (XV,63).

7. Dos qui duien conversa enrera (XV,64). No hi ha anotacions.

8. Es vinyòvol de Ca’n Roig i es cabrit i sa segaia (XV,66)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Acabussàs (66)	.Tirar de cap o amb força sobre algú o sobre alguna cosa .	.Azuzar
Clot (66) .	.Parar clot a qualcú: resistir-li, oposar-se a ell	.Hacer frente
Envelat (66) .	.Envelar-li: anar-se’n; començar a caminar amb rapidesa .	.Largarse
Portadora (68)	.Recipient, amb agafadors, per a transportar raïm o altres fruites .	.Comporta
Segaia (66) .	.Nadó de la cabra, ja desmamat, però no acabat de créixer .	.Chivo
Trava (69) .	.Corda que lliga dues potes d’un animal per impedir que salti .	.Traba
Trompitaina (66)	.Nom que s’aplica a la panxa, a aquesta rondalla	.Panza
Vèça (68) .	.Peresa, desgana de treballar, de moure’s o de fer alguna cosa .	.Pereza

Vinyòvol (66) .	.Guardià de vinyes	. <i>Viñadero</i>
Xingló (67) .	.Singló: porció d'un raïm que conté alguns grans	. <i>Gajo</i>

EXPRESSIONS:

- "Se posà ses cames en es coll, i ja li haguè **envelat** cap a veure..." (XV,66)

9. Com és que es ropit te baix d'es bec una clapeta vermeia (XV,71)

10. Com és que en Mahoma està a l'aire (XV,72). No hi ha anotacions.

11. Sant Tomàs i en Llutreros (XV,73)

PARAULES	Significat	Equiv. en castellà
Alatxa (73) .	.Usat només com a "poca alatxa": poca vergonya, poc seny	. <i>Insensato</i>
Arrèstic (75) .	.Deformació de la paraula llatina "errasti": t'has equivocat .	. <i>Erraste</i>
Forfollons (74)	.A forfollons: a borbolls, en gran quantitat	. <i>A chorros</i>
Lletraferits (73)	.Instruït, que ha llegit molt	. <i>Letrado</i>
Tesses (73) .	.Servar ses tesses: sostenir les pròpies opinions contra algú.	. <i>Tesis</i>

EXPRESSIONS:

- "Tots feien **anques enrera**, més retgirats que un cuc" (XV,73)
 - "Sortiré com dos i dos **fan** quatre" (XV,74)
 - "I ja és partit a **embuiar fil**, rallant p'es colzos" (XV,74)
 - "**Més polissardo** que ses genetes" (XV,73)
 - "**No donant-se** raó a ses barres, sortint-li ses paraules a forfollons" (XV,74)

12. Es cans i ses llebres (XV,78)

PARAULES	Significat.	Equiv. en castellà
Veroles (78) .	.Anar a cercar veroles: per passar el temps	. <i>Perder el tiempo</i>

EXPRESSIONS:

- "**Mai** hi havia un tu per tu" (XV,78)
 - "Noltros mos estimam més **mirar** es bou de sa barrera" (XV,78)

13. S'abre de música, sa font d'or i s'auzell qui parla (XV,80)

PARAULES	Significat	Equiv. en castellà
Descabdellar (95)	.Parlar seguit; dir coses i coses sense interrupció	. <i>Soltarse</i>
Empassolaria (80)	.Menjar depressa o excessivament	. <i>Zamparse</i>
Endiumenjat (97)	.Conjunt de coses complicades, difícils d'atendre o compondre	. <i>Lío</i>
Enflocaria (80)	.Menjar-se, engolir	. <i>Engullir</i>
Enllestiré (84)	.Acabar de fer; deixar llest, acabat	. <i>Preparar</i>
Esbandrir (97)	.Rebentar, esclatar	. <i>Estallar</i>
Escudella (92)	.Recipient fondo de cabuda variable per a prendre brou, llet...	. <i>Taza</i>

Fondet (96)	.Clotet; petita concavitat	.Foso
Sedàs (83)	.No cendre: mancat de serenitat a causa d'una emoció forta	.No razonar

EXPRESSIONS:

- “El Rei se n’hi hagué d’**anar** amb un peu davant s’altre” (XV,81)
- “Negú sabia com s’ho feien per **anar** tant quart creixent” (XV,92)
- “Treu un dinar que ets **àngels** hi cantaven” (XV,94)
- “Tots feren bon **cap de taula**” (XV,94)
- “Taiaven claus, feien flamada i en duïen un **dimoni** a cada cabei” (XV,82)
- “Admirant-se de que una **fadrineta** com aquella anàs tota sola p’el món” (XV,86)
- “Ara ja estàs avisada, i des teu pa **faràs sopes**” (XV,87)
- “Aquelles pitxorines **no eren** gens tiradores” (XV,80)
- “**No tenien** mal dia mai” (XV,83)
- “Negú sabia d’on **sortien** ses misses” (XV,92)

14. Dos fiis de viuda (XV,98)

PARAULES	Significat	Equiv. en castellà
Alguer (100)	.Aldarull, cridadissa forta d’indignació o protesta	.Alboroto
Apoquien (107)	.Fer més poc	.Amenguar
Cadarn (112)	.Refredat	.Catarro
Captiri (100)	.Acte de captar o demanar almoïna	.Mendicidad
Cimades (115)	.Cop pegat amb una corretja, corda o altra cosa flexible	.Latigazo
Escarpó (114)	.L’os que forma l’extremitat inferior de l’espina	.Rabadilla
Gaudeamus (98)	.Àpat festós, en què es menja i beu en abundància	.Gaudeamus
Rebel·lada (114)	.Revolada, revalgada: moviment sobtat d’un que està ajagut	.Sacudida
Rollet (105)	.Donar es rollet: fer sofrir un desengany, defraudar	.Chasquear

EXPRESSIONS:

- “Pren es bobiòt, amb so **cavall** d’En Cama i sa mula d’En Taló” (XV,105)
- “Ell **no t’hi poses** per poc!. En posar-s’hi, que ho pag” (XV,102)
- “Cansats de **passar rusca** i de sentir-se córrer rates per dins sa panxa” (XV,99)
- “M’ha donat es **rollet**” (XV,105)

15. Sa fia i sa fiastra d’es moliner (XV,119)

PARAULES	Significat	Equiv. en castellà
Baldrumera (119)	.Grossera	.Grosera
Carroportal (124)	.Calaportal: conjunt de coses que embalumen molt	.Balumba
Dali-brou (119)	.Persona inútil, que no mereix que en facin cabal	.Petate
Encitronat (120)	.Ben encitronat: posat així com cal	.Arreglar
Escotifat (119)	.Indispost, malaltís	.Achacoso
Espediu (122)	.Acomiadar, fer sortir, despatxar, apressar-se, fer via	.Darse prisa
Groseranda (122)	.Pejoratiu de grosser: bast, mancat de refinament	.Groserote
Niala (122)	.Buit, mancat de substància o de bona gràcia	.Huero
Perfandos (122)	.Malfeiner, que va pel món sense treballar	.Haragán
Ponyida (122)	.Passar un disgust, un dolor; mal humor	.Malhumor
Uep! (122)	.Interjecció per a cridar algú, per fer-lo atendre	.Hola!

EXPRESSIONS:-

- “Es bé és d’es qui el se **guanya**” (XV,122)

=====

16. Sa mitja terça de carn (XV,125)

PARAULES	Significat	Equiv. en castellà
Clopinsos (125)	.Diners, en llenguatge familiar	. <i>Monises</i>
Flaca (128) .	.Defecte principal o dominant d’una persona	. <i>Flaco</i>
Merques (125)	.Mercaderies	. <i>Mercancías</i>
Servin (126) .	.Guardar, complir, seguir exactament allò que s’ha promès	. <i>Guardar</i>
Terça (126) .	.Tercera part d’una lliura: 400 g; es divideix en 12 unces	. <i>Tercia</i>

EXPRESSIONS:-

- “No **tenia** altra flaca més que sa de cremar-se massa si no li complien es pactes” (XV,128)

=====

17. Es set germans cabotans (XV,130)

PARAULES	Significat	Equiv. en castellà
Cabotans (130)	.Cabotà: cap gros	. <i>Cabezón</i>
Desiversa (131)	.Anormal, estrany, desproporcionat	. <i>Extraño</i>
Godans (130) .	.Goda: peresa, desgana de treballar	. <i>Pereza</i>
Floquet (131) .	.Murtons de floquet: els més grossos i saborosos	. <i>Murtón</i>
Gorans (130) .	.Gorà: home molt grosser d’enteniment i de conducta	. <i>Grosero</i>
Gotós (130) .	.Ple de gotes o taques; que pateix de gota	. <i>Gotoso</i>
Manades (131)	.Moviment de les mans; manades fetes: tot decidits	. <i>Decididos</i>

EXPRESSIONS:

- “La s’han passada com a **murtons** de floquet” (XV,131)

=====

18. En Gornals (XV,133)

PARAULES	Significat	Equiv. en castellà
Bast (133) .	.Sella per tragar carrega feixuga a esquena de bístia	. <i>Baste</i>
Bereirolot (134)	.Beneïtot, mancat d’enteniment	. <i>Torpe</i>
Biorxa (133) .	.Comsevulla, de mala manera, sense mirament	. <i>A la birlonga</i>
Cap-cingles (133)	.Anella posada al cap de la cingla per estrènyer i subjectar-la	. <i>Vilorta de cincha</i>
Pòlisses (133) .	.Amb tendència a enganyar o a burlar-se dels altres	. <i>Pícaro</i>
Saquera (135)	.Agulla grossa, corbada, aplanada en la punta per cosir sacs	. <i>Saquera</i>

EXPRESSIONS:

- “Tant com sa **coa** de s’asel!” (XV,134)
 - “No era bo a res a res, ara per **menjar** en volia amb qui alenava” (XV,133)
 - “Sa dona no havia tengut altre remei que **posar-se** es calçons i dur-los sempre” (XV,133)
 - “I que no le hi tenen tots...**tros** de corda?” (XV,134)

) * * * * *

TÍTOLS DE LES RONDALLES DEL TOM XVI (9ª edició – 1992)

	<u>Pàgina</u>
1. Guardau-vos de pedra rodona, de ca qui no lladra i d'homo roig	5
2. En Pere de sa coca	47
3. Es soldadet de sa motxila	56
4. La Pomarrina	67
5. En Pere tort	74
6. Es reim del rei moro amb set pams de morro	96

1. Guardau-vos de pedra rodona, de ca qui no lladra i d'homo... (XVI,5)

PARAULES	Significat	Equiv. en castellà
Abreuiar-lo (38)	.Engegar, manar a algú que se'n vagi	.Despedir
Acoquinat (40)	.Acovardir, fer perdre el coratge	.Acoquinar
Aixinguer (8)	.Quarter de xulla de l'esquena del porc	.Cinta
Aixinguera (21)	.Aixinguerar: fermar el carro al jou de la bístia	.Acoyundar
Alegrívol (27)	.Alegrívol, -ívola: que dóna alegria	.Alegre
Asperges (9)	.Aspergiar: flastomar	.Blasfemar
Atiranyades (18)	.Fer tirany, fer camí a força de transitar pel mateix lloc	.Serendear
Baladrejava (40)	.Cridar exageradament	.Vociferar
Barrobí (28)	.Barrina grossa dels fusters per foradar peces gruixades	.Barrena
Basca (15)	.Bella basca!: expressa despreocupació d'una cosa	.Ahí me las den todas
Bolenga (39)	.Aficar bolenga: obstinar-se en una idea	.Emperrarse
Brèndola (40)	.Home capbuit, que obra sense seny ni formalitat	.Mentecato
Caera (34)	.Abric cilíndric fet de canyes per protegir arbres joves	.Pantalla
Camella (19)	.Cadascun dels bastons corbats ficats al jou del carro	.Clavija
Capcional (18)	.Barra, a cada part del carro, col·locada de banda a banda	.Telera
Caramutxa (36)	.Tronc sec de la porrasa	.Gamón
Defià (35)	.Desafiar: provocar algú a lluitar en qualque cosa	.Retar
Desjunyir (15)	.Desfermar les bísties del carro o arada on estan junyides	.Desuncir
Dianxa (22)	.Dianxe: eufemisme per diable	.Diantre
Embassada (22)	.Embafada: enutjar per l'excés o insistència d'una cosa	.Empalago
Emmorronxada (17)	.Estar de morros, estar barallats, fer-se mala cara	.Enfurruñar
Emperiolar (7)	.Empariolar: fer, en sentit irònic, accions inútils	.Hacer
Encamella (19)	.Pujar damunt una cosa i eixancar-s'hi	.Subirse
Esbrincar (22)	.Irrompre, sortir amb violència	.Irrumpir
Esca (19)	.Matèria preparada perquè s'encengui amb una espurna	.Yesca
Escandalari (18)	.Quan el sembrat fa retxes, unes espeses i altres clares	.Surcos
Espigó (34)	.Barra que forma la part anterior d'una arada o d'un carro	.Timón
Esquelles (42)	.Campaneta que porten pel coll els animals d'un ramat	.Cencerro
Fedores (10)	.Faedora: que ha de fer-se o que pot fer-se	.Hacedera
Feixina (25)	.Feinejament intens; feix, munt de coses	.Hacina
Fisconades (20)	.Dita intencionada, burlesca i ofensiva	.Pulla
Galindons (27)	.Estirar els galindons: caminar aviat, bellugar-se molt	.Espabilar
Ginyes (18)	.Endinsada oberta en un camí per les rodes d'un vehicle	.Rodada
Juny (18)	.Junyir: posar el jou a un animal	.Uncir
Llepaines (16)	.Deixalles que només es poden menjar llepant	.Lameduras

Llobada (16)	.Tros de terra sense llaurar, ran d'un claper o arbre	. <i>Loba</i>
Lloga (8)	.Contracte pel qual una persona ofereix el seu servei	. <i>Contrato</i>
Mantí (14)	.Agafatall posterior de l'arada per manejar-la	. <i>Mancera</i>
Matul·los (19)	.Mata petita	. <i>Matojo</i>
Nas (22)	.Extrem anterior de l'escala del carro de parell	. <i>Extremo</i>
Oronells (19)	.Forat del nas	. <i>Fosa nasal</i>
Pàndoles (39)	.Orella tombada, penjant, decantada del crani	. <i>Colgante</i>
Recapte (20)	.Cosa comestible; conjunt de coses de menjar	. <i>Comida</i>
Remolest (35)	.Brusc, que es manifesta de manera sobtada o violenta	. <i>Brusco</i>
Reülls (21)	.Floc de cabells o pèls caragolats	. <i>Bucle</i>
Reülls (21)	.Floc de cabells o pèls caragolats	. <i>Bucle</i>
Reprémer (27)	.Haver de mester, poder emprar útilment	. <i>Para qué?</i>
Rinxo-rinxo (36)	.Venir molt just, estar en perill de no arribar-hi	. <i>Muy justo</i>
Sainat (20)	.Sagnat: treure sang a algú, per produir un efecte curatiu	. <i>Sangrar</i>
Sarracena (20)	.Cara adusta, severa, propi del ferro	. <i>Sarracena</i>
Tafarra (22)	.Més tort que una tafarra: es diu d'una cosa molt torta	. <i>Chapuz</i>
Taleca (21)	.Bossa de tela per dur-hi cereals, llegums o altres coses	. <i>Talego</i>
Til·la (23)	.Titlla: quantitat ínfima d'una cosa, insignificant	. <i>Pizca</i>
Varca (6)	.Calçat d'una sola i uns cordells que la subjecten al peu	. <i>Abarca</i>
Venable (13)	.Garrot per a pegar	. <i>Garrote</i>
Virollenques (19)	.Propi de virolles, de beneitots; que fa virollades	. <i>Disparatado</i>

EXPRESSIONS:

- "Encara que s'hagués de deixar taïar un tros de capa... hi **allargava** es coll" (XVI,39)
- "Jo no som cap **al·lot** de mamella" (XVI,38)
- "**Bella basca** em dóna lo que dirà o deixarà de dir" (XVI,15)
- "Com sentia allò, es **cabeis** no li tocaven damunt es cap" (XVI,36)
- "Se'n venia com un **cavall** an es cós" (XVI,40)
- "**Conversaren** de petites per llarg" (XVI,28)
- "El **dimoni** el s'en duia de ràbia" (XVI,20)
- "T'has passat per s'**escudeller** d'acabar-me sa paciència" (XVI,32)
- "A mi tota herba me **fa feix**" (XVI,25)
- "Es massa sobrat haver d'anar sempre **gavatx** buit" (XVI,5)
- "Que ho sou de gran i gros; però m'engana que no sieu **gran església** i pocs perdons" (XVI,28)
- "Al punt los hagué sospesats a tots, i va sebre quants de **graus** feia s'aigordent de cada un" (XVI,14)
- "No sé amb quin sant **he tengut** bo!" (XVI,36)
- "**Ja que hi som**, no ho deixem a mitges astes!" (XVI,12)
- "Va trobar que estava bé sa **llengo** dins sa boca" (XVI,32)
- "**Mai** s'havia vist, però se veu ara" (XVI,43)
- "T'atapeixes massa; te **menjaries** un ham per sa punta!" (XVI,32)
- "**Més fresc** que una cama-rotja" (XVI,30)
- "**Més mal** a pler que una busca dins un ui" (XVI,39)
- "Aquell amo era es **més polissó** que es sol escaufava" (XVI,8)
- "**Més xalest** que un reietó" (XVI,14)
- "A l'amo sa cara li tornà de **mil colors**" (XVI,26)
- "Va estrènyer ses dents, se **mossegà** sa llengo i no digué res" (XVI,26)
- "Es gegant **no estava** per solfes" (XVI,38)
- "Quedà fred; **no volia** fer tan llarg" (XVI,45)
- "Anau-les a córrer darrera amb un **pa calent**!" (XVI,44)
- "Tretes aquestes minves, **pegau ara una dita**" (XVI,42)

- “Te n’has de penedir d’esser anat a **punyir** es vesprer” (XVI,29)
- “Encendré sa pipa, i fumarem; i **qui ha fet avui**, farà demà” (XVI,9)
- “Fé es **roïssos** grossos; veuràs que et succeirà” (XVI,28)
- “Feia es **santo baixo!**” (XVI,7)
- “No hi tenim res que fer noltros amb ell; mos dóna **set voltes**” (XVI,26)
- “Començava a **tirar** asperges de bon de veres” (XVI,9)
- “**Tornar** ses pilotes en es joc” (XVI,32)
- “I què has fet? –diu ella, mirant-sé es **tu-àutem**” (XVI,15)
- “**Val més** sa qui guarda que sa qui cura” (XVI,13)
- “Es gegant, com sentí es rossinyol, **va perdre** es coní” (XVI,38)
- “Tot d’una ja **va veure** de quants de punts se calçava” (XVI,7)
- “Jo i ell mos hem de **veure** ses caretes” (XVI,38)
- “M’he **vista** la mort darrera s’oreia” (XVI,36)

=====

2. En Pere de sa coca (XVI,47)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Apassivada (50)	.Apaivagar: calmar, aminvar	.Apaciguada
Burots (49)	.Conjunt de retxes intel·ligibles	.Borrón
Deslletigar (50)	.Desllatigar: endevinar, declarar una cosa que era obscura .	.Descifrar
Ensafranar (50)	.Posar safrà; barrejar o tenyir de safrà	.Azafranar
Ferrassa (50)	.Avar, egoista, que tot ho vol per ell	.Avaro
Funestedat (52)	.Funest; tristor aclucadora	.Angustia
Macolí (52)	.Pedra molt petita	.Piedrecita
Nat (51)	.No dur altre nat: no dur altra idea o dèria	.Idea
Orbe (47)	.Orba: extraordinàriament gros o abundant	.Enorme
Polent (50)	.Opulent, ufanós, ric	.Rico
Re-quemiscle (48)	.Requetra! Eufemisme de refotre	.Carape!
Saluet (55)	.Demanar o repetir insistentment les mateixes paraules .	.Murmullo

EXPRESSIONS:

- “Malavetja qui malavetja per enganar sa mosca, i **s’enganat** va esser ell” (XVI,55)
- “En Pere sabia tant d’escriure com s’ase d’**ensafranar**” (XVI,50)
- “Donar-li figues per llanternes, **gat** per llebre, i fer-li veure es blanc negre” (XVI,48)
- “**Més estirat** que un parpal” (XVI,49)
- “**Més sèrio** que una patata” (XVI,49)
- “**No duia** altre nat” (XVI,51)
- “**No se donava** raó a ses barres, menja qui menja” (XVI,47)
- “**No suqueu** pus ets ais” (XVI,47)

=====

3. Es soldadet de sa motxila (XVI,56)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Alguer (64)	.Aldarull; cridadiassa forta, especialment d’indignació o protesta .	.Alboroto
Calda (62)	.Batuda del ferro en calent	.Caldeo
Envidats (65)	.Resolt, impetuós, mogut de molta energia	.Decidido

Fòtils (62)	.Vuitena part d'un almud; fòtil mort: cosa insignificant	. <i>Bagatela</i>
Taianassos (65)	.Persona egoista, que se beneficia en perjudici dels altres	. <i>Desollador</i>
Xarpats (65)	.Resolt, decidit, sense vacil·lacions	. <i>Resuelto</i>

EXPRESSIONS:

- "Feren un **alè** ben gros" (XVI,65)
- "Ja ho he donat tot; ja estic com un **jonc** de fuies!" (XVI,59)
- "Se posa una **panxa** com unes xeremeies" (XVI,60)
- "M'engana que en **sortiguem** en bon nom" (XVI,65)

=====

4. La Pomarrina (XVI,67)

PARAULES	Significat	Equiv. en castellà
Acanyissaran (69)	.Acanissar: abordar els cans a algú	. <i>Aperrear</i>
Betzel (69)	.A betzel: en gran quantitat, abundantament	. <i>En abundancia</i>
Fletx (69)	.Herba semblat al fenàs, que treu una espiga semblant a la fletxa	. <i>Heno</i>
Fenàs (69)	.Plantes gramínies que es donen seques a menjar al bestiar	. <i>Heno</i>
Lletsons (69)	.Planta molt abundant, per aliment del bestiar i conills	. <i>Cerraja</i>
Pelaïna (69)	.Peladures, pell llevada a una fruita	. <i>Mondaduras</i>
Pleta (69)	.Lloc tancat, on es recull el bestiar que pastura al camp	. <i>Majada</i>
Recoll (72)	.Coll gruixat	. <i>Cuello</i>

EXPRESSIONS:

- "M'en podrè **anar** per on tenga es cap girat" (XVI,69)
- "Qui té **braons**, que los trega" (XVI,71)
- "Aviat **no cabré** en pell" (XVI,69)
- "Jo estic bé, i qui està bé, que **no es moga**" (XVI,73)
- "Per mon mester tenc herbeta, i **no surt** per res de sa pleta" (XVI,73)
- "Jo si que hi estaré bé! Només me faltará **ronya** per gratar" (XVI,69)
- "Qui llebre **vol menjar**, a sa pleta l'ha d'anar a cercar" (XVI,73)

=====

5. En Pere tort (XVI,74)

PARAULES	Significat.	Equiv. en castellà
Aumàngara (87)	.Almangra: òxid de ferro aluminós que s'usa en pintura	. <i>Almagre</i>
Barbatxos (77)	.Bàrbar, grosser d'enteniment o de sentiments	. <i>Bárbaro</i>
Empapussat (89)	.Conjunt de coses confuses	. <i>Confuso</i>
Engaltar-me (92)	.Desviar-se de la línia recta; fer torcera, anar cap a un costat	. <i>Ladearse</i>
Enrevisclades (74)	.Enrevessat, difícil d'entendre, d'executar, de tractar, etc.	. <i>Enrevesada</i>
Espipellada (88)	.Prendre petites porcions d'una cosa, pa, grans, etc	. <i>Bocado</i>
Malapendi (78)	.Interjecció usada per a maleir	. <i>Malhaya!</i>
Matgenc (91)	.No saber què es magenca: no saber què es diu o fa	. <i>No saber lo que se pesca</i>
Patxorra (86)	.Calma excessiva; lentitud en el treball o en les reaccions	. <i>Flema</i>
Petgellarem (90)	.Pagellar: llevar un tros de la síndria per fer-ne el tast	. <i>Catar</i>
Puranda (75)	.Beneïtot, curt d'enteniment	. <i>Tontaina</i>
Revell (94)	.Arbust que ha crescut poc i té la rama molt espessa.	. <i>Carrasca</i>
Salpasser (87)	.Objecte que serveix per a fer aspersions d'aigua	. <i>Aspersorio</i>

Saragai (88) .	.Saragall: regueró que forma l'aigua de pluja excavant la terra	<i>.Arroyada</i>
Sorrers (77) .	.Lent, feixuc de moviments	<i>.Pesado</i>

EXPRESSIONS:

- "Li **agradava** tan poc com a un gat sa ceba crua" (XVI,81)
- "Oh fii meu! Que t'has **begut** es seny?" (XVI,75)
- "**Bons** siguem noltros, que Déu no falta! (XVI,78)
- "**Compàs** i viuràs! S'ase i tot ho coneix com li basta" (XVI,84)
- "La nit és per **dormir**, el dia per treballar" (XVI,84)
- "Que escolt bé, i que **estiga amb mi** i no amb sa paret" (XVI,81)
- "**Hi perdrà** s'ase i ses magranes" (XVI,87)
- "**Ja té**, va dir en Trompa...i tenia sa cama de s'ase" (XVI,80)
- "Morros prims, **llépol** segur" (XVI,88)
- "**Més embuiós** que una colla d'escrivans" (XVI,75)
- "**Més traïdor** que un gat negre" (XVI,75)
- "No li hem poguda treure **mitja parauleta**, que és mitja parauleta" (XVI,83)
- "Per bé que s'espols, **no la s'arruixarà** an aquesta mosca" (XVI,80)
- "Si sa bístia no va de beure, **no hi ha** que siular" (XVI,83)
- "Respon ell, sortint com un **pinyol** de cirera" (XVI,80)
- "Bona l'hem feta; ja tornam tenir es **ram dins es revell**" (XVI,94)
- "**Re-cent-mil** carretades de carretons de dimonis boiets!" (XVI,78)
- "**Re-cent-mil** querns de guimes!" (XVI,78)
- "Per estret que se vés, **sempre trobava** portell o forat per on sortir" (XVI,94)
- "**Set** n'han entrades, i set n'han de sortir" (XVI,77)
- "Sempre **sortia** a un altre tancat" (XVI,83)
- "**Tenia** llengo per setze" (XVI,74)

6. Es reim del rei moro amb set pams de morro (XVI,96)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Aixingló (101)	.Singló: porció d'un raïm que conté alguns grans	<i>.Gajo</i>
Atxem (100) .	.Esternut; expiració brusca, espasmòdica i sorollosa feta pel nas	<i>.Estornudo</i>
Corcor (102) .	.Sentiment dolorós persistent, que dóna angúnia	<i>.Roedor</i>
Engarbullada (114)	.Arreglar una cosa grosserament, sense mirar-s'hi prou	<i>.Esbozar</i>
Entremeliat (104)	.Entremaliat: difícil, complicat	<i>.Peliagudo</i>
Ermàs (115) .	.Terra que no es conra per incúria o perquè és estèril	<i>.Baldío, erial</i>
Esquitarell (96)	.Esquiterell: molt exigent, primcernut, mal d'acontentar	<i>.Quisquilloso</i>
Fiter (98) .	.Peu fiter: ferm damunt els peus; difícil de moure o de tombar	<i>.A pie firme</i>
Moixell (108) .	.Bolic o manyoc de llana o d'altra matèria tèxtil	<i>.Copo</i>
Oís (102) .	.Esternut, atxem; expiració sorollosa feta pel nas	<i>.Estornudo</i>
Ruiades (104).	.Rollar: deixar anar a roll, a raig	<i>.Chorrear</i>
Socot (109) .	.Soca de figuera de moro seca	<i>.Tronco</i>
Tracalada (97)	.Munió, colla nombrosa	<i>.Tracalada</i>
Xinglot (102) .	.Sanglot: sospir compulsiu acompanyant un plor intens	<i>.Sollozo</i>

EXPRESSIONS:

- "**Lo** promès sia atès" (XVI,102)
- "**Més adormit** que un socot de figuera de moro" (XVI,109)
- "**Val** més lo dolent conegut que lo bo a conèixer" (XVI,97)

* * * * *

TÍTOLS DE LES RONDALLES DEL TOM XVII (8ª edició – 1991)

	<u>Pàgina</u>
1. En Pere de sa xuia	5
2. En Juanet i es gegant	20
3. Sa cama-rotgera.	34
4. Es fustet	51
5. Mestre Nadal de sa plaçeta del Socós	76
6. Amics de barret i amics vers	81
7. Un pare i quatre fiis	98
8. Una que no volia pastar	109
9. S'estudiant de sa cova de Salamanca	111
10. Es gallet, s'anyellet, sa godineta i es drac	125
11. Es lladre fadrí i es lladre casat	138
12. Es gorrionet	152

1. En Pere de sa xuia (XVII,5)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Bel·landina (19)	.Acció pròpia de gent de poc seny o de pocs escrúpols .	. <i>Calaverada</i>
Bonisses (5) .	.La part superior del garballó, que no és mengívola .	. <i>Palmito</i>
Capbaixenc (10)	.Que té el geni esquiu i grosser	. <i>Rústico</i>
Centella (5) .	.Viu com una centella: que té una vivor extraordinària .	. <i>Centella</i>
Entrevers (16)	.Conflicte, conjunt d'obstacles o dificultats	. <i>Conflictos</i>
Erasses (8) .	.Possessió de Felanitx; venir de ses Erasses: estar embambat	. <i>Babieca.</i>
Esbendrit (11)	.Esbandrir: rebentar, esclatar	. <i>Reventar</i>
Escandaiat (14)	.Escandallar: publicar, divulgar una notícia	. <i>Publicar</i>
Encarat (9) .	.Encarar: agafar una idea forta o desig insistent	. <i>Empeñarse</i>
Fadrinardo (5)	.Fadrí o fadrina de molta edat	. <i>Solterón</i>
Formetat (14)	.No prendre formetat: no poder-s'hi fundar seriosament .	. <i>Fiarse</i>
Gonellons (19)	.No deixar es gonellons: home efeminat, mancat d'energia.	. <i>Muñeco</i>
Matalofada (13)	.Bufetada, cop violent amb la mà	. <i>Trompazo</i>
Nadissos (10) .	.Nadiu: procedent per naixença; nascut, natural de tal lloc .	. <i>Nativo</i>
Potenc (9) .	.Molt estúpid, brutal	. <i>Bestia, brutal</i>
Premai (6) .	.Premall: persona molt gemegadora o insistent a demanar .	. <i>Pedigüeno</i>
Taiadons (14).	.Talladó: tros molt petit d'una cosa: carn, peix, fruita .	. <i>Tajadita</i>
Tomversa (10)	.Caiguda, pèrdua violenta de l'equilibri	. <i>Batacazo</i>

EXPRESSIONS:

- “En Pere havia ficada sa banya, i **ase encarat** deixau-lo passar” (XVII,9)
- “Per falta de **garbaions** xupen bonisses” (XVII,5)
- “**Més lletja** que una brega de moixos” (XVII,5)
- “**Més viva** que una centella” (XVII,5)
- “Encara ha de **nèixer** es qui m'ha d'enganar a mí” (XVII,6)
- “**No m'entrareu**, no, per aquest vent!” (XVII,8)
- “**No sabia** mai quin dia havia menjat pa” (XVII,5)
- “**No se cuidava** de dur busques an es niu”(XVII,5)

- “Va veure tot d’una de **quants** de punts se calçava” (XVII,10)
- “**Tan cert** com s’ha dita missa avui” (XVII,15)
- “**Uis espolsats**, idò, i fora son!” (XVII,17)
- “Li porien donar entenent que ets ases **volaven**” (XVII,5)

2. En Juanet i es gegant (XVII,20)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Abrevia’t (31)	.Acurçar, fer breu, engegar	.Despedir
Aixec (27)	.Amb un aixec: vegada, tongada en què es fa una cosa	.De una vez
Broixa (32)	.Rònc, tot sol, sense res que ho millori.	.A secas
Bufarell (25)	.Gallard, que fa goig de mirar	.Gallardo
Cagaferro (23)	.Escòria de carbó i metall cremat	.Cagafierro
Caganus (22)	.El fill més petit d’un matrimoni	.Benjamín
Destre (23)	.Hàbil, expert	.Hàbil
Encaix (20)	.Lloc o situació on aficar-se; destí, col·locació	.Oficio
Ensalga (23)	.Cobrir de farina o d’altra matèria polsosa	.Espolvorear
Fura (23)	.Mamífer de cos llarguer, destinat a la caça de conills	.Hurón
Gamena (28)	.Fer sa gamena: fer la guitza, contrariar, donar un disgust	.Hacer la puñeta
Lloriguera (23)	.Cau de conills, i per extensió, d’altres animals	.Madriguera
Matuta (26)	.Engany, adulteració	.Trampa
Mena (27)	.Bóta de mena: bóta per tenir vi, no tan gruixada com un bocoi	.Bota de vino
Mencabs (32)	.Mancabar: disminuir, minvar	.Menoscabo
Serva’t (23)	.Servar: sostenir-se, estar dret per força pròpia	.Sostenerse
Soldada (31)	.Salari	.Soldada
Tascons (23)	.Objecte de secció triangular per obrir o estrènyer dos cossos	.Cuña
Varera (28)	.Dèria, idea fixa, obsessió	.Manía
Vogada (29)	.Brandar, moure una cosa d’un costat a l’altre per llançar-la	.Bogada

EXPRESSIONS:

- “Duien es **ca magre** de tot” (XVII,20)
- “Ja los **correràs** darrera amb un pa calent!” (XVII,21)
- “**Deixau** estar s’ànsia per mí! An es qui qualca, no li digueu: serva’t” (XVII,23)
- “Aviat sa **feina** li pudí” (XVII,20)
- “Fes es teu **gust**, i no et queixaràs de ningú” (XVII,23)
- “Qui és passat per aquí?. Sa darrera **puça** que m’ha picat, d’anar-ho a mirar! (XVII,22)
- “Sa geganta **rendí bandera**” (XVII,32)
- “Es confiats **van** a l’infern” (XVII,22)
- “Com és **vernedíssim**, quin revetler!” (XVII,27)

3. Sa cama-rotgera (XVII,34)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Abisada (43)	.Afonar, llançar dins un abisme	.Hundir
Abrinat (40)	.Esvelt; llarg i prim	.Esbelto
Amacarronà (43)	.Embolicar una cosa de manera informe i desordenada	.Estrujar
Bifa (46)	.Que té la barra molt prominent i la boca enfonyada, sense dents	.Befo

Breviari (46)	.Llibre que conté les oracions que resen a diari els sacerdots	<i>.Breviario</i>
Claper (36)	.Munt de pedres; fer-ne un claper d'una casa: destruir-la	<i>.Destruirla</i>
Entendrir (43)	.Fer tornar tendre	<i>.Enternecer</i>
Erer (46)	.Garbell gros, de quatre a cinc pams de diàmetre	<i>.Arel</i>
Ginyar (36)	.Persuadir amb enginy, amb paraules hàbils	<i>.Inducir</i>
Ídol (46)	.Més seca que l'ídol: extremadament sec o magre	<i>.Seca</i>
Incorreguda (40)	.Empegueït, avergonyit	<i>.Avergonzado</i>
Pagos (47)	.Ocell amb cresta de plomes i una coa molt llarga com a ventall	<i>.Pavo real</i>
Paumella (40)	.Més blau que la paumella: persona de cara congestionada	<i>.Cariacotenido</i>
Perllongues (41)	.Demora, dilació	<i>.Demora</i>
Poll (35)	.Arbre molt alt, de soca dreta i fulles llises i llargues	<i>.Chopo</i>
Segaren (34)	.Segar: perdre la força per cansament, depressió, emoció forta	<i>.Segarse</i>
Singlot (47)	.Sospir convulsiu acompanyant un plor intens	<i>.Hipo</i>
Sobatuda (43)	.Topada, sotregada	<i>.Topetazo</i>
Xamosa (39)	.Que fa goig de veure per la seva bellesa, gràcia i vivacitat	<i>.Lozana</i>
Xoquí (40)	.Dona curta d'enteniment i mancada de refinament	<i>.Tontona</i>

EXPRESSIONS:

- “Sa **raó** vos vessa per damunt ses espatles” (XVII,41)
- “Espera qui espera, **sense** sentir una mosca” (XVII,40)

=====

4. Es fustet (XVII,51)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Arrefollà (64)	.Renyar fort	<i>.Regañar</i>
Capbussot (56)	.Prendre es capbussot: donar la volta i tornar partir a cercar	<i>.Voltereta</i>
Clopinsos (51)	.Diners, en llenguatge familiar	<i>.Monises</i>
Eixermat (62)	.Resolt, no cohibit per coses que facin nosa	<i>.Resuelto</i>
Empena (65)	.Part de la sabata al voltant del peu, cosida o clavada a la sola	<i>.Empella</i>
Enfrascat (73)	.Torbar-se i no saber què fer davant una cosa inesperada	<i>.Cortarse</i>
Fustet (58)	.Una espècie de figura de dona de fusta	<i>.Fustete</i>
Maliciada (64)	.Malícia intensa; gran irritació	<i>.Berrinche</i>
Mès (65)	.Satisfet i resolt	<i>.Decidido</i>
Pitja (59)	.Donar pitja: importunar amb peticions o observacions insistent	<i>.Tranca</i>
Sofrony (59)	.Persona inútil, remugadora i molesta	<i>.Huraño</i>
Trobiquereta (63)	.Trobiquera: cinta o elàstic per subjectar les calces a la cama	<i>.Liga</i>

EXPRESSIONS:

- “Ell ja et tornam tenir **damunt** sa parra!” (XVII,57)
- “**Estimar-ne** un tant com sa sal a s'olla” (XVII,74)
- “Per lo **fora corda** que anava” (XVII,51)
- “D'al·lotes n'hi **havia** tretes set deus” (XVII,59)
- “Tornà **més blanca** que la paret” (XVII,52)
- “**No hi feu** dos mots; va dir que sí més que de pressa” (XVII,52)
- “Fe-te'n un **nuu a sa coa** de lo que puga dir sa gent” (XVII,65)
- “Afectat de **posar** pesta a onsevulla” (XVII,53)
- “Afectat de fer **rentar** llana negra” (XVII,53)
- “Totes **treien** s'estam, es d'es dies feiners i es d'es diumenges” (XVII,63)
- “Per ventura et poré **treure** de dins es fang” (XVII,53)

- “Es seus **uis** eren dues fonts” (XVII,74)
- “Se **va endeutar** fins a s’arrel d’es cabeis” (XVII,51)

5. Mestre Nadal de sa plaçeta del Socós (XVII,76)

PARAULES	Significat	Equiv. en castellà
Barcella (79)	.Mesura de gra; equival a 1/6 d’una quartera (aprox.:70 litres)	. <i>Barchilla</i>
Cerol (76)	.Matèria viscosa, composta de cera, pega i oli	. <i>Cerote</i>
Claveguera (76)	.Conducte subterrani, per on s’escorren les aigües brutes	. <i>Alcantarilla</i>
Colzada (78)	.Homonet de colzada: home extremadament petit, nan	. <i>Enano</i>
Emplomar (79)	.Cordell prim que es posava al plom de les mercaderies	. <i>Emplomar</i>
Etxerevit (79)	.Viu de potències, intel·lectuals o físiques	. <i>Vivo, listo</i>
Foresterando (78)	.Foraster: nadiu d’un altre país, usat aquí en sentit despectiu	. <i>Forastero</i>
Infundaren (76)	.Preocupar, encaparrar	. <i>Empeñarse</i>
Torts (76)	.Mancat d’un ull (borni)	. <i>Tuerto</i>

EXPRESSIONS:

- “I d’on mos surt ara aquest amb ses dues **comes** condretes?” (XVII,78)
- “**Hi hagué** un viva el Rei” (XVII,78)
- “**Més sà** que un gra d’ai i més etxerevit que unes castanyetes” (XVII,79)
- “Aquell frit **no li agradava** gaire” (XVII,79)
- “Feia una fosca ben negra, que la porien **taiar** a espasades” (XVII,79)

6. Amics de barret i amics vers (XVII,81)

PARAULES	Significat	Equiv. en castellà
Amistança (87)	.Amistat	. <i>Amistad</i>
Arrambatges (89)	.Envestida, aixabuc, renyada forta	. <i>Tener malas pulgas</i>
Baldor (92)	.Superabundància, quantitat més que suficient	. <i>Abundancia</i>
Berbes (90)	.Dita o acció festiva, per fer riure	. <i>Broma</i>
Espluga (89)	.Interrogar minuciosament	. <i>Indagar</i>
Maganya (92)	.Macadura interior; cop o altre defecte ocult, material o moral	. <i>Tara</i>
Malavejava (89)	.Esforçar-se, procurar	. <i>Procurar</i>
Patxucà (89)	.Molestar insistentment	. <i>Molestar</i>
Trampolejar (83)	.Vacil·lar, oscil·lar	. <i>Titubear</i>
Unces (81)	.Unça: dotzena part d’una lliura (aprox.: 400 g)	. <i>Onza</i>
Xicotines (96)	.Carícia, afalagadura	. <i>Caricia</i>

EXPRESSIONS:

- “Es parents, preniu-los **així com són**; ara ets amics, cercau-los bons” (XVII,97)
- “Envià n’Andreu **allà on no hi plou**” (XVII,86)
- “Ara he tocat amb ses mans que tots es meus amics són **amics** de barret” (XVII,88)
- “Ets **amics** són per quan s’han mester” (XVII,87)
- “Mai anava **butxaques** buides” (XVII,81)
- “N’he vistes massa, per **fiar-me** de sa gent” (XVII,81)
- “Es cor té **mals** arrambatges” (XVII,89)
- “**Més lluny** que ses Cabrelles d’es Sol” (XVII,86)

- “Alerta a tornar treure cap **peu** d’es solc” (XVII,96)
- “Li dóna ses **portes** p’ets uis” (XVII,83)
- “No ho crec que es meus amics **vagen** de pop” (XVII,86)

=====

7. Un pare i quatre fiis (XVII,98)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Dalibrou (104)	.Dali-brou: pesona inútil, que no mereix que en facin cabal.	. <i>Petate</i>
Esburbat (104)	.Mancat d’atenció; que obra sense mirament	. <i>Atronado</i>
Felló (99)	.Irat, enutjat per la ira	. <i>Airado</i>
Futri (98)	.Deformació de fotre; sorpresa, ràbia, mania forta, etc.	. <i>Joder</i>
Pispar (103)	.Prendre d’amagat o amb engany o contra la voluntat de l’amo	. <i>Birlar</i>
Rall (107)	.Rallar, remor de conversa de diverses persones juntes	. <i>Charla</i>
Soletes (102)	.Tocar soletes: escapar-se, anar-se’n de pressa d’un lloc	. <i>Irse</i>
Tranc (107)	.Traça, bona manya; habilitat per a fer una cosa	. <i>Maña</i>
Tresetes (104)	.Moneda antiga de molt poc valor	. <i>Un céntimo</i>

EXPRESSIONS:

- “Manejava es doblers a **palades**” (XVII,98)
- “**Prenien** es trot sona qui sona” (XVII,104)
- “**Tocá el corn**, i de d’allà, camina caminaràs” (XVII,101)
- “Li entrà per s’**ui dret**” (XVII,99)
- “Estic ben exposat a que un dia me peg la futri, i m’en **vaja** a veure Sant Pere” (XVII,98)
- “Li **vetlava** es batuts una cosa de no dir” (XVII,104)
- “A la coïta se **veurà** el fesol!” (XVII,107)
- “Lo que s’és menester por porer **viure** esquena drete” (XVII,103)

=====

8. Una que no volia pastar (XVII,109) No hi ha anotacions.

=====

9. S’estudiant de sa cova de Salamanca (XVII,111)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Aixec (123)	.Alçar la bístia les anques i cames de darrera per jocs o molèstia	. <i>Coz</i>
Anyívol (115)	.Esser anyívol d’una cosa: no agradar-se’n, tenir-hi aversió	. <i>No gustar</i>
Betzanot (116)	.Betzà: persona gran i beneitota	. <i>Bobazo</i>
Brilla (122)	.Corretges lligades al fre, que serveixen per governar el cavall	. <i>Brida</i>
Copinyats (118)	.Falda antiga de la dona, tavellada verticalment	. <i>Falda</i>
Corbeu (115)	.Se posa de corbeu: a la torta i recolzat	. <i>Torcido</i>
Embocada (121)	.Boca gran i apta per agafar el conill o llebre en afuar-s’hi	. <i>Embocada</i>
Esgarriaven (113)	.Sortir del camí; fer perdre el camí vertader	. <i>Extraviar</i>
Galera (121)	.Part de l’estèrnum dels ocells que té forma de carena	. <i>Caballate</i>
Guinneu (119)	.Idea fixa, preocupant; mania forta acompanyada de desig	. <i>Rabanillo</i>
Guixes (122)	.Llegum que s’empra com aliment; persona frissosa, impacient	. <i>Guija</i>
Illades (121)	.Regió lateral del cos entre les costelles i els ossos de la pelvis	. <i>Ijada</i>
Lluquets (118)	.Tija que, ensofrada i acostada a la brasa, s’encén en flama	. <i>Aluquete</i>
Maia (124)	.Passar per maia: escapar per menuda, no deixar-se agafar	. <i>Escaparse</i>
Morrejà (120)	.Moure els morros en senyal de menyspreu	. <i>Fruncir el morro</i>

Oblada (116) .	.Perboc, esdeveniment advers, cosa mal reeixida . . .	.Chasco
Paumejat (113)	.Mesurar a pams; conèixer pam a pam . . .	.Palmejar
Perpensar-se (111)	.Pensar detingudament, amb atenció . . .	.Meditar
Sól·lera (113)	.A l'aguait, esperant detingudament una cosa que ha de passar	.Pájara
Sótola (118) .	.Caiguda sobtada o ràpida . . .	.Batacazo
Taruta (120) .	.Turonet, elevació petita que no arriba a esser un pujol .	.Loma
Tela (122) .	.Veure o afinar la tela a algú: veure quina és la seva intenció	.Adivinar
Tomversa (123)	.Caiguda, pèrdua violenta de l'equilibri . . .	.Vuelco
Vogada (123) .	.Moure una cosa d'un costat a l'altre reiteradament . .	.Bogada

EXPRESSIONS:

- “**Ben prim** m’ha vengut deixar-hi sa pell” (XVII,124)
- “Demanau d’es ca! – Mirin, que jo faré **demanar** d’ase!” (XVII,121)
- “Fareu es **desmenjat** amb talent” (XVII,120)
- “Són **més cuitors** que ses guixes!” (XVII,122)
- “**Més entonat** que un primatxer de la Seu” (XVII,125)
- “O vos figuràveu que jo em **mocava** amb sa mànega?” (XVII,112)
- “Tu sempre veus **moros** a la costa” (XVII,116)
- “**No hi veia** de cap bolla” (XVII,112)
- “**No la m’ha feta**, que no la m’haja pensada!” (XVII,117)
- “**No plourà** d’aquest tro” (XVII,116)
- “Bada un poc, i per ventura t’en duràs qualche **oblada**” (XVII,116)
- “Tant se perd el qui **sap** massa, com el qui sap massa poc” (XVII,124)
- “Tenia sa son a ses **soles** de ses sabates” (XVII,116)
- “L’afina, i ja li va **veure** la tela” (XVII,122)

=====

10. Es gallet, s’anyellet, sa godineta i es drac (XVII,125)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Ajocam (128) .	.Retirar-se a dormir un animal qualsevol o una persona .	.Acostarse
Assotants (134)	.Es diu per recomanar que un no s’ocupi de les coses d’altri	.A lo suyo
Ateses (132) .	.Fer ses ateses: pegar, executar un càstig després de prevenir-lo	.Atendido
Baga (128) .	.Condicció, sense la qual un contracte es considera rescindible	.Cláusula
Basquejam (128)	.Procurar, obtenir una cosa amb el propi esforç. . .	.Ganar
Beurada (126)	.Abeurada: lloc on els animals van a beure: font, pica o bassa	.Bebedero
Campes (125).	.Guanyar-se la vida, subsistir amb els propis recursos .	.Vivir
Capbussot (125)	.Acció de posar el cap inclinat i partir cap a una altra part .	.Partir
Cresta (125) .	.Excrescència vermella i amb puntes de certes aus damunt el cap	.Cresta
Cucuiada (131)	.Au semblant a l’alosa, amb un floc punxegut damunt el cap	.Cogujada
Enforiolat (135)	.Furiós . . .	.Furioso
Ermàs (126) .	.Terra que no es conra per incúria, per estèril o perquè reposi	.Baldío
Furga (126) .	.Excavar la terra amb el morro, com fan els porcs i altres animals	.Hurgar
Gangaia (129)	.Tros de ferradura o planxeta de ferro llarguera . .	.Cuña
Garangola (135)	.Anar entorn a algú per induir-lo a fer allò que es vol .	.Hacer la rosca
Godineta (125)	.Porcella encara no desmamada . . .	.Lechona
Grufa (126) .	.Part anterior del morro, amb què el porc grufa . .	.Hocico
Lletrada (132)	.Suc blanc, lletós de les figues verdes; produeix picor .	.Leche
Nat (128) .	.Nascut; s’usa com a reforç d’un mot (altre nat, ningú nat...)	.Nacido
Oblada (132) .	.Fracàs, desengany; haver de fer allò que un no hauria volgut	.Chasco
Porradells (126)	.Planta liliàcia de flors rosades i bulb comestible . .	.Cebollino

Primatxer (125)	.Cantor principal, que dóna el to en el cor d'una església .	. <i>Sochantre</i>
Reia (126)	.Nas dels porcs, que els serveix per furgar i remoure la terra	. <i>Hocico</i>
Rispada (132)	.Rispar: agafar-se fort amb les ungles per enfilar-se .	. <i>Agarrarse</i>
Tondré (128)	.Tondre: tallar arran el pèl o la llana .	. <i>Trasquilar</i>
Ventrada (129)	.Conjunt d'animals nats d'un mateix part .	. <i>Camada</i>

EXPRESSIONS:

- “**Bona nit**, pastora!” (XVII,130)
- “Si te creus haver-me per aquest vent, **bona oblada** te’n duràs” (XVII,132)
- “En temps de pau, **comprau** armes” (XVII,128)
- “Se n’hagué de tornar **cul** batut i cara alegre” (XVII,132)
- “Se **deixà** sa baga de que, en no agradar-li, tornaria” (XVII,128)
- “**Jo** a ca-meua, vós a ca-vostra, i ets assotants a ca’n Coll” (XVII,134)
- “Ningú sap més es **mal de s’olla** que sa cuiera” (XVII,126)
- “**Més entonat** que un primatxer de la Seu” (XVII,125)
- “**Pren** la fresca, fiet; ja mos veurem davant Campos” (XVII,128)
- “**Val** més lo dolent conegut, que lo bo a conèixer” (XVII,128)
- “Se posa una panxa com unes **xeremies**” (XVII,134)

=====

11. Es lladre fadrí i es lladre casat (XVII,138)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Aigoders (148)	.Aiguader: qui beu aigua i no beu vi .	. <i>Abstemio</i>
Al·lotejem (150)	.Al·lotejar: fer obres irreflexivament com un al·lot .	. <i>Muchachear</i>
Aumàngara (146)	.Mescla natural d'alúmina i terra amb òxid vermell de ferro	. <i>Almagre</i>
Cadafal (147)	.Túmulo funerari elevat .	. <i>Cadalso</i>
Calamàndria (140)	.Roba de llana i bri per fer calçons, faldes i altres peces de vestir	. <i>Calamandria</i>
Ceiarda (142)	.Cellarda: rata de celler. .	. <i>Rata</i>
Empapussat (138)	.Coses atapaïdes i difícils de destriar .	. <i>Abigarrado</i>
Encenais (138)	.Llenya menuda i fullaraca seca per encendre foc .	. <i>Fagina</i>
Escudeller (138)	.Passar per s'escudeller: idea fitxa de fer una cosa .	. <i>Por la sesera</i>
Espampolats (139)	.Prendre amb engany .	. <i>Birlar</i>
Estellicó (144)	.Estella petita .	. <i>Rancajo</i>
Estrebada (144)	.Moviment sobtat i violent .	. <i>Sacudida</i>
Maig (142)	.Fer maig d'una cosa: prendre'n un panxó, afartar-se'n .	. <i>Hartarse</i>
Porquim (139)	.Carn de porc obrada; productes del porc per alimentació .	. <i>Matanza</i>
Rebranca (146)	.Part lateral d'un portal o finestra .	. <i>Jamba</i>
Sarrietes (140)	.Recipient d'espert o palma per transportar coses a bístia .	. <i>Serón</i>
Teixinada (142)	.Entrecreuament de bigues en un sostre o volta .	. <i>Artesonado</i>
Trapa (142)	.Porta, en pla horitzontal, per donar pas a un pis o a un soterrani	. <i>Lumbrera</i>
Trompitxau (141)	.Fer via, apressar-se, per aconseguir alguna cosa .	. <i>Apencar</i>
Vaqueta (150)	.Pell de bou o de vaca; “passar per la vaqueta”: donar una tupada	. <i>Vaqueta</i>
Visc (142)	.Matèria apegalosa per untar joncs, etc. i caçar-hi aucells .	. <i>Visco</i>
Vogar (144)	.Brandar, moure una cosa d'un costat a l'altre reiteradament	. <i>Bogar</i>

EXPRESSIONS:

- “Aquesta sí que mos es **bruta**!” (XVII,147)
- “Que les fassen **córrer** ses vergades!” (XVII,150)
- “**Més gats** que una sopa” (XVII,150)
- “Que el deix córrer, que **no l'haurà** a cames” (XVII,151)

- “**No traguere**n pus cap peu d’es solc” (XVII,151)
- “Era una **rata** ceiarda, que feia maig per llarg” (XVII,142)

=====

12. Es gorrionet (XVII,152). No hi ha anotacions.

* * * * *

TÍTOLS DE LES RONDALLES DEL TOM XVIII (8ª edició – 1991)

	<u>Pàgina</u>
1. Na Francineta	5
2. Na Filet d'or	18
3. Na Roseta	33
4. Un calatravinetxo	53
5. S'anellet	59
6. Es patró Pere	105
7. S'homo i es lleó.	123
8. Tres germanes i un gegant	127

1. Na Francineta (XVIII,5)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Barrades (5) .	.Tractar a barrades: tractar de mala manera, sense moderació	. <i>Trancazo</i>
Estaqueta (5) .	.Estar a l'estaqueta: estar amb molta subjecció, sense llibertat	. <i>Estaquilla</i>
Para-para (15)	.Fer para-para: resultar, venir (bé o malament) . . .	. <i>Resistirse</i>
Vençó (5) .	.Dur en vençó: tenir algú en malvolença . . .	. <i>Tener ojeriza</i>

EXPRESSIONS:

- “La feien estar sempre a l'**estaqueta**” (XVIII,5)
 - “Anaven **més casadores** que no un gat de rates” (XVIII,5)
 - “I ses que hi feien més **para-para** damunt això eren...” (XVIII,15)
 - “Tothom en tenia mal de **ventre** (XVIII,8)
-

2. Na Filet d'or (XVIII,18)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Desteixinar-se (22)	.Esforçar-se, sacrificar-se per obtenir una cosa en bé d'altri	. <i>Desvivirse</i>
Esqueinava (25)	.Cridar, parlar a crits	. <i>Gritar</i>
Miranda (31) .	.Lloc alt des d'on es pot mirar i veure una gran extensió .	. <i>Mirador</i>
Monges (25) .	.Per vós són fetes...: indica que lo que es vol aconseguir és difícil	. <i>Monjas</i>
Oró (19) .	.Cabàs gran de forma panxuda per tenir-hi grans, llegums, etc.	. <i>Cestón</i>
Repelença (25)	.Que ve a repèl; aspre, difícil de treballar o de tractar .	. <i>Áspero</i>
S'agradava (18)	.Prendre plaer d'una cosa que ve bé al gust del subjecte .	. <i>Gustar</i>
Timbes (32) .	.Pedra grossa, no manejable per un home sol . . .	. <i>Roca, molón</i>

EXPRESSIONS:

- “M'has de **donar** es sí, i ja no se n'ha de parlar pus” (XVIII,22)
- “S'en va **enrengar** la cosa,... i se posà fil a l'aguya” (XVIII,22)
- “Duien una **espina** clavada dins es cor, de part de dedins: s'espina de s'enveja” (XVIII,22)
- “Fins que se va esser desengavatxada i ja només **esqueinava** a redols” (XVIII,25)
- “Vaja! Serviu-la a sa senyora! Per vós són fetes ses **monges** d'Inca!” (XVIII,25)
- “**Mudà** de cantet i de verd en blau” (XVIII,26)

- “Les **va caure** ben avall allò” (XVIII,22)

=====

3. Na Roseta (XVIII,33)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Ablanida (49).	.Tupada forta, gran ventim	.Paliza
Anaies (41) .	.Naia: passadís porticat	.Galeria
Butzec (37) .	.Butzac: infant petit amb pretensions de gran	.Arrapiezo
Clasta (50) .	.Clastra: pati central envoltat d’habitacions i altres dependències	.Patio
Cost (33) .	.Herba molt aromàtica, útil contra les picades d’animalons	.Costo
Díbolo-dàbolo (33)	.Persona capbuit que xerra molt i obra sense formalitat	.Botarate
Escot (33) .	.Peça de vestit que deixa descobert el coll i part del pit	.Escote
Estaferitlat (35)	.Esglaiat, pres de gran admiració	.Pasmado
Estigassen (33)	.Estigar: escalivar; fer perdre un avès	.Escarmentar
Feritlà (35) .	.Sospès d’esglai; perplex davant una cosa extraordinària	.Embobado
Fus (45) .	.Res en es fus: no haver fet res del que calia fer	.Huso
Giponet (33) .	.Peça de vestir, cenyida, que cobreix el tronc fins a la cintura	.Jubón, zurra
Gonella (33) .	.Peça de vestir, que duen homes i dones, composta de cos i falda	.Falda
Llindar (46) .	.Part inferior d’un portal	.Umbral
Marxandos (50)	.Polissó, home que no és de fiar, malintencionat	.Pícaro
Mussolina (33)	.Roba blanca de seda, fina i transparent, per peces d’interior	.Muselina
Nespla (43) .	.Cop violent	.Golpe
Noliegen (42) .	.Prendre a lloguer una nau o altra embarcació de transport	.Fletar
Primcernut (45)	.Primmirat	.Remirado
Rebosillet (33)	.Peça de roba fina: cobria el cap, part de la cara, esquena i pits	.Rebocillo
Rueques (43) .	.Ruec: raquític	.Enclenque
Sarja (33) .	.Tela formada d’un lligat de curs quadrat, disposat obliquament	.Sarga
Toixarruda (33)	.Rude, grosser mentalment, estúpid	.Grosero
Uf (33) .	.A l’uf: en abundància, copiosament	.En grande

EXPRESSIONS:

- “Tots en **durem** sa post an es forn” (XVIII,45)
- “S’etziba **nespla** an es front” (XVIII,43)
- “Tant de **pentinar**, espenya sa cabeiera!” (XVIII,45)
- “La gent si hi **reia** per ses butxaques!” (XVIII,33)
- “Alegria buida! No tenim **res** en es fus!” (XVIII,45)

=====

4. Un calatravinetxo (XVIII,53)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Acular (56) .	.Abatre, fer caure de cul	.Abatir
Basquejaràs (58)	.Basquejar: obtenir amb el propi esforç	.Ganar
Bifa (53) .	.Que té el llavi inferior més sortit que el superior	.Befo
Calatraví (53)	.Assaonador de pells	.Curtidor
Nial (53) .	.Indispost, mancat de salut o de bon humor	.Alicaído

EXPRESSIONS:

- “Sa dona comença a **donar-li** carn d’espatla; no el se volia mirar” (XVIII,53)
- “Aviat ja **entrà** amb olivetes amb sa jaia” (XVIII,55)
- “A força de **fer es cap viu**, molta feina i poca son... va sobre dur busques an es niu (XVIII,58)
- “Tant de **pentinar**, espenya sa cabeiera!” (XVIII,45)
- “Va veure que es tords començaven a **volar** baixos” (XVIII,56)

5. S’anellet (XVIII,59)

PARAULES	Significat	Equiv. en castellà
Afretur (72) .	.Tenir necessitat	.Necesitar
Amaurat (71).	.Maurar: tupar, donar repetits cops violents	.Zurrar
Arriscau (98) .	.Acceptar un perill, intentar vèncer-lo	.Atreverse
Arromangat (98)	.Arremengar: dur-se’n per davant amb un impuls violent	.Arramblar
Atzanet (79) .	.Quedar acabat, sense res	.Pelado
Bestreure-li (83)	.Bastonejar, donar ventim	.Zurrar
Concert (65) .	.Conjunt de coses destinades a un cert ús, p.e. comestibles	.Material
Cóu-cóu (62) .	.Anar sempre darrera qualcú, no abandonar-lo mai	.Faldero
Destrenava (62)	.Desplegar-se, desenrotllar-se	.Destrenzar
Estrúmbol (63)	.Persona embambada, aturada, que no té seny per a obrar	.Papanatas
Etzeros (68) .	.Atzero: qualsevol persona petita amb pretensions de gran	.Nada, cero
Feristea (59) .	.Cosa lletja i d’aspecte grotesc i ridícul	.Esperpento
Forreiat (77) .	.Barreta de ferro amb argolles per tancar en fort la porta o finestra	.Cerrojo
Carta (83) .	.Córrer sa carta gallega: trescar molt passant moltes peripècies	.Un calvario
Garameus (66)	.Animal o persona agressiva o entremaliada	.Alimaña
Ginyes (59) .	.Ginyar: persuadir o induir amb enginy, amb paraules hàbils	.Inducir
Golafreteria (87)	.Acció pròpia de golafres: dominat per la gola, insaciable	.Glotoneria
Greixera (69).	.Recipient llarguer per rostir una porcella, un anyell, etc.	.Grasera
Guixer (65) .	.Ase guixer: destinat a transportar guix	.De yesero
Lleteroles (65)	.Porcions de carn molla i greixosa adherida a certes vísceres	.Mollejas
Lloa (81) .	.Llosa: pedra planera que constitueix una trampa per agafar ocells	.Losa
Moca (65) .	.Fer la moca: fatigar-se molt; escopir, vomiar	.Echar la tripa
Papalomeos (61)	.Malanat, home mancat de capacitat per res, que no té recursos	.Infeliz
Piatxa (65) .	.Piatxar: agradar	.Gustar
Pinya (98) .	.Nas gros, en llenguatge familiar o satíric	.Narizota
Raca (77) .	.Treure raca: treure profit o guany d’una cosa	.Sacar raja
Rauja (85) .	.Esplai, diversió. En rauja: en abundància, en bona marxa	.En popa
Retaló (72) .	.Bocí escapçat d’una cosa sòlida, sobretot de pa o de formatge	.Cacho
Reten (98) .	.Retre: aturar-se d’obrar, de resistir, per falta de forces	.Rendir
Rucs (81) .	.Ase o somera jove, des que neix fins al creixement complet	.Pollino
Tudó (79) .	.Ocell. Redó com un tudó: es diu d’un que ha menjat molt	.Paloma
Val-Déu (67) .	.Fer es valdéu d’una cosa: fer-la desaparèixer	.Desaparecer
Xarumbo (65)	.Bevenda dolenta o no gaire bona	.Brebaje
Xuclades (60).	.Aspirar a dins la boca el líquid d’una cosa (tassó, botella...)	.Chupada

EXPRESSIONS:

- “Pareixeu **agafat** amb un gambaner!” (XVIII,61)
- “Per no fer-me dolent, hi vaig **allargar** es coll” (XVIII,63)
- “I tu, que te’n vens ben **arromangat** per fer sa proesa?” (XVIII,98)
- “Vos assegureu que no és estat tot berbes, sa **carta** gallega que he correguda!” (XVIII,83)

- “Còs que vols, còs que desitges” (XVIII,85)
- “Tenc una **fam** que m’alça, i afretur de miques” (XVIII,72)
- “I aqueixa **feristea** hem de tenir per aquí tot lo sant dia?” (XVIII,59)
- “Es **gat** jeia ben descansat dins es fogó” (XVIII,85)
- “Qui **ha fet** el més, que faça el manco!” (XVIII,73)
- “**Lo** fet, fet; no és d’homos, tornar arrera” (XVIII,82)
- “**Massa** ho veig, que en faran tres dies, de noltros!” (XVIII,59)
- “Giraven en rodó, i ja **no anaven** pus d’aglans” (XVIII,98)
- “A mi que **no em vénguen** amb embuis” (XVIII,75)
- “Idò **no vaig** de pop” (XVIII,82)
- “Tot s’ho **passava**, sense tocar voreres” (XVIII,73)
- “No hi hem de **perdre** s’ase i ses magranes per aquí” (XVIII,99)
- “**Traguem-mos** es gat d’es sac; toquem-ho amb ses mans!” (XVIII,100)

=====

6. Es patró Pere (XVIII,105)

PARAULES	Significat	Equiv. en castellà
Aborronat (109)	.Esporuguir-se; sentir-se contreure la pell pel fred, per l’horror	<i>.Horrorizar</i>
Arrieses (114)	.Feta o dita grossera, pròpia de persones de poc seny	<i>.Burrada</i>
Eima (110)	.Esma; anar sense esma: anar sense orientació, anar perdut	<i>.Desorientado</i>
Entrecuitar-se (112)	.Precipitar-se, obrar massa prest o massa de pressa	<i>.Apresurarse</i>
Entresent (112)	.Informar-se, adquirir notícia	<i>.Enterarse</i>
Escola (115)	.Escolar: fer sortir un líquid i fer-lo passar cap a una altra part	<i>.Escurrir</i>
Pòlissa (108)	.Que té tendència a enganyar o a burlar-se dels altres	<i>.Pícaro</i>
Remeiar (109)	.Calmar-se, minvar	<i>.Decrecer</i>
Salava (112)	.Salar la missa: no anar-hi en dia de precepte	<i>.Dejar</i>
Truier (117)	.Truller: trull fort, soroll o moviment molt intens	<i>.Alboroto</i>

EXPRESSIONS:

- “Per **allà on pas** es matí, sempre hi he pogut passar es capvespre” (XVIII,116)
- “**Guardau-vos** d’uis petits, que tot ho veuen” (XVIII,114)
- “Viatge amb dones, **mal** temps assegurat” (XVIII,108)
- “Era **més pòlissa** que un gat negre” (XVIII,108)
- “Cadascú sap quin **pa** l’assacia!” (XVIII,107)
- “De conseis **no en vages** fart, i tu pren la millor part” (XVIII,107)
- “Dones per mar **no hi poren** anar” (XVIII,108)
- “Només hagué de fer entrar-hi i **penjar** es capell” (XVIII,109)
- “Qui **té botiga**, que hi estiga” (XVIII,108)

=====

7. S’homo i es lleó. (XVIII,123)

EXPRESSIONS:

- “Bravejava ferm que **no menava** por a negú i que en volia amb qui alenava” (XVIII,123)
- “No hi havia qui li **anàs davant** ni darrera” (XVIII,123)

=====

8. Tres germanes i un gegant. (XVIII,127)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Aixec (147)	.Amb un aixec: fer varies coses amb una sola tongada	. <i>De una vez</i>
Atansada (134)	.Arribar a fer, gosar, atrevir-se	. <i>Atreverse</i>
Bovetgis (128)	.Bovejar: fer o dir coses bojals, de poc seny	. <i>Bromear</i>
Desanada (133)	.Defallit; extremadament dèbil per falta d'aliment	. <i>Desmayado</i>
Escarda (141)	.Estellar; rompre fent esquerdes	. <i>Estallar</i>
Estormeiat (144)	.Fer perdre els sentits per la violència d'un cop	. <i>Atontar</i>
Estufornos (133)	.Demostracions exagerades d'alegria, indignació, odi, etc.	. <i>Aspavientos</i>
Gleva (137)	.Massa formada per aglomeració de diverses parts d'una cosa	. <i>Gleba</i>
Llàbia (134)	.Facultat, facilitat per a parlar	. <i>Labia</i>
Peramenys (137)	.Pera d'hivern, molt grossa i dolça	. <i>Pera</i>
Placèvol (139)	.Plàcid; quiet, tranquil; que està en calma, en pau	. <i>Plácido</i>
Saupats (133)	.Salpar: prendre fraudulosament; robar	. <i>Birlar</i>
Tramudança (134)	.Trasmudança: acció i efecte de trasmudar; alteració, canvi.	. <i>Mudanza</i>

EXPRESSIONS:

- “**Bon** re-cap de re-xetra!” (XVIII,135)
- “Està que **escarda** de greix!” (XVIII,141)
- “**No hi bovetgis**, amb na Rossa, si no vols que et tir qualche coça!” (XVIII,128)
- “Sa fam i sa set **no tenen** espera” (XVIII,134)
- “M’has donat es **perboc** més gros del món” (XVIII,138)

* * * * *

TÍTOLS DE LES RONDALLES DEL TOM XIX (8ª edició – 1991)

	<u>Pàgina</u>
1. En Juanet i sa barca que anava per terra i per mar .	5
2. Na Tricafaldetes	31
3. En Juanet i es cavall conseier	55
4. Sa rateta i s'avellaner	92
5. Sa flor gerical i s'aucellet d'or	96
6. Es pas d'es jeure davant i d'es jeure darrere	129

=====

1. En Juanet i sa barca que anava per terra i per mar (XIX,5)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Alforjes (13) .	.Conjunt de dos sacs per tragar sobre l'espalla d'una persona .	.Alforja
Barxes (5) .	.Senalla d'espart, amb tapadora, on es du el menjar i les eines .	.Esportilla
Ced (24) .	.Cedar: cruixir, migtrencar	.Romper
Codolí (24) .	.Còdol: pedra petita, generalment de forma rodona .	.Piedrecita
Desenfreït (15)	.Encoratjat; que ha perdut tota la por	.Desalmado
Embarrancat (11)	.Ficar-se dins un barranc; amagar-se	.Esconderse
Endemesa (6).	.Acció perjudicial	.Fechoría
Esclafeix (16).	.Esclafir: rompre's violentament produint soroll o escampadissa .	.Reventar
Fetxida (8) .	.Falla; frustració d'un intent, d'una esperança	.Fallar
Gremolejar (10)	.Gemegar o demanar amb massa insistència	.Gimotear
Guitzes (17) .	.Cosa molesta; equival a punyeta, de significat incert .	.Puñeta
Llampons (16)	.De llamp; indica una cosa que es mou veloçment	.Como un rayo
Oblada (19) .	.Perboc, esdeveniment advers, cosa mal reeixida	.Chasco
Roví (15) .	.Roí: miserable, escàs de qualitats; raquític	.Ruín
Sanabre (8) .	.Ni un sanabre: ni res absolutament	.Nada de nada
Sorrera (29) .	.Lent, feixuc de moviments	.Pesado
Treüllar (6) .	.Fer feines variades; moure's activament dins un espai .	.Trajinar

EXPRESSIONS:

- "Vaja quina **oblada** que mos n'hem duita!" (XIX,19)
- "Era precis **jugar** sa darrera carta" (XIX,23)
- "No tenien a on caure morts, però tots anaven **més vius** que sa fam" (XIX,5)
- "No ho veus que **no en treuràs** aguyer?" (XIX,5)
- "**Re-cent-mil** carretades de senaions d'enfilais de guitzes!" (XIX,17)
- "S'hagué de pegar un **toc** a sa barra" (XIX,6)

=====

2. Na Tricafaldetes (XIX,31)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Aperduada (48)	.Que vagi perduda	.Extraviado
Betcoll (44) .	.Batcoll: la part posterior del coll	.Pescuezo

Buscals (33)	.Tros de branquilló molt prim, que serveix per cremar	.Ramita
Capçana (47)	.Rodell de càrritx que serveix de coixí per posar-hi les olles	.Ruedo
Esfet (45)	.Sinònim d'esfetjar-se, rebentar-se, cansar-se molt	.Tronzarse
Falca (52)	.Tascó de fusta o metall que es col·loca per ajustar dos cossos	.Cuña
Impugnes (36)	.Instàncies, sol·licitacions insistents	.Instancias
Menjussava (39)	.Menjar poc o amb poca gana	.Comiscar
Mitjà (35)	.Terra erma, d'arbusts i mates, enmig de terres conrades	.Monte bajo
Pellucar (33)	.Arreplegar coses d'ací i d'allà	.Rebuscar
Pruen (47)	.Pruir: fer sentir pruija, picar, tenir-ne moltes ganes	.Sentir comezón
Ramutxaia (45)	.Rama petita, conjunt de branques primes	.Ramojo
Sarrió (42)	.Peça de llatra de palma, de forma rodona, amb anses	.Serón
Somada (47)	.Càrrega d'un animal de bast, equivalent a tres quintars	.Carga
Tirosa (48)	.Que s'estira i no es deixa tallar o rompre fàcilment	.Correoso
Xereca (36)	.Dolent, mancat de bonat, tant físicament com moralment	.Malo

EXPRESSIONS:

- "Tenia una casera que l'**alçava en pes** i no la deixava viure" (XIX,31)
- "Feia de tot per **anar-li** així com es pèl li jeia" (XIX,36)
- "A qualsevol tros de **carn batiada** hauria donat es sí" (XIX,31)
- "N'estic fins part **damunt** es cabeis; no puc aguantar pus" (XIX,32)
- "Ja n'havia **doblegats** trenta i no s'hi era acostat mai cap estornell" (XIX,31)
- "No hi ha remei: aqueixa dona meva m'ha de **dur** a piló!" (XIX,32)
- "Ja tornaren **esser** a bous amb so seu homo" (XIX,34)
- "**Guardau-vos** d'un ja està fet" (XIX,32)
- "Deixant-la tota sola a les **mars perdudes** dins aquella garriga" (XIX,34)
- "**No la poria** veure ni pintada" (XIX,31)
- "**Re-cent-mil** gotes corals, que no deixen dir Jesús i deixen secs ets homos!" (XIX,49)
- "**Re-cent-mil** pestes cernudes, que no fan pont!" (XIX,49)
- "Era de ses **retaiadures** de Judes i més xereca que lo que tiren" (XIX,36)
- "La tenia a ses **soles des peus**, a sa son" (XIX,44)
- "Se casaren, i sa primeria **tot era** pa i mel" (XIX,31)
- "Ves-te'n! I si has de tornar, **torna** girada, com ets odres. Amèn" (XIX,34)
- "**Traguent** foc p'es queixals, se n'anà cridant" (XIX,34)
- "Se va veure sa **ruixada** damunt" (XIX,38)

=====

3. En Juanet i es cavall conseier (XIX,55)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Aguar-te (80)	.Agüar: fer més agut, fer adquirir més punta a una cosa	.Aguzar
Ajogassat (63)	.Delitós de jugar i de moure's i córrer molt	.Juguetón
Batzeral (72)	.Lloc de plantes espinoses	.Zarzal
Berba (64)	.Dita o acció festiva, per fer riure	.Broma
Bolenga (64)	.Aficar bolenga: obstinar-se en una idea	.Emperrarse
Candela (64)	.Anar en candela: anar molt bé els negocis, afavorir-lo la sort	.En candela
Embarriolava (72)	.Encloure dins una barriola o xarxa	.Enzarzar
Espigó (56)	.Barra llarga que forma la part anterior d'una arada	.Timón
Establa (66)	.Lloc cobert on s'allotja el bestiar	.Cuadra
Forreiat (67)	.Forrellat: barreta de ferro que tanca en fort la porta o finestra	.Cerrojo
Garbell (55)	.Receptacle per separar el gra de la brossa: blat, faves, etc.	.Criba
Llemes (84)	.Cosa petita, insignificant; ous de polls, d'abella, etc.	.Gusanillo

Morrió (60)	.Recipient que es penja als morros de la bístia amb el menjar	<i>.Morral</i>
Parada (87)	.Espai recorregut sense interrupció, per un cavall o altra bístia	<i>.Carrera</i>
Rest (67)	.Conjunt de coses unides per un cordell que les travessa	<i>.Ristra</i>
Seca (78)	.Terreny eixut, on no hi ha aigua superficial	<i>.Secano</i>
Taverna (64)	.El dimoni hi parava taverna: hi havia un gran avalot, desgavell	<i>.Alboroto</i>
Tenassa (72)	.Coster estret, cobert de fenàs i amb algun tros de roca visible	<i>.Laja</i>
Trompitxes (69)	.Fer via, apressar-se per aconseguir alguna cosa	<i>.Moverse</i>
Virat (71)	.Que té vires o ratlles de color diferent	<i>.Veteado</i>
Xinxer (62)	.Gran multitud o abundància	<i>.Montón</i>

EXPRESSIONS:

- “Donar pa a tres fions, que tots tres caben **davall** un garbell” (XIX,55)
- “El **dimoni** hi parava taverna i hi ballava de capoll” (XIX,64)
- “A la **mar gran** hi ha el gran peix” (XIX,63)
- “El rei se presentà ben **peus alts** a veure què era allò” (XIX,85)
- “Prompte va veure que tenia males voltes, i que **no hi havia** res que fer” (XIX,89)
- “**No tenien** a on caure morts” (XIX,55)
- “**Sap i tot** el dimoni on se colga!” (XIX,76)
- “**Tan ver** com han dita missa avui!” (XIX,86)
- “Ell que ho vèssim, **va dir** es cego!” (XIX,91)
- “No faces res mai que no en demans de consei, si vols que mos **vaja tot** en candela!” (XIX,64)
- “Se posa allà **vetlant**, com un gat sa rata” (XIX,69)

4. Sa rateta i s'avellaner (XIX,92). No hi ha anotacions.

5. Sa flor gercial i s'aucellet d'or (XIX,96)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Bifa (103)	.Que té el llavi inferior més sortit que el superior	<i>.Befo</i>
Daltabaix (105)	.Renyada forta	<i>.Rapapolvero</i>
Engaltar-te (111)	.Desviar-se de la línia recta; fer torcera, anar cap a un costat	<i>.Ladearse</i>
Esquerda (103)	.Prim, dèbil	<i>.Flaco</i>
Estraies (116)	.Fer estrall, exercici violent, esforç excessiu	<i>.Estragarse</i>
Infundat (118)	.Encaparrat; preocupat; aficat	<i>.Empeñado</i>
Llàbia (117)	.Facultat de parlar; facilitat per a parlar	<i>.Labia</i>
Mesella (114)	.Ple, carregat de cosa en gran nombre, dolenta o bona	<i>.Lleno</i>
Metzines (124)	.Substància verinosa preparada	<i>.Veneno</i>
Moques (126)	.Moca: ventresca; conjunt d'estómac i budells	<i>.Mondongo</i>
Orada (98)	.Orat: boig; pertorbat d'enteniment	<i>.Loco, orate</i>
Petxuquen (118)	.Molestar, sentir insistentment	<i>.Atosigar</i>
Quintera (118)	.Pedra grossa, difícil o impossible de manejar	<i>.Roca</i>
Rabent (103)	.Molt ràpid	<i>.Rápido</i>
Sòtil (96)	.Sostre, que serveix de coberta a l'estança inferior	<i>.Techo</i>
Tefa (109)	.Petita massa esponjosa de neu tal com cau del cel	<i>.Copo</i>
Trencà (125)	.Interrompre el camí; canviar sobtadament de direcció	<i>.Cortar, torcer</i>
Uep! (97)	.Interj. per a cridar algú, per fer-lo atendre o anar amb compte	<i>.Eh! hola!</i>
Vell (109)	.Conjunt de llana tosa d'una ovella o d'un xai	<i>.Vellón</i>
Vorjo (112)	.Embalum, grossària del perímetre d'una cosa	<i>.Bulto</i>

EXPRESSIONS:

- “Mos ne porem guardar com d’unes **cases** que cauen” (XIX,116)
- “**Com** mos trobam, de dobbers fets?. Dobbers pocs; treballs molts!” (XIX,100)
- “Era capaç de passar-ho tot a **foc i sang**” (XIX,105)
- “**Fugia** de sa conversa, en lloc de donar-li corda a s’estel” (XIX,98)
- “I allà, està qui està, esperant el **sant adveniment**” (XIX,119)
- “Ses berbes les tenc a ses **soles** d’es peus!” (XIX,101)
- “Sa jaieta bifa i esquerdà els **trencà** al davant” (XIX,125)

=====

6. Es pas d’es jeure davant i d’es jeure darrere (XIX,129)

NOTA: aquesta rondalla està repetida aquí; es troba exactament igual al tom IX, pàg. 111.

=====

* * * * *

TÍTOLS DE LES RONDALLES DEL TOM XX (8ª edició – 1992)

	<u>Pàgina</u>
1. N'Elieoreta	5
2. En Tinyoset	62
3. En Juanet i sa fia del Rei	94
4. Un que va fer es mort per no pagar deutes	129
5. Es tit i sa tita	142

=====

1. N'Elieoreta (XX,5)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Ablamades (12)	.Pendre foc a un objecte i penetrar-lo, fent-lo caliu	<i>.Inflamar</i>
Abrevia-la (26)	.Abreviar: engegar, manar a algú que se'n vagi	<i>.Despedir</i>
Accedesc (32).	.Concedir, satisfer una petició	<i>.Acceder</i>
Agüar (37) .	.Fer més agut, més subtil una potencia cognoscitiva	<i>.Aguzar</i>
Aida (26) .	.Ajudar	<i>.Ayudar</i>
Amerra (56) .	.Amarrar: agafar fort amb la mà perquè no fugi o no es mogui	<i>.Amarrar</i>
Atesat (6) .	.Estirar una cosa fixa, posant-la ben tensa	<i>.Atesar</i>
Avecien (43) .	.Aviciar: tractar una persona amb manca d'energia	<i>.Mimar</i>
Baldrumer (26)	.Groller, poc remirat	<i>.Grosero</i>
Betzans (53) .	.Poll ja bastant grosset, però malgarbat i amb poques plomes	<i>.Polluelo</i>
Birimboies (6)	.Cosa vana o de poca importància	<i>.Perifollo</i>
Botxa (6) .	.Part baldera, semblant a una bossa, que fa una tela mal cosida	<i>.Bocha</i>
Brutedat (45).	.Acció bruta, contrària a la decència	<i>.Cochinada</i>
Bunyol (36) .	.Cosa mal feta	<i>.Chapuz</i>
Cala (36) .	.Posar-se, començar a fer una cosa	<i>.Ponerse</i>
Cana (28) .	.Mida longitudinal que consta de vuit pams i equival a 1,60 m.	<i>.Cana</i>
Capxifollaven (44)	.Capxifollar: destruir, afonar	<i>.Abatir</i>
Cloris (52) .	.Dona bajana, de poc enteniment	<i>.Boba</i>
Consueta (14)	.Avesat, que té per costum	<i>.De costumbre</i>
Corbam (13) .	.Béns de fortuna. "Perdre es corbam": perdre-ho tot.	<i>.Perderlo todo</i>
Corentena (53)	.Posar una cosa en dubte, fins a comprovar si és vertadera	<i>.Cuarentena</i>
Da-li-brou (26)	.Dali-brou: persona inútil, que no mereix que en facin cabal.	<i>.Petate</i>
Descosida (53)	.Acte de descosir. "A la descosida": sense gens de contenció.	<i>.Sin freno</i>
Emblanquinar (53)	.Enganar amb bones paraules.	<i>.Embaucar</i>
Embarbarieu (9)	.Embabiacar: enganyar	<i>.Engañar</i>
Embusterejar (55)	.Negar o privar enganyosament d'una cosa	<i>.Embustear</i>
Empastanagats (26)	.Empastenagar: suspendre l'activitat o cosa davant un obstacle	<i>.Atascar</i>
Ensullat (14) .	.Malhumorat	<i>.Malhumorado</i>
Esmocada (39)	.Treure la moca, la ventresca dels animals morts	<i>.Destripar</i>
Esperó (24) .	.Rodeta amb puntes per estimular el cavall a fer via	<i>.Espuela</i>
Estam (37) .	.Treure s'estam: fer tot el que un pot per aconseguir un objecte	<i>.Esforzarse</i>
Esteneions (30)	.Instrument manual per estrènyer fortament una cosa	<i>.Tenacillas</i>
Esterrancs (36)	.Estarranc: esquinçar, esqueixar, estripar	<i>.Rasgar</i>
Estigaré (17) .	.Abstenir-se	<i>.Abstenerse</i>
Estrevenir (17)	.Ocórrer, succeir; presentar-se ocasió	<i>.Acontecer</i>
Falzia (29) .	.Ocell de vol molt ràpid i falaguer	<i>.Vencejo</i>

Fic (60)	.Granet o excrescència carnosa que surt a la pell	.Verruga
Focatèria (31)	.Foc gros	.Hoguera
Formatjada (36)	.Mal formatjada: cosa mal feta, mal presentada	.Mal hecha
Galindons (24)	.Estirar els galindons: caminar aviat per obtenir una cosa	.Moverse
Garangola (29)	.Anar entorn d'algu per induir-lo a fer allò que es vol d'ell	.Hacer la rosca
Garró (26)	.Brutícia, cosa grollera	.Cascarrias
Guixes (47)	.Persona frissosa, impacient, que vol les coses molt de pressa	.Precipitado
Haies (25)	.No haies por: no tenguís por	.Haber, tener
Llebroisia (54)	.Molta brutor	.Cochambre
Llèvets (6)	.Ganxos per a posar i llevar l'olla del foc	.Garabito
Mòpia (36)	.Persona curta de gambals, inútil, que fa més nosa que profit	.Gaznápiro
Nial (29)	.Indispost, mancat de salut completa o de bon humor	.Alicaído
Nitedat (29)	.Malhumor, malsofridesa	.Malhumor
Orbet (46)	.Fer s'orbit: fer el desintès, el beneit; fingir no veure o no sentir	.Hacer el tonto
Oró (6)	.Cabàs gran per tenir-hi grans, llegums, figues seques, etc.	.Cestón
Pastenagues (53)	.Beneïtot, persona de poc seny	.Bobalicón
Plomar-la (34)	.Prendre hàbilment; desposseir dels seus béns a algú.	.Pelar
Porro (36)	.Sorpresa, cosa contrària a la que s'esperava	.Chasco
Potoia (41)	.Potoiar: caminar molt i amb esforç	.Patear
Quetala (52)	.Quetalar: verb defectiu per contestar a la pregunta "Què tal?"	.---
Reura (6)	.Raedora de la pastera.	.Raedera
Ruixadell (44)	.Acció i efecte de llançar o deixar caure moltes coses	.Lluvia
Safalcar (28)	.Dominar, vèncer	.Dominar
Sarrió (44)	.Peça de llatra amb anses per a aplegar granadures i altres residus	.Serón
Tenraló (16)	.Novell, tendre; molt jove	.Mozuelo
Tenror (31)	.Tendror: tendre, delicat, que cedeix fàcilment als sentiments	.Tierno
Trancosa (25)	.Que té transc: traça, bona manya, habilitat	.Mañoso
Triconejava (31)	.Fer coses innecessàries o sense to ni so	.Mangonear
Xeroia (52)	.Mancat d'una orella o d'un tros d'orella	.Desorejado

EXPRESSIONS

- "Gallina veia fa **bon brou**" (XX,30)
- "T'he promès es favor, i el te faré, enc que el **cel** se bes amb la terra" (XX,59)
- "Ho posaren en **corentena**" (XX,53)
- "L'escometen, fent es **desintès**" (XX,52)
- "**Lo** promès sia atès" (XX,13)
- "M'enviarà a **mal viatge**, però ja l'arribaré a ginyar" (XX,29)
- "**Més alisa** que un que ha venut a espera" (XX,53)
- "**Més inflat** que unes xeremies" (XX,23)
- "A veure, idò, quina hi demostrarà **més suc** de cervell!" (XX,46)
- "Sa teva boca serà **mesura**!" (XX,41)
- "**No en cantarien** pus galls ni gallines" (XX,12)
- "**No s'apleguen** fins que s'asemblen" (XX,31)
- "Arribà a veure que allò **no treia** cap enlloc" (XX,19)
- "Estava a l'aguait per **pegar-los** un porro, donant-los figues per llanternes" (XX,52)
- "Hi havia per **perdre-hi** es corbam, i s'ase i ses magranes" (XX,13)
- "Quin **porro** que se'n durà!" (XX,36)
- "**Romangué** de pedra com sentí tot aquell sementer" (XX,59)
- "**Romangueren** sense polsos, de veure una cara tan bella i agraciada" (XX,60).
- "A veure si **salvaria** es seu cuiro d'es diumenges i des dies feners" (XX,24)
- "Ja en **sortirem** des fang, si Déu vol!" (XX,25)
- "Com ve s'estrènyer, vos **treu** sa carn de s'olla i vos afona" (XX,46)

- “Me don en cor de **treure** encara es caragol bufant!” (XX,25)
- “Ara es s’hora de **treure** s’estam!” (XX,37)
- “**Vaja** quines neus!” (XX,28)

=====

2. En Tinyoset (XX,62)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Alabaixa (65) .	.Flac, dèbil de forces, decaigut	. <i>Alicaído</i>
Alou (86) .	.Encàrrec d’un treball a determinada persona	. <i>Asunto</i>
Batiport (64) .	.Porta que dóna pas a un recinte subterrani o pis inferior	. <i>Trampa</i>
Braçat (66) .	.Quantitat d’una cosa que es pot agafar amb els dos braços	. <i>Brazada</i>
Braguer (87) .	.Conjunt de les mames de la vaca, cabra, ovella, etc.	. <i>Ubre</i>
Bufeta (62) .	.Òrgan muscular dels vertebrats en el qual es deposita l’orina	. <i>Vejiga</i>
Bull (74) .	.Idea forta que absorbeix l’atenció	. <i>Manía</i>
Cistes (65) .	.Recipient petit de verducs i de canyes per panses, figues, etc.	. <i>Cestito</i>
Enderg (65) .	.En ordre, arreglat	. <i>En orden</i>
Esbarrat (79) .	.Desviat, sortit del bon camí, allunyat	. <i>Apartado</i>
Estornells (74) .	.Persona eixerida, molt desperta de potències	. <i>Bergante</i>
Farandola (74) .	.Dur molta idea en una cosa, treballar-hi amb entusiasme	. <i>Obsesión</i>
Gobi (65) .	.Obi: recipient fet d’una soca buidada pel menjar dels porcs	. <i>Comedero</i>
Grípia (66) .	.Menjadora on es posa el menjar per als animals establats	. <i>Pesebre</i>
Llavorat (74) .	.Arreglar una obra de manera vistosa i atractiva	. <i>Labrar</i>
Murtions (66) .	.Baia de la murta; de floquet: són els més grossos i saborosos	. <i>Murtón</i>
Orbes (93) .	.Orb: extraordinàriament gros o abundant	. <i>Grandioso</i>
Quetxa (84) .	.Fer quetxa: fallar, no obrar així com cal, fracassar	. <i>Fracasar</i>
Rè (85) .	.Aquí està es rè: el quid, el punt essencial d’una qüestió	. <i>Quid</i>
Repelenc (62) .	.Que ve a repel; aspre, que és difícil de treballar o de tractar	. <i>Áspero</i>
Rots (68) .	.Entrebanc, obstacle, impediment	. <i>Traba</i>
Tinya (62) .	.Inflamació de la pell que provoca la caiguda dels pèls atacats	. <i>Tiña</i>

EXPRESSIONS

- “Veig que l’has **aferrada** per aquí” (XX,62)
- “**Demana’m** qualsevol cosa; maldament sia taïar-me un braç o una cama!” (XX,71)
- “Saps que t’ets **enfilat** d’amunt!” (XX,64)
- “Només hagueren de fer **entrar** i penjar es capell” (XX,79)
- “Tots dos eren **forts de morro**” (XX,81)
- “Cada pic que anava a envestir, sa **llengo** li tornava arrere” (XX,80)
- “Es diners, si no los saben gastar, duen **molta ronya**” (XX,78)
- “T’assegur que t’hi **posaràs** sa mà, com som dona!” (XX,64)
- “Vos acompanyarem sis dies, i llavò **posarem forqueta**” (XX,89)
- “Ses coses per força, **no agraden** a Déu” (XX,62)
- “**Romangué** amb sos cabeis drets!” (XX,70)

=====

3. En Juanet i sa fia del Rei (XX,94)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Banastra (107)	.Beneïtot, curt d'enteniment	.Papanatas
Cimal (97)	.Les branques més altes d'un arbre	.Rama
Còdols (97)	.Tros de pedra, generalment de forma rodona	.Guijarro
Còrpora (122)	.Cos de la persona o d'animal, sense comptar-hi les extremitats	.Cuerpo
Disforjo (123)	.Excessivament gros	.Descomunal
Dormilegues (94)	.Que dorm molt	.Dormilón
Enllepolit (100)	.Avesar-se a una cosa pel plaer que dóna	.Engolosinar
Enverga (97)	.Equival a: pegar, entimar, menjar, llançar, posar, aficar, etc.	.Pegar
Esbarrada (120)	.Allunyada del lloc o de la companyia amb qui caldria estar	.Apartada
Fitora (98)	.Forca de dues o més dents de ferro, que serveix per pescar	.Tridente
Folgar (118)	.Divertir-se, prendre gust; entretenir-se plaentment	.Holgarse
Gorga (122)	.Gargamella. Cridar a tota gorga: cridar en veu molt alta	.Garganta
Llambriener (119)	.Lleuger, àgil de moviments	.Listo
Llavorar (123)	.Llevar de poc en poc, amb una eina, la part més superficial	.Desbastar
Llema (120)	.Llémena: ou de poll del cap	.Liendre
Maçolat (122)	.Tupar amb una maçola (maça robusta i petita); tupar en general	.Apalear
Mereixera (112)	.Acció de merèixer; mèrit, digne de recompensa	.Merecimiento
Rebrolls (125)	.Brot d'un arbre o arbust	.Retoño
Recatòlica (111)	.Retòrica, facilitat de paraules	.Recatòlica
Revell (100)	.Ullastre petit, de rama atapeïda i fulles petites, dures i aspres	.Acebuche
Sadoll (118)	.Satisfet plenament en la gana de menjar	.Harto
Sella (105)	.Cadira, seient	.Silla
Su (123)	.Amunt, dalt	.Encima
Tirurany (98)	.L'any tirurany: temps indeterminat, però molt antic	.de Maricastaña
Travessadís (119)	.Vivaç i hàbil per a aconseguir els seus propòsits	.Hàbil
Tris-tras (99)	.Tris: instant; tras: ràpid; tris-tras: onomatopeia del caminar veloç	.Tris-tras
Tu-àutem (123)	.Conjunt de coses; incidències o resultat d'una acció	.Tuáutem

EXPRESSIONS

- "Mira, que t'**agafarem** de sa paraula" (XX,117)
- "Sa fam m'**alçava en pes!**" (XX,121)
- "A mi negú me **banya** es nas de saliva" (XX,119)
- "Sobretot canyella, que fa **bon brou!**" (XX,112)
- "S'estar bé **cansa**" (XX,106)
- "Resolgueren d'aturar-se a **demanar-li** cinc sous quatre sous" (XX,111)
- "**Desxondi't**, que ja no és d'edat de tenir gaire son!" (XX,122)
- "Varen haver de **girar** ses barres an es vent" (XX,96)
- "M'engana que no li facem ses **pesigoies** endins!" (XX,98)
- "En **posar-s'hi**, que ho pac!" (XX,107)
- "Estellant-se de cridar a **tota gorga**" (XX,122)

=====

4. Un que va fer es mort per no pagar deutes (XX,129)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Argordent (134)	.Aiguardent: beguda destil·lada de líquids sucrosos fermentats	.Aguardiente
Bram (129)	.Crit molt fort, eixordador	.Alarido

Completes (137)	.Baralla, discussió violenta o altre conflicte sorollós	. <i>Sanquintín</i>
Enforiolat (137)	.Enfurit, mogut de furor, boig exaltat i perillós	. <i>Impetuoso</i>
Engirgola (135)	.Posar	. <i>Poner</i>
Erer (132)	.Garbell de quatre a cinc pams de diàmetre	. <i>Arel</i>
Etzibin (136)	.Llançar de mala manera	. <i>Arrojar</i>
Gatinyarse (137)	.Barallar-se de paraula o a tocs, sense fer-se gaire mal	. <i>Escarapelar</i>
Lloa (136)	.Llosa: pedra llisa, que serveix per tapar una tomba	. <i>Losa</i>
Mancap (135)	.Acció i efecte de mancabar; disminució, minva, pèrdua	. <i>Mengua</i>
Mandragolina (133)	.Al·lota eixerida	. <i>Mozuela</i>
Marrota (141)	.Aplec important de diners	. <i>Caudal</i>
Meremec (137)	.Cos prim i llarguer que surt d'un de més voluminós	. <i>Pitorro</i>
Pantaixant (140)	.Respirar de forma fatigosa, sense forces	. <i>Jadear</i>
Parpal (132)	.Barra sòlida, de ferro o de fusta, per a fer palanca	. <i>Alzaprima</i>
Petejaven (136)	.Espetejar, fer sorolls secs	. <i>Chisporrotear</i>
Pillosquejar (140)	.Pilloscar: prendre hàbilment o amb engany	. <i>Pillar</i>
Retaule (133)	.Escena de persones, que s'ofereix a la consideració per fer pena	. <i>Cuadro</i>
Retaulo (135)	.Obra d'arquitectura, amb escultures, col·locada darrera un altar	. <i>Retablo</i>
Salabre (132)	.Ni un senabre: sense res absolutament	. <i>Ni pizca</i>
Taianassos (136)	.Persona egoista, que es beneficia en perjudici dels altres	. <i>Desollador</i>
Tropis (133)	.Tròpies: gratificació que es dona a qui torna una cosa trobada	. <i>Propina</i>
Ungla (136)	.Esser de l'ungla: esser lladres	. <i>Gente de la garra</i>
Vas (136)	.Cavitat on es soterraren els morts; sepultura	. <i>Tumba</i>
Xinxer (130)	.Gran multitud o abundància	. <i>Montón</i>

EXPRESSIONS

- “Sa gran mandragolina s’**alçava de puntes** per cridar més fort” (XX,133)
- “**Allà on no hi ha**, el Rei i ets acreeadors hi perden” (XX,134)
- “**Bones tropis** haurem fetes!” (XX,133)
- “**Cabermóni** de los cent mil dantres” (XX,132)
- “Es menut vui, enc que el **dimoni** en pas!” (XX,140)
- “Prou que los te pagaré, fins a **dobler i maia!**” (XX,140)
- “M’expòs... a que me trobin amb sa **fusta** en ses mans” (XX,135)
- “**Guaitava**, treu-cap treu-maga” (XX,138)
- “Qui roba a un lladre, **guanya** cent dies de perdó!” (XX,136)
- “Homo petit, **llengo llarga**” (XX,137)
- “Es **mancap** des ciurons no serà tan gros” (XX,135)
- “Me convenen aquestes **merques?** Trob que no gens!” (XX,136)
- “Que no saps tú que qui de miseris va, **miseris** l’encalcen?” (XX,140)

=====

5. *Es tit i sa tita* (XX,142)

PARAULES	Significat	Equiv. en castellà
Afuat (144)	.Abordat, tirat amb fúria contra algú	. <i>Abalanzado</i>
Amargenaven (149)	.Pasturar bestiar pels marges o altres llocs especials.	. <i>Apacentar</i>
Aubars (144)	.Varietat de magranes que tenen els grans més blanquinosos	. <i>Albar</i>
Cambuix (152)	.Cobricap de tela fina que usen les dones per subjectar els cabells	. <i>Cambuj</i>
Diner (146)	.Moneda equivalent, aproximadament, a un cèntim de pesseta	. <i>Un céntimo</i>
Embàlit (147)	.Persona inútil per curtior d’enteniment; que no serveix per a res	. <i>Trasto</i>
Endiumenjada (144)	.Endiumenjat, -ada: ben vestit o adornat	. <i>Acicalado</i>

Escatada (146)	.Escatar; rentada, acte de fer ben net	. . .	<i>.Lavado</i>
Esclafit (144)	.Fer s'esclafit: en sentit figurat, casar-se	. . .	<i>.Casarse</i>
Escoaré (148)	.Escoar: llevar la coa, tallant-la o arrabassant-la	. . .	<i>.Desrabar</i>
Escornaré (149)	.Escornar: llevar les banyes	. . .	<i>.Descornar</i>
Estret (143)	.Estrènyer-li: fugir, anar-se'n de pressa	. . .	<i>.Irse</i>
Fetxida (152)	.Mala passada feta intencionadament	. . .	<i>.Trastada</i>
Garrut (142)	.Arribat a total creixement; fadrí ja fet, que ja no és noi	. . .	<i>.Grandullón</i>
Gatovell (153)	.Arbust lleguminós, de poca alçada, espès i espinós	. . .	<i>.Retama</i>
Pinyata (146)	.Bauxa, eixida festosa al camp per a berenar-hi	. . .	<i>.Piñata</i>
Polleguera (148)	.Peça de matèria dura dins la qual gira l'eix de la porta o barrera	. . .	<i>.Quicio</i>
Tit (142)	.Tit, -a: reducció de petit; nom per cridar els pollets i gallines	. . .	<i>.Pitas, pio</i>
Vitenc (144)	.Fort, enèrgic, amb molta vitalitat	. . .	<i>.Vivo, fuerte</i>

EXPRESSIONS

- "I seguí de d'allà, ben **afuat**, com un moix que s'aborda a una rata" (XX,144)
- "I qui no ho creu..., amb un gatovell, rac-a-rac, bones **fregades** per sa pell!" (XX,153)
- "Tots **menjaren** a rompre, fins que pogueren dir pruna" (XX,144)
- "**Més cremada** que un dinar de mistos" (XX,146)
- "Troben es pou **més eixut** que es 'bril" (XX,150)
- "**Més endiumenjada** que un altar de Coranta-Hores" (XX,144)
- "Era **tocat** de bon gust i afectat ferm de pinyata" (XX,146)

* * * * *

TÍTOLS DE LES RONDALLES DEL TOM XXI (8ª edició – 1991)

	<u>Pàgina</u>
1. En Juanet Carnisser	5
2. Es set plets	16
3. Sa maneta de plata.	30
4. S'homo i es lleó.	63
5. Es dos bessons	65
6. Sa raboa i s'eriçó	77
7. Sa rondaia d'en Vit	88
8. Es pas que li succeí a Sant Pere amb el Bon Jesús i ets altres apòstols.	92
9. Es dotze mesos i dues jaies	94

1. En Juanet Carnisser (XXI,5)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Caratge (9) .	.Aspecte de la cara de qualcú o de la part exterior d'una cosa	. <i>Cariz</i>
Enutjà (5) .	.Causar enuig: fort desplaer, sentiment de contrarietat	. <i>Enojar</i>
Gambades (6).	.Fer gambades: tresscar molt, córrer la gandaina per divertiment	. <i>Pelar la pava</i>
Mostiis (10) .	.Trist, mancat d'alegria, de vivacitat	. <i>Alicaído</i>
Patriguesa (8)	.Pràctica, habilitat produïda per l'exercici constant	. <i>Práctica</i>
Tapada (13) .	.Per tapada: ocultar, dissimular, fer que una cosa no sia vista	. <i>Disimular</i>
Tenor (5) .	.Manera d'esser, caràcter general, tarannà d'una persona	. <i>Tenor</i>

EXPRESSIONS:

- “Si no vols que et faça **botir es cap** de dalt ses espatles” (XXI,5)
- “S'ordi de lluny **engreixa**” (XXI,14)
- “I ja és partit a fer-hi **gambades**” (XXI,6)
- “Cop en sec **gira** es caire a sa pedra” (XXI,7)
- “Encara és verd, es **juevert!** Es massa prest per parlar d'això” (XXI,14)
- “Hi ha moltes maneres de **matar** puces” (XXI,6)
- “Los va **mostrar** fil per randa” (XXI,13)
- “Aquella injúria **no caigué** en terra” (XXI,7)
- “Tot contents d'aquell al·lotó que los era **vengut** de l'aire del cel” (XXI,7)

2. Es set plets (XXI,16)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Amerra (18) .	.Agafar fort amb la mà perquè no fugi o no es mogui	. <i>Amarrar</i>
Canes (24) .	.Mida longitudinal; equival a vuit pams, aprox. 1,60 metres	. <i>Cana</i>
Entreversos (22)	.Conflicte, conjunt d'obstacles i dificultats	. <i>Conflictio</i>
Escorbeis (22)	.Ormejos a cada costat d'una bístia per tragar llenya o garbes	. <i>Encinos</i>
Esgotzí (24) .	.Oficial encarregat de fer complir la llei	. <i>Alguacil</i>
Llec (18) .	.Religiós profès que no té opció a les sagrades ordes	. <i>Lego</i>
Mantí (17) .	.Extremitat superior corbada que té l'agafatall de l'arada	. <i>Mancera</i>

Presili (21)	.Presidi: lloc on es tenen els condemnats per delictes greus .	<i>.Presidio</i>
Rebrotxar (20)	.Rebutjar, no acceptar .	<i>.Rechazar</i>

EXPRESSIONS:

- “Ni si l’hagués duita **aferrada amb saliva** dejuna!” (XXI,17)
- “**Campava** molt curt, i set doblers no li feien un sou” (XXI,17)
- “Hi ha més frares a **confessar**? diu aquí es jutge” (XXI,28)
- “Es que era major **corr** sa quinta” (XXI,16)
- “Tenc es **papers** ben estirats” (XXI,16)
- “Entre **poc i massa** hi ha mesura!” (XXI,18)
- ”A un **negat** no li ve de cent canes d’aigo!” (XXI,24)
- “Se’n va a ca-seua amb **un dit** part davall d’espina i s’altre a s’oreia” (XXI,28)
- “Se n’anà a **veure** Sant Pere com dos i dos fan quatre” (XXI,16)

3. Sa maneta de plata (XXI,30)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Ampit (56)	.Barana o paret baixa on s’estalona el pit per guaitar	<i>.Antepecho</i>
Arreus (43)	.Conjunt de peces secundàries per completar una cosa principal	<i>.Arreos</i>
Astes (36)	.A mitges astes: d’una manera incompleta	<i>.Inacabado</i>
Badaiat (30)	.Morir-se, fer el darrer badall	<i>.Expirar</i>
Badiu (49)	.Espai obert	<i>.Entorno</i>
Braces (48)	.Mida entre els extrems d’una i l’altra mà; equival a 1,67 m.	<i>.Braza</i>
Castissa (43)	.Importú, molest per la seva insistència; intempestiu	<i>.Importuno</i>
Desteixinant (36)	.Esforçar-se molt, sacrificar-se per obtenir una cosa.	<i>.Desvivirse</i>
Destralejava (46)	.Destralejar: parlar molt i exaltadament	<i>.Despotricar</i>
Desturmellant (36)	.Perdre els turmells, movent-se i caminant molt	<i>.Ir de coronilla</i>
Eixaubat (39)	.Donar una passada de guix i calç a una paret	<i>.Enlucir</i>
Embarriolat (55)	.Entrelligar, agafar una cosa amb altres	<i>.Enredar</i>
Entemeriat (44)	.Entemarrat, -ada: obstinat, aferrat a la seva idea	<i>.Tozudo</i>
Entobiat (50)	.Privat de l’ús dels sentits a conseqüència d’un cop, d’un baf, etc	<i>.Desmayar</i>
Envenc (48)	.Llançar dins un avenc; afonar-se	<i>.Hundirse</i>
Esbart (30)	.Conjunt, munt nombrós	<i>.Montón</i>
Escarpó (54)	.L’os que forma l’extremitat inferior de l’espina	<i>.Rabadilla</i>
Esflorar (54)	.Desfer una cosa reduint-la a bocinets	<i>.Desmenuzar</i>
Esquitxa (61)	.Anar-se’n ràpidament, evitant d’esser vist o d’esser aturat	<i>.Marcharse</i>
Fester (49)	.Succés extraordinari, de molt de moviment o desordre	<i>.Suceso</i>
Formiguer (60)	.Munt de terrossos sostingut per un feix de llenya que es crema	<i>.Hormiguero</i>
Girons (43)	.Giró: varietat de raïm de grans petits, rossencs i molt dolços	<i>.Hebén</i>
Llindes (39)	.Pedra travessera damunt els muntants d’un portal o finestra	<i>.Dintel</i>
Matines (43)	.No mancarà qui toc matines: no quedarà desatés un treball	<i>.Maitines</i>
Mengo (54)	.Petit, excessivament menut	<i>.Pequeño</i>
Nèscia (55)	.Raça. No en quedàs nèscia: extingir-se totalment	<i>.Desaparecer</i>
Paladars (39)	.Cobertura d’un recinte, d’una construcció	<i>.Techo</i>
Plega (44)	.Plega mans: acte de aplegar, ajuntar les mans per saludar	<i>.Plegar</i>
Pols (50)	.Batec produït a les artèries per la circulació de la sang	<i>.Pulso</i>
Prim-compte (56)	.Mirar de prim compte: mirar amb molta atenció	<i>.De arriba abajo</i>
Proceir (56)	.Procedir: obrar, actuar, portar-se de tal o tal altra manera	<i>.Proceder</i>
Regalada (48)	.A la regalada: amb tota comoditat, sense desplaers ni subjecció	<i>.A sus anchas</i>
Retranques (49)	.Amb males retranques: de mala gana, amb senyals de desplaer	<i>.De mala gana</i>

Roi (32)	.Roll: gran abundància de diners, de coses; sense mesura	. <i>Raudal</i>
Sembatuda (48)	.Topada, sotragada	. <i>Topetazo</i>
Tatà (54)	.Tatano: imitació de la pronúncia infantil de “cavall”	. <i>Caballo</i>
Trapa (30)	.Porta, generalment horitzontal, que dona a un soterrani.	. <i>Trampilla</i>
Tornai (36)	.El darrer solc que fa el llaurador en acabar la llaurada	. <i>Final</i>
Unces (54)	.Moneda d’or; pesava una unça: dotzena part d’una lliura	. <i>Onza</i>
Xeu (48)	.Fer xeu: prosperar fins a l’estat complet de prosperitat	. <i>Medrar</i>
Xirimindangues (39)	.Romanços, coses complicades però vanes, sense importància	. <i>Bagatelas</i>

EXPRESSIONS:

- “Tu vols **arribar** an ets altres i no vols que t’arribin a tu? Tatà, colcarem!” (XXI,54)
- “Los paga a **cap de tornai** tota sa feina” (XXI,36)
- “Ses obres **desempenyen** es mestre” (XXI,44)
- “En Bernat li era **entrat** per s’ui dret” (XXI,37)
- “Sa veu que li **manca** una saó, i d’es bril, que és sa millor” (XXI,52)
- “Se veia que **no campava** gens prim” (XXI,32)
- “**No faltarà** qui toc matines; vull dir, qui servesca en taula” (XXI,43)
- “O té **part** amb Déu o amb el dimoni!” (XXI,40)
- “A trenc d’alba **pega** coça an es llençol” (XXI,39)
- “La féu tenir vera, an aquella **promesa**” (XXI,48)
- “Qui **sap fer** el més, sap fer el manco” (XXI,44)
- “Un **sarró** de dobles de vint, que seia tot sol, de ple que era” (XXI,52)
- “**Tornem-hi**, Tonina!” (XXI,43)
- “Això no ho han de fer ets homes que tenen **un pam** de cara” (XXI,30)
- “**Val** més que parlin els fets que no sa llengo” (XXI,38)

4. S’homo i es lleó (XXI,63).

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Embarassat (63)	.Impedit d’obrar o de utilitzar-se, per una circumstància exterior	. <i>Enredado</i>
Estirar-se (63)	.Estirar-se ses cames: passejar per deport, per fer exercici, etc.	. <i>Pasear</i>

EXPRESSIONS:

- “Un dia de poques feines, se n’anà a **estirar-se** ses cames” (XXI,63)

5. Es dos bessons (XXI,65)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Acora (69)	.Ficar una cosa molt endins, encara que no arribi al cor	. <i>Hundir</i>
Arreixina (75)	.Posar dret i estirar el pèl o altra cosa ajaguda	. <i>Erizar</i>
Batipors (72)	.Conjunt de portes grans que formen una entrada	. <i>Cancel</i>
Cabdellava (68)	.Replegar una cosa sobre ella mateixa; fer-ne un cabdell	. <i>Encoger</i>
Espaumes (68)	.Rigidesa i convulsió dels nervis o músculs	. <i>Espasmo</i>
Estil·lades (66)	.Estil·lades: clar, com destil·lat	. <i>Cristalino</i>
Estreps (68)	.Peça de metall, a cada costat, per sostenir el peu del cavalcador	. <i>Estribo</i>
Liorna (72)	.Enviar a Liorna: enviar a filar, a mal viatge	. <i>A freir espárragos</i>
Salv (76)	.Salvat; preservat de la destrucció o de perill	. <i>Salvo</i>

Sarau (70)	.Ball de moltes persones, sobretot a un lloc tancat .	. <i>Sarao</i>
Térbola (72)	.Que té partícules que li lleven limpidesa o transparència .	. <i>Turbio</i>
Trempla (71)	.Trempar, compondre un assumpte poc decorós entre persones	. <i>Chanchullo</i>
Trempe (65)	.Punt de duresa i elasticitat que es dóna a l'acer amb la calor	. <i>Temple</i>
Xacota (75)	.Burla, broma	. <i>Chacota</i>

EXPRESSIONS:

- “Idò **esperonetja** tot lo que vulgues!” (XXI,65)
- “Allò és es Castell de Liorna, que qui hi va **no torna**” (XXI,72)
- “Era molt afectat de pescar; però sempre duia es frare, vull dir, **no tocava** escata mai” (XXI,65)

=====

6. Sa raboa i s'eriçó (XXI,77)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Acabaies (77)	.Acaballes: acabament, darreries d'una cosa .	. <i>Postrimerías</i>
Agatge (77)	.Emoluments que rep un treballador, a més del sou que té fixat	. <i>Gajes</i>
Aixec (83)	.Amb un aixec: amb una vegada en què es fan algunes coses	. <i>De una vez</i>
Demble (78)	.No li veig es demble!. Demble: sentit, raó d'esser, etc. .	. <i>Razón</i>
Encòliga (80)	.Còlic, dolor de budells, malaltia de ventre .	. <i>Cólico</i>
Encruies (84)	.Dos platets amb cornalons que contenen l'oli del llum de ganxo	. <i>Candileja</i>
Enrama (80)	.Anar el sol cap a la posta, semblar ja en contacte amb l'horitzó	. <i>Ponerse</i>
Estiramuixell (80)	.Activitat confusa de gent que es baralla, que està agitada .	. <i>A la greña</i>
Principis (80)	.Cadascun dels plats servits després de la sopa i abans del postre	. <i>Segundos</i>
Rallem (77)	.Rallar: parlar excessivament o indiscretament .	. <i>Charlar</i>
Ranciejàs (77)	.Ranciejar: fer olor o gust de ranci .	. <i>Saber a rancio</i>
Remelsos (83)	.Baixos d'un líquid, dipositats en el fons o vores del recipient	. <i>Posos</i>
Rescabalaràs (80)	.Rescabalar: compensar una pèrdua, un perjudici .	. <i>Compensar</i>
Serrines (85)	.No pesar serrines: pesar poquíssim, no notar que pesi res .	. <i>Como serrín</i>
Solam (83)	.Matèries en suspensió dipositades al fons del recipient .	. <i>Poso, heces</i>
Vessa (77)	.Peresa, desgana de treballar, de fer alguna cosa .	. <i>Pereza</i>
Viona (77)	.Fer sa viona: fer molta via, caminar o obrar ràpidament .	. <i>Darse prisa</i>

EXPRESSIONS:

- “Aquesta sí que m'és **bruta**!” (XXI,85)
- “M'ha **caigut** com a plom lo poc que he menjat” (XXI,80)
- “Es **cotri**! que es sol s'enrama de tot” (XXI,80)
- “Hala, **cul feixuc**! Ell com mous un peu, s'altre ja ha posada rel!” (XXI,87)
- “Vénc amb sa **fel** sofregida!” (XXI,78)
- “No la faces, si no vols que tothom te pos sa **llengo** damunt!” (XXI,83)
- “Bona som jo per **menjar-me** ses flors i no voler ses agostenques!” (XXI,79)
- “Lo mateix d'un llum que s'apaga perquè **no té** oli, i cop en sec li umplen ses encruies” (XXI,84)
- “An es parents los han de fer **obsequi**” (XXI,79)
- “I que és just que tu hages de **palanquejar** aquí... i jo me n'haja d'anar de ses meues?” (XXI,79)
- “Aquestes veïnades i cosines mos **posen** terra a s'escudella fort” (XXI,81)
- “Que em **tirin** d'una passa, si som jo que la m'he menjada!” (XXI,85)
- “**Treu-t'ho** des cap an això de ses rabiades!” (XXI,84)

7. Sa rondaia d'en Vit (XXI,88)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat.</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Espigolar (88)	.Collir d'en terra les espigues caigudes als segadors.	.Espigar

8. Un pas que li succeí a Sant Pere amb el Bon Jesús (XXI,92)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat.</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
S'estrevengué (92)	.Estrevenir-se: ocórrer, succeir; presentar-se una ocasió	.Acaecer

9. Es dotze mesos i dues jaies (XXI,94)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat.</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Acops (103)	.Figa oberta, assecada al sol i tancada per la part molsuda	.Higo seco
Aixamussa (94)	.Malaixamús, -ussa: aspre de tracte	.Desabrida
Arrambau (94)	.Arrambar: fer o posar més a prop d'una cosa; acostar	.Arrimar
Arrefollar (111)	.Renyar fort	.Regañar
Atabacada (125)	.Atabacat, -ada: sorprés i capturat amb un resultat no desitjat	.Chasqueada
Balquena (99)	.A balquena: abundància.	.Abundancia
Bart (115)	.Grans vermellorsos que surten a la cara, precursors de la barba	.Barro
Capita (116)	.Capitar: arribar a maduresa els fruits de la terra	.Medrar
Cànyom (105)	.Planta; la fibra tèxtil treta del cànem serveix per a fer cordes	.Cáñamo
Cavaions (95)	.Cavalló de garbes: munt de deu garbes	.Tresnal
Eixamenar (99)	.Emigrar les abelles velles per a formar altres colònies	.Enjambrar
Enconar (119)	.Donar la primera llet a un infant de mamella	.Hacer las entrañas
Esplet (100)	.Conjunt de fruits produïts en una vegada	.Cosecha
Esquella (112)	.Campana petita, penjada al coll dels animals per guiar el ramat	.Cencerro
Goret (95)	.Terra de conreu llaurada i no sembrada perquè reposi un any	.Barbecho
Nyuela (98)	.Veu prima i nasal, de persona gemegosa o demanadora	.Gangosa
Perdigaies (104)	.Perdiu novella, jove	.Perdigana
Perfanderia (111)	.Perfando: malfeiner, que va pel món sense treballar	.Haraganeria
Pigues (115)	.Taca petita que surt a la pell	.Peca
Redorsa (94)	.Redossa: recer.	.Abrigo
Renadívoles (121)	.Que reneix al camp sense sembrar-la	.Renaciente
Restobles (99)	.Sembrat de civada i ordi mesclats	.Sembrar
Taliquí (123)	.Taliquí: dolent o poc recomanable	.Tal cual
Tenrals (99)	.Tendrals: novell, tendre, molt jove	.Tierno, joven
Traspelar (103)	.Traspuar, filtrar-se l'aigua a través dels porus o escletxes	.Filtrarse
Uf (108)	.A l'uf: en abundància, copiosament	.En grande
Xítxeros (98)	.Pèsol; a alguns pobles del llevant de Mallorca es diu "xítxero"	.Guisante
Xorar (121)	.Mantenir-se viu, sobreposar-se a les adversitats	.Medrar

EXPRESSIONS:

- "No hi ha abril sense espigues" (XXI,100)

- “D’**abril i maig** surt es raig; això és, s’esplet d’un any” (XXI,100)
- “**Aigo d’agost** fa mel i most” (XXI,105)
- “**Aigo d’agost** posa corc per tot” (XXI,121)
- “Ja **anam** amb sos morros per sa terra” (XXI,114)
- “Hala si vos n’**anau una setmana** a sa rota!” (XXI,94)
- “Any d’**aubons**, any d’eixams i any de cavaions” (XXI,95)
- “Som així com Déu mos ha fets. I no mos **barataríem** amb negú nat del món” (XXI,95)
- “**Bon capso!** Quina jaieta més amatent” (XXI,95)
- “Altre **bony** m’ha eixit, i un que en tenia, són dos” (XXI,113)
- “Si la **Candelera** plora, s’hivern es fora; i si riu, llarg es s’estiu” (XXI,114)
- “Deixau anar aquest **cap de fil** que heu pres” (XXI,123)
- “**Febreret** curt, pitjor que turc” (XXI,113)
- “**Galina** agostina, ponedora fina” (XXI,105)
- “**Gener** amarat, mig any assegurat” (XXI,95)
- “**Gener** eixut, tot l’any put” (XXI,112)
- “Es **gener**, de cap o de coa té” (XXI,112)
- “D’un que va molt arrufat de sa fredor, diuen: du es **gener** aferrat” (XXI,112)
- “De flors de **gener** no n’umplen es paner” (XXI,112)
- “Vols veure ton dol? Ves a veure sa vinya dins es **juriol**” (XXI,120)
- “A’s **juliol**, ses egos a s’era i es bous an es sol” (XXI,103)
- “Poll de **juriol**, sempre du dol” (XXI,120)
- “A’s **juny**, sa fauç a’s puny” (XXI,102)
- “No hi ha **març** sense neu” (XXI,115)
- “En ploure de **març**, plouen faves” (XXI,99)
- “Tenia **mel** a sa boca per tothom” (XXI,94)
- “D’un que és molt estret diuen: es **més estret** que es bril” (XXI,116)
- “Jo **no en som** res, de sa mort d’En Berga” (XXI,114)
- “No los feia més que **nosa** porque ja no era bona per sa feina” (XXI,94)
- “Per sa festa del **Roser**, tot ve” (XXI,101)
- “Per **sant Jordi**, garbes d’ordi” (XXI,100)
- “**Sant Llorenç**, figues a querns” (XXI,104)
- “Per **sant Lluc**, nesples apelluc” (XXI,106)
- “Per **sant Pere** enrevolten sa figuera” (XXI,102)
- “Per sa festa de **sant Tomàs**, agafen sa porcella p’es nas” (XXI,108)
- “Aigo de **sant Urbà** (5 de setembre) lleva vi i no dóna pa” (XXI,122)
- “El varen **treure** d’es solc” (XXI,98)
- “Dins es bril cada gota **val** per mil” (XXI,99)

* * * * *

TÍTOLS DE LES RONDALLES DEL TOM XXII (8ª edició – 1990)

	<u>Pàgina</u>
1. Na Catalineta	5
2. Es corpet d'es pou d'En Gatell	18
3. Na Rosa	40
4. Ses sabates de pell de poi	54
5. Tres fiis de viuda	73
6. Es pas d'es xoric	87
7. Sa guixeta tota sola	91
8. Es moro i es cristià	99
9. Tres germans sortats	102
10. Es murterar des Rei de França	105
11. Mestre Antoni Llampina	117

1. Na Catalineta (XXII,5)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Alcatràs (13) .	.Home beneit, capbuit, que no serveix per res de profit .	. <i>Imbécil</i>
Aldana (15) .	.Antic, vell, gastat per l'ús	. <i>Viejo</i>
Babaluet (13) .	.Beneïtot, persona de poc enteniment	. <i>Bobalicón</i>
Batre (12) .	.Caminar molt	. <i>Andar</i>
Bugat (13) .	.Embull, conflicte, conjunt de coses males d'aclarir .	. <i>Lío, fregado</i>
Contarella (13)	.Contada, narració de fets reals o imaginaris . .	. <i>Relato</i>
Doi (13) .	.Desbarat; dita o feta irracional	. <i>Disparate</i>
Escandalosa (10)	.Tirar s'escandalosa: reprensió forta, moure un escàndol de crits	. <i>Escandalera</i>
Ferrada (11) .	.Com una ferrada: tenir el cap molt carregat, marejat, dolorit	. <i>Herrada</i>
Junyit (8) .	.Ajuntar, unir, casar	. <i>Juntar, unir</i>
Llentrisca (7) .	.Planta del bosc que serveix d'aliment als aucells i bestiar .	. <i>Lentisco</i>
Miqueries (6) .	.Cosa poca, escassa, mesquina	. <i>Migajas</i>
Plomar (10) .	.Prendre hàbilment: desposseir dels seus béns algú .	. <i>Pelar, birlar</i>
Sól·lera (12) .	.Dona dolenta o poc digna de confiança	. <i>Pájara</i>
Varals (11) .	.Veral: indret, contrada, extensió de terra o de poble .	. <i>Contorno</i>
Xamba (12) .	.Bona sort: casualitat favorable	. <i>Chamba</i>

EXPRESSIONS:

- “Jo ho he d'**arribar a s'enfront**, an això que me deis” (XXII,12)
- “D'es cap de molt de temps de **batre** per mil bandes” (XXII,12)
- “Ara per ara no mos recorda res de tal **bugat!**” (XXII,13)
- “Li posaren un **cap** com una ferrada contra aquella al·lota” (XXII,11)
- “Torna prendre es seu **cap de fil**, dient...” (XXII,14)
- “Se'n regalava bé i el **deixava cantar**” (XXII,5)
- “No hi havia **flastomia** ni nom lleig que no li tiràs” (XXII,5)
- “Hi hagué unes **noces** de ronyó clos” (XXII,8)
- “Li vengué molt de nou **no veure** en verd ni en sec sa seva dona” (XXII,11)
- “Del seu se **pagarà** si tira cap doi!” (XXII,13)
- “Li anava així com es **pèl** li jeia” (XXII,8)

- “Com ses parts són oïdes, se fa sa **sentència**” (XXII,7)
- “Per **taiar-li** ses cames i capturar-lo fort, el tanca...” (XXII,5)
- “I sempre, vengués tort vengués dret, li **tirava** floretes” (XXII,8)
- “Per **veure** de què van per aqueixs varals tal gent” (XXII,11)

2. Es corpet d'es pou d'En Gatell (XXII,18)

PARAULES	Significat	Equiv. en castellà
Ànima (36)	.Posar dins l'ànima: aficar-se el menjar ben endins, al més íntim	. <i>Adentro</i>
Cala (22)	.Menjar-se, engolir	. <i>Zamparse</i>
Corró (21)	.Cos cilíndric, aplicat a diversos usos per la seva rotació	. <i>Rodillo</i>
Ensofronyada (20)	.Amagar, estotjar, privar de sortir	. <i>Ocultar</i>
Ermàs (26)	.Camp que no es conreua, per negligència o per deixar-lo reposar	. <i>Baldío, erial</i>
Llesca (28)	.Tallada relativament prima de pa o d'altra cosa	. <i>Rebanada</i>
Mès (35)	.Satisfet i resolt	. <i>Decidido</i>
Mestra (36)	.Aguantar la mestra: contenir, resistir, mantenir-se sense cedir	. <i>Resistir</i>
Petarrell (20)	.Contracció de la boca quan un s'esforça per contenir el plor	. <i>Pucheros</i>
Pisca (25)	.Pellucar, aconseguir d'agafar	. <i>Coger</i>
Secaió (19)	.Deute contret paulatinament per compres o manlleus	. <i>Pella</i>
Tòria (21)	.Abundància de branques i de fulles; forta creixença	. <i>Ufanía</i>
Tranc (33)	.Traça, bona manya; habilitat per a fer una cosa	. <i>Modo, maña</i>
Xeixa (24)	.Blat de bona qualitat, de farina blanca i més saborosa	. <i>Trigo candeal</i>

EXPRESSIONS:

- “Aquí he d'**aguantar la mestra** enc que el dimoni en pas!” (XXII,36)
- “Sa bossa romandrà buida, i la poràs posar amb **aigo-sal**” (XXII,27)
- “Ses ganes que en tenia, l'**alçaven en pes**” (XXII,36)
- “Saps que se veuen de bé ses coses, **anant a l'aire!**” (XXII,19)
- “Bono! **Anem** an es gra!” (XXII,32)
- “Torna prendre es seu **cap de fil**, dient...” (XXII,14)
- “Me'n féu una com un **covo**” (XXII,26)
- “Mai faig **dolenta** sa paraula de mon pare” (XXII,20)
- “Quan manco t'ho pensaràs, te **farè sa pell** a's temps de dir Jesús” (XXII,32)
- “A les bones, en poren **fer corda**, d'ella; ara, a les males, res” (XXII,33)
- “Contà **fil per randa** tot lo que li havia passat” (XXII,26)
- “**Ja ho veurem**, què serà tot això, en esser cuit!” (XXII,36)
- “S'ho posa dins l'ànima **no deixant** cap roís ni llepaina” (XXII,36)
- “**No estigueren** a pler fins que le hi feren amollar” (XXII,20)
- “Arrisca la ventura! que qui no s'arrisca, **no pisca!**” (XXII,25)
- “Tenen sa **pella** pes mànec” (XXII,19)
- “Això li **picava** fort a na Francina” (XXII,25)
- “Cap a sa seva cambra per anar-se'n a **posar** ets ossos de pla” (XXII,29)
- “Tenia un bon **secaió** a totes ses botigues” (XXII,19)
- “Jo m'he d'estar aquí **sense treure** un peu d'es solc” (XXII,36)

3. Na Rosa (XXII,40)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Arrefollava (40)	.Renyar fort	.Regañar
Dobla (44)	.No mancar res a una festa; haver-hi tot el necessari i convenient	.Todo
Esbaltida (43)	.Esmicolar	.Destripar
Esblendir (53)	.Esblandir: rompre, estellar	.Estallar
Mi't (47)	.Per "mira't"	.Mira, fíjate
Nyic (40)	.Avar, que es resisteix a donar	.Mezquino
Ramet (51)	.Ram de fil: troca; conjunt de fil posat a la debanadora .	.Madeja

EXPRESSIONS:

- "S'avarícia l'**alçava** en pes" (XXII,41)
- "Feia **cent** nuus a un diner" (XXII,40)
- "No trobava es **cap d'es fil** de tot allò que veia" (XXII,51)
- "Quan veren allò, compregueren que el **dimoni** hi havia bufat" (XXII,49)
- "Treia tot un carrerany de **flastomies** d'aquelles que alcen terreta" (XXII,40)
- "Amb una bona **mala** cara i uns morros d'un pam" (XXII,41)
- "Que **no hi mancàs cap** gra a sa dobla" (XXII,44)
- "Li feia **ofertes** de bastó" (XXII,40)
- "Feia **raig i roi** an es pobres" (XXII,40)
- "Se n'enamora cop en sec fins a sa **rel** des cabeis" (XXII,43)
- "Los diu que, **surta** d'es llevant surta d'es ponent, se vol casar..." (XXII,43)

=====

4. Ses sabates de pell de poi (XXII,54)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Adjovar-se (72)	.Ajovar: avesar	.Avezar
Aubarà (64)	.Conforme el plec de pactes i condicions	.Pliego
Bereiola (54)	.Beneïtot, mancat d'enteniment	.Torpe
Calatraví (55)	.Assaonador de pells	.Curtidor
Enramat (68)	.Anar el sol cap a la posta, semblar ja en contacte amb l'horitzó	.Enramar
Frare (61)	.Frare convidat: anar de pressa, content, esperant el bon mejar	.Fraile
Garró (54)	.Persona bruta, grollera	.Mujer sucia
Goixo (54)	.Gras, inflat	.Gordinflón
Pilloscam (69)	.Pilloscar: prendre hàbilment o amb engany	.Pillar, birlar
Saladet (69)	.Salat: car, de preu massa alt	.Caro
Tenrals (57)	.Jovenet, noi en la pubertat	.Mozuelo

EXPRESSIONS:

- "Preparats per **ablanir-li** ses costelles a l'uf" (XXII,59)
- "**Cametes** me valguen, pegant-se amb sos talons per ses anques" (XXII,59)
- "Posa't s'esquena a bon lloc per **córrer** ses vergades" (XXII,56)
- "Aqueix Pere es el reverent **dimoni**! I el dimoni li fa llum!" (XXII,70)
- "S'hi arramba i li **diu** es nom d'es porc" (XXII,57)
- "**El dimoni** éts! No hi ha qui t'haja a cames!" (XXII,71)
- "Se n'anava com un **estel** d'aviat" (XXII,58)
- "Ja és partit de d'allà amb unes passes de **frare convidat**" (XXII,61)
- "Ell tu pareix **nada** d'avui i batiada d'ahir!" (XXII,54)
- "Jo els vaig fer amenaces d'**omplir-los** sa cara de dits" (XXII,62)

- “**Paraula** de Rei no pot mentir” (XXII,65)
- “**Parla**, fieta meva; que Cristo parlava i estava a la creu!” (XXII,65)
- “El Rei ho trobava **saladet**, però a la fi hi allarga es coll” (XXII,69)
- “Un rei ha de **sebre** guardar bé ses coses d’es reinat” (XXII,65)
- “Tot això són **vuits i nous** i cartes que no lliguen” (XXII,64)

=====

5. Tres fïis de viuda (XXII,73)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Borrera (76) .	.Que no dóna fruit, que no produeix l’efecte esperat .	. <i>Estéril</i>
Bufarella (86)	.Gallard, que fa goig de mirar	. <i>Gallardo</i>
Esperó (83) .	.Instrument per estimular el cavall a caminar . .	. <i>Espuela</i>
Rutla (82) .	.Rotllana de fusta amb un eix, que els nois fan córrer per terra	. <i>Rodaja</i>
Trispoletjat (82)	.Trepitjar reiteradament una cosa fins a endurir-la . .	. <i>Apisonar</i>

EXPRESSIONS:

- “Ell havia **aficada** sa banya” (XXII,76)
- “Fe es teu **cap envant**, si tan encarat hi estàs” (XXII,73)
- “**Espera** una mica, si vols, pots i no et sap greu” (XXII,83)
- “Molt bé sabeu vós que la mar **fa forat** i tapa” (XXII,74)
- “Visquem i veurem coses! Això és el **món** a s’enrevés!” (XXII,82)
- “Germà, **no em vengueu** amb solfes” (XXII,84)
- “Fosca d’aubà! **Veiam** que serà aquest estornell!” (XXII,77)

=====

6. Es pas d’es xoric (XXII,87).

EXPRESSIONS:

- “Tot era **vei i mal de coure**” (XXII,87)

=====

7. Sa guixeta tota sola (XXII,91)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Baldor (98) .	.Superabundància, quantitat més que suficient . .	. <i>Abundancia</i>
Muscle (95) .	.Fer muscle a algú: girar-li el muscle, demostrar-li aversió .	. <i>Mal ojo</i>
Sitja (94) .	.Munt de trossos de llenya per coure-la i fer-ne carbó .	. <i>Carbonera</i>

EXPRESSIONS:

- “S’enveja l’**alçava en pes**” (XXII,93)
- “Arribà a dur-ne tant de gavatx que **cuidava** fer es tro” (XXII,93)

=====

8. Es moro i es cristià (XXII,99)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Emblavins (100)	.Embulls, embolics, qüestió difícil	.Líos
Musclejar (101)	.Fer musclet	.Encoger los hombros
Xemeroi (99)	.Beneitó, curt d'enteniment	.Tontaina

EXPRESSIONS:

- “Sap i tot el **dimoni** a on se colga” (XXII,99)
- “**Més beneit** que es pa de munició!” (XXII,99)
- “**Sempre** estaven com es ca i es gat” (XXII,99)
- “Si no sé per què me **seny** amb sa ma dreta” (XXII,99)

=====

9. Tres germans sortats (XXII,102)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Gernació (104)	.Conjunt dels vivents en un mateix lloc o temps	.Gentío

EXPRESSIONS:

- “Tothom li anà **barret envant** i peu enrere” (XXII,102)
- “Era **taiat** de lluna per totes ses feines” (XXII,102)

=====

10. Es murterar des Rei de França (XXII,105)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Amoixador (112)	.Que amoixa; dir o fer coses agradables, tractar bé, tenir content	.Halagar
Aspi (105)	.Bastó al qual s'agafa la fusada de fil per fer les troques	.Aspa
Barballeres (109)	.Partícules de menjar, aferrades pels morros per falta de mirament	.Migajas
Brondaven (107)	.Penjar	.Pender
Ensigne (107)	.Ensigna: moviment corporal que indica l'inici d'una acció.	.Seña
Entrevers (111)	.Conflicte, conjunt d'obstacles o dificultats	.Problema
Fadat (115)	.Pronunciar un fat; encantar, fer objecte d'obres màgiques	.Hechizar
Fuset (105)	.Palanca que transmet el moviment a l'espasa del teler	.Husillo
Nitedat (111)	.Malhumor, malsofridesa	.Malhumor
Popa (108)	.Dir en popa: anar prosperant ràpidament	.En popa
Xalant (109)	.Sentir gran plaer; divertir-se alegrement	.Disfrutar

EXPRESSIONS:

- “Tots n'estaven amb sos **cabeis drets** de tot allò” (XXII,112)
- “Cuidà **caure mort** cerca qui cerca de la Xeca a la Meca (XXII,106)
- “Tot li **deia** en popa” (XXII,108)
- “Se n'hagué de tornar de buit, amb un coret com una **lletia**” (XXII,108)
- “Aquell dia, s'**olla gran** anà dins sa petita” (XXII,116)

=====

11. Mestre Antoni Llampina (XXII,117)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Aliardo (124) .	.Persona inculta, de poc enteniment o de poca moralitat .	<i>.Majadero</i>
Bèquera (122)	.Beca, cobricap, gorra rodona . . .	<i>.Gorro</i>
Botxa (120) .	.Boja: que ha perdut totalment la raó o la té pertorbada .	<i>.Loco</i>
Botrieu (124) .	.Per “fotrieu” de fotre; usat en lloc de: tudar, espenyar... .	<i>.Hechar a perder</i>
Camis (122) .	.Túnica blanca que cobreix el cos del sacerdot per dir missa	<i>.Alba</i>
Canelobres (122)	.Utensili per sostenir verticalment una o algunes candeles .	<i>.Candelero</i>
Saluet (117) .	.Remor insistent de qui demana o repeteix les mateixes paraules	<i>.Murmullo</i>
Timba (124) .	.Roca que forma part del cim d’un precipici . . .	<i>.Roca</i>

EXPRESSIONS:

- “**Més empegueït** que el rei porc” (XXII,124)
- “**Més polissardo** que un gat negre” (XXII,117)

* * * * *

TÍTOLS DE LES RONDALLES DEL TOM XXIII (7ª edició – 1992)

	<u>Pàgina</u>
1. El Rei sabi	5
2. Tres estudiants de la sopa	43
3. Es carboner i sa fía	61
4. Ses figues i es fii petit	68
5. Es puig de Santa Cirga	88
6. Es cavall del Rei	92
7. Ses dones bambes	95
8. Es ciurons que tornaren minyons	117
9. Sa moixa i s'àliga	123

1. El Rei sabi (XXIII,5)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Abordarà (17)	.Investir, dirigir-se amb força cap a algú per fer-li violència	.Embestir
Aguait (5)	.Caçar a l'aguait: vigilant per descobrir la caça que s'espera	.Al acecho
Ardit (19)	.Que té una intensa expressió de vida o de força	.Vivaz
Arreu (16)	.Successivament i sense interrupció	.Con atención
Caporal (42)	.Que té autoritat o predomini damunt els altres	.Principal
Cloquejar (11)	.No funcionar l'enteniment a causa de treball, mareig, soroll...	.Cloquear
Costura (36)	.Senyal que deixa l'operació de cosir dues peces	.Costura
Desveri (14)	.Crits i confusió produïts per baralles, excés d'alegria o de dolor	.Desconcierto
Eguins (35)	.El crist del cavall o de l'egua	.Relincho
Ençà (22)	.Cap ací; en aquest lloc, on estic parlant	.Acá; acércate
Ençat (28)	.Encetar la conversa: començar a parlar	.Empezar
Espoltrida (11)	.Reduir a pols o a fragments menudíssims	.Pulverizar
Funesta (20)	.Molt trist; ple de tristor per una gran desgràcia	.Funesta
Gamena (30)	.Fer sa gamena: fer la guitza, contrariar, donar un disgust	.Engañar
Grasetà (14)	.Finestró guarnit de reixeta prima de fusta o de metall	.Rejilla
Mompendre (11)	.Vulgarisme per "comprendre": entendre una cosa	.Comprender
Morrejis (11)	.Morrejar: fer morros, fer mala cara, refusar	.Rehusar
Mújola (20)	.Taciturn, malhumorat	.Taciturno
Noningú (39)	.Persona sense formalitat ni moralitat; que mereix menyspreu	.Granuja
Perpal (5)	.Barra sòlida, de ferro o de fusta, per fer palanca	.Alzaprima
Risclades (21)	.Raspallar la terra amb les ungles	.Rastrillar
Terciana (32)	.Febre que acomet amb intermitència, cada dos o tres dies	.Terciana
Terrabastaix (18)	.Terrabastall: soroll fort de coses que cauen o es topen	.Estruendo
Trompitxo (37)	.Baldufa que es fa ballar donant-li cops de cordill	.Perinola

EXPRESSIONS:

- "El s'escoltà **ben arreu**" (XXIII,16)
- "**Beu-te** aquesta!" (XXIII,39)
- "Per deixar-li **bona boca** i preparar-lo per dir-li lo d'es casament" (XXIII,29)
- "Aquell capet seu començà a **cloquejar-li** de casta forta" (XXIII,11)
- "L'hem de **llevar** des vent!" (XXIII,11)
- "Encara **menjaven** pa de noces" (XXIII,27)

- “Jo vull porer anar **més dret** que un perpal” (XXIII,5)
- “S’espitxa a caçar, però **no tocà** pèl en tot lo sant dia” (XXIII,6)
- “**Plorant** com una Magdalena” (XXIII,27)
- “Mal m’hagués **tocat** una terçiana d’aquelles que deixen seca una persona!” (XXIII,32)

=====

2. Tres estudiants de la sopa (XXIII,43)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Bel·landines (47)	.Acció pròpia de gent de poc seny o de pocs escrúpols .	.Fechoria
Brandant (44)	.Moure les corretjades repetides vegades amb gest amenaçador .	.Blandir
Centella (46) .	.Viu com una centella: que té una vigor extraordinària .	.Centella
Consuetud (52)	.Costum: ús inveterat	.Costumbre
Demble (46) .	.Prendre es demble: aprendre a tractar-la, a conèixer-la .	.Talante
Dogal (58) .	.Corda unida al cabrestell per subjectar i menar les bèsties .	.Dogal
Endardellar (60)	.Inquirir, procurar saber	.Averiguar
Ensigne (56) .	.Ensigna: senya per a indicar una cosa a qualcú .	.Gesto
Garamus (43)	.Animal o persona agressiva o entremaliada	.Bicharraco
Gruaren (56) .	.Rondar entorn d’un lloc, a l’aguait o esperant una cosa .	.Rondar
Porro (43) .	.Sorpresa desagradable, contrària al que s’esperava .	.Chasco
Revetlers (56)	.Al·lot o al·lota plaent, eixerit, simpàtic	.Chaval
Salt (44) .	.Acte d’atacar ràpidament i amb energia; assalt	.Asalto
Sauvatges (44)	.Fer salvatge una cosa: fer-la desaparèixer furtivament, robar .	.Robar
Sótola (59) .	.Caiguda sobtada o ràpida	.Batacazo
Torrapipes (43)	.Persona que mereix poca consideració	.Mequetrefe
Xerro (51) .	.Xerradissa: remor de gent que xerra	.Conversación
Xeta (45) .	.Aixeta: aparell per obrir o tancar el pas d’un fluid l’exterior .	.Grifo

EXPRESSIONS:

- “Else vetlava bé es ble i els **anava** l’ui al bou” (XXIII,47)
- “Else feu **bona rebuda**, però no s’en pensà cosa bona” (XXIII,47)
- “I que teniu est uis en es **clotell**?” (XXIII,46)
- “Tot d’una va prendre es **demble** a l’amo” (XXIII,46)
- “**Dit** i fet!” (XXIII,43)
- “Jo el guard perque no mos **facen sauvatges** ses cireres” (XXIII,44)
- “**Re-cent** nius buits!” (XXIII,44)
- “No los passàs **res** per maia” (XXIII,48)
- “No s’era temut des **salt** que li pegaven a ses cireres” (XXIII,44)

=====

3. Es carboner i sa fia (XXIII,61)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Capficó (66) .	.Acte de tirar o aficar dins un líquid	.Zambullida
Recolades (67)	.Ben colat; molt refinat	.Refinada
Saltiri (64) .	.Rosari complet, que consta de 15 desenes amb 150 avemaries .	.Salterio

EXPRESSIONS:

- “No sabia quin cap li **anava davant**” (XXIII,64)
- “Era **més capaç** de fer-ho que de dir-ho” (XXIII,65)
- “Com sentí aquell **saluet** que li anava tan per ses seves” (XXIII,61)
- “Que ho tir **set hores** lluny” (XXIII,65)
- “Sa paraula sempre li **tornava arrera**” (XXIII,62)

=====

4. Ses figures i es fii petit (XXIII,68).**EXPRESSIONS:**

- “Era **tan forta** de morro, que no hi havia qui la torcés” (XXIII,86)

=====

5. Es puig de Santa Cirga (XXIII,88). No hi ha anotacions.

=====

6. Es cavall del Rei (XXIII,92)

PARAULES	Significat	Equiv. en castellà
Cabermóni (92)	.Embull, conjunt de coses desordenades o males de resoldre	.Embrolio
Pàtrics (92)	.Entès, que té coneixement experimental o habilitat .	.Diestro
Purando (93)	.Purango: beneïtot	.Tontaina

EXPRESSIONS:

- “T’ho **juram**! Jesús, creueta!” (XXIII,93)
- “El coneixia més que es **mal temps**” (XXIII,93)

=====

7. Ses dones bambes (XXIII,95)

PARAULES	Significat	Equiv. en castellà
Acop (108)	.Fer un acop d’una cosa: esfondrar-la, destruir-la, engrunar-la	.Chafar
Babaluets (110)	.Beneïtot, persona de poc enteniment . . .	.Bobalicón
Bajana (105)	.Mancat del bon ús de la raó	.Necio, bobo
Bamba (95)	.Dona beneïtona, de poc enteniment . . .	.Clueca
Batais (108)	.Batall: paraula indecent o grossera	.Palabrota
Betza (101)	.Panxa, en sentit humorístic	.Panza
Betzel (102)	.A betzel: en gran quantitat, abundosament . . .	.A montones
Beula (104)	.Dona estúpida	.Bestia
Bul·lafa (104)	.Quantitat mínima, gens ni mica	.Ni pizca
Clavier (95)	.Darrer clavier: a les darreres, de tot de tot, fins a l’extrem	.Hasta el extremo
Díbolo-dàbolo (101)	.Capbuit, que no reflexiona, que parla i obra sense formalitat	.Botarate
Embuïns (95)	.Parts d’una cosa difícils de separar o de destriar . . .	.Enmarañado
Escarxella (112)	.Dona menyspreable, de mala conducta	.Pingajo

Esvaïdes (114)	.Extingir; fer desaparèixer completament	. <i>Extinguir</i>
Fenyedors (107)	.Post que es posa damunt la pastera per fènyer-hi els pans	. <i>Hintero</i>
Fènyer (106)	.Acabar de treballar la pasta, donant-li forma de pa o de coca	. <i>Heñir</i>
Ferrussons (97)	.Ferrussos: trossos de ferro o semblants a ferro	. <i>Escamas</i>
Fuades (96)	.Fusada: quantitat de fil enrotllat en el fus en l'operació de filar	. <i>Husada</i>
Golafre (96)	.Dominat per la gola; que menja molt, insaciable	. <i>Glotion</i>
Neules (109)	.Afinar el fil: endevinar el punt per solucionar un problema	. <i>Oblea</i>
Nita (113)	.Nic, malhumorat	. <i>Malhumor</i>
Paratjal (113)	.Bàmbol, grosser o curt d'enteniment	. <i>Bobalicón</i>
Patulea (108)	.Conjunt, munt de coses indesitjables	. <i>Patulea</i>
Pertefè (109)	.Pertafè: dona estúpida	. <i>Boba</i>
Pucetes (108)	.Per punyetes; punyeta: tota paraula desagradable, molesta, etc.	. <i>Puñeta</i>
Ramassades (106)	.Acció de ramassar, d'arreplegar arreu	. <i>Recogida</i>
Reol (98)	.Recipient penjat al sòtil del rebost per guardar-hi el pa orejat	. <i>Red del pan</i>
Rotlana (98)	.Peça rodona que corona el fus de tòrcer	. <i>Rodaja</i>
Serro (96)	.Floc de cotó, estopa, etc. a punt de ser filada amb la filosa	. <i>Cerro</i>
Toixarruda (100)	.Rude, grosser mentalment, estúpid	. <i>Tosco</i>
Vaumes (113)	.Malva: planta de fulles acorades i flors de diversos colors	. <i>Malva</i>
Vernedísim (114)	.Exclamació; deformació eufèmica de “ <i>com és vera la missa</i> ”	. <i>Carape</i>
Xètiga (95)	.Gran flaqueza produïda per malaltia; estat de debilitat	. <i>Marasmo</i>
Xeuba (108)	.Beneïtot, bàmbol	. <i>Tonto, bobo</i>

EXPRESSIONS:

- “Sí que ho ha d'esser **agafada amb cans** o amb un gambaner!” (XXIII,109)
- “Fins i tot li féu **amenaces** de garrot” (XXIII,95)
- “Me sembla que per **bamba** en vol amb qui alena” (XXIII,112)
- “Sobretot **canyella**, que fa bon brou!” (XXIII,109)
- “Sí que em pens que haureu afinat es **fil de ses neules** amb aquesta idea” (XXIII,109)
- “**Més caparruda** que un forc d'ais” (XXIII,112)
- “Bona som jo per deixar-me **tondre**” (XXIII,96)
- “N'arribà a dur un **ventre** que ja no poria pus” (XXIII,95)
- “N'havia vistes de **verdes** i de madures i de tota casta” (XXIII,101)

=====

8. Es ciurons que tornaren minyons (XXIII,117)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Buines (121)	.Excrement de bou, en general	. <i>Boñiga</i>
Cebaiol (117)	.Cebaiol: cop violent pegat a qualcú per fer-li mal	. <i>Trompazo</i>
Fotimó (118)	.Fotim: persona molt petita, sobretot infant, aficadissa i molesta	. <i>Arrapiezo</i>
Margenaran (120)	.Pasturar els bous pels marges	. <i>Apacentar</i>
Rusca (120)	.Gana forta de menjar; fam	. <i>Hambre</i>
Torniola (118)	.Fer sa torniola: fer la ronda per entretenir-se sense fer res	. <i>Rondar</i>

EXPRESSIONS:

- “No se'n poria avenir que de **cop** i bolei li comparagués aquell minyó” (XXIII,118)
- “Bona d'enfadar i que al punt tenia ses **formigues** en es cap d'es tió” (XXIII,117)
- “Que me **tirin** d'una passa, si sé com pot esser això!” (XXIII,120)
- “Hala, idò, toca soletes! I no faces gens sa **torniola** p'es camí” (XXIII,118)

=====

9. Sa moixa i s'àliga (XXIII,123)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat.</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Àliga (123) .	.Àliga per àguila: forma usada entre les persones menys cultes	. <i>Águila</i>
Belluga (125) .	.Moure, en general	. <i>Moverse</i>
Congret (124)	.Panet de farina, sucre i ous, blan, de forma allargada .	. <i>Bollo</i>
Xorbella (124)	.Fer xorbella: fer ullons, mirar amb els ulls mig clucs .	. <i>De reajo</i>

* * * * *

TÍTOLS DE LES RONDALLES DEL TOM XXIV (8ª edició – 1989)

	<u>Pàgina</u>
1. Encantaments, tresors, gegants, negrets i por	5
2. Séneca i Lutero	51
3. El dimoni atabacat	58
4. Llegendes i supersticions	62
5. De com es sol i es vent se provaren.	90
6. Sa mare de Sant Pere	93
7. Sa Llapassa n'és bon lloc, emperò n'és moratiu	95
8. Es salt d'En Fonoï	101
9. Ses cames d'es regidors de Porreres	103
10. De com ets andritxols anaren a un misser de Ciutat	107
11. En Planiol, es glosador	113
12. Es llop d'es puig de sa cova negra	116
13. Es pas d'es regidors de San Joan	121
14. Un mul que es va beure es sol	122
15. Els dimonis de Mainou	123
16. Es corb de Ses Puntes	126

1. Encantaments, tresors, gegants, negrets i por (XXIV,5)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Aubelló (45) .	.Albelló: forat per on surten les aigües plujanes subterrànies	. <i>Desagüe</i>
Biduí (27) .	.Persona excessivament ximple, fàcil d'enganyar	. <i>Papanatas</i>
Bordell (46) .	.Desordre i confusió de coses males d'aclarir	. <i>Desbarajuste</i>
Brévol (39) .	.Fràgil, que es trenca o esmicola fàcilment	. <i>Fràgil</i>
Bubota (26) .	.Fantasma, figura molt tapada que s'apareix per fer por	. <i>Fantasma</i>
Calçada (36) .	.Filera de teules, encallades dins mescla	. <i>Calzada</i>
Capçana (5) .	.En general, tot allò que corona el cim d'una cosa	. <i>Cima</i>
Capverjos (26)	.Persona que obra segons els mals instints, i no segons la raó	. <i>Casquivano</i>
Coma (24) .	.Depressió planera en terreny de muntanya	. <i>Nava</i>
Congrenys (39)	.Cèrcols de fusta articulats per fer girar el molí de vent	. <i>Aspas</i>
Cuixeres (12) .	.Les barres que formen el rectangle que sosté el somier del llit	. <i>Montante</i>
Endret (9) .	.Direcció cap a un lloc o cap a una cosa determinada	. <i>Lugar</i>
Engandores (11)	.Branca forcada que sosté les anses de l'erer al porgar el gra	. <i>Arel</i>
Miloca (26) .	.Troç de paper lligat als cornalons que es fa volar com un estel	. <i>Milocha</i>
Mina (38) .	.Pas subterrani per conduir aigües, extraure minerals o altres fins	. <i>Mina</i>
Nissaga (17) .	.Estirp, raça	. <i>Raza</i>
Òliba (24) .	.Ocell de vida nocturna; habita pels murs i torres de les esglésies	. <i>Lechuza</i>
Pantaix (26) .	.Respiració fatigosa	. <i>Jadeo</i>
Penyalàs (5) .	.Penyalar: lloc ple de penyals: penya grossa i elevada	. <i>Peñascal</i>
Potranca (39).	.Desbaratar sa potranca: fer fracassar; desbaratar els projectes	. <i>Aguar la fiesta</i>
Quigolla (43) .	.Home molt covard	. <i>Cagón</i>
Sodragades (11)	.Sotrac: cop sobtat en topar amb un obstacle del terreny	. <i>Sacudida</i>
Sondroiades (12)	.Sacsar; fer moure alternadament d'un costat a l'altre	. <i>Balancear</i>
Tafona (7) .	.Biga de tafona: soca gruixada i llarga per premsar l'oliva	. <i>Almazara</i>

Treginada (14) .Sòtil, sostreTecho

EXPRESSIONS:

- “Tres **capverjos** que se serien riguts d’un enterro” (XXIV,26)
- “Just una **estàtua**, dret com fus” (XXIV,12)
- “Allà on la pegava, **feia maig**” (XXIV,34)
- “Era agoserada de tot, **no l’espantava** un retgiment de soldats” (XXIV,9)
- “Cametes me valguen, **pegant-se** amb sos talons per ses anques” (XXIV,14)
- “Veu que es joc **pinta brut**” (XXIV,36)
- “Sa **por** no és res, d’aprop, si la volen veure!” (XXIV,43)
- “Si teniu **por**, fareu ets ous en terra” (XXIV,44)

2. Séneca i Lutero (XXIV,51)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Bandolina (55)	.Cap de bandolina: caporal d’un aplec de malfactors	. <i>Jefe de pandilla</i>
Envit (55)	.Desafiament	. <i>Envite, reto</i>
Infundar (55).	.Encaparrar-se, capficar-se, preocupar-se molt	. <i>Empeñar</i>
Lletraferits (52)	.Instruït, que ha llegit molt	. <i>Letrado</i>
Nitedat (52)	.Qualitat de nito/a; engronyament, malsofridesa	. <i>Malhumor</i>
Pia (52)	.Tenir la pia a algú: tenir-li simpatia, mirar-lo amb benevolença	. <i>Simpatía</i>
Vellaca (51)	.Vida vellaca: vida alegre, de no treballar i de divertir-se	. <i>Bellaca</i>

EXPRESSIONS:

- “Tots li **menjaven** sopes damunt es cap” (XXIV,52)
- “Arribà que **no treia** fesomia” (XXIV,52)
- “S’hi **tirà** amb cos i amb cordes” (XXIV,55)

3. El dimoni atabacat (XXIV,58). No hi ha anotacions.

4. Llegendes i supersticions (XXIV,62)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Cadufos (63)	.Recipients per treure l’aigua de la sínia i abocar-la per regar	. <i>Canjilón</i>
Cardassar (88)	.Lloc on hi ha moltes plantes espinoses, dites “cardassa”	. <i>Cardenchal</i>
Cerros (72)	.Floca de llana, ja pentinada, a punt d’esser filada amb la filosa	. <i>Cerro</i>
Gorga (68)	.A gorga plena: amb veu molt alta	. <i>A toda voz</i>
Ruixadell (68)	.Ruixat curt o de poca força	. <i>Chaparrón</i>
Turbonada (73)	.Nuvolada de pas, acompanyada de pluja, trons o vent fort	. <i>Turbonada</i>

EXPRESSIONS:

- “Mai li **afinaren** la tela” (XXIV,71)
- “S’hauran de **pegar** un toc a la barra” (XXIV,63)
- “Aquells bergantells anaven de **tres** qui n’agafa quatre” (XXIV,85)

5. De com es sol i es vent se provaren (XXIV,90).

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Venteguera (90)	.Ventada; vent molt fort	.Vendaval

6. Sa mare de Sant Pere (XXIV,93). No hi ha anotacions.

7. Sa Llapassa n'és bon lloc, emperò n'és moratiu (XXIV,95)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Collaren (100)	.Anar-se'n, partir, posar-se en camí cap a un lloc determinat	.Marcharse
Fogasses (96)	.Peça de formatge, semblant a un pa	.Queso
Galiota (100)	.Vaixell semblant a una galera, però més petit	.Galeota
Moratiu (93)	.Abundant de moros; la cançó diu: "moros hi surten d'estiu"	.Moros
Oguer (97)	.Eguasser, guardià de les egües (egos)	.Yegüero
Puput (97)	.Tenir puput: peresa intensa; gran desgana de treballar	.Modorra

EXPRESSIONS:

- "Es pastor era ca vei, i **no l'espantava** un regiment de soldats" (XXIV,95)

8. Es salt d'En Fonoi (XXIV,101)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Afretura (102)	.Freturar: mancar, no esser-hi, tenir necessitat	.Faltar
Agosarat (101)	.Coratjós, que té gosadia, que no té por	.Osado
Cantell (101)	.Cornaló, extremitat d'un cos.	.Esquina
Reploma (101)	.Replomar: estar inclinat, desviat de la línia vertical	.Desplomar
Vimetjar (102)	.Moure's d'un costat a l'altre vinclant-se com un vimer	.Cimbriarse

EXPRESSIONS:

- "Seny, seny és lo que afretura" (XXIV,102)

9. Ses cames d'es regidors de Porreres (XXIV,103)

EXPRESSIONS:

- "Nemine **discrepante**" (XXIV,103) (Expressió llatina; significa: de comú acord)
- "Lo que és **seu** dar-le-hi" (XXIV,106)

10. De com ets andritxols anaren a un misser de Ciutat (XXIV,107).

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Galiota (100)	.Vaixell semblant a una galera, però més petit	.Galeota

Tafarruts (110) .Tafarrut, -uda: grosser, mancat de finor d'esperit . . .Zafio

=====

11. En Planiol, es glosador (XXIV,113).

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Cofa (115) .	.La part principal d'un capell, dins la qual es fica el cap .	.Copa

=====

12. Es llop d'es puig de sa cova negra (XXIV,116)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Esterranc (118)	.Escarràs, llenca de fusta aficada dins la carn, o entre pell i carn	.Astilla
Tastanejava (116)	.Caminar amb tendència a caure, per debilitat o per topament	.Tambalearse

EXPRESSIONS:

- “No hi ha remei! **Ase** vaig néixer i ase moriré” (XXIV,119)

=====

13. Es pas d'es regidors de San Joan (XXIV,121).

14. Un mul que es va beure es sol (XXIV,122).

15. Els dimonis de Mainou (XXIV,123). No hi anotacions.

=====

16. Es corb de Ses Puntetes (XXIV,126)

<u>PARAULES</u>	<u>Significat</u>	<u>Equiv. en castellà</u>
Corpató (128)	.Corp petit	.Corvecito
Peixir (128) .	.Péixer, menjar, alimentar; es diu especialment dels animals	.Cebiar
Sadollaven (128)	.Satisfer plenament en la gana de menjar . . .	.Saciarse

EXPRESSIONS:

- “No hi ha res tan enginyós com sa **panxa** buida” (XXIV,127)

- “**Pell** per pell, sa meva val més per mi que totes ses altres plegades” (XXIV,127)

* * * * *

4. LLISTAT ALFABÈTIC COMPLET DE PARAULES

A

Abacuadot (NST). Abacuar: abatre, postrar, amagrir (XII,92). *Abatir, postrar*.

Abastà (NST). Abastar, -tir: proveir algú de qualque cosa, amb suficiència (I,15). *Abastecer*.

Abisar (NST). Esbucar, destruir, afonar, llançar dins un abisme (II,67). *Derrumbar*.

Abitlat (NST). Abil·lat: quedar embadalit, suspès d'admiració (II,9). *Embelesarse*

Ablamat (SST). Ablamar: inflamar, prendre el foc a un objecte fent-lo caliu (II,11). *Inflamar*.

Ablanida (SST). Tupada forta, gran ventim (XVIII,49). *Paliza*.

Aboldronam (SST). Aboldronar; reunir en boldró: conjunt de coses que formen una sola massa (V,5). *Agrupar*.

Abordarà (SST). Abordar: envestir, dirigir-se amb força cap a algú per fer-li violència (XXIII,17). *Embestir*.

Abordat (NST). Abordar: prendre alguna cosa amb energia (I,8). *Agarrarse*.

Aborronat (SST). Aborronar: esporuguir-se; sentir-se contreure la pell pel fred, per l'horror (XVIII,109). *Horrorizar*.

Abrrer (NST). Conducte de la gola al ventrell; fer l'abrer: matar (IX,35). *Matar*.

Abreivia (SST). Abreviar: fer més breu la durada d'una cosa; engegar, manar a algú que se'n vagi (IX,72). *Despedir*.

Abrinat (SST). Esvelt; llarg i prim (XVII,40). *Esbelto*.

Abrús (NST). Destrucció, esvaïment (XIV,72). *Destrucción*.

Abrusament (SST): sotmetre a l'acció del foc.

Acabaies (SST). Acaballes: acabament, darreries d'una cosa (XXI,77). *Postrimerías*

Acabussa (NST). Acabussar: tirar de cap, afuar; dirigir-se amb força a qualcú per envestir-lo (III,134). *Embestir, azuzar*.

Acanalat (STAS). Que va molt de pressa, caminant veloçment; anar corrents (II,63). *Deprisa*

Acanalat (SST): en forma de canal; que presenta una canal.

Acanyissaran (NST). Acanissar: abordar a algú els cans (XVI,69). *Aperrear*.

Acarar-se (SST). Posar-se davant algú, cara per cara (XII,79). *Encararse*.

Acassats (NST). Acassat, -ada: migrat; que no arriba a la quantitat oportuna o normal (IX,37). *Escasos*.

Accedesc (SST). Accedir: concedir, satisfer una petició (XX,32). *Acceder*.

Aclucadora (NST). Aclucador, -ora: que acluca; defallir, no poder sostenir el cos (I,71). *Hundirse*.

Aclucarem (SST). Aclucar: cloure's, amagar-se, afonarse (I,86). *Esconder*.

Acobitien (NST). Acobitiar: donar cobri, donar posada (IV,60). *Hospedar*.

Acoconava (NST). Acoconar: ajupir, fer caure per l'opressió d'una càrrega (XII,5). *Abrumar*.

Acollat (SST). Acollar: encaminar, dirigir (VIII,71). *Ir*.

Acop (NST). Fer-ne un acop d'una cosa: esfondrar-la, destruir-la, engrunar-la (XXIII,108). *Chafar*.

Acops (NST). Figa oberta, assecada al sol i tancada per la part molsuda (XXI,103). *Higo seco*

Acoquinat (SST). Acoquinar: acovardir, fer perdre el coratge (XVI,40). *Acoquinar*.

Acora (SST). Acorar: aficar una cosa molt endins, encara que no arribi al cor (IV,134). *Hundir*.

Acorador (SST). Ganiveta llarga i afuada de fulla, usada per matar porcs (XIII,32). *Cuchillo*.

Acorat (NST). Coratjut, valent, que no té por (II,86). *Decidido*.

Acossassen (NST). Acossar: fer córrer fort i seguit un animal per exercitar-lo i enfortir-lo (XIII,30). *Entrenar*.

Acular (SST). Abatre, fer caure de cul (XVIII,56). *Abatir*.

Adesar (SST). Netejar i posar les coses en orde i a sos llocs corresponents (I,85). *En orden*.

Adjovar-m'hi (SST). Ajojar: avesar, acostumar (XIV,105). *Acostumbrar*

Adonat (SST). Adonar-se: adquirir coneixença, haver esment (II,105). *Percatarse*.

Adondar (SST). Acomodar-se a una cosa que abans era molestosa (VII,12). *Acostumbrarse*.

Afaitar (SST). Adornar, abellir (XIV,19). *Acicalar*.

Afalagadures (SST). Tocar amb suavitat com a demostració d'amor i simpatia (III,25). *Acariciar*.

Aferratai (NST). Aferrataill: part d'un objecte per la qual poden agafar-lo (I,13). *Asidero*.

Aferraven (STAS). Aferrar: prendre violentament (V,158). *Arrebatat*

Aferrar (SST): agafar-se a una cosa, obstinar-se; fer ferm un cap o una corda.

Afilada (SST). Afilat: aprimat el tall o la punta de les eines (I,116). *Afilat*.

Afisconadora (NST). Afisconar-se: riure's amb ironia de qualcú (IV,90). *Burlarse*.

Afolat (SST). Afollar: malmetre, inutilitzar, baldar, fer mal bé (IV,53). *Estropear*.

Afretura (SST). Freturar: mancar, no esser-hi, tenir necessitat (XXIV,102). *Faltar*.

Afuat (STAS). Abordat, tirat amb fúria contra algú (XX,144). *Abalanzado*

Afuat (SST): acabat en punta.

Agabellar-me (SST). Fer gabella: aplegar-se alguns formant estol (IV,108). *Unir, juntar*.

Agatge (NST). Emoluments que rep un treballador, a més del sou que té fixat (XXI,77). *Gajes*.

Aglapit (NST). Aglapir: agafar una persona o cosa fugissera o que era cercada (I,49). *Coger*.

Agosarat (SST). Coratjós, que té gosadia, que no té por (XXIV,101). *Osado*.

Agotzonat (NST). Agotzonar-se: estar ajupit, doblegats els genolls, damunt dels peus (IV,54). *En cucullas*. L'expressió "a la gatzoneta" (SST)

Agrena (SST). Agranar: recollir amb una granera qualche cosa (I,84). *Barrer*.

Aguaít (SST). Aguaítar: estar vigilant per descobrir qualche cosa que s'espera (I,58). *Al acecho*.

Aguaít (SST). Caçar a l'aguaít: vigilant per descobrir la caça que s'espera (XXIII,5). *Al acecho*

Agüar (SST). Fer més agut, més subtil una potència cognoscitiva (XX,37). *Aguzar*.

Aguyer (STAS). Treure'n aguller: treure clarícia, sortir d'un embull o dificultat (X,42). *Aclarar*

Aguller (SST): tros de fil que es posa a la agulla per cosir.

Aguyonat (NST). Agullonat: de forma cònica molt aguda (VII,53). *Puntiagudo*.

Aidi (SST). Aidar: ajudar a qualcú que pugui fer o obtenir una cosa (II,32). *Ayudar*.

Aigoders (SST). Aiguader: qui beu aigua i no beu vi (XVII,148). *Abstemio*.

Ait (SST). Aid (aidar): variant i sinònim per ajudar (III,133). *Ayudar*

Aixa (SST). Eina de fusters i boters per desguitar o tallar la fusta (V,101). *Azuela*.

Aixabuc (NST). Renyada forta i seca; repremsió violenta (IV,121). *Embestida*.

Aixamús (NST). Xamús: eixerit, despert, vivaç (X,152). *Despierto*.

Aixamussa (NST). Malaixamús, -ussa: aspre de tracte (XXI,94). *Desabrida*

Aixaropà (NST). Aixaropar: beure massa licor (XII,98). *Jaropar*.

Aixec (SST). Amb un aixec: fer varies coses d'una sola tongada (XVIII,147). *De una vez*.

Aixec (SST). Alçar la bístia les anques i cames de darrera per jocs o molèstia (XVII,123). *Coz*.

Aixinguer (NST). Quarter de xulla de l'esquena del porc (XVI,8). *Cinta*.

Aixingló (SST). Singló: porció d'un raïm que conté alguns grans (XVI,101). *Gajo*

Aixinguera (NST). Aixanguerar: fermar el carro al jou de la bístia per medi de l'aixanguer (XVI,21). *Acoyundar*.

Ajocar (SST). Ajaçar-se, posar-se a un lloc per dormir (XII,54). *Acostarse*.

Ajogassada (NST). Ajogassat, -ada: delitós de jugar, de moure's i de córrer molt (II,65). *Retozar, juguetón*.

Enjogassar (SST) amb el mateix significat.

Alabaixa (NST). Flac, dèbil de forces, decaigut (XX,65). *Alicaído*.

Alacaigut (SST) amb el mateix significat.

Alatxa (STAS). Usat només en l'expressió "poca alatxa": poca vergonya, poc seny (XV,73). *Insensato*.

Alatxa (SST) sols amb el significat de peix.

Alcatràs (NST). Home beneit, cap buit, que no serveix per res de profit (I,33). *Imbécil*.

Alçurassen (SST). Alçurar: exaltar, excitar vivament (II,9). *Exaltar*.

Aldà (NST). Antic, vell; gastat per l'ús (IV,125). *Viejo, gastado*.

Alegrívola (NST). Alegrívol, -ívola: que dóna alegria (XVI,27). *Alegre*

Alforges (SST). Conjunt de dos sacs per tragar sobre l'espatlla d'una persona (XIX,13). *Alforja*.

Alguer (STAS). Aldarull, cridada forta, sobretot d'indignació o protesta (VII,132). *Alboroto*.

Alguer (SST) referit tan sols a l'alga de la mar.

Alhaca (NST). Persona de molt bones qualitats (III,119). *Alhaja*.

Aliardo (NST). Persona inculta, de poc enteniment o de poca moralitat (II,33). *Majadero*.

Alicorn (SST). Home baix, inútil, que no fa més que nosa (I,24). *Zoque*.

Àliga (SST). Àliga per àguila: forma usada entre les persones menys cultes (XXIII,123). *Águila*.

Àliga (SST). Ocell carnisser molt gros, del qual hi ha moltes varietats (I,25). *Águila*.

Alimares (SST). Alimara: jocs, festes, moixonies, demostracions exagerades d'admiració (IV,26). *Fiestas*.

Alís (SST). Melancòlic; "anar alís": estar com a tristot, sense ganes de parlar (VIII,23). *Alicaído*.

Allanguits (NST). Allanguir: amagrir, aprimar per la pèrdua d'aliment o de vigor (XIV,110). *Adelgazar*.

Al·lotegem (SST). Al·lotejar: fer obres irreflexivament com un al·lot (XVII,150). *Muchachear*.

Al·lot pucer (STAS). Infant petit, encara no arribat a la pubertat (V,69). *Rapazuelo*.

Pucer (SST) referit tan sols a puça: que cria puces.

Alou (STAS). Encàrrec d'un treball a determinada persona; "això no és alou meu" (XX,86). *Asunto*.

Alou (SST): propietat exempta de càrrega.

Altar fumat (STAS). Gran festa i solemnitat; irònicament: rebombori, baralla forta, soroll (IV,133). *Jaleo*.

Altar (SST): taula sobre la qual se celebra l'eucaristia.

Altèria (SST). Artèria: cada un dels vasos que duen la sang del cor per tot el cos (III,129). *Arteria*

Aluà (NST). Aluiar: mirar de lluny una cosa amb desig d'acostar-s'hi o d'obtenir-la (VI,38). *Echar el ojo*.

Aluà (NST). Perdre l'aluà: perdre el món de vista, perdre el coneixement (VII,117). *Marearse*.

Alulea (NST). Crits i rialles de befa o d'alegria (XIV,107). *Chacota*.

Amacarronat (NST). Amacarronar: embolicar de mala manera, fent-ne un pilot informe i desordenat (VI,128). *Estrujar*.

Amaçolar (NST). Amassolar: pegar cops amb una massa; tupar (III,40). *Zurrar*.

Amagatetjons (NST). D'amagatejons: d'amagat (XIII,57). *A escondidas*.

Amargenaven (STAS). Amargenar: pasturar el bestiar pels marges o altres llocs especials (XX,149). *Apacentar*.

Amargenar (SST): fer marges a un camp.

Amarinat (STAS). Amarinar: instruir i orientar en qualche feina (XII,79). *Instruir*.

Amarinar (SST): proveir una nau.

Amaurat (SST). Maurar: tupar, donar repetits cops violents (XVIII,71). *Zurrar*.

Ambosta (NST). Quantitat que cap dins les dues mans juntes (XII,91). *Almuerza*.

Almosta (SST) amb el mateix significat

Amerra (SST). Amarrar: agafar fort amb la mà perquè no fugi o no es mogui (XX,56). *Amarrar*.

Amistança (SST). Amistat (XVII,87). *Amistad*.

Amoixador (SST). Que amoixa; dir o fer coses agradables, tractar bé, tenir content (XXII,112). *Halagar*.

Àmpit (SST). Barana o paret baixa on s'estalona el pit per guaitar (I,28). *Antepecho*.

Anaies (SST). Naia: passadís porticat (XVIII,41). *Galeria*.

Andarivell (SST). Revolteria o enganalla per alliberar-se d'una situació difícil; sèrie de dificultats (IX,58). *Ardid; atolladero*.

Anguila (STAS). Anguila de bou: verga de bou per tupar (XII,94). *Vergajo*

Anguila (SST): base sobre la qual es basteix un vaixell; peix de cos llarg.

Ànima (STAS). Posar dins l'ànima: aficar-se el menjar ben endins, al més íntim (XXII,36). *Adentro*

Ànima (SST): principi vital; seu de la intel·ligència; entitat espiritual.

Anostrar (SST). Ensenyar pràcticament (IX,18).

Adiestrar.

Anyívols (SST). Esser anyívol d'una cosa: no agradar-se'n, tenir-hi aversió (VII,130). *Aversión*.

Aparrús (SST). Aparrussar: adobar la roba rompuda, apedaçant-la perquè pugui passar (XII,124). *Remendar*.

Apassivar (NST). Apacivar: posar en pau i quietud; calmar, aminvar (V,97). *Apaciguar, parar*.

Aperduada (NST). Aperduat, -ada: que vaga perduda (XIX,48). *Extraviado*.

Aperduar-se (SST): sofrir pèrdues en la salut...

Aplanissar (NST). Tupar fort, sia agredint, sia per aplanar o pitjar una cosa (V,71). *Zurrar*.

Apleguen (SST). Aplegar: agafar una cosa fugissera (V,158). *Atrapar*

Apoquien (SST). Apoquir: fer més poc, minvar (XV,107). *Amenguar*.

Aquenses (NST). Per aquenses!: això mateix!, ara ens avenim! (XIII,128). *Eso mismo*.

Aquèn (SST): a aquesta banda (oposat a allèn).

Aranells (NST). Aranell: cavitat doble del nas, per on passa l'aire per alenar (III,12). *Fosa nasal*.

Arcabussada (SST). Tret d'arcabús, arma de foc semblant a una escopeta grossa (XIV,54). *Arcabuzazo*.

Ardit (SST). Que té una intensa expressió de vida o de força (XXIII,19). *Vivaz*.

Arganells (SST). Arganell: ormeig per tragar gerres d'aigua a esquena de bístia (III,125). *Aguaderas*.

Argelagues (SST). Arbust de tronc molt ramificat amb moltes espines fortes (V,25). *Aliaga*

Argordent (SST). Aiguardent: beguda destil·lada de líquids sucrosos fermentats (XX,134). *Aguardiente*.

Aritjal (NST). Lloc d'aritges; aritja: planta molt espinosa (III,123). *Zarzaparrilla*

Aritjol (SST): amb el mateix significat de aritja.

Armada (SST). Anyells desmamats per engreixar i vendre'ls en esser grossos (V,47). *Rebaño*.

Armolles (SST). Molls: instrument per a agafar les brases del foc (XIII,56). *Tenazas*

Arnès (SST). Tocar s'arnès a qualcú: tupar-lo, donar-li ventim (III,29). *Armar jaleo*.

Arpella (STAS). Herba aspra i punxosa que es fa dins els sembrats i pastures (XIV,19). *Cardo*.

Arpella (SST): ocell rapinyaire.

Arrambatges (SST). Mals arrambatges: tenir mal geni, esser mal de tractar; envestida (VII,136). *Tener malas pulgas, trepe*.

Arrambau (SST). Arrambar: fer o posar més a prop d'una cosa; acostar (XXI,94). *Arrimar*

Arrap (SST). Voler un arrap: insistir en una cosa, especialment una provatura (XI,105). *Ver las caras*.

Arrap (SST). Discussió o conversa (V,50). *Refregón*.

Arredossaven (SST). Arredossar: donar redós, servir de defensa contra la intempèrie o els perills (II,8). *Resguardar*.

Arrefollar (NST). Renyar fort (XXI,111). *Regañar*.

Arregussava (NST). Arregussar: dur-se'n una cosa cap avant amb un impuls violent (V,112). *Arramblar*.

Arregussa (STAS). Arregussar: replegar, endur-se'n, recollir cap a si mateix (VIII,55). *Arrasar*.

Arregussar (SST): doblegar l'extrem d'una cosa.

Arrestic (NST). Deformació de la paraula llatina: errasti; significa: vas equivocat (XV,75). *Te equivocaste*.

Arreu (SST). Repetidament i amb tota atenció (XXIII,16). *Con atención*.

Arreus (SST). Conjunt de peces secundàries per completar una cosa principal (XXI,43). *Arreos*.

Arveixina (SST). Arveixinar: posar dret i estirar el pèl o altra cosa ajaguda (XXI,75). *Erizar, enderezar*.

Arrieses (SST). Arriesa: feta o dita grossera, pròpia de persones de poc seny (XVIII,114). *Burrada*.

Arriet (SST). Ase petit (IV,121). *Borrico*.

Arriscau (SST). Arriscar: acceptar un perill, intentar vèncer-lo (XVIII,98). *Atreverse*.

Arrissar (SST). Caragolar els cabeis, el pèl (I,117). *Rizar*.

Arromangat (NST). Arremengar: dur-se'n per davant amb un impuls violent (XVIII,98). *Arramblar*

Arronsar (SST). Fer tornar arrera una cosa, vencent la seva resistència (II,74). *Arrollar*.

Arronsat (NST). Recollit i cap enrere, aturat (X,5). *Encogido*

Ase (SST). Fer-la d'ase i seca: fer una cosa mal feta i amb agravants (VI,90). *Burrada*

Asperges (NST). Aspergiar: aspersió amb aigua beneïda; irònicament: roi de malediccions, insults (II,110). *Maldecir*.

Aspi (SST). Bastó al qual s'agafa la fusada de fil per fer les troques (XXII,105). *Aspa*.

Aspiades (SST). Aspiar: passar el fil del fus a l'aspi per fer el ram (I,63). *Aspar*.

Aspidaven (NST). Aspidar: travessar de banda a banda un cos amb un instrument agut (IV,40). *Ensartar*.

Asselietjat (NST). Seliejar: assignar, assenyalar (X,62). *Determinar*.

Assoliren (SST). Assolir: arribar a una persona o cosa que fuig o se mou (I,122). *Alcanzar*.

Assotants (SST). Penitents que es flagel·laven públicament. Cadascú a ca-seua i ets assotants a Ca'n Coll: se diu per recomanar que un no s'ocupi de les coses d'altri (XVII,134). *A lo suyo*.

Assutsuaixí (NST). Assus-suaixí: en aquell precís moment; de sobte (IV,142). *De pronto*.

Astes (SST). A mitges astes: d'una manera incompleta (XXI,36). *Inacabado*.

Astresa (NST). Astre: en sentit figuratiu, persona molt famosa (feminitzat) (VI,76). *Astro*

Astre (SST): cos celeste (el sol, la lluna...)

Atabacada (NST). Atabacat, -ada: sorprés amb un resultat no desitjat (XXI,125). *Chasqueada*

Atabuixaven (SST). Atabuixar: marejar amb paraules insistents; molestar (II,85). *Atosigar*.

Atacat (SST). Afuat, caminant de pressa (XIII,127). *Apretar*.

Atacs (STAS). Tapet de cartó que se posa entre els perdigons i la pólvora (IV,38). *Taco*

Atac (SST): acció d'atacar; accés d'una malaltia; toc de corneta per atacar les tropes.

Atalaiar (SST). Mirar des d'un lloc alt per veure de lluny una cosa (II,106). *Atisbar*.

Atansaren (SST). Atansar: gosar, atrevir-se; arribar a fer una cosa difícil (IX,39). *Atreverse*.

Atapins (SST). Tapí: sandàlia de sola gruixada; prendre ets atapins: anar-se'n (VI,115). *Chinela*.

Atapir (NST). Atipar, omplir de menjar (III,63). *Hartar*.

Atapeir (SST) amb el mateix significat.

Atany (SST). Atendre: assentir al que un altre diu; no atany: no pertany (XV,54). *Asentir*

Atènyer (SST). Obtenir, aconseguir amb esforç (II,74). *Alcanzar*.

Atesat (NST). Atesar: estirar una cosa fixa, posant-la ben tensa (XX,6). *Atesar*.

Ateses (NST). Fer ses ateses a algú: executar un càstig després de prevenir-lo (VII,114). *Castigarlo*.

Atiranyada (SST). Atiranyar: fer tirany, fer camí a força de transitar (II,98). *Abrirse paso*.

Atolondrà (NST). Atolondrar: torbar l'enteniment per una forta impressió (V,150). *Aturdir*.

Atrafegats (SST). Atrafegar: carregar de feines (VIII,73). *Atarear*.

Atxafegar (NST). Atxafegar-se: moure's amb llibertat, poder vinciar el cos (IV,120). *Menearse, moverse*.

Atxem (SST). Esternut; expiració brusca, espasmòdica i sorollosa feta pel nas (XVI,100). *Estornudo*.

Atxul·lat (NST). Atxul·lar: burlar, sorprendre qualcú amb un resultat no esperat (IV,86). *Chasquear*.

Atzanet (NST). Deixar atzanet: deixar-ho net, pelat; sense cobri ni remei (III,61). *Pelado, en cueros*.

Atxes (SST). Endavant ses atxes: es diu per excitar a prosseguir una cosa (VI,87). *Adelante*.

Atzufa (SST). Atzufar: esclafar, fer-ne una coca, tupar fort (II,104). *Zurrar*.

Aubarà (SST). Albarà: conforme el plec de pactes i condicions (XXII,64). *Pliego*.

Aubardà (SST). Aparell de varies formes, per cavalcar i dur càrrega sobre bísties (XIV,64). *Albarda*.

Aubars (NST). Albar: varietat de magranes que tenen els grans més blanquinosos (XX,144). *Albar*.

Aubelló (SST). Albello: conducte subterrani per on se'n van les aigües sobreres (XXIV,45). *Sumidero*.

Aubelló (STAS). Albello: forat per on surten les aigües plujanes subterrànies (XXIV,45). *Desagüe*

Albelló (SST): conducte per a donar sortida a les aigües brutes.

Auberjó (NST). Alberjó: cambreta o habitació per vestir-s'hi o retirar-se amb privadesa (XII,48). *Cuartucho*.

Aufana (NST). Ufana; fonts ufanes: fonts que brollen després d'una ploguda (II,6). *Ojo de fuente*.

Ufana (SST): gran verdor i frondositat.

Auguent (STAS). Ungüent: cosa que suavitza i atreu l'ànim o la voluntat (X,8). *Ungüento*

Ungüent (SST): substància medicinal per tractament d'algunes dermatosis.

Aumàngara (SST). Almangra: òxid de ferro aluminós que s'usa en pintura (XVI,87). *Almagre*.

Aumuts (SST). Almud: mesura de grans; quarta part de la barcella, equival a uns 4 litres (VI,96). *Almud*.

Aura (SST). Surar: adquirir vitalitat, creixença; sobreviure progressant (V,41). *Medrar*

Avalot (SST). Crits o sorolls molt forts, com de gent molt excitada (III,12). *Alboroto*.

Avecien (SST). Aviciar: tractar una persona amb manca d'energia (XX,43). *Mimar*.

Averany (SST). Fer mals averany: inspirar recels, aversió o despreci (VI,34). *Mal agüero*.

Aviram (SST). Animals de ploma casolans: gallines, pollastres... (IV,122). *Volateria*

Babal·lana (SST). D'una manera irreflexiva, sense sebre bé el que es fa (II,59). *A tontas y a locas*.

Babaluét (NST). Beneitot, persona de poc enteniment (II,51). *Bobalicón, tonto*.

Bací (SST). Orinal (XIV,87). *Bacín*

Baciner (SST). Qui passa amb una bacina a fer la capta per algun fi col·lectiu (X,114). *Bacinador*

Badaiat (NST). Morir-se, fer el darrer badall (XXI,30). *Expirar*

Badallar (SST): fer badalls.

Badiu (NST). Espai obert (II,8). *Entorno*.

Badiu (SST). Eixida o pati obert en la part de darrere d'una casa (VII,6) *Patio*.

Badolins (NST). Badoc, el qui bada mirant coses que li distreu l'atenció (VIII,81). *Mirón*.

Badoc (SST): que s'encanta mirant una cosa.

Baga (NST). Condió, sense la qual un contracte es considera rescindible (XVII,128). *Cláusula*.

Baixest (SST). Paratge inclinat en descens, formant clot o vall (III,124). *Hondonada*.

Bajana (SST). Bajà, -ana: mancat del bon ús de la raó (XXIII,105). *Necio, bobo*.

Bajanades (SST). Bajanada: fet o dita pròpia de bajà, irracional (I,24). *Bobería*.

Bajoca (NST). Beneitot, persona de poc seny (I,21). *Necio*.

Babau/a (SST) amb el mateix significat.

Baladreja (SST). Baladrear: cridar exageradament (XVI,40). *Vociferar*.

Baldanes (STAS). Baldana: part exterior del brancatge d'un arbre o mata (XIV,61). *Ramaje*.

Baldana (SST): falda d'una muntanya.

Baldor (SST). Superabundància, quantitat més que suficient (VIII,11). *Abundancia*.

Baldragues (NST). Home sense coratge, que se deixa comandar per sa dona (XIII,52). *Calzonazos*

Calçasses (SST): amb el mateix significat

Baldrumer (NST). Groller, poc remirat (XX,26). *Grosero*.

Baldufencia (NST). Baldufenc, -a: balbuç, que no pronuncia correctament les paraules (VIII,35). *Farfulla*.

Balindranys (SST). Balandram: sotana oberta de dalt a baix que duen els capellans (X,58). *Balandrán*.

Balquena (SST). A balquena: en abundància (XXI,99). *Abundancia*.

Bamba (SST). Dona beneitota, curta d'enteniment (VI,123). *Boba, clueca*.

Banastra (SST). Beneitot, curt d'enteniment (XX,107). *Papanatas*.

Banastres (NST). Més magre que unes banastres: estar molt magre (III,107). *Banasta*.

Bandolina (STAS). Cap de bandolina: caporal d'un aplec de malfactors (XXIV,55). *Jefe de pandilla*.

Bandolina (SST): solució per allisar el cabell.

Bandues (NST). Bandua: persona que no va de feina i que en fa de les seves (X,13). *Picarón*.

Barana (SST). Balustrada que voreja un espai elevat, per evitar caigudes (XI,72). *Barandilla*

Barbacana (NST). Cavitat no gaire fonda sota un penyal (V,116). *Sopeña*.

Barbacanes (SST). Barbacana: fortificació per defensar una porta de murada (II,71). *Barbacana*.

Barballeres (STAS). Partícules de menjar, aferrades pels morros, per poc mirament (XIV,116). *Migajas*.

Barballera (SST): la pell del coll sota la barba.

Barbatxo (NST). Bàrbar, grosser d'enteniment o de sentiments (III,137). *Bárbaro*.

Barbeta (SST). Fer la barbeta: fer-li la bona per obtenir-ne favors (XII,137). *Caricias*

Barcella (SST). Mesura de gra, equivalent a 1/6 d'una quartera (aprox.:70 litres); es divideix en 6 almuds (XVII,79). *Barchilla*.

Barquetjar-se (NST). Basquejar: obtenir, guanyar amb el propi esforç (VIII,38). *Ganarse*.

Barrades (STAS). Tractar a barrades: tractar de mala manera, sense moderació (XVIII,5). *Trancozo*

Barrada (SST): alternança de taques negres o grises amb altres blanques.

Barretina (SST). Barret en forma de bossa llarguera (XI,108). *Barretina*.

Barrets (STAS). Barret: imputació calumniosa (VIII,97). *Sambenito*.

Barret (SST): peça de vestir que cobreix el cap.

Barrina (SST). Contracte bilateral; fer barrina: cloure un contracte (V,156). *Trato*.

Barrisc (SST). Barrisch: conjunt de coses adquirint en gros i sense pesar (IV,32). *Pancada*.

Barrobí (SST). Barrina grossa dels fusters per foradar peces gruixades (XVI,28). *Barrena*.

Barrumbada (SST). Pluja forta; crescuda impetuosa d'una corrent d'aigua (V,32). *Aguacero*

Bart (SST). Barb: grans vermellosos que surten a la cara, precursors de la barba (XXI,115). *Barro*.

Barxa (SST). Senaia d'espart on els treballadors duen el menjar i eines (III,86). *Esportilla*.

Basca (SST). Bella basca!: es diu per expressar despreocupació d'una cosa (VII,38). *Toma ya!*.

Basquejar (SST). Obtenir, procurar, guanyar amb el propi esforç (II,41). *Procurarse*.

Bast (SST). Sella per tragar carrega feixuga a esquena de bístia (XV,133). *Baste*.

Bastar (SST). Arribar a cert lloc, cosa o quantitat (II,89). *Alcanzar*.

Bat (SST). De bat en bat: obert completament, un portal o finestra (III,35). *De par en par*.

Batais (SST). Batall: paraula indecent o grossera (XXIII,108). *Palabrota*

Bataionades (NST). Batallada: dita absurda, desbaratada, irracional (II,98). *Patochada*.

Bategot (NST). Fer es bategot: moviments agitats abans de morir (IV,137). *Estirar la pata*.

Baticor (SST). Acceleració violenta dels batecs del cor (VII,122). *Taquicardia, desmayo*.

Batiport (SST). Porta que dona pas a un recinte subterrani o pis inferior (XX,64). *Trampa*.

Batipors (SST). Batiports: conjunt de portes grans que formen una entrada (XXI,72). *Cancel*.

Batre (SST). Caminar molt (XXII,12). *Andar*.

Batuts (STAS). Vetlar es batuts a algú: estar-li alerta, vigilar-li els moviments (VIII,67). *Vigilar*.

Batut (SST): cop fort, xàfec, beguda, etc.

Batuts (SST). Batre: donar cops repetits a qualcú per fer-li mal (VIII,71). *Batir*.

Batzeral (NST). Lloc de plantes espinoses (XIX,72). *Zarzal*.

Baubetja (NST). Balbejar: estar balb, vacil·lant, no tenir activitat (II,13). *Vacilar*.

Becar (SST). Dormir sense jeure (XIV,46). *Dormitar*.

Becava (NST). Becar: estar alt i amb certa inclinació sobre una cosa (I,95). *Asomarse*.

Beïasses (SST). Beaces: conjunt de dues bosses per transport a esquena de bístia (VIII,70). *Alforjas*.

Belitre (SST). Home de poca vergonya i sense escrúpols (IV,30). *Bribón, pillo*.

Bel·landina (NST). Acció pròpia de gent de poc seny o de pocs escrúpols (IV,121). *Fechoria*.

Belluga (SST). Bellugar: moure, en general (XXIII,125). *Moverse*.

Bellumes (NST). Fer bellumes: fer nosa insistentment (XI,69). *Estorbar*.

Beneïta (SST). Beneïda. Beneir: invocar la protecció de Déu sobre l'aigua (V,99). *Bendita*.

Benes (SST). Bena: tira de tela; fer benes una cosa: trossejar-la (II,71). *Destrozar*.

Benetjàs (NST). Benetjar: anar bé, encertadament, així com es deu (II,23). *Suficiente*.

Beninoni (NST). Beninoi, -a: persona massa bona, que de tan bona resulta beneïtona (IV,128). *Simple*.

Bèqueres (NST). Bèquera: barret dels clergues, de base rodona i damunt amb quatre becs (V,97). *Bonete*.

Berba (NST). Dita o acció festiva per fer riure (II,36). *Broma*.

Bereiola (NST). Beroi, -a: beneïtot, mancat d'enteniment (XXII,54). *Torpe*.

Bereiolot (SST). Abellerol: ocell de colors vius, s'alimenta sobretot d'abelles (XV,134). *Abejaruco*.

Bereiolot (NST). Beneïtot, mancat d'enteniment (XV,134). *Torpe*.

Beroia (NST). Beroi, -a: curt d'enteniment (XIII,123). *Tonta*.

Berrugues (SST). Berruga: retorcedura embullada que es fa a un fil per excés de torsió (I,64). *Oqueruela*.

Bescuit (STAS). Tupada, ventim (I,120). *Paliza*.

Bescuit (SST): galeta, pastís, gelat, etc.

Bescunsa (NST). A la bescunsa: a la torta, sense mirament (XIII,96). *Sesgo*.

Bestretes (SST). Bestreta: el que s'aporta a un negoci abans de treure'n profit (III,52). *Anticipo*.

Bestreure (STAS). Bastonejar, donar ventim; tupar (II,97). *Zurrar*.

Bestreure (SST): avançar diners a algú.

Betcoll (SST). Bescoll: la part posterior del coll (XIX,44). *Pescuezo*.

Betza (SST). Panxa voluminosa, en sentit humorístic (XII,67). *Panza*.

Betzanot (NST). Betzà: persona gran i beneïtota (XVII,116). *Bobazo*.

Betzans (NST). Betzà: poll ja bastant grosset, però malgarbat i amb poques plomes (XX,53). *Polluelo*.

Betzuf (SST). A betzuf: en gran quantitat, abundantament (III,97). *Abundancia, a montones*.

Betzèrria (NST). Ràbia forta i tenaç (I,20). *Rencor*.

Betzos (NST). Betzo: home panxarrut, imbècil o curt d'enteniment (IV,6). *Botijo, tontón*.

Beula (NST). Dona estúpida (III,79). *Bestia*.

Beurada (SST). Abeurada: lloc on els animals van a beure, sia font, pica o bassa (XVII,126). *Bebedero*.

Beverons (NST). Baveró: manat de xarxa apilotada per atreure el puu i agafar-lo (III,107). --

Biaixos (SST). Treure es biaixos: treure profit de diverses maneres (IX,24). *Espabilar*.

Biduí (STAS). Beduí, -ina: persona excessivament ximple, fàcil d'enganyar (XXIV,27). *Papanatas*.

Beduí (SST): nòmada dels deserts.

Biel (NST). Torbat per l'excés de beguda alcohòlica (II,31). *Borracho*.

Bifa (NST). Bif, -a: que té la barra molt prominent i la boca enfonyada, sense dents (XVII,46). *Befo*.

Bigarniu (NST). Infant petit (II,111). *Rapazuelo*.

Biorxa (SST). A la biorxa: comsevulla, de mala manera, sense mirament (V,25). *A la birlonga*.

Birimboies (SST). Birimboia: cosa vana o de poca importància (XX,6). *Perifollo*.

Bistienc (NST). Bistienc, -a: irracional, propi de bísties (V,63). *Bestial*.

Bitlo-bitlo (SST). Bitllo-bitllo: expressa l'acte de fer una cosa tot seguit, sense dilació; pagar al comptat (XI,40). *Enseguida*.

Biuló (NST). Peça de ferro per travar un pany, una porta, una finestra (IX,73). *Pestillo*.

Blaia (NST). Blai, -a: dona curta d'enteniment (V,146). *Tonta*.

Bleda (SST). Persona, principalment dona, curta d'enteniment (II,29). *Tontona*.

Blonco (SST). Oncle: germà del pare o de la mare (VIII,6). *Tío*.

Boa (SST). Bova: amb les fulles de la bova es fan els seients de cadira (X,37). *Enea*.

Boal (STAS). Estable gran per bous, ovelles i altre bestiar (III,91). *Boyera*.

Bruc boal (SST): arbust usat per fer les pipes.

Boaleta (NST). Estable petit on s'arreceren els animals per menjar i dormir (XII,98). *Establo*.

Boblà (NST). Boblà, -ana: ximple, curt d'enteniment (VII,81). *Bobalicón*.

Bobiot (SST). Prendre es bobiot: anarse'n (I,84). *Marcharse*.

Boc (SST). Mascle de la cabra (I,39). *Macho cabrio*.

Bogiot (NST). Avalot, conjunt confús de crits i soroll desordenat (V,19). *Jaleo*.

Boiets (NST). Dimoni boiet: esperit inquiet dedicat a fer destralejar la gent (VII,66). *Duende*.

Boiets (SST). Boiet, -a: mancat d'enteniment, que obra irracionalment (V,135). *Tarumba*.

Bolei (STAS). De cop i bolei: de repent, inesperadament (IV,65). *De golpe y porrazo*.

Bolei (SST): cop que el jugador dona a la pilota.

Boleiar-lo (NST). Comanar a la sort tirant una moneda a cara o creu (IV,76). *Sortear*

Voleiar (SST): amb el mateix significat.

Bolenga (STAS). Aficar bolenga: obstinar-se en una idea (IX,14). *Emperrarse*.

Bolenga (SST): herba que es fa en llocs secs.

Bollats (SST). Adornat de bolles o convexitats (XIV,102). *Bolas*

Bombé (NST). A la bombé: a la torta, de manera descuidada, sense mirament (VI,132). *De cualquier manera*.

Bonisses (NST). Bonissa: la part superior del bargalló, que no és mengívola (XVII,5). *Palmito*.

Borda (STAS). Fer bord: privar de l'herència com si no fos fill/a (VI,120). *Borde*

Bord/a (SST): nascut de pares desconeguts; que no produeix fruit.

Bordada (SST). Pegar bordada: emprendre el camí cap a un punt determinat (VI,11). *Bordada*.

Bordell (STAS). Desordre i confusió de coses males d'aclarir (XXIV,46). *Desbarajuste*

Bordell (SST): prostíbul.

Borinetjar (NST). Borinejar: fer el borino; rondinar, murmurar (III,125). *Mosconeó*.

Borraió (NST). Borralló: petita porció de fibres aglomerades especialment de llana (IV,85). *Vellón*.

Borrall (SST): amb el mateix significat.

Borratxel·los (NST). Borratxel·lo: boteta de fusta de mig quarteró (IV,101). *Barrilito*.

Borres (NST). Menja gustosa i poc substanciosa pels qui fan poca feina (III,132). *Despojos*.

Borrera (SST). Borrer, -a: que no dóna fruit, que no produeix l'efecte esperat (XXII,76). *Estéril, infructuoso*.

Borrans (SST). Borró: botó dels arbres i plantes, que conté el rudiment del futur brot (XIII,67). *Yema*.

Botetxo (NST). Botatxo: bota de fusta petita; estar gras com un escarabat botatxo: estar molt gras (I,114). *Gordinflón*.

Botiren (SST). Botir: esser llançat violentament a distància del punt d'origen (XIV,53). *Saltar*.

Botre (SST). Per fotre: riure's, burlar-se, desinteressar-se, etc. (V,157). *Joderse*

Botrieu (SST). Per "fotrieu" de fotre; usat en lloc de: tudar, espenyar... (XXII,124). *Hechar a perder*

Botxa (SST). Part baldera, semblant a una bossa, que fa una tela mal cosida (XX,6). *Bocha*.

Botxa (SST). Boig, boja: que ha perdut totalment la raó o la té pertorbada (XXII,120). *Loca*.

Botxinetjar (SST). Botxinejar: turmentar, fer passar pena, destrossar, fer malbé, espenyar (VIII,73). *Torturar*.

Bovejau (STAS). Bovejar: fer coses bojals, vanes i inútils, de poc seny; jugar (V,75). *Bromear, jugar*.

Bouejar (SST): fer coses de bou (sic).

Braces (SST). Braça: mida de 1,67 m.: distància entre els extrems de les mans (III,30). *Braza*.

Braçat (SST). Quantitat d'una cosa que es pot agafar amb els dos braços (XX,66). *Brazada*.

Braguer (SST). Conjunt de les mames de la vaca, cabra, ovella, etc. (XX,87). *Ubre*.

Bram (SST). Crit molt fort, eixordador (XX,129). *Bramido*.

Branda (SST). Brandar: tocar, sonar; moure's alternativament de banda a banda (IV,47). *Balancear, doblar*.

Brandant (SST). Brandar: moure les corretjades repetides vegades amb gest amenaçador (XXIII,44). *Blandir*.

Branquegem (STAS). Branquejar: fer esforços ineficaços, resistir violentament (V,95). *Patalear*.

Branquejar (SST): agitar les branques.

Brant (NST). Raig impetuós i abundant d'aigua o d'altre líquid (I,3). *Chorro*.

Braons (SST). Braó; amagar els braons: no mostrar cara en cas de compromís (XI,40). *Ignorar*.

Bravegera (SST). Ganes de bravejar: ostentació de valentia o de poder (V,12). *Bravuconeria*

Braverol (SST). Contusió amb abonyegament, especialment en el cap (III,98). *Chichón*

Brèndola (STAS). Home capbuit, que obra sense seny ni formalitat (XVI,40). *Mentecato*.

Brèndola (SST): llistó, jonc de les gàbies, barrot.

Brèndoles (SST). Cada una de les barres que uneixen la cuba amb la roda (VI,144). *Rayo*

Bretxa (SST). Enderroc o obertura a un mur; fer bretxa: avançar, aconseguir (III,35). *Brecha*

Breviari (SST). Llibre que conté totes les oracions que resen a diari els sacerdots (XVII,46). *Breviario*

Brévol (SST). Fràgil, que es trenca o esmicola fàcilment (XXIV,39). *Fràgil*.

Brilla (SST). Corretges lligades al fre, que serveixen per governar el cavall (XVII,122). *Brida*.

Briuada (NST). Brivada: moviment fort i sobtat cap envant (II,87). *Embestida*.

Brocal (SST). Botella panxuda (II,117). *Garrafa*.

Broidats (SST). Brodar: ornamentar un teixit amb dibuixos fets amb agulla (IV,105). *Bordado*.

Broixa (SST). Broix, -a: rònec, tot sol, sense res que ho millori (XVII,32). *A secas*.

Brolleries (SST). Brolleria: cosa de poca importància, però delicada i curiosa; es diu sobretot de les coses de menjar lleugeretes, de golosí (V,142). *Chucherias*.

Brondaven (NST). Brondar: penjar (XXII,107). *Pender*.

Bronidissa (NST). Brunidissa: successió confusa de renou o conjunt de sons (XIII,113). *Fragor*.

Bronint (NST). Brunyir: anar amb gran velocitat (II,122). *Zumbar*.

Brunzir (SST) amb el mateix significat.

Brossenca (STAS). Brossenc, -a: grosser, mancat de finor (XIII,143). *Basto*.

Brossenc (SST): ple de brossa i escombraries.

Brufava (SST). Bruelar: pegar crits forts i de to bramulós (III,18). *Rugir*.

Brúfols (NST). Brúfol: acte d'expel·lir amb força l'aire pel nas o per la boca (II,59). *Bufido*.

Bufec (SST) amb el mateix significat.

Brun (STAS). Brunyir: anar amb gran velocitat (II,109). *Zumbar*

Brunyir (SST): treure llustre; abrillantar.

Brutedat (SST). Acció bruta, contrària a la decència (XX,45). *Cochinada*.

Bua (SST). Gra purulent; tenir bony o bua: tenir un defecte o altre (XIII,124). *Pústula*

Bubota (SST). Fantasma, figura molt tapada que s'apareix per fer por (XXIV,26). *Fantasma*.

Budoixos (NST). Budoix: bocinada, acte de prendre amb la boca el menjar (II,111). *Bocados*.

Bufarell (SST). Gallard, que fa goig de mirar (XVII,25). *Gallardo*.

Bufeta (SST). Òrgan muscular dels vertebrats en el qual es deposita l'orina (XX,62). *Vejiga*.

Bugat (SST). Embull, conflicte, conjunt de coses males d'aclarir (XXII,13). *Lío, fregado*.

Buines (SST). Buina: pilot de excrement de bou o d'altra bèstia grossa (XIII,46). *Boñiga*.

Búixoles (SST). Brúixola; prendre les búixoles: determinar la orientació a seguir (VI,147). *Brújula*.

Bull (SST). Idea forta que absorbeix l'atenció (XX,74). *Mania*.

Bul·la (SST). Butlla: document oficial pontifici que atorgava certs privilegis (I,120). *Bula*.

Bul·lafa (NST). Quantitat mínima; gens ni mica (XXIII,104). *Ni pizca*.

Bullidissa (SST). Bullidera: agitació i brogit d'un líquid en ebullició (VII,69). *Hervor*.

Bunyol (SST). Cosa mal feta (XX,36). *Chapuz*.

Burjó (NST). Perxa llarga acabada en ganxo per atiar el foc (I,111). *Hurgón*.

Burots (SST). Burot: conjunt de retxes intel·ligibles (XVI,49). *Borrón*.

Buscaís (SST). Buscall: tros de branquilló molt prim, que serveix per cremar (XIX,33). *Ramita*.

Butzec (NST). Butzac: infant petit amb pretensions de gran (XVIII,37). *Arrapiezo*.

C

Cabal (SST). Quantitat de diners o d'altres bens que se posseeix (IV,40). *Caudal*.

Cabdellava (SST). Cabdellar: replegar una cosa sobre ella mateixa; fer-ne un cabdell (XXI,68). *Encoger*.

Cabermóni (SST). Embull, conjunt de coses desordenades o males de resoldre (VI,134). *Embrolo*.

Cabotans (SST). Cabotà: cap gros (XV,130). *Cabezón*.

Cabreste (SST). Cabestre: corda adaptada al cap d'una bèstia per menar-la o tenir-la lligada (VII,26). *Cabestro*.

Cadafal (SST). Túmul funerari elevat (XVII,147). *Cadalso*

Cadafet (STAS). Ànima de cadafet: persona de poca discreció i sensibilitat (XIV,71). *Alma de cántaro*.

Cadafet (SST): ocell negre i blanc pescador.

Cadallet (SST). Cadell: peça que fa caure el gra que s'ha de moldre (II,18). *Citola*.

Cadarn (SST). Refredat (XIII,28). *Catarro*.

Cadella (SST). Femella del ca (II,117). *Perra*.

Caduf (NST). Idea pròpia d'enteniment envellit (II,41). *Chochez*.

Cadufos (SST). Caduf: recipient per treure l'aigua de la sínia i abocar-la per regar (XXIV,63). *Cangilón*.

Caera (SST). Casera: habitacle en el qual les abelles fan les bresques d'on s'obté la mel (III,22). *Colmena*.

Caera (NST). Casera: abric cilíndric fet de canyes per protegir les fulles tendres dels arbres joves (XVI,34).

Pantalla.

Cagaferro (SST). Escòria de carbó i metall cremat (XVII,23). *Cagafierro*.

Caganius (SST). El fill més petit d'un matrimoni (X,67). *Benjamín*.

Cala (SST). Calar: posar-se, començar a fer una cosa (XX,36). *Ponerse*.

Calar (SST). Calar-se: menjar-se, engolir (XXII,22). *Zamparse*.

Calamàndria (NST). Roba de llana i bri per fer calçons, faldes i altres peces de vestir (XVII,140). *Calamandria*.

Calàpets (SST). Calàpet: animal amfibi semblant a la granota, d'aspecte repulsiu (VI,65). *Sapo*.

Calatravi (NST). Assaonador de pells (XVIII,53). *Curtidor*.

Calçada (STAS). Filera de teules, encallades dins mescla (XXIV,36). *Calzada*

Calçada (SST): camí empedrat; nuvolada fosca.

Calda (NST). Tupada forta (IV,68). *Tunda*.

Calda (SST). Batuda del ferro en calent (XVI,62). *Caldeo*.

Calrada (SST). Afluència de sang a la cara per la calor, ràbia, empegueïment (II,111). *Sofocón*

Cambuix (SST). Cobricap de tela fina que usen les dones per subjectar els cabells (XX,152). *Cambuj*

Cambussot (NST). Intensiu de cambuix o gambuix: dona de poc enteniment (III,57). *Farola*.

Camella (SST). Cadascun dels bastons corbats ficats al jou del carro (XVI,19). *Clavija*.

Camis (NST). Túnica blanca que cobreix el cos del sacerdot per dir missa (XXII,122). *Alba*.

Campam (SST). Campar: guanyar-se la vida, subsistir amb propis recursos (XIV,52). *Vivir, arreglárselas*.

Canavera (NST). Calavera: cap d'home o d'animal, reduït als seus ossos (X,7). *Esqueleto*.

Calavera (SST) amb el mateix significat.

Canelobres (SST). Utensili per sostenir verticalment una o algunes candeles (XXII,122). *Candelero*.

Canes (SST). Cana: mida longitudinal; equival a vuit pams, aprox. 1,60 metres (XXI,24). *Cana*.

Candela (SST). Anar en candela: anar molt bé els negocis, afavorir-lo la sort (XIX,64). *En candela*.

Cansueta (NST). Cançoneta; repetició massa insistent d'una cosa (VI,132). *Cantinela*.

Cantell (SST). Cornaló, extremitat d'un cos (XXIV,101). *Esquina*.

Cantell (SST). Cantó: fragment exterior d'una cosa, especialment del pa (XIII,54). *Trozo*.

Canti (SST). Càntir: recipient de terrissa més ample de dalt que de baix (I,28). *Cántaro*.

Cantussol (SST). Melodia llarga i no gaire forta; precís insistent (IV,95). *Canturreo*.

Canyelles (SST). Canyella: os prim de la cama, del avantbraç; nirvi del coll (VIII,138). *Canilla*.

Cànyom (SST). Planta; la fibra tèxtil treta del cànem serveix per a fer cordes (XXI,105). *Cáñamo*.

Capbaixenc (NST). Que té el geni esquiu i grosser (XVII,10). *Rústico*.

Capbussot (NST). Acció de posar el cap inclinat i partir cap a una altra part (XVII,125). *Partir*.

Capçana (SST). Rodell de càrritx que serveix de coixí per posar-hi les olles (XIX,47). *Ruedo*.

Capçana (NST). En general, tot allò que corona el cim d'una cosa (XXIV,5). *Cima*.

Cap-cingles (SST). Capcingle: anella posada al cap de la cingla per estrènyer i subjectar-la (XV,133). *Vilorta de cincha*.

Capcional (NST). Barra, a cada part del carro, col·locada de banda a banda (XVI,18). *Telera*.

Capdell (SST). Cabdell: conjunt de fil o corda aplegat en forma més o menys rodona (VI,96). *Ovillo*.

Capell (STAS). Triangle equilàter amb el costat de baix horitzontal (XII,62). *Sombrero*.

Capell (SST): barret, peça per cobrir el cap.

Capficó (STAS). Acte de tirar o ficar dins un líquid (XXIII,66). *Zambullida*.

Capficó (SST): branca soterrada perquè rebroti.

Capitar (NST). Capitar bé: arribar els fruits a bon terme, madurs i sense corc (IX,22). *Medrar*.

Capllevar (SST). Habitar, viure lliurement a un lloc determinat (IV,65). *Habitar*.

Capó (SST). Pollastre capat de petit per engreixar-lo (I,84). *Capón*.

Caporal (SST). Qui té autoritat o predomini damunt els altres (II,36). *Jefe, principal*.

Captiri (SST). Acte de captar o demanar almoïna (XV,100). *Mendicidad*.

Capturat (SST). Capturar: impedir a qualcú de fer el que es proposava (XIII,14). *Impedir*.

Capverjo (NST). Persona que obra segons les passions i no segons la raó (II,99). *Desalmado*.

Capxifollats (NST). Capxifollar: ferir una persona o animal inutilitzant-li algun membre (V,103). *Lislar*.

Capxifollar (NST). Destruir, afonar (XIII,148). *Aniquilar*.

Carabassenc (STAS). Mancat d'enteniment (I,118). *Torpe*.

Carabassenc (SST): semblant a la carabassa.

Caramells (SST). Caramell: tros llarguer d'una matèria més o menys sòlida (VIII,74). *Carámbano*.

Caramutxa (NST). Tronc sec de la porrasa (III,30). *Gamón*.

Caratge (NST). Aspecte de la cara de qualcú o de la part exterior d'una cosa (XXI,9). *Cariz*.

Carcabòs (SST). La larinx, i per extensió tot el canó de la gargamella (V,125). *Garguero*.

Cardassar (SST). Lloc on hi ha moltes plantes espinoses, dites "cardassa" (XXIV,88). *Cardenchal*.

Carnatge (SST). Lloc on se tiren els animals morts (III,17). *Muladar*.

Carta gallega (NST). Córrer la carta gallega: trescar molt i passar moltes peripècies (XVIII,83). *Pasar un calvario*.

Carronya (SST). Peresós, flux, mancat d'activitat, dolent, menyspreable (III,115). *Poltrón, ruín*.

Carroportal (NST). Calaportal: conjunt de coses que embalumen molt (XV,124). *Balumba*.

Casasanta (NST). Fer casa santa: apoderar-se, desposseir-ne totalment d'una cosa (X,72). *Apoderarse*.

Casat (SST). Casal: edifici gran, especialment cases de camp o de família distingida (VIII,14). *Casal*.

Cassots (SST). Cassot: brusa de cànem de sac per la feina del camp (V,97). *Camisa de arriero*.

Castissa (STAS). Inoportú, molest per la seva insistència; intempestiu (XXI,43). *Importuno*.

Castís/sa (SST): de bona casta, sense defectes.

Casull (SST). Casa petita i pobra (X,86). *Casucha*.

Cateifa (NST). Catefa: multitud, nombre excessiu de persones o animals (III,86). *Caterva*.

Catèrvola (SST) amb el mateix significat.

Catxassa (NST). Calma, lentitud excessiva (IV,130). *Cachaza*.

Cau (SST). Caure: esdevenir-se fortuïtament (V,53). *Acontecer*.

Cavaions (SST). Cavalló de garbes: munt de deu garbes (XXI,95). *Tresnal*.

Cebaiol (NST). Cop violent pegat a qualcú per fer-li mal (III,95). *Castaña, trompazo*.

Ced (NST). Cedar: cruixir, migtrencar (XIX,24). *Romper*.

Cega (SST). Ocell de color rossenc amb pigues negres, bec llarg i coa curta (V,8). *Becada*.

Ceiarda (SST). Cellarda: rata de celler (XVII,142). *Rata*.

Censals (SST). La cinquena part de la collita de cereals que s'entrega al senyor (V,49). *Quinta*.

Centella (SST). Viu com una centella: que té una vivor extraordinària (XVII,5). *Centella*.

Cepat (SST). Robust, d'ampla ossada i forta musculatura (V,93). *Fornido*.

Cerol (NST). Matèria viscosa, composta de cera, pega i oli (XVII,76). *Cerote*.

Cerot (SST) amb el mateix significat.

Ceros (SST). Cero: animal mamífer de la família dels cèrvids (VII,12). *Ciervos*.

Cerres (SST). Cerra: pèl gruixat i aspre, principalment els del porc i del cavall (XIII,51). *Cerda*.

Cerro (SST). Floca de cotó o llana, pentinada i neta, a punt d'esser filada (XIV,125). *Cerro*.

Cibolla (NST). Planta liliàcia; abunda i la gent pobra se n'alimenta (VII,106). *Gamonita*.

Cimada (NST). Cop pegat amb una corretja, corda o altra cosa flexible (I,24). *Latigazo*.

Cimal (SST). Les branques més altes d'un arbre (XX,97). *Rama*.

Cinglades (SST). Cinglada: cop donat amb una corretja o altra cosa flexible (V,121). *Latigazo*.

Cistes (SST). Cista: recipient petit de verducs i de canyes per panses, figues, etc. (XX,65) *Cestito*.

Claper (SST). Munt de pedres; fer-ne un claper d'una casa: destruir-la (XVII,36). *Destruirila*.

Claperot (SST). Claper: munt de pedres en el camp (IV,54). *Majano*.

Clarandera (NST). Lluminositat, porció lluminosa enmig de coses fosques (VIII,6). *Claridad*.

Clarícies (SST). Clarícia: notícia clara (VIII,32). *Información*.

Clasta (SST). Clastra: pati central envoltat d'habitacions i altres dependències (XVIII,50). *Patio*.

Claveguera (SST). Conducte subterrani, per on s'escorren les aigües brutes (XVII,76). *Alcantarilla*.

Clavegueres (SST). Forat a una paret per donar pas a l'aigua de pluja sobrerera (IV,122). *Clavijera*.

Clavier (NST). Darrer clavier: a les darreres, de tot de tot, fins a l'extrem (XXIII,95). *Hasta el fin*.

Clepa (NST). Persona moralment menyspreable que no se'n poden fiar (V,164). *Granuja*.

Clivells (NST). Tall que es fa a la pell i que indica que la figa és madura (XIV,92). *Grieta*.

Cloa (STAS). Clova: tros de terra bona, cultivada, tancada de paret (IV,139). *Huerto*.

Clova (SST): part d'un fruit, closca de l'ou.

Cloa (NST). Cloaca: conducte per on s'escorren les aigües brutes i les plujanes (VIII,146). *Alcantarilla*.

Clopinsos (NST). Dinners, en llenguatge familiar (XV,125). *Monises*.

Cloquetjar (SST). Cloquejar: batre el cap per l'excés de treball, del mareig (IV,8). *Cloquear*.

Cloris (NST). Dona bajana, de poc enteniment (XX,52). *Boba*.

Clos (SST). Terreny tancat de paret (XIV,72). *Cercado*.

Clot (STAS). Parar clot a qualcú: resistir-li, oposar-se a ell (XV,66). *Hacer frente*.

Clot (SST): excavació, fossa, concavitat, etc.

Cobiti (NST). Cobri, soplui, acollida hospitalària (VIII,131). *Acogida*.

Cobri (SST). Cobro: lloc on es salva, s'estoja o s'assegura una cosa (VIII,34). *Refugio*.

Cobrombos (NST). Es cobrombos!: expressió admirativa, usada entre pagesos (IX,26). *Mecachis*.

Cocòrum (NST). Conjunt de coses embullades males de destriar (V,141). *Lío*.

Cocou (STAS). Persona aveciada, acostumada a no esser contradit en sos gusts (X,13). *Mimado*.

Cocou (SST): ou en llenguatge infantil; bolet.

Còdols (SST). Còdol: tros de pedra, generalment de forma rodona (XX,97). *Guijarro*.

Coes (SST). Cua: el darrer individu d'un conjunt, a l'altre extrem al del cap (X,52). *El último*.

Cofa (STAS). La part principal d'un capell, dins la qual es fica el cap (XXIV,115). *Copa*.

Cofa (SST): cistella d'espart, de palma, etc., rodona, i de poca alçada.

Colaren (STAS). Colar la vida: morir-se, especialment per ferida (VIII,75). *Morirse*.

Colar (SST): passar un líquid, passar davant...

Colegit (NST). Ni l'he vist ni col·legit: no l'he arribat a veure gens (VI,63). *Colegir*.

Colendes (SST). Festes colendes: dies d'anar a missa i no fer treballs servils (IX,5). *Fiestas de guardar*.

Coletgiran (SST). Col·legir: inferir, treure com a conseqüència, fer un extracte d'un llibre (VI,128). *Colegir*.

Colgat (SST). Colgar: posar-se dins el llit (V,53). *Acostar*.

Collaren (STAS). Collar: anar-se'n, partir, posarse en camí cap a un lloc determinat (XXIV,100). *Marcharse*.

Collar (SST): ornament, embenat del coll, etc.

Colombrà (NST). Colombrar: veure confusament per la distància (II,65). *Columbrar*.

Columnàries (SST). Pesseta columnària: moneda de més pes que la pesseta ordinària i que portava gravat l'escut reial entre dues columnes (XV,30). *Columnaria*.

Colzada (SST). Homonet de colzada: home molt petit; nan (XVII,78). *Enano*.

Coma (SST). Depressió planera en terreny de muntanya (XXIV,24). *Nava*.

Comandacions (STAS). Mala notícia tramesa de paraula o per escrit (IX,8). *Respuestas*.

Comandacions (SST): salutacions a un absent.

Comellar (SST). Espai de terra ample entre terres més elevades. (IV,78). *Vaguada*.

Companatge (SST). Allò que es menja amb el pa (IV,125). *Condumio*.

Companatge (SST). Allò que acompanya lo principal; aquí "garrot gruixat i mal..." (XI,36). *Tranca*.

Companejar (STAS). Restringir el consum d'una cosa perquè sigui suficient (V,28). *Compartir*.

Companejar (SST): acompanyar (una vianda) amb pa.

Completes (STAS). Baralla, discussió violenta o altre conflicte sorollós (VI,53). *Sanquintín*.

Completes (SST): darrere part de l'oïci diví.

Concert (SST). Conjunt de coses destinades a un ús: comestibles, diners, etc. (VI,56). *Material*.

Conferien (SST). Conferir: tractar, tenir conversa amb qualcú (VIII,77). *Conferir*.

Congrenys (SST). Cèrcols de fusta articulats per fer girar el molí de vent (XXIV,39). *Aspas*.

Congret (NST). Panet de farina, sucre i ous, blan, de forma allargada (XXIII,124). *Bollo*.

Congria (SST). Congriar: produir, formar per concurs de diversos elements (II,87). *Formar*

Consirós (SST). Meditabund; absorbit per un pensament que preocupa (VIII,30). *Pensativo*.

Consueta (SST). Avesat, que té per costum (XX,14). *De costumbre*.

Consuetud (SST). Costum: ús inveterat (XXIII,52). *Costumbre*.

Contarella (SST). Contada, narració de fets reals o imaginaris (XXII,13). *Relato*.

Coparàs (STAS). Copar-li: anar-se'n, posar-se en camí (XIII,7). *Irse*.

Copar (SST): emportar-se'n tot (diners, llocs...)

Copat (NST). Copar-li: anar-se'n, posar-se en camí (V,45). *Marcharse*

Cop-descuit (SST). De copdescuit: de sobte i per sorpresa (IV,106). *De sopetón*

Copinyats (NST). Falda antiga de les dones, tavellada verticalment (I,25). *Falda plegada*.

Corbam (NST). Béns de fortuna; perdre es corbam: perdre-ho tot (XX,13). *Perderlo todo*.

Corbam (NST). Perdre es corbam: perdre l'equilibri mental (X,120). *Volverse loco*.

Corbeu (NST). Se posa de corbeu: a la torta i recolzat (XVII,115). *Torcido*.

Corbo (NST). Geperut (I,13). *Jorobado*.

Corcor (NST). Sentiment dolorós persistent, que dóna angúnia (XVI,102). *Roedor*.

Corda (SST). Anar fora corda: anar fora de seny, exaltar-se molt (III,28). *Perder los estribos*

Corentena (SST). Posar en quarentena: posar una cosa en dubte, fins a comprovar si és vertadera (XX,53). *Cuarentena*.

Corn (STAS). Toca el corn de d'allà: anar-se'n ràpidament (XI,26). *Tocar soleta*

Corn (SST): Banya, instrument de vent, punta o extrem, cornaló, trompeta...

Cornaló (SST). Cada un dels angles o extrems d'una cosa (XIV,126). *Esquina*.

Corpató (NST). Corp petit (XXIV,128). *Corvecito*.

Còrpora (SST). Cos d'una persona o d'un animal, sense contar les extremitats (I,34). *Tronco*.

Corró (SST). Cos cilíndric, aplicat a diversos usos per la seva rotació (XXII,21). *Rodillo*.

Corteres (SST). Quartera: mesura d'àrids, de capacitat aproximada a 70 litres (III,39). *Cuartera*.

Corters (SST). Quarter: la quarta part de qualsevol cosa (VII,55). *Cuarto*.

Cortó (NST). Quartó: la quarta part d'una quarterada, o sia: 17,75 àrees (IV,139). *Cuartón*

Quarter (SST): amb el mateix significat (quarta part d'un tot).

Cós (SST). Corregudes (I, 4). *Carreras*.

Cossari (NST). Corsari; roba de cossari: tractar una cosa de molt mala manera (VI,133). *Corsario*.

Cossaris (SST). Corsari: vaixell mercant armat en patent contra les naus enemigues (VII,113). *Corsario*.

Cossi (SST). Gran recipient de terrissa per fer la bugada (IV,139). *Cuezo*

Cost (SST). Herba molt aromàtica, útil contra les picades d'animalons (XVIII,33). *Costo*.

Costerada (NST). Cop de costat; topada violenta de dos cossos (III,116). *Encontronazo*.

Costerada (NST). Andanada: sèrie de paraules fortes, de reprensió o ràbia (IV,115). *Andanada*

Costura (SST). Senyal que deixa l'operació de cosir dues peces (XXIII,36). *Costura*.

Cota (SST). Sotana que porten els escolanets (XIII,77). *Sotana*

Cou-cou (NST). Anar sempre darrera algú, no abandonar-lo mai (IX,85). *Faldero*.

Coucouant (NST). Coucovar: mantenir dins el cap sense manifestar-ho fins al moment oportú (VIII,95). *Incubarse*.

Coverbos (SST). Contar coverbos: contar coses gracioses (II,39). *Chascarrillo*.

Covitxols (NST). Cova petita (IX,85). *Covachuela*.

Creixulls (NST). Creixull: excrescència, brot jove que creix d'una planta (XIII,70). *Brote, excrescencia*.

Cremaionada (NST). Cremada; nafra o senyal produït en la pell pel foc (II,12). *Quemadura*.

Cremada (SST) amb el mateix significat.

Crespinella (NST). Planta de fulles apuntades i flors grogues; creix a les teulades (II,15). *Uña de gato*

Cresta (SST). Excrescència vermella i amb puntes de certes aus damunt el cap (XVII,125). *Cresta*.

Crestai (SST). Cristall: vidre, cosa clara i transparent (II,12). *Cristal*.

Creus (SST). Fer-se'n creus: estar admirats d'una cosa, considerar-ho quasi impossible (VI,23). *Imposible*.

Cucales (NST). Dur cucales: anar obcecats; la ignorància com a causa de la por (VIII,6). *Cegado*

Cucala (SST): cornella, ocell de la família dels còrvids.

Cucarell (NST). Nom de dimoni, d'idea confusa, distint de dimoni Gros i de Boiet (VIII,72). *Demonio*.

Cucuaia (SST). Cuculla: cim agut de la muntanya (I,27). *Cumbre*.

Cucuiada (SST). Cogullada: au molt semblant a l'alosa, amb un foc punxegut damunt el cap (XVII,131). *Cogujada*.

Cuecs (NST). Cuez: crit esglaiós, de dolor, d'espant, etc. (VII,130). *Alarido*

Cuietó (NST). Paner petit per depositar-hi les figues o les olives en collir-les (IX,18). *Cestito*.

Cuitadora (NST). Que dona pressa (IV,118). *Urgir*.

Cuitar (SST): donar pressa, instar vivament.

Cuixeres (SST). Les barres que formen el rectangle que sosté el somier del llit (XXIV,12). *Montante*.

Culbatut (NST). Tupat; que ha rebut una batuda al cul (XV,62). *Zurrado, humillado*.

Curolla (SST). Idea fixa acompanyada de desig (IV,23). *Idea fija*.

D

Daça daça (NST). Daça que daça: locució per indicar l'acte de menjar (II,70). *Dale que dale*.

Dali-brou (NST). Persona inútil, que no mereix que en facin cabal (XV,119). *Petate*.

Daltabaix (SST). Renyada forta (VII,109). *Rapapolvo*.

Daixo-daixo (SST). Xano-xano: a poc a poc; caminant lentament (II,30). *Despacito*.

Dassa (NST). Daça: imperatiu, en forma intensiva, del verb "dar"; equival a "dona'm" (V,123). *Dame*.

Dastre (NST). Malcriat, indòcil (II,95). *Travieso*.

Davallet (NST). Diminutiu de davall; anar de davall: tenir diarrea (XIV,83). *Diarrea*.

Debanadores (SST). Aparell per enrotllar el fil formant un cabdell (XIV,127). *Devanadera*.

Debanava (STAS). Debanar: fer una cosa amb rapidesa (VI,153). *Deprisa*.

Debanar (SST): enrotllar el fil formant un cabdell.

Debanaven (STAS). Debanar: parlar seguit, seguit; es diu d'un que xerra molt (I,75). *Charlar, devanar*.

Debanar (SST): prendre el fil i fer un cabdell.

Defiar (NST). Desafiar: provocar algú a lluitar, a competir en alguna cosa (IV,47). *Desafiar*.

Desafiar (SST) amb el mateix significat.

De folondres (SST). Caure de costat, de redolons (I,59). *De costado*.

Dejorn (SST). De bon matí, a una hora no avançada del dia (III,96). *Temprano*.

Delai-delai (NST). Anar d'una banda a l'altra per passatemps o diversió (IX,53). *De aquí para allá*.

Delit (SST). Vigor i plaer per fer una cosa (XII,131). *Deleite, brio*.

Delitar-la (SST). Donar plaer de l'ànima o dels sentits (II,37). *Deleitarla*.

Delitosos (SST). Desitjós; que té gana o desig d'una cosa (IV,73). *Deleitoso*.

Delobí (NST). Pluja molt abundant; multitud; gran massa (I,18). *Diluvio, multitud*.

Demble (SST). Afinar es demble: aprendre a tractar, a conèixer una persona o una cosa (IX,8). *Talante, temple*.

Demble (SST). No li veig es demble!; demble: sentit, raó d'esser, etc. (XXI,78). *Razón de ser*.

De pan-fonteta (NST). De per riure, de molt poca categoria (II,79). *De mentirijillas*.

Derg (NST). En derg: en ordre, en bona disposició, en condicions (II,32). *En orden*.

Desaire (NST). Demostració de menyspreu o d'indiferència (V,162). *Desaire*.

Desaire (NST). Estat de misèria i d'abandonament (VI,148). *Abandono*.

Desanada (SST). Desanat -ada: defallit; extremadament dèbil per falta d'aliment (XVIII,133). *Desmayado*.

Desavé (SST). Desavenir-se (V,102). *Desavenirse*.

Desbuat (NST). Vestit malament, sense cura (VI,34). *Haraposo*.

Descabdellar (SST). Parlar seguit; dir coses i coses sense interrupció (II,48). *Soltarse*.

Descosida (STAS). Acte de descosir; a la descosida: sense gens de contenció (XX,53). *Sin freno*.

Descosida (SST): mancar el degut enllaç.

Desenfreït (SST). Persona sense vergonya, prudència, respecte, etc. (VI,56). *Descarado*.

Desenfreït (NST). Encoratjat; que ha perdut tota la por (XIX,15). *Desalmado*.

Desensellau (SST). Desensellar: llevar la sella a un animal ensellat (V,143). *Desensillar*.

Desiara (NST). De tant en tant; de vegades (I,82). *De vez en cuando*.

Desivers (NST). Anormal, estrany, desproporcionat (XIII,54). *Extraño*.

Desjectar (SST). Dejectar: rebaixar moralment, refusar, no admetre (II,49). *Menospreciar*.

Desjunyir (SST). Desfermar les bísties del carro o arada on estan junyides (XVI,15). *Desuncir*.

Desllapissar (NST). Alliberar-se amb esforç; escapar hàbilment (V,155). *Escapar, desasirse*.

Desllatigar (NST). Endevinar, declarar una cosa que era obscura (IX,7). *Descifrar*.

Desllorigar-lo (SST). Treure una cosa del lloc on està naturalment encaixada (I,7). *Desencajar*.

Desmanyotada (SST). Desmanyotat, -ada: mancat de manya o traça (I,64). *Desmañada*.

Desnossat (NST). Desnossar: separar la carn de l'os (II,69). *Deshuesar*.

Despic (NST). Venjança; acció feta per revenjar-se d'algú (IV,126). *Desdén*.

Dessolat (SST). Desolar: arrasar, devastar, llevar-ho tot d'enmig (VIII,68). *Desolar*.

Dessustats (NST). Dessustar: treure el suc vital (a una persona, animal, planta, etc) (XIV,108). *Resecar*.

Desteixinar-se (SST). Esforçar-se, sacrificar-se per obtenir una cosa en bé d'altri (XVIII,22). *Desvivirse*.

Destira (NST). Destirar: treure's un acudit, unes paraules inesperades (III,9). *Soltarse*.

Destralejave (STAS). Destralejave: parlar molt i exaltadament (XXI,46). *Despotricar*.

Destralejave (SST): tallar, treballar amb la destrale.

Destrempades (NST). Amb caixes destrempades: expulsar qualcú violentament, a crits, amb energia (I,22). *Destemplan*.

Destrenava (SST). Destrenar: desplegar-se, desenrotllar-se (XVIII,62). *Destrenzar*.

Destre (SST). Hàbil, expert (XVII,23). *Hàbil*.

Destrempades (NST). Caixes destrempades: engegar de mala manera, amb insults (VI,35). *Expulsar*.

Destres (SST). Destre: mida longitudinal agrària de Mallorca; equival a 4,214 m. (III,74).

Desturmellant (NST). Desturmellar-se: perdre els turmells, movent-se i caminant molt (XXI,36). *Ir de coronilla*.

Desvariejà (SST). Tenir desvari: pronunciar paraules incoherents; delirar (II,80). *Delirar*.

Desveri (NST). Crits i confusió produïts per baralles, excés d'alegria o de dolor (XXIII,14). *Desconcierto*.

Desverjar-lo (NST). Usar una cosa per primera vegada (XIII,57). *Estrenar*.

Desxingueraren (NST). Desxinguerar: desjunyir, deslligar l'eixanguer del carro (I,115). *Desuncir*.

Desxobria (NST). Descobria: posar al descobert una cosa (I,99). *Destapar*.

Descobrir (SST) amb el mateix significat.

Desxondida (SST). Deixondit, -ida: viu de potències; àgil d'esperit, prompte a l'acció (IV,144). *Avispado*.

Deufí (SST). Dofí; anar-se'n com un deufí: anarse'n molt aviat, molt lleuger (VII,123). *Delfin*.

Deume (SST). Delme: desena part de la collita o d'altres productes de la terra que es pagava com a tribut a l'Església, al rei o altres senyors (V,108). *Décima*.

Diantre (SST). Eufemisme per "diable", usat per temor a pronunciar el seu nom (V,74). *Diantre*.

Dianxa (NST). Mot d'expressió atenuada, en substitució de diable (VI,69). *Diantre*.

Díbolo-dàbolo (NST). Persona capbuit que xerra molt i obra sense formalitat (XVIII,33). *Botarate*.

Dictes (NST). Edicte (I,5). *Edicto*.

Dida (SST). Dona que alleta un infant d'una altra (VI,88). *Nodriza*.

Dimontre (NST). Dimontri: diantre (II,13). *Diantre*.

Dimonxe (NST). Paraula d'expressió atenuada, en substitució de dimoni (IX,31). *Diantre*.

Dindins (NST). Diners (X,34). *Dineros*.

Diner (SST). Moneda equivalent, aproximadament, a un cèntim de pesseta (XX,146). *Un céntimo*.

Dingolendejar (NST). Dínola: baula a la porta de les cases per tocar a la porta (XIII,144). *Picaporte*.

Disforja (SST). Disforjo, -a: excessivament gros (XV,22). *Descomunal*.

Dobla (STAS). Festa votiva amb missa cantada i sermó; no mancar cap gra a sa dobla: no mancar res a una festa; haver-hi tot el necessari i convenient (XXII,44). *Todo*.

Dobla (SST) just en sentit de moneda.

Doblers (SST). Dos doblers de lo mateix: lo mateix que s'ha dit abans (XI,70). *Lo mismo*.

Dobleta (SST). Moneda antiga d'or, de dos, de quatre i de cinc duros (X,43). *Doblilla*.

Dogal (SST). Corda unida al cabestre per subjectar i menar les bísties (VII,26). *Soga, dogal*.

Dogal (SST). Fer-se el dogal: dur-se ell mateix a perdre, dur-se a la desgràcia (XV,58). *Dogal*.

Doi (SST). Desbarat; dita o feta irracional (XXII,13). *Disparate*.

Dormilegues (SST). Dormilec, -ega : que dorm molt (XX,94). *Dormilón*.

Dormissons (STAS). Dormissò: menja o beguda que fa dormir; narcòtic (I,42). *Narcóticos*.

Dormissó (SST): blauet (ocell).

Ecce-homo (NST). Persona molt nafrada o copejada; representació de Jesucrist (XII,59). *Eccehomo*.

Egos (SST). De quines egos ve?: es diu quan desconeixem la procedència d'algu (IV,108). *Orígenes*.

Eguinar (SST). Llançar el seu crit natural un cavall o una egua (III,109). *Relinchar*.

Eguins (SST). El crit del cavall o de l'egua (XXIII,35). *Relincho*.

Eima (SST). Esma: aptitud per obrar instintivament (III,104). *Tino, juicio*.

Eima (SST). Anar sense esma: anar sense orientació, anar perdut (XVIII,110). *Desorientado*.

Eixermar (SST). Netejar la terra arrabassant les herbes que dificulten el conreu (XIII,45). *Desbrozar*.

Eixarmats (NST). Eixermat: abrinat, fort, resolt, valent (XII,115). *Resueltos*.

Eixamenar (SST). Emigrar les abelles velles per a formar altres colònies (XXI,99). *Enjambrar*.

Eixaubat (NST). Eixalbar: donar una passada de guix i calç a una paret (XXI,39). *Enlucir*.

Eixerida (SST). Eixerit, -ida: viu de potències; lliure d'ensopiment (I,83). *Vivo, listo*.

Eixumorà (NST). Eixumorar: humitejar parcialment; mig remullar (I,122). *Salpicar*.

Elet (SST). Elet, -a: persona astuta i poc digna de confiança (IX,105). *Pájaro, púa*.

Embabaiat (SST). Embabaiar: tenir embadalit, encantat, algu (I,30). *Embabiecado*.

Embàlit (NST). Persona embambada, sense seny; que no serveix per res (XI,54). *Infeliz, trasto*.

Embarassat (SST). Impedit d'obrar, per una circumstància exterior (XXI,63). *Enredado*.

Embarbarieu (NST). Embabaiacar: enganar (XX,9). *Engañar*.

Embarbollant (SST). Embarbollar: parlar confús per no deixar entendre allò que es diu (II,10). *Balbupear*.

Embarrancat (SST). Embarrancar: ficar-se dins un barranc; amagar-se (XIX,11). *Escondorse*.

Embarrat (STAS). Embarrar: posar barra per tancar o subjectar una porta, finestra, etc. (XIII,38). *Embarrado*.

Embarrat (SST): conjunt de politges d'un motor.

Embarrat (SST). Embarassat: impedir d'obrar per una circumstància exterior (XIII,38). *Embarazado*.

Embarriola (SST). Embarriolar: agafar qualcú contra la seva voluntat per obligar-lo; entrelligar, agafar una cosa amb altres (II,68). *Atrapar, enredar*.

Embastada (SST). Començar una feina, un tracte, etc., i deixar-lo sense acabar (III,79). *Hilvanar*.

Embassada (STAS). Embafada: enutjat per l'excés o insistència d'una cosa (XVI,22). *Empalago*.

Embafat (SST): satisfet de sí mateix, orgullós.

Embassada (SST). Aigua o altre líquid embassat, aturat i reunit formant bassa (XVI,22). *Encharcado*.

Embatol (SST). Embat suau; ventet fluix i fresc de la banda de la mar (II,6). *Brisita*.

Embirombat (NST). Embirombar-se: posar-se en un grau alt d'agitació, d'amença (X,64). *Exaltarse*.

Emblanquinar (STAS). Enganar amb bones paraules (XX,53). *Embaucar*

Emblanquinar (SST): pintar de blanc; donar una capa de calç.

Emblavins (NST). Embulls, embolics, qüestió difícil (II,10). *Líos*.

Embocada (SST). Boca gran i apta per agafar el conill o llebre en afuar-s'hi (XVII,121). *Embocada*.

Embolica (SST). Ficar una cosa entre altres fent difícil separar-la (IV,18). *Enmarañar*

Embotonat (SST). Embotonar: subjectar, agafar fort, especialment per impedir que fugi (VII,28). *Agarrar*.

Embuins (NST). Embull: parts d'una cosa difícils de separar o de destriar (XXIII,95). *Enmarañado*.

Embusterejar (NST). Enganyar amb mentides (XX,55). *Embustear*.

Emmetzinats (SST). Emmetzinar: fer nociva una cosa posant-hi una substància verinosa (XV,19). *Emponzoñado*.

Emmorronxada (NST). Emmorronxar: estar de morros, estar barallats, fer-se mala cara (XVI,17). *Enfurruñar*.

Empantanat (SST). Empantanar: aturar-se, trobar-se impedit d'avançar, d'obrar (II,9). *Atascado*.

Empapussat (STAS). Conjunt de coses confuses i difícils de destriar (XVI,89). *Abigarrado*.

Empapussar (SST): ficar-li l'aliment a la boca.

Empariolar (NST). Fer, usat en sentit irònic, com una acció inútil o sense interès (IX,12). *Hacer*.

Empassolaria (SST). Empassar-se: menjar depressa o excessivament (XV,80). *Zamparse*.

Empastanagats (NST). Empastenagar: suspendre l'activitat o cosa davant un obstacle (XX,26). *Atascar*.

Empatxaren (SST). Empatxar: preocupar-se, tenir molta cura d'algú o d'alguna cosa (III,71). *Preocuparse*.

Empedreïts (SST). Empedreir: convertir en pedra; fer tornar de pedra (V,60). *Petrificar*

Empegar (SST). Untar de pega o d'altra matèria que s'agafa o aferra fàcilment (XIII,150). *Empegar*.

Empena (NST). Part de la sabata al voltant del peu, cosida o clavada a la sola (XVII,65). *Empella*.

Emperons (SST). Trobar emperons: posar objeccions, dificultats (IV,149). *Poner peros*.

Emplomar (SST). Fil d'emplomar: cordell prim que es posava al plom de les mercaderies (XVII,79). *Emplomar*.

Emplomat (STAS). Caure emplomat: caure pesat com a plom (XIII,70). *Emplomar*

Emplomat (SST): protecció de superfícies amb plom.

Empriu (SST). Dret d'usar allò que és propietat d'altri (XIII,51). *Uso*.

Encadarnà (SST). Emmalaltir de refredat (XI,21). *Acatarrar*.

Encaix (SST). Lloc o situació on aficar-se; destí, col·locació (XII,106). *Destino*.

Encallat (SST). Encallar: aturar-se de poder anar, a causa d'un obstacle: fang, etc. (III,31). *Encallar*.

Encallador (SST). Lloc on s'encallen, s'aturen, per causa d'un obstacle (I,120). *Encallador*.

Encamella (SST). Encamellar: pujar damunt una cosa i eixancar-s'hi (XVI,19). *Subirse*.

Encant (SST). Venda en què es cedeix la mercaderia al més dient (VI,35). *Subasta*

Encantarís (SST). Tenir encantarís: estar embadalit en la vista fixa en una cosa sense que el qui la mira se n'adoni (V,163). *Absorto*.

Encanteris (SST). Encanteri: beguda o menjar on s'ha tirat pols de l'insecte (cantàrida) que produeix efectes d'encantament (VII,86). *Brebaje mágico*.

Encapirronat (NST). Encapirronar-se: entossudir-se, obstinar-se (VII,43). *Emperrarse*.

Entossudir-se (SST) amb el mateix significat.

Encarat (SST). Encarar: agafar una idea forta o desig insistent (XVII,9). *Empeñarse*

Encenai (STAS). Cop de mà al cos d'una persona (VI,95). *Cachete*

Encenall (SST): objecte fàcilment combustible; dolç en forma d'espíral.

Encenai (NST). Ballar s'encenai: ballar de capoll, passar tribulació (IV,66). *Pasar canutas*.

Encenais (SST). Encenall: objecte de fàcil combustió per encendre altres objectes (III,32). *Fagina*.

Encerregada (SST). Encerregar: posar el cerro (floc de cotó, llana, lli...) a la filosa (VII,5). *Encerregar*.

Encistava (NST). Encistar: posar dins una cista, un recipient, per estotjar, guardar, usar (V,28). *Encistar*.

Encistellar (SST) amb el mateix significat.

Encitrona (NST). Encitronar: posar el vestit així com pertoca; endiumenjar (V,81). *Arreglar, acicalar*.

Encobeïda (SST). Encobeir: prendre amb amor (III,138). *Cobijar*.

Encoblats (SST). Encoblar: ajuntar de dos en dos; lligar dos cans amb el mateix fermai (VIII,17). *Emparejar*.

Encòliga (NST). Encòlica: còlic, dolor de budells, malaltia de ventre (XXI,80). *Cólico*.

Enconar (SST). Donar la primera llet a un infant de mamella (XXI,119). *Hacer las entrañas*

Enconcaven (STAS). Enconcar: encollir, arrufar; arrufar les espatlles en senyal d'indiferència (VIII,14).

Encoger los hombros.

Enconcar (SST): donar, agafar forma còncaua.

Encorregut (SST). Empegueït, avergonyit (XV,60). *Avergonzado*.

Encruia (NST). Llum d'encruia: dos platets de ferro, quadrats, amb quatre becs per llum de ganxo (XIV,104). *Candleja*.

Encruia (NST). Peça de ferro, plana, per treballar-hi el ferro amb el mall (IV,68). *Yunque*

Ençà (SST). Fé't ençà: acosta't cap ací; en aquest lloc, on estic parlant (XXIII,22). *Acá; acércate*.

Ençat (SST). Encetar la conversa: començar a parlar (XXIII,28). *Empezar*.

Endardellar (NST). Inquirir, procurar saber (IV,104). *Averiguar*.

Endemesa (SST). Acció perjudicial (II,106). *Fechoria*.

Enderg (NST). En orde, arreglat (XX,65). *En orden*.

Endergar (NST). Arreglar, compondre, preparar convenientment (VI,126). *Componer, ordenar*.
Arranjar (SST): amb el mateix significat.
Endèria (NST). Cosa o persona inútil o de figura insignificant i menyspreable (IV,6). *Trasto*.
Endidelat (NST). Endidelar: embarassar, privar de decidir-se davant les dificultats (IV,144). *Entrampar*.
Endiumenjada (SST). Endiumenjat, -ada: ben vestit o adornat (XX,144). *Acicalado*.
Endiumenjat (NST). Conjunt de coses complicades, difícils de compondre (VIII,158). *Lío*.
Endiumenjar-se (SST): tan sols referit a dies de festa.
Endret (SST). Indret: direcció cap a un lloc o cap a una cosa determinada (XXIV,9). *Lugar*.
Enfís (NST). Molèstia, cosa que fatigüeja; donar enfis: molestar, empipar (X,21). *Estorbar*.
Enfit (STAS). Pena amagada; idea dolorosa que no es manifesta i fa mal (X,124). *Molestia*.
Enfit (SST): en el sentit de empatx a l'estómac.
Enflocaria (STAS). Enflocar-se: menjar-se, engolir-se (XV,80). *Engullir*.
Enflocar (SST): adornar amb flocs, pegar, etc.
Enflocàs (SST). Enflocar: llançar paraules que causen ofensa, perjuí, sorpresa (III,6). *Lanzar*.
Enforinyava (SST). Enforinyar: enfonyar; aficar dins un lloc estret o de difícil entrada (IV,92). *Meter, hurgar*.
Enforiolat (NST). Enforiolar: enfurit, mogut de furor, boig exaltat i perillós (XX,137). *Impetuoso, enfurecer*.
Enfrascat (NST). Enfrascar: torbar-se i no saber què fer davant una cosa inesperada (XVII,73). *Cortarse*.
Enfuita (NST). Escomesa, envestida; moviment ràpid cap a un lloc (XII,84). *Embestida*.
Engallada (NST). Engallar: anar dret, amb el cap alt, amb posat de gall ensuperbit (IV,110). *Tieso, erguido*.
Engallada (NST). Engany; acció deliberada per a enganyar (I,15). *Engaño*.
Engaltar-me (STAS). Desviar-se de la línia recta; fer torcera, anar cap a un costat (XVI,92). *Ladearse*.
Engaltar (SST): apuntar un fusell, afegir obra.
Engandores (NST). Eradores: branca forçada que sosté les anses de l'erer en porgar el gra (XXIV,11). *Arel*.
Engarbulla (SST). Engarbullar: arreglar una cosa grosserament, sense mirar-s'hi prou (XIV,122). *Aprontar*.
Engaumeïda (NST). Engaumeit, -ida: enfarfegat, massa cobert de roba (IV,111). *Engabanada*.
Engirgolen (SST). Engirgolar: posar, arreglar bé o malament una cosa (VI,41). *Arreglar*.
Engospa (SST). Engospar: agafar en l'aire una cosa amb la boca, en les mans, etc. (XII,84). *Coger al vuelo*.
Engronyament (SST). Mal humor; estat d'ànim visiblement molestat; enfado (VIII,30). *Malhumor*.
Enjonc (SST). Enjoncar: sotmetre qualcú a fer o deixar de fer allò que li venia tort (XI,126). *Enzarzar*.
Enllepolit (SST). Enllepolir: atreure algú, avesar-se a una cosa pel plaer que dóna (XX,100). *Engolosinar*.
Enllestiré (SST). Enllestir: acabar de fer; deixar llest, acabat (XV,84). *Preparar*.

Enllimonar-se (NST). Vestir bé, adornar excessivament (VIII,126). *Ataviar*.
Enquantra (NST). Enquantre, "encontre": sortir a camí (III,7). *Encuentro*.
Enquestes (SST). Declaració de la residència de qualcú (XII,74). *Información*.
Enramar (STAS). Anar el sol cap a la posta, semblar ja en contacte amb l'horitzó (VII,136). *Ponerse el sol*.
Enramar (SST): adornar, enfil·lar-se, etc.
Enravans (SST). Enravenar: posar-se enèrgic, prendre una actitud intransigent (X,131). *Empeñarse*.
Enrengar (NST). Enginyar-se per aconseguir una cosa vencent les dificultats (VI,121). *Aparejar*.
Enrevisclades (NST). Enrevisclat, -ada: enrevessat, difícil d'entendre, d'executar, de tractar (XVI,74). *Enrevesada*.
En rudes (NST). En absolut, en poques paraules, en rodó (VI,109). *En redondo*.
Ensafranar (SST). Posar safrà; barrejar o tenyir de safrà (XVI,50). *Azafranar*.
Ensalga (SST). Ensalgar: cobrir de farina o d'altra matèria polsosa (XVII,23). *Espolvorear*.
Ensalgadura (NST). Matèria polsosa barrejada amb substància humida (VI,56). *Barrizal*.
Ensella (SST). Ensellar: posar la sella a un animal de càrrega (IV,134). *Ensillar*.
Ensensat (NST). Embadalit; privat de raó a causa de l'admiració (II,18). *Embobado*.
Ensigne (NST). Ensigna: moviment corporal que indica l'inici d'una acció (XII,22). *Ademán*.
Ensivellat (SST). Ensivellar: pegar, ventar un cop (II,95). *Pegar*.
Ensofronyada (NST). Ensofronyar: amagar; estotjar, privar de sortir (XXII,20). *Ocultar*.
Ensullat (NST). Ensullat, -ada: malhumorat (XX,14). *Malhumorado*.
Entabanava (SST). Entabanar: impedir la respiració i torbar el cap una olor... (III,42). *Asfixiar*.
Enteferra (SST). Entaferrar: pegar o llançar violentament; etzibar (IV,69). *Pegar, lanzar*.
Entemeriat (NST). Entamerar: falsificar per mesclament d'altres coses (X,42). *Enrevesado*.
Entemeriat (NST). Entemarrat, -ada: obstinat, aferrat a la seva idea (XXI,44). *Tozudo*.
Entendrir (SST). Fer tornar tendre (XVII,43). *Enternecer*.
Entimava (STAS). Entimar: menjar-se, engolir (IV,139). *Zamparse*.
Entimar (SST): pegar, donar una empenta.
Entobiat (NST). Entobiar: privar de l'ús dels sentits a conseqüència d'un cop, d'un baf, etc. (XXI,50). *Desmayar*.
Entrecuitar-se (NST). Precipitar-se; portar a terme abans d'hora; apressar excessivament (II,46). *Precipitarse, apresurar*.
Entrelluu (SST). Entrellum; llunyania on es veuen les coses boiroses (I,28). *Lontananza*.

Entremaliada (SST). Entremaliat, -ada: vivaç i maliciós; que fa polissona des pròpies d'infants (IX,7). *Travieso*.

Entrescades (SST). Entrescar: tòrcer un poc les dents de la serra, a una i altra banda, perquè vagi més lleugera (III,20). *Trabar*.

Entressent (SST). Entresentir: informar-se, adquirir notícia, assabentar-se (IV,24). *Enterarse*.

Entrevers (NST). Conflicte, conjunt d'obstacles o dificultats (V,82). *Problema, conflicto*.

Enutjà (SST). Enutjar: causar enuig: fort desplaer, sentiment de contrarietat (XXI,5). *Enojar*.

Envelat (SST). Envelar-li: anar-se'n; començar a caminar amb rapidesa (XV,66). *Largarse*.

Envencà (NST). Envencar: endinsar-se en un avenc; afonar-se; desaparèixer sense saber com (XII,74). *Hundirse, desaparecer*.

Avencar-se (SST) amb el mateix significat.

Enverga (SST). Envergar; equival a: pegar, entimar, menjar, llançar, posar, aficar, etc. (XX,97). *Pegar*.

Envida-la (SST). Envidar: convidar a fer una cosa (X,9). *Invitar*.

Envidats (SST). Envidat, -ada: resolt, impetuós, mogut de molta energia, ple de vida (XVI,65). *Decidido*.

Envit (SST). Desafiament (XXIV,55). *Envite, reto*.

Envitricollat (SST). Envitricollat, -ada: complicat; difícil de resoldre o de sortir-ne (VI,123). *Complicado*.

Erasses (NST). Possessió de Felanix; venir de ses Erasses: estar embambat (XVII,8). *Babieca*.

Erer (SST). Garbell gros, de quatre a cinc pams de diàmetre, usat per a porgar els cereals damunt l'era (III,131). *Arel, zaranda*.

Ermàs (SST). Terra que no es conra per incúria, per estèril o perquè reposi (XVII,126). *Baldío*.

Esbadellades (SST). Esbadellar: obrir completament una porta, una finestra (VI,75). *De par en par*.

Esbaldregar (SST). Descompondre confusament; desbaratar (XIII,107). *Reventar*.

Esbaltir (STAS). Esflorar-se, desfer-se en bocins molt petits; desintegrar-se (VII,75). *Desaparecer*.

Esbaltir (SST): fer perdre els sentits a algú.

Esbandrir (NST). Fer una acció violenta, amb contraccions i moviments; rebentar, esclatar (IX,6). *Reventar*.

Esbanquen (SST). Esbançar: cavar profundament la terra deixantla ben fluixa i esponjosa (VII,64). *Romper*.

Esbarrat (NST). Esbarrar: desviar; allunyar del lloc on cal estar o companyia que cal tenir (IX,27). *Desviado, perdido*.

Esgarriar (SST) amb el mateix significat.

Esbart (SST). Conjunt, munt nombrós (XXI,30). *Montón*.

Esbenava (NST). Esbenar: fer benes d'una cosa; reduir a trossos (III,125). *Destrozar*.

Esbendrit (NST). Esbandrir: rebentar, esclatar (XVII,11). *Reventar*.

Esberrar-les (NST). Esbarrar: desposseir-se'n; deixar-la anar per venda o donació (IV,5). *Desprenderse*.

Esblendir (NST). Esblandir: rompre, estellar (XXII,53). *Estallar*.

Esborrada (NST). Esborrar: pitjorar d'una malaltia (XIII,27). *Indisputa*.

Esborrossonava (NST). Esborrossonar: espenyar, fer malbé, desbaratar una cosa combinada (II,13). *Estropear*.

Esbrandir (NST). Esbandrir: esclatar, rebentar (VIII,46). *Reventar*.

Esbrellà (SST). Esbrellar: trencar, fer-se esbrells; esbrell: esqueix, crull (XII,49). *Rasgar*.

Esbrellà (SST). Esbrellar: obrir violentament (XII,49). *Quebrantar*.

Esbrincar (STAS). Irrompre, sortir amb violència, a través d'obstacles (XVI,22). *Irrumpir*.

Esbrincar (SST): renyar a crits.

Esburbat (SST). Mancat d'atenció a la cosa que es fa; que obra sense mirament (XVII,104). *Atronado*.

Esca (SST). Matèria preparada perquè s'encengui fàcilment amb una xispa (XIII,86). *Yesca*.

Escabeiava (SST). Escabellar: arrancar els cabells; despentinat (IV,35). *Desgreñar*.

Escabetxar (SST). Matar (III,46). *Escabechar*.

Escabotell (SST). Estol; grup més o menys nombrós d'animals o persones (IV,79). *Pelotón*.

Escades (SST). Escar: posar esca a l'ham; esca: menja per atreure els animals (III,10). *Cebat*.

Escal-lèbit (NST). Oberta o ferida a la cara (VIII,66). *Herida*.

Escambri (NST). Joc de cartes (IV,66). *Brisca*.

Escamerlades (SST). Escamarlar: posar les cames, o els dits, ben obertes (V,27). *Espatarrar*.

Escandaia (STAS). Escandallar: publicar, divulgar una notícia (XVII,14). *Publicar*.

Escandallar (SST): amidar, aplicar, conèixer.

Escandalari (NST). Es diu quan el sembrat fa retxes, espesses o clares, per la desigualtat en la distribució de la llavor dins el solc (XVI,18). *Surcos*.

Escandalosa (SST). Moure un escàndol de crits; donar una reprensió forta (VIII,106). *Escandalosa*.

Escàpol (SST). Escàpol, -a: escapat, deslliurat d'un perill; que ha aconseguit fugir (IV,14). *Libre*.

Escapolarien (NST). Escapolar: contrapassar per davant (V,112). *Escapular*.

Escapoló (SST). Retall; tros extrem d'una peça de roba, de paper, etc. (XIV,33). *Retazo*.

Escapullà (NST). Escapullar-se: fer-se escàpol; alliberarse fugint (IV,46). *Librarse*.

Escapolir-se (SST) amb el mateix significat.

Escar (SST). Posar esca a l'ham; esca: menja per atreure els animals (VIII,88). *Cebat*.

Escarada (SST). Prendre a escarada: acceptar l'encàrrec de treballar a preu fet (V,69). *A destajo*.

Escaravits (NST). Escaravit: gest o moviment ràpid i sobtat d'un cos viu (I,39). *Gestos, saltos*.

Escarda (SST). Esquerdar: estellar, rompre fent esquerdes (XVIII,141). *Estallar*.

Escarpó (NST). L'os que forma l'extremitat inferior de l'espina (XV,114). *Rabadilla*.

Carpó (SST) amb el mateix significat.

Escarxella (NST). Dona menyspreable, de mala conducta; bruta i mal endreçada (XXIII,112). *Pingajo*.

Escatada (SST). Escatar; rentada, acte de fer ben net (XX,146). *Lavado*.

Escàtils (SST). Escàtil: dent llarga i punxaguda d'un porc, elefant o altre animal (XII,80). *Colmillo*.

Esceiam (SST). Escellar: llevar a les faves la cella perquè cuguin millor (VII,31). *Descejar*.

Escisats (SST). Encisar: embuixar; sotmetre a una acció màgica dominadora (I,96). *Hechizar*.

Esclafeix (SST). Esclafir: rompre violentament produint soroll o escampadissa (XIX,16). *Reventar*.

Esclafit (SST). Fer s'esclafit: en sentit figurat, casar-se (XX,144). *Casarse*.

Esclator (NST). Gran fatiga corporal (IV,43). *Sofocón*.

Esclat (SST): acció d'esclatar; caiguda violenta.

Esclenxen (NST). Esclenxar: barallar-se (XIII,58). *Desgreñar*.

Esclips i esclops (NST). Discussions sorolloses, baralles (VIII,64). *Dimes i diretes*.

Escoaré (SST). Escuar: llevar la coa, tallant-la, arrabassant-la (XX,148). *Desrabar*.

Escobletjar-se (NST). Escoblejar: conversar animadament, discutir, dues o més persones (VII,26). *Disputar*.

Escola (SST). Escolar: fer sortir un líquid i fer-lo passar cap a una altra part (XVIII,115). *Escurrir*.

Escometeren (SST). Escometre: saludar per iniciar conversa o per cortesia (IV,138). *Saludar*.

Escorbeis (NST). Corbells: conjunt de bastons a cada costat d'una bístia per tragar llenya o garbes (XXI,22). *Encinos*.

Corbells (SST) amb el mateix significat.

Escornaré (SST). Escornar: llevar les banyes (XX,149). *Descornar*.

Escopit (NST). Completament igual o molt semblant a un parent; ben iguals (X,24). *Idéntico*.

Escorxat (STAS). Escorxar: passar els dies perillosos d'una malaltia (IV,60). *Superar*.

Escorxar (SST): llevar la pell, l'escorxa; dormir per efecte de l'alcohol.

Escossada (NST). Sense cós: forat que una agulla té i per on passa el fil de cosir (II,25). *Ojo*.

Escot (SST). Peça de vestit que deixa descobert el coll i part del pit (XVIII,33). *Escote*.

Escotifats (SST). Escotiflat, -ada: indispost, que pateix malestar o malaltia indefinida (I,103). *Achacoso*.

Escrues (SST). Escrú, -ua: desagradable, mal de prendre (II,108). *Áspero*.

Escudella (SST). Recipient fondo de cabuda variable per a prendre brou, llet... (XV,92). *Taza*.

Escudeller (STAS). Passar per s'escudeller: passar-se pel cap; tenir la idea de fer una cosa (XVII,138).

Por la sesera.

Escudeller (SST): prestatge per a ceràmica.

Escuma (SST). La part més escollida, en bé o en mal, d'una cosa (III,108). *Flor y nata*.

Escunsa (SST). Bencunça: biaix; obliquïtat, desviació (VII,56). *Sesgo*.

Esfet (NST). Esfer: tractar-se, relacionar-se (VIII,12). *Tratar con*.

Esfet (NST). Sinònim d'esfetjar-se, rebentar-se, cansar-se molt (XIX,45). *Tronzarse*.

Esflorar (STAS). Desfer una cosa reduint-la a bocinets (XXI,54). *Desmenuzar*.

Esflorar (SST): despullar una planta de la flor.

Esforcegats (SST). Esforcegat, -ada: que té molta força (IV,15). *Forzudo*.

Esforreïada (NST). Esforrallar: fer malbé, esguerrar (XIV,65). *Estropear*.

Esgarriaven (SST). Esgarriar: sortir del camí; fer perdre el camí vertader (XVII,113). *Extraviar*.

Esglai (SST). Por o sorpresa que torba profundament (IV,23). *Asombro, espanto*.

Esgotí (SST). Algutzir: oficial encarregat de fer complir la llei en nom del rei (VII,111). *Alguacil*.

Esguerràs (SST). Esguerrar: fer malbé; fer una cosa malament (IX,109). *Estropear*.

Esmenuca (NST). Esmenussar: esmicolar, reduir a bocins molt petits (I,38). *Desmenuzar*.

Esmicolar (SST) amb el mateix significat.

Esmocada (SST). Esmocar: treure la moca, la ventresca dels animals morts (XX,39). *Destripar*.

Esmolucat (SST). Esmalucar: malmetre dels malucs (os de l'anca); desllomar (XII,6). *Deslomar*.

Esmolles (NST). Instrument a manera de tisores per agafar les brases del foc (II,23). *Tenazas*.

Esmorcada (SST). Esmorcar: untar de morques, solatge de l'oli o qualsevol líquid (XIV,55). *Amurcar*.

Esmotxava (SST). Esmotxar: tallar els caps de branca o brancons d'un arbre (IV,142). *Desmochar*.

Esmús (SST). Esmús, -ussa: malhumorat, que manifesta disgust o irritació (VI,34). *Malhumorado*.

Espampolar (SST). Prendre fraudulentament, o contra el desig d'altri (VIII,16). *Estafar, birlar*.

Espaumatiu (NST). Espasmati, -iva: propi de l'espasme; espant molt fort; por convulsiva (III,43). *Espasmo*.

Espaumes (SST). Espasme: rigidesa i convulsió dels nervis o músculs (XXI,68). *Espasmo*.

Espediu (SST). Expedir: acomiadar, fer sortir, despatxar, apressar-se, fer via (XV,122). *Darse prisa*.

Espellat (SST). Espellar: fer malbé (IV,125). *Estropeado*.

Esperellingada (NST). Pelleringo: bocí de roba o d'altra cosa esqueixada i penjant (XII,123). *Harapo*.

Esperó (SST). Rodeta amb puntes per estimular el cavall a fer via (XX,24). *Espuela*.

Esperonetja (SST). Esperonejar: moure violentament les cames per resistir, fugir, etc. (VII,38). *Patalear*.

Esperonejassen (SST). Esperonejar: esforçar-se amb excés per impedir una cosa (V,163). *Forcejar*.

Espetarrellat (NST). Espetarrellar-se: cagar-se de por (XV,9). *Despatarrar*.

Espigó (SST). Barra que forma la part anterior d'una arada o d'un carro (XVI,34). *Timón*.

Espigolar (SST). Collir d'en terra les espigues caigudes als segadors (XXI,88). *Espigar*.

Espipellada (SST). Espipellar: prendre petites porcions d'una cosa, pa, grans, etc. (XVI,88). *Bocado*.

Espirai (SST). Espirall: obertura per on pot passar i renovar-se l'aire (VI,105). *Respiradero*.

Espiritu-tuò (NST). No hi hauria espíritu tuò: no haver-hi remei, no haver-hi altra solució (X,28). *No haber remedio*.

Espirram (NST). Espirrar-se: deixondir-se, espavilar-se (X,67). *Espabilarse*.

Espirreu (NST). Espirrar-se: repolir-se i fer gestos afectats de gràcia i delicadesa (XIII,148). *Remilgarse*.

Espitxa (SST). Espitxar-se: anar-se'n ràpidament (II,9). *Marcharse*.

Esplet (SST). Conjunt de fruits produïts en una vegada (XXI,100). *Cosecha*.

Esplugar-lo (NST). Interrogar minuciosament (V,57). *Interrogar, indagar*.

Esplugat (SST). Esplugar: llevar les puces o els pois (XI,32). *Despiojar*.

Espingardes (STAS). Persona molt alta i prima (XIV,108). *Espingarda*.

Espingarda (SST): Màquina per llançar pedres; canó d'artilleria.

Espoltrida (SST). Espoltrir: reduir a pols o a fragments menudíssims (XXIII,11). *Pulverizar*.

Esporga (SST). Esporgar: llevar els brancons d'un bastó per fer-lo recte i llis (VII,27). *Chapodar*.

Esportellada (SST). Esportellar: perdre dents de manera que resti un buit a la dentadura (IV,149). *Desportillar*.

Esqueia (SST). Escaure: caure bé, amb gràcia, a la persona o cosa on s'aplica (XIII,45). *Caer bien*.

Esqueinar (SST). Escaïnar: cridar; parlar a crits (IV,125). *Gritar*.

Esquella (SST). Campana petita, penjada al coll dels animals per guiar el ramat (XXI,112). *Cencerro*.

Esquerda (SST). Esquerd, -a: Prim, dèbil (XIX,103). *Flaco*.

Esquerp (SST). Esquerp, -a: aspre, escabrós, poc accessible (VIII,33). *Arisco*.

Esquitarella (SST). Esquiterell, -a: molt exigent i mal-contentadís (II,35). *Quisquilloso*.

Esquitxa (SST). Esquitxar: anar-se'n ràpidament, evitant d'esser vist o d'esser aturat (XXI,61). *Marcharse*.

Estabeix (SST). Estebeig: moviments agitats i paraules amb gran excitació (I,53). *Aspavientos*.

Establa (SST). Estable: lloc cobert on s'allotja el bestiar (XIX,66). *Cuadra*.

Establia (SST). Establir: correspondre, pertocar (XV,54). *Establecer*.

Estabó (NST). Estabor: remor, brogit, soroll fort i confús (II,122). *Rumor, estruendo*.

Estafèril·lats (NST). Estafèril·lat, -ada: esglaiat, pres de gran admiració (IV,83). *Pasmado*.

Estam (STAS). Treure s'estam: fer tot el que un pot per aconseguir un objecte (XX,37). *Esforzarse*.

Estam (SST): fil, teixit, òrgan fèril de plantes.

Estamenejar (SST). Sacsar; moure violentament d'una banda a l'altra (XIV,126). *Zarandear*.

Estancar (SST). Aturar l'activitat, limitar-la (XI,132). *Estancar*.

Estantissa (SST). Estantís, -issa: que no és fresc, que comença a tornar dolent (IX,50). *Rancio*.

Estaqueta (SST). Estar a l'estaqueta: estar amb molta subjecció, sense llibertat (XVIII,5). *Estaquilla*.

Estellicó (SST). Estella petita (XVII,144). *Rancho*.

Esteneiada (SST). Estenalles: instrument per estrènyer fort una cosa i subjectar-la (XII,131). *Tenazas*.

Esteneions (NST). Estenallons: instrument manual per estrènyer fortament una cosa (XX,30). *Tenacillas*.

Esteri (SST). Histèric; atac d'histèria (XII,102). *Histeria*.

Esterranc (NST). Esterranc: escarràs, llenca de fusta que s'afica entre pell i carn (XII,129). *Astilla*.

Esterrancs (NST). Esterranc: esquinçar, esqueixar, estripar (XX,36). *Rasgar*.

Estigaré (NST). Estigar: abstenir-se (XX,17). *Abstenerse*.

Estigava (NST). Estigar: escalivar; fer perdre un hàbit, un costum, un avés (IV,128). *Escarmentar*.

Estil·lada (NST). Estil·lat, -ada: veu molt clara (IV,115). *Cristalina*.

Estil·lades (NST). Estil·lat, -ada: clar, com destil·lat (XXI,66). *Cristalino*.

Estiragassaria (STAS). Estiregassar: endurir, avesar als treballs, fatigues, adversitats (X,45). *Estirajar*.

Estiregassar (SST): estirades fortes a una cosa.

Estiramuixell (NST). Activitat confusa de gent que es baralla, que està agitada (XXI,80). *A la greña*.

Estirar-se (SST). Estirar-se ses cames: passejar per deport, per fer exercici, etc. (XXI,63). *Pasear*.

Estorfeia (NST). Estorfeiar: esclafar i reduir a trossos menuts per picament (II,23). *Machacar*.

Estormeir (SST). Estormeiar: fer perdre els sentits per la violència d'un cop (I,50). *Aturdir*.

Estornell (SST). Persona eixerida, molt desperta de potències (VI,122). *Bergante*.

Estova (SST). Estovar: deixar que la llenya quedi ben ablamada i feta carbó (VI,139). *Ablandar*.

Estrai (SST). Estrall: esforç excessiu, fatigós (III,65). *Esfuerzo*.

Estrai (SST). Estrall: gran dany, destrucció de gent o coses (VIII,138). *Estrago*.

Estrambòtica (SST). Extravagant; fora d'allò admès com a usual (IX,54). *Estrambótico*.

Estreny (STAS). Estrènyer-li: fugir, anar-se'n de pressa (I,112). *Irse deprisa*.

Estrènyer (SST): fer més estret; exercir pressió.

Estreps (SST). Perdre els estreps: perdre el control de si mateix (VI,122). *Perder los estribos*.

Estreps (SST). Peça de metall, a cada costat, per sostenir el peu del cavalcador (XXI,68). *Estribo*.
Estrevada (SST). Estrebada: moviment sobtat i violent (I,45). *Sacudida*.
Estrevenir (NST). Ocórrer, succeir; presentar-se ocasió (XX,17). *Acontecer*.
Estrúmbol (NST). Persona embambada, aturada, que no té seny ni iniciativa de res (XVIII,63). *Papanatas*.
Estrunyellat (NST). Trunyellar: entrelligar formant trunyella (XI,45). *Trenzadas*.
Trunyella (SST): trena prima d'espart, cànem...
Estufoñar (NST). Fer estufornos: posar objeccions, dificultats, emperons...(III,96). *Poner peros*.
Estufornos (STAS). Demostracions exagerades d'alegria, indignació, odi, etc. (XVIII,133). *Aspavientos*.
Estuforn (SST): acció d'esternudar.
Estugosos (SST). Estugós, osa: que sent repugnància (II,44). *Nauseoso*.
Esvaïdes (SST). Esvair: extingir; fer desaparèixer completament (XXIII,114). *Extinguir*.
Esveiar (NST). Llevar les branques velles o sobreres d'un arbre (V,140). *Chapodar*.
Esvorella (SST). Esvorellar: llevar un bocí de la vora d'una cosa (VII,136). *Descortezar*.
Esvortons (SST). Avortó: fetus parit prematurament (XII,114). *Abortón*.
Etcís (SST). Encís: embreixar, sotmetre algú a una acció màgica (II,5). *Hechizo*.
Etcisadora (SST). Encisadora: que captiva per un atractiu poderós: bellesa, amor... (IV,22). *Encisadora*.
Ètiques (SST). Neguit, malhumor; arribar a les ètiques: posar-se malalt (VIII,71). *Enfermar*.
Etxerevit (NST). Etxerevit, -ida: viu de potències, intel·lectuals o físiques (XVII,79). *Vivo, listo*.
Etzeros (NST). Atzero: persona petita amb pretensions de gran; home inútil (XVIII,68). *Nada, cero*.
Etziba (SST). Etzibar: llançar violentament, de mala manera (III,27). *Pegar, arrojar*.
Etziba (SST). Etzibar: dir, pronunciar amb decisió, amb violència (V,64). *Espetar*.
Etzibar-se (NST). Empassar-se, menjar-se (XIII,57). *Zamparse*.

F

Facetes (STAS). Faceta: lo que un diu o fa per divertir i fer riure (II,36). *Chiste*.
Faceta (SST): aspecte d'una cosa, figura.
Fada (SST). Dona imaginària, amb capacitat d'influències bones o dolentes (II,36). *Hada*.
Fadat (SST). Fadat, -ada: pronunciar un fat; encantar (XXII,115). *Hechizar*.
Fadi (SST). Fadar qualcú: encantar-lo, fer-lo objecte d'obres màgiques (XI,77). *Hechizar*.
Fadrinardo (NST). Fadri o fadrina de molta edat (XVII,5). *Solterón*.

Faió (SST). Canya molt prima del càrritx. *Carrizo*. Afectat de faió: semblar beneït, ésser estúpid (II,28). *Tonto*.
Falca (SST). Tascó de fusta o metall que es col·loca per ajustar dos cossos (XIX,52). *Cuña*.
Faldaret (SST). Faldar: la part inferior i més volandera de la camisa (II,95). *Faldones*.
Faldrigüera (NST). Faltriguera: butxaca, per tenir-hi diners o altra cosa (XI,25). *Bolsillo*.
Faluca (NST). Dona grossera d'enteniment o d'obres (III,92). *Casquivana*.
Falzia (STAS). Ocell de vol molt ràpid i falaguer (XX,29). *Vencejo*.
Falzia (SST): planta que creix en degotalls.
Farandola (NST). Faràndula: dur molta idea en una cosa, treballar-hi amb entusiasme (XX,74). *Obsesión*.
Faràndula (SST): colla de comedians.
Fargs (NST). Farg, -a: feixuc; que no treballa o no dóna el rendiment que pertoca (XIII,74). *Flojo, perezoso*.
Fas (STAS). Tupada, acte de pegar amb bastó o un instrument contundent (X,53). *Tunda*.
Fas/fassos (SST): fulla de palmera.
Faules (SST). Allò que es diu entre la gent; cosa que es conta i no és veritat (V,5). *Fábula*.
Fedores (SST). Faedora: que ha de fer-se o que pot fer-se (XVI,10). *Hacedera*.
Feixina (SST). Feinejament intens; feix, munt de coses (XVI,25). *Hacina*.
Felló (SST). Felló, -ona: irat, enutjat per la ira (VIII,61). *Airado*.
Fenàs (SST). Plantes gramínies que es donen seques per menjar al bestiar (XVI,69). *Heno*.
Fendi (NST). Fer fendi: cedir, enfonsar-se, anar-se'n per avall (X,152). *Ceder*.
Fent (SST). Fènyer: treballar la pasta donant-li forma de pa o de coca (XI,134). *Heñir*.
Fentes (NST). Mans fentes: estar sense fer res, sense treballar (III,72). *Brazos cruzados*.
Mans plegades (SST) amb el mateix significat.
Fenyedors (SST). Post que es posa damunt la pastera per fènyer-hi els pans (XXIII,107). *Hintero*.
Fènyer (SST). Acabar de treballar la pasta, donant-li forma de pa o de coca (XXIII,106). *Heñir*.
Feredat (SST). Horror, por intensa (XI,26). *Miedo*.
Feristea (NST). Cosa lletja i d'aspecte grotesc i ridícul (XVIII,59). *Esperpento*.
Feritlà (NST). Sospès d'esglai; perplex davant una cosa extraordinària (XVIII,35). *Embobado*.
Ferrada (STAS). Com una ferrada: tenir el cap molt carregat, marejat, dolorit (XXII,11). *Herrada*.
Ferrada (SST): conjunt de ferro, recipient.
Ferrassa (STAS). Avar, egoista, que tot ho vol per ell (XVI,50). *Avaro*.
Ferrassa (SST): peix de color gris, cos aplanat.
Ferrussons (NST). Ferrusos: trossos de ferro o semblants a ferro (XXIII,97). *Escamas*.
Fester (STAS). Succés extraordinari, de molt de moviment o desordre (XXI,49). *Suceso*.

Fester (SST): graella on fer-hi foc; festiu, festós.

Fetelleries (SST). Fetilleria: cosa fingida, increïble, fútil, sense valor (V,146). *Tontería*.

Fetxida (NST). Mala passada feta intencionadament (XX,152). *Trastada*

Fetxida (NST). Fer fetxida: falla; frustració d'un intent, d'una esperança (VI,80). *Fallida*.

Fallida (SST) amb el mateix significat.

Feu sauvatge (STAS). Fer salvatge una cosa: fer-la desaparèixer prenent-la furtivament (VIII,50). *Birlar*.

Salvatge (SST): no domesticat, inculte, esquerp.

Fibladissa (NST). Acció de fiblar: coure, causar coïssor (IV,54). *Picar, escocer*.

Fiblar (SST) amb el mateix significat.

Fibló (SST). Agulló amb que pica una abella o altre insecte (V,24). *Aguijón*

Fic (SST). Granet o excrescència carnosa que surt a la pell (XX,60). *Verruga*.

Filoeta (SST). Filosa: canya amb un eixample on es subjecta la floca que es vol filar (VII,5). *Rueca*.

Finis-finis (NST). A la fi, en últim resultat (VII,142). *Al fin y a la postre*.

Fisconada (NST). Dita intencionada, burlesca i ofensiva (XV,62). *Pulla*.

Fiter (NST). Peu fiter: ferm damunt els peus; difícil de moure o de tombar (XVI,98). *A pie firme*.

A peu ferm (SST): sense recular un pas.

Fitol·los (NST). Fitol·lo: porció que queda d'un menjar no consumit (II,13). *Restos*.

Fitora (SST). Forca de dues o més dents de ferro, que serveix per pescar (XX,98). *Tridente*.

Fitorada (SST). Cop de qualsevol instrument de punta (I,122). *Pinchazo*.

Flaca (SST). Defecte principal o dominant d'una persona (XV,128). *Flaco*

Flaires (SST). Flaire: olor, principalment bona (II,8). *Perfume*.

Flascos (SST). Flasc, -a: flux de caràcter que es deixa entabanar fàcilment (III,106). *Tontaina*.

Fletx (NST). Herba semblat al fenàs, que treu una espiga semblant a la fletxa (XVI,69). *Heno*

Fleuma (SST). Mucositat anormal, segregada per les vies respiratòries (XII,19). *Flema*

Flocam (STAS). Flocar: prosperar, delitar-se, prendre gust (XIII,43). *Gozar*.

Flocar (SST): treure flocs els arbres; pegar.

Flonja (SST). Flonjo/a: mancat de duresa; flux de caràcter (II,5). *Blando*

Floquet (NST). Murtons de floquet: els més grossos i més saborosos (XV,131). *Murtón*.

Murtó (SST): fruit comestible de la murta.

Floria (SST). Florir: fer sortir floridura a l'orella, de tant de sentir la mateixa cosa (VI,51). *Enmohecer*.

Floronco (SST). Tumor inflamatori a la pell que produeix supuració (IV,29). *Forúnculo*.

Flotó (SST). Esbart; escabotell, grup no gaire nombrós (IV,39). *Grupo*.

Focatèria (NST). Foc gros (XX,31). *Hoguera*.

Foguerada (SST) amb el mateix significat.

Fogassa (SST). Massa de farina pastada de diferents dimensions i ingredients (XII,133). *Hogaza*.

Fogasses (SST). Fogassa: peça de formatge, semblant a un pa (XXIV,96). *Queso*.

Foguer (SST). Pedra foguera: pedra molt dura que, al colpejar-la, treu foc (XIII,86). *Pedernal*.

Foi (NST). Expressa els més diversos afectes; reducció de "fotre" (I,21). *Carape*.

Folgar (SST). Divertir-se, prendre gust; entretenir-se plaentment (XX,118). *Holgarse*.

Folondres (SST). De folondres: de costat (II,110). *De costado*.

Fondet (SST). Clotet; petita concavitat (XV,96). *Foso*.

Fonell (SST). Rotllana que clou, davant i darrera, una casera d'abelles (III,22). *Témpano*.

Fontinyol (SST). Font petita (IX,75). *Fuentecilla*.

Foresterando (NST). Foraster: nadiu d'un altre país, usat aquí en sentit despectiu (XVII,78). *Forastero*.

Forfollons (SST). A forfollons: a borbolls, en gran quantitat (II,79). *A montones, a chorros*.

Foris (NST). I foris!: exclamació usada per declarar resolta una qüestió, sobre la qual no cal insistir (XIII,14). *¡Se acabó!*

Formatjada (STAS). Mal formatjada: cosa mal feta, mal presentada (XX,36). *Mal hecha*.

Formatjada (SST): pasta de formatge i farina.

Formetat (NST). No prendre formetat: no poder-s'hi fundar seriosament (XVII,14). *Fiarse*.

Formalitat (SST) amb el mateix significat.

Formiguer (NST). Munt de terrossos baix un feix de llenya que es crema (XXI,60). *Hormiguero*

Boïc (SST): amb el mateix significat.

Forqueta (STAS). Posar forqueta: aturar-se, cessar de fer una cosa (VI,75). *Parar*

Forqueta (SST): forca petita; eina de vidrier; trespeus de ferro...

Forreiat (SST). Forrellat: barreta de ferro amb argolles per tancar en fort la porta o finestra (XVIII,77). *Cerrojo*.

Foscando (NST). A l'entrada de la fosca (XIV,110). *Al oscurecer*.

Foscor (SST): mancança de llum.

Fossar (SST). Cementiri (II,117). *Cementerio*.

Fòtil (SST). Vuitena part d'un almod; fòtil mort: no valer res, cosa inútil (II,14). *Trasto, friolera*.

Fotim (NST). Fotimó, fotimei: persona menuda, sobretot infant, que molesta amb les seves impertinències (V,62). *Arrapiezo*.

Fotja (STAS). Persona mandrosa, de moviments lents, que no treballa com cal (X,19). *Remolón*.

Fotja (SST): ocell freqüent als aiguamolls.

Fotjat (STAS). Fotjar: fer sa fotja; caminar o obrar amb excessiva lentitud (IX,29). *Remolonear*.

Fotjar (SST): furgar la terra amb el morro.

Fotranca (NST). A la fotranca: de qualsevol manera, a la tortà, sense mirament (XII,130). *De cualquier manera*.

Françalidat (NST). Franquesa, llibertat, lliure de càrrega (X,21). *Libertad*.

Franquesa (SST): amb el mateix significat.

Frare (SST). Passes de frare convidat: anar de pressa, content, esperant el bon menjar (XXII,61) *Fraile*.

Fretura (SST). Freturar: fer falta, esser necessari (I,78). *Necesidad*.

Freu (SST). Estret entre dues muntanyes o penyals (II,76). *Desfiladero*.

Frigen (NST). No tens una mica d'allò que frigen: es diu a una persona que té poc seny (IV,132). *Ignorante*.

Frissera (NST). Frissor: que frissa, que té molta pressa (VI,56). *Prisa*.

Fuades (SST). Fusades: quantitat de fil enrotllat al fus en l'operació de filar (I,63). *Husada*.

Fullet (SST). Tenir follet: tenir virtut o habilitat per a fer coses inexplicables (V,139). *Duende*.

Funesta (SST). Funest, -a: molt trist; ple de tristor per una gran desgràcia (XXIII,20). *Funesta*.

Funestadat (NST). Funest; tristor aclucadora (XVI,52). *Angustia*.

Fura (SST). Mamífer de cos llarguer, destinat a la caça de conills (XVII,23). *Hurón*.

Furga (SST). Furgar: excavar la terra amb el morro, com fan els porcs i altres animals (XVII,126). *Hurgar*.

Fus (STAS). Sense res en es fus: sense haver fet res del que calia fer (XIV,71). *Sin nada*.

Fus (SST): peça per enrotllar el fil fabricat.

Fuset (SST). Palanca que transmet el moviment a l'espasa del teler (XXII,105). *Husillo*.

Fustet (STAS). Una espècie de figura de dona de fusta (XVII,58). *Fustete*.

Fustet (SST): arbre emprat en ebenisteria.

Futri (NST). Deformació de fotre; té molts significats: sorpresa, ràbia, mania forta, etc. (XVII,98). *Joder*.

Fotre (SST) amb el mateix significat.

G

Gabitz (NST). Peça d'abric llarga, gairebé talar (IX,18). *Paletó*.

Gafet (SST). Peça de metall corbada per subjectar el vestit o altra cosa (II,25). *Broche*.

Galamó (SST). Greix voluminós a la part anterior del coll (IV,101). *Sotabarba*.

Galanxona (SST). Galanxó, -ona: bufó; molt bonic i graciós (I,36). *Bonito, lindo*.

Galera (STAS). Part de l'estèrnum dels ocells que té forma de carena (XVII,121). *Caballote*.

Galera (SST): vaixell, crustaci, marga argilosa.

Galindons (STAS). Remenar es galindons: anar aviat per obtenir una cosa (IV,40). *Espabilarse*.

Galindó (SST): deformació al dit gros del peu.

Galiota (SST). Vaixell semblant a una galera, però més petit (XXIV,100). *Galeota*.

Gambades (SST). Fer gambades: trescar molt, córrer la gandaina per divertiment (XXI,6). *Pelar la pava*.

Gambals (STAS). Capacitat intel·lectual; curt d'entèniment (VIII,28). *Corto de alcances*.

Gambals (SST): cama, entre genoll i peu.

Gamena (NST). Fer sa gamena: fer la guitza, contrariar, donar un disgust; equival a punyeta (XI,76). *Puñeta*.

Gandaina (NST). Córrer la gandaina: trescar, anar per ací per allà, per coses de poc profit o per mal fi (VII,40). *Correrla*.

Gangaia (NST). Gangalla: tros de ferradura o planxeta de ferro llarguera (XVII,129). *Cuña*.

Garameus (NST). Garameu: animal o persona agressiva o entremaliada (IV,80). *Alimaña*.

Garangola (NST). Fer sa garangola: anar entorn a algú per induir-lo a fer allò que es vol (XVII,135). *Hacer la rosca*.

Garangoles (SST). Garangola: clot al voltat d'una planta perquè aprofiti millor l'aigua (V,56). *Alcorque*.

Garanyoner (NST). Arbust molt espinós, que produeix el garanyó (I,24). *Endrino*.

Aranyoner (SST) amb el mateix significat.

Garbell (SST). Receptacle per separar el gra de la brossa: blat, faves, etc. (XIX,55). *Criba*.

Garbera (SST). Munt de garbes mentre arriba el moment de la batuda (III,136). *Hacina*.

Garberes (SST). Garbera: munt, multitud (VII,43). *Montón*.

Garbons (SST). Garbó: feix de sarments destinat al foc o per alimentar el bestiar (VII,43). *Manejo*.

Gargai (SST). Gargall: salivada espessa amb mucositats de la gola (XII,15). *Gargajo*.

Garridoia (NST). Garridoi, -a: bell, agradable de veure, de sentir, de percebre (IV,105). *Garrido*.

Garrit (SST) amb el mateix significat.

Garró (SST). Persona bruta, grollera (XXII,54). *Cascarrias*.

Garrons (SST). Garró: part posterior-inferior de la cama (III,40). *Garrón*.

Garrova (NST). Passar qualcú per sa garrova: parlar-ne, murmurar-ne (IV,109). *Murmurar*.

Garruts (SST). Garrut, -uda: arribat a total creixement; fadri ja fet, que ja no és noi (XIII,122). *Grandullón*.

Gatinyaven (SST). Gatinyar-se: barallar-se de paraula o a tocs, sense fer-se gaire mal (IV,151). *Escaramuzar*.

Gatoes (SST). Gatosa: arbust armat d'espines robustes; es fa en llocs àrids (V,25). *Retama*.

Gatovell (SST). Arbust lleguminós, de poca alçada, espès i espinós (XX,153). *Retama*.

Gatvaires (STAS). Gatvaire: home informal, que no mereix confiança (X,51). *Maleante*.

Gatvaire (SST): peix pigallat de taques fosques.

Gaudeamus (SST). Àpat festós, en què es menja i beu en abundància (IV,98). *Gaudeamus*.

Gaveta (STAS). Cavitat rectangular produïda al retirar la terra o el pedreny (I,7). *Hoyo*.

Gaveta (SST): recipient quadrat on es pasta el ciment.

Gèl·lera (STAS). Gerla: persona freda, arrufada, sense energia (VII,14). *Ave zonza*.

Gerla (SST): peix denominat xucla vera.

Gembla (NST). Dona estúpida (I,71). *Boba*.

Gernació (SST). Conjunt dels vivents en un mateix lloc o temps (XXII,104). *Gentío*.

Ginyar (SST). Persuadir i induir amb enginy, amb paraules hàbils (XII,52). *Inducir*.

Ginyes (SST). Llinya: endinsada oberta en un camí per les rodes d'un vehicle (XVI,18). *Rodada*.

Gipó (SST). Peça de vestir, cenyida, que cobreix dels muscles fins a la cintura (XIII,40). *Jubón*.

Girons (SST). Giró: varietat de raïm de grans petits, rossencs i molt dolços (XXI,43). *Hebén*.

Gisco (NST). Crit agut i penetrant al sentir dolor agut o terror (IV,46). *Chillido*.

Gitera (NST). Gitar: llançar per la boca; vomitar (III,8). *Náuseas*.

Gitar (SST): amb el mateix significat.

Gleva (SST). Massa formada per aglomeració de diverses parts d'una cosa (XVIII,137). *Gleba*.

Gloses (SST). Glosa: explicació o paraula aclaridora d'una frase o mot obscurs (VII,131). *Glosa*.

Gobi (SST). Obi: recipient fet d'una soca buidada pel menjar dels porcs (XX,65). *Comedero*.

Godans (STAS). Goda: peresa, desgana de treballar (XV,130). *Pereza*.

Got/goda (SST): antic poble germànic.

Godineta (SST). Porcella encara no desmamada (XVII,125). *Lechona*.

Goixo (NST). Gras, inflat (IV,101). *Gordinflón*.

Golafre (SST). Dominat per la gola; que menja molt (III,63). *Glotion*.

Golafreia (SST). Acció pròpia de golafres: dominat per la gola, insaciable (XVIII,87). *Glotoneria*.

Golès (NST). Punt on s'ajunten els dos espatllons del cavall o ase (III,137). *Almohadilla*.

Gonella (SST). Peça de vestir d'homes i dones, composta de cos i falda (VII,74). *Saya*.

Gonellons (NST). Falda de la gonella (XIII,40).

Regazo de la saya.

Gorà (NST). Home molt grosser d'enteniment o de conducta (IV,134). *Grosero, burro*.

Guarà (SST): ase destinat a juntar-lo a l'egua.

Goranenc (NST). Extremadament grosser (II,102). *Burro*.

Gorga (SST). Gargamella; cridar a tota gorga: cridar en veu molt alta (XX,122). *Garganta*.

Goret (SST). Guaret: terra de conreu llaurada i no sembrada perquè reposi un any (XXI,95). *Barbecho*.

Got (SST). Recipient usat per a beure, amb cabuda d'una presa normal (VIII,10). *Vaso*.

Gotós (SST). Ple de gotes o taques; que pateix de gota (XV,130). *Gotoso*.

Gotzó (NST). Estar a la gotzó: estar ajupit damunt les puntes dels peus (IV,77). *En cucullas*.

Gotzo (SST): obès i panxarrut.

Grexera (SST). Recipient llarguer per rostir una porcella, un anyell, etc. (XVIII,69). *Grasera*.

Grandiet (NST). Entrat el dia, quan el sol ja és alt, però sempre el matí (II,134). *Entrado el dia*.

Graseta (NST). Finestró guarnit de reixeta prima de fusta o de metall (XXIII,14). *Rejilla*.

Grec (NST). Direcció vers la Mar del Grec, o sia, Nord-est (VIII,23). *Gregal*.

Gregal (SST) amb el mateix significat.

Grèmola (SST). Que gemega o parla contínuament, sobretot demanant (III,105). *Murga*.

Gremolejar (SST). Gemegar o demanar amb massa insistència (I,103). *Dar murga, gimotear*.

Grenys (SST). Greny: porció de terra rocosa i desigual, cantelluda, abrupta (XIV,75). *Breña*.

Grianses (NST). Porqueres: grans de blat petits, mal granats o romputs (II,28). *Granzas*.

Porqueres (SST) amb el mateix significat.

Grifaven (SST). Grifar: estar neguitós per una cosa que s'espera i no ve (VIII,18). *Derretirse*.

Grimador (NST). Qui es dedica a l'esgrima (XIV,91).

Esgrima.

Grinyols (SST). Grinyol: crit de dolor o d'impaciència llançat per una persona, etc. (XV,61). *Aullido*.

Grípia (SST). Menjadora on es posa el menjar per als animals establats (XX,66). *Pesebre*.

Gropelluda (NST). Gropellut, -uda: grosser, mancat de refinament (I,62). *Basta, ruda*.

Groseranda (NST). Groserando, -a: pejoratiu de grosser; bast, mancat de refinament (XV,122).

Groserote.

Grosser (SST). En gros, en gran quantitat, en conjunt, sense atendre al detall (V,11). *Al mayor*.

Grosses (SST). Conjunt de dotze dotzenes (VIII,24).

Gruesa.

Groviera (NST). Animal fantàstic que produeix una llet que té efectes curatius (VI,73). *Groviera*.

Gruaren (SST). Gruar: rondar entorn d'un lloc, a l'aguait d'una cosa que es fa esperar molt (XXIII,56). *Rondar*.

Grufa (SST). Part anterior del morro, amb què el porc grufa (XVII,126). *Hocico*.

Grufada (SST). Grufar: caure de morros (III,46).

Caer de boca.

Gruny (SST). Grunyir: queixar-se en veu baixa o entre dents (III,93). *Refunfuñar*.

Guerretjava (STAS). Guerrejar: procurar obtenir una cosa; especialment una al·lota per festejar (V,141).

Rondar.

Guerrejar (SST): fer la guerra.

Guimes (NST). Per guitza: expressa enuig, sorpresa; equival a punyeta (V,98). *Hacer la puñeta*.

Guitza (SST): fer la guitza, importunar.

Guinea (STAS). Soroll, crits i desordre, especialment de lluita (IV,132). *Camorra*.

Guinea (SST): moneda d'or, teixit de cotó.

Guinneu (NST). Idea fixa, preocupant; mania forta acompanyada de desig (XVII,119). *Rabanillo*.

Guipa (SST). Guipar: veure de lluny, o d'amagat, o amb esforç (VIII,17). *Ver, dividir*.

Guitza (SST). Fer sa guitza: cosa contrària i molesta; equival a punyeta, considerat més indecorós (VIII,73).

Puñeta.

Guitzes (NST). Enviar a fer guitzes: per expressar enuig, sorpresa, entusiasme (II,110). *Puñeta*.

Guixer (SST). Ase guixer: destinat a transportar guix (XVIII,65). *De yesero*.

Guixes (SST). Guixa: llegum que s'empra com aliment (XVII,122). *Guija*.

Guixes (NST). Guixa: persona frissosa, impacient, que vol les coses molt de pressa (XX,47). *Precipitado*.

H

Haies (SST). Hages; no haies por: no tenguís por (XX,25). *Haber, tener*.

Hissà (SST). Hissar: fer pujar una cosa estirant la corda on va penjada (I,119). *Izar*.

Homoniqueu (NST). Homeniqueu: diminutiu d'home (XIV,65). *Hombrecillo*.

Horabaixando (NST). Horabaixenc: quan el sol se'n va a la posta (XI,51). *Al atardecer*.

Horabaixenc (SST) amb el mateix significat.

I

Ídol (STAS). Més seca que l'ídol: extremadament sec o magre (XVII,46). *Seca*.

Ídol (SST): imatge d'una divinitat.

Illades (SST). Illada: regió lateral del cos entre les costelles i els ossos de la pelvis (XVII,121). *Ijada*.

Impugnes (NST). Instàncies, sol·licitacions insistent (II,62). *Instancias*.

Incorregut (NST). Empegueït, avergonyit (XIII,55). *Corrido, avergonzado*.

Incórrer (SST): fer una acció reprensible.

Indigne (SST). Vil, roï; mancat de tota dignitat (II,107). *Indigno*.

Infundar (NST). Encaparrar-se, agafar la idea molt forta en una cosa (IV,36). *Empeñarse*.

Encaparrar (SST) amb el mateix significat.

Introït (SST). Començament, principi (XI,73). *De entrada*.

J

Jàssera (SST). Biga grossa per a sostenir altres bigues de construcció feixugues (V,162). *Viga maestra*.

Jau (SST). Imp. de haver: indica a algú que prengui allò que li oferim (II,70). *Tomad*.

Jubileu (SST). Acte d'entrar i sortir molta gent en un mateix lloc (I,103). *Jubileo*.

Jueus (STAS). Fer jueus: gest de befa o d'insult, principalment el de treure la llengua (IV,89). *Mofa*.

Jueu (SST): que professa el judaisme.

Junyir (SST). Subjectar; sotmetre a un domini, a la raó; casar; posar el jou a un animal (V,152). *Ligar, juntar*.

Justifet (SST). Exactament (XIV,51). *Exactamente*.

Jutipiris (SST). Gestos estranys fets amb la cara o les mans per fer riure o per riure's d'algú (IV,89). *Mueca*.

L

Lè (NST). Esser lè: esser una cosa molt adequada a allò a què s'aplica (X,58). *Adecuada*.

Liorna (NST). Enviar a Liorna: enviar a filar, a mal viatge (XXI,72). *A freir espàrragos*.

Lulea (NST). Crits i rialles de befa o d'alegria (III,18). *Griterío, chacota*.

LL

Llàbia (NST). Facultat, facilitat per a parlar (XVIII,134). *Labia*.

Llait (NST). Despeses; allò que es despèn o gasta (V,65). *Gasto*.

Llambre (NST). Lluentor fugaç de les escates d'un peix en moviment (VIII,86). *Destello*.

Llambre (NST). Cosa extremadament neta i clara (II,104). *Destello*.

Llambretgen (SST). Llambregar: brillar intensament (VI,127). *Relucir*.

Llambriner (NST). Lleuger, àgil de moviments (XX,119). *Listo, ligero*.

Llambroix (SST). Pala usada per rebaixar la pota de les bísties per ferrar-les (V,13). *Pujavante*.

Llampons (SST). Llampó: de llamp; indica una cosa que es mou veloçment (II,8). *Como un rayo*.

Llard (SST). Greix, pres en el sentit pejoratiu de ensalgadura de les secretes (VI,56). *Lardo*.

Llas (SST). Infeliç, desgraciat, fatigat (II,51). *Desdichado*.

Llatí (SST). No estar llatí: no estar be de salut, tenir certa indisposició (II,78). *Indispuesto*.

Llatr (SST). Lladr, lladruc: cadascun dels crits del ca quan lladra (I,78). *Ladrado*.

Llatra (SST). Llata: trena d'espart, etc. per fer estores, senalles, capells, etc. (VIII,33). *Pleita*.

Llavorar (SST). Llevar de poc en poc, amb una eina, la part més superficial (XX,123). *Desbastar*.

Llavorat (SST). Llavorar: arreglar una obra de manera vistosa i atractiva (XX,74). *Labrar*.

Llebroxia (STAS). Molta brutor (XX,54). *Cochambre*.

Llebroxia (SST): lepra, malaltia infecciosa.

Llebot (SST). Llebre mascle (XII,84). *Lebrón*.

Lleguda (SST). Lleure; temps lliure o disponible (III,5). *Tiempo libre*.

Llec (SST). Religiós profés mancat dels estudis de la carrera sacerdotal (II,132). *Lego*.

Llecor (NST). Suc vital, substànciós, de la terra de conreu (XIV,75). *Savia, jugo*.

Llegots (SST). Llagot: lloança interessada; paraules amb què s'adula qualcú (XIII,6). *Halago*.

Llemes (SST). Llema: coses petites; ous de pois del cap, d'abella, etc. (XIX,84). *Gusanillo, liendres*.

Llendera (SST). Cordellina de cànem (XIV,139). *Cordel*.

Llentisclera (STAS). LLentrisquera; ésser mata llentisclera: ésser molt experimentat, despert, viu (VII,119). *Lentisquera*.

Llentisclera (SST): arbust mediterrani.

Llentrisca (NST). Planta del bosc que serveix d'aliment als aucells i bestiar (XXII,7). *Lentisco*.

Llepaines (NST). Deixalles que només es poden menjar llepant (II,111). *Lameduras*.

Llépol (SST). Molt agradable al gust (III,86). *Apetitoso*.

Llesca (SST). Tallada relativament prima de pa o d'altra cosa (XXII,28). *Rebanada*.

Llesques (SST). De papa: talls de pa cuits amb oli i llet, i es mengen amb mel (XIV,21). *Rebanada*.

Lletania (SST). En sentit figurat: repetició insistent de súplices i advertències a una persona, la reacció de la qual es quasi inexistent (XIV,124). *Letanía*.

Lleteroles (SST). Porcions de carn molla i greixosa adherida a certes vísceres (XVIII,65). *Mollejas*.

Lletrada (SST). Suc blanc, lletós de les figues verdes; produeix picor (XVII,132). *Leche*.

Lletraferits (SST). Instruït, que ha llegit molt (XV,73). *Letrado*.

Lletsó (SST). Planta abundant als camps i camins, útil al bestiar i als conills (XIV,62). *Cerraja*.

Lleu (SST). No em lleu: no puc, no tenc temps, ocasió, etc. (I,108). *No ser posible*.

Lleu (SST). Llevar, llevar-se: aixecar-se (XIII,53). *Levantarse*.

Lleure (SST). Ésser lícit, permès. "No em lleu": no puc, no tenc temps (I,72). *No poder*.

Llevent (NST). Llest, prompte a l'acció; viu per a obrar (IV,50). *Listo, bien dispuesto*.

Llévets (NST). Llevets: cercapous, rampins (VII,32). *Garabato*.

Cercapous (SST) amb el mateix significat.

Llèvets (NST). Ganxos per a posar i llevar l'olla del foc (XX,6). *Garabito*.

Llig (SST). Llegir; llegeix (XII,51). *Leer*.

Lligant (STAS). Mot dialectal, per gigant o gegant (XIII,26). *Gigante*.

Lligant (SST): substància aglutinant.

Llindar (SST). Part inferior d'un portal (XVIII,46). *Umbral*.

Llindes (SST). Llinda: pedra o fusta travessera damunt els muntants d'un portal o finestra, i que aguanta la paret superior (XXI,39). *Dintel*.

Llivanya (SST). Trenc natural de la roca amb terra o pedreny més fluix (IX,8). *Grieta*.

Llivell (SST). A propòsit, amb intenció (IV,134). *Con intención*.

Llivell (SST). Remei, manera de resoldre una cosa (V,127). *Remedio*.

Lloa (SST). Llosa: pedra planera usada com a trampa per agafar ocells (XVIII,81). *Losa*.

Lloa (SST). Llosa: pedra llisa, que serveix per tapar una tomba (XX,136). *Losa*.

Llobada (SST). Tros de terra sense llaurar, ran d'un claper o arbre (XX,136). *Loba*.

Llobades (SST). No fer llobades: fer les coses completes, sense deixar res (XIII,123). *Loba*.

Llocarró (NST). Lloc molt petit, de poques quarterades (XII,88). *Predio*.

Lloga (STAS). Contracte pel qual una persona ofereix el seu servei (XVI,8). *Contrato*.

Lloga (SST): sou assignat, guany d'alguna cosa.

Llonzí (SST). Com a llonzins: amb gran lleugeresa, molt veloçment (III,116). *Como liebres*.

Lloriguera (SST). Cau de conills, i per extensió, d'altres animals (XVII,23). *Madriguera*.

Llot (SST). Fang tou format per la barreja d'aigües estancades amb la terra (VII,30). *Lodo*.

Llunari (SST). Llibre màgic de bruixeria on es pot llegir tot el que ha de succeir (V,159). *Lunario*.

Lluquet (SST). Tronc de poc gruix ensofrat per encendre foc (X,151). *Aluquete*.

M

Mabre (SST). Marbre: pedra calcària, susceptible d'un gran poliment (I,26). *Mármol*.

Macolí (SST). Pedra molt petita. *Piedrecita*.

Maçolat (SST). Amaçolar: tugar amb una maçola (maça robusta i petita); tugar en general (XX,122). *Apalea*.

Maçoletes (NST). Maçola: instrument que amb el seu so sec substitueix el de les campanes (XV,19). *Matracas*.

Matraca (SST) amb el mateix significat.

Maganya (SST). Macadura interior; cop o altre defecte ocult, material o moral (XVII,92). *Tara*.

Magrana (STAS). Cop violent amb el puny o un instrument contundent (VIII,64). *Tortazo*.

Magrana (SST): fruit del magraner.

Maia (SST). Malla: moneda ínfima, de valor de mig diner; cosa insignificant o inútil mancada de valor (XVII,26). *Meaja*.

Maia (NST). Passar per maia: escapar per menuda, no deixar-se agafar (XVII,124). *Escaparse*.

Malla (SST): teixit de xarxa.

Maig (STAS). Fer maig d'una cosa: prendre'n un panxó, afartar-se'n (XVII,142). *Hartarse*.

Maig (SST): cinquè mes; adorn que es fa pel dijous sant.

Maina (SST). Abundància extraordinària de cosa bona, com ploguda del cel (VI,91). *Maná*.

Malacarosa (SST). Que fa mala cara, que mostra en la cara la irritació, l'enuig (XII,101). *Disgusto*.

Malambrosa (NST). Malambrós, -sa: adust, aspre de tracte (I,69). *Desabrida*.
Malairós (SST) amb el mateix significat.
Malaixamús (NST). Aspre de tracte (VI,27). *Desabrido*.
Malanats (SST). Malanat, -ada: infeliç; perseguit de desgràcia (VII,9). *Desgraciado*.
Malangra (NST). Malangre: variant de “mal haja” (I,121). *Malhaya*.
Malapendi (NST). Interjecció usada per a maleir (XVI,78). *Malhaya!*.
Malavejàs (SST). Malavejar: esforçar-se, procurar (III,31). *Procurar*.
Mal-bocí (NST). Menjar metzinós, amb substància verinosa preparada (V,141). *Tósigo*.
Malbocinera (NST). Que dona malbocí: menja que es dóna per malefici (V,163). *Hechicera*.
Malfenta (NST). Malforjada (I,62). *Malformada*.
Malfeneranda (NST). Intensiu de “malfeiner”: que fuig de la feina, gandul (I,64). *Holgazán*.
Malfeiner (SST) amb el mateix significat.
Maleit (STAS). Ball maleit (en sentit figurat): ball molt intens (II,123). *Intenso*.
Maleit (SST): rabiós, irritat o irritable fàcilment.
Maliciada (SST). Malícia intensa; gran Irritació (XVII,64). *Berrinche*.
Maligual (NST). Massa diferents en edat, posició, categoria, cultura, etc. (XI,97). *Desiguales*.
Mallengues (SST). Mallerenga: dona dolenta, malèvola (XII,137). *Arpia*.
Mal terç (SST). Fer un mal terç: fer una mala passada, una injustícia (IV,34). *Ofender*.
Manades (STAS). Moviment de les mans; manades fetes: tot decidits (XV,131). *Decididos*.
Fer manades (SST): agitar les mans parlant.
Mancap (NST). Mancap: acció i efecte de mencabar; disminució, minva, pèrdua (XX,135). *Mengua*.
Mandragolines (NST). Mandragolina: al·lota eixerida, viva de potències intel·lectuals o físiques (IV,79). *Mozuelas*.
Maneig (SST). Conducta, manera d'obrar, dur la direcció (II,102). *Manejo*.
Manganeta (NST). Enganalla, enginy per a enganar (II,106). *Trampa*.
Mangarrufes (NST). Mangarrufa: engany dissimulat, ocult (XIII,54). *Triquiñuela*.
Manguinet (NST). Manguí: mitja mànega, del colze a la mà, per fer certes feines (IV,94). *Manguito*.
Maneguí (SST) amb el mateix significat.
Mans fentes (NST). Fent/a; mans fentes: estar sense treballar; no fer res (VIII,93). *Brazos cruzados*.
Mans a les butxaques (SST): amb el mateix significat.
Mansiula (SST). Cop violent amb la mà a la cara o clotell d'algú (I,44). *Sopapo*.
Mantí (SST). Extremitat superior corbada que té l'agafatall de l'arada (XXI,17). *Mancera*.
Manuella (SST). Barra de ferro per fer forats a la roca per posar-hi un explosiu (XIV,67). *Barrena*.

Manxeroi (NST). Mancat d'algun membre i amb aspecte de deficient mental (IX,7). *Manco*.
Marfeguet (SST). Màrrega: tela farcida de palla per a servir de matalàs (XIV,25). *Jergón*.
Margenaran (STAS). Margenar: pasturar els bous pels marges (XXIII,120). *Apacentar*.
Margenar (SST): fer marges en un terreny.
Marinatge (STAS). Demble; manera de moure's, d'obrar; gent grossera (IV,70). *Gentuza*.
Marinatge (SST): art de navegar.
Marmulaven (SST). Murmurar: malparlar; enraonar dient mal d'algú (I,114). *Murmurar*.
Marrada (SST). Voltera; desviació del camí dret (XV,28). *Rodeo*.
Marraner (NST). Amable i afectuós de tracte (VIII,8). *Cariñoso*.
Marrota (NST). Aplec important de diners (VI,32). *Talega, caudal*.
Marruell (NST). Trull i confusió; embolic molt complicat (III,52). *Follón*.
Marrutxell (NST). Conflite o embolic una mica complicat (VIII,18). *Enredo*.
Marxando (SST). Polissó, home que no és de fiar, malintencionat (I,111). *Pícaro*.
Matacans (SST). Matacà: part de la muralla per observar i atacar l'enemic (II,71). *Matacán*.
Matadures (SST). Matadura: turment, mala estona; sofriment (XIV,110). *Matadura*.
Matalofada (NST). Bufetada o altre cop violent amb la mà (II,71). *Trompazo*.
Matgenca (STAS). Magencar: no saber què es diu o què es fa; parlar o obrar sense cap (IX,65). *No saber lo que se pesca*.
Magencar (SST): treballar, netejar les terres.
Matgencar (NST). Magencar: cavar el femer remonent els fems perquè fermentin (VIII,146). *Remove*.
Matines (SST). Part de l'ofici diví que recen els clergues; no mancarà qui toc matines: indica que no quedarà desatés un treball (XXI,43). *Maitines*.
Matuta (SST). Engany, adulteració; cosa que es vol fer passar fraudulentament (XII,141). *Trampa*.
Matul·los (NST). Matul·lo: mata petita (III,21). *Matojos*.
Mata (SST): planta baixa, de tronc curt.
Matx (SST). Destroça, dany considerable (I,47). *Estrago*.
Meco (NST). Ningú, res, cap cosa, cap persona; no tenir por de ningú (V,159). *Nada*.
Mellenga (STAS). Mallerenga: dona dolenta, malèvola (VIII,105). *Arpia, bruja*.
Mallerenga (SST): persona xerraire.
Mèl·lera (STAS). Merla: embriaguesa, en sentit figurat (X,94). *Borrachera*.
Merla (SST): ocell de plomatge negre i bec groc o negrós.
Melvasia (SST). Malvasia: raïm blanc i molt dolç que fa un vi de molta graduació (X,94). *Malvasía*.
Mena (STAS). Bóta de mena: bóta per a tenir vi, no tan gruixada com un bocoi (XVII,27). *Bota de vino*.

Mena (SST): mentida, mineral, feix, gruix...

Mencabs (NST). Mencabar: disminuir, minvar (XVII,32). *Menoscabo*.

Mengo (SST). Petit, excessivament menut (XXI,54). *Pequeño*.

Menjua (SST). Cosa de menjar; acció de menjar (IX,45). *Manduca*

Menjussava (SST). Menjussar: menjar poc o amb poca gana (XIX,39). *Comiscar*.

Mènes (SST). Mena: mentida (II,40). *Mentira*.

Menudai (SST). Menudall: conjunt de peces de vestit destinades a un recent nat (I,38). *Pañales*.

Meremec (NST). Cos prim i llarguer que surt d'un de més voluminós (XX,137). *Pitorro*.

Mereixera (NST). Acció de merèixer; mèrit, digne de recompensa (XX,112). *Merecimiento*.

Merèixer (SST) amb el mateix significat.

Merques (NST). Mercaderies (X,89). *Mercancías*.

Mercaderia (SST) amb el mateix significat.

Merques (NST). No anar de merques: no anar de res, no estar per romanços (VII,108). *Cuentos*.

Merxa (NST). Tall o esquinç a la roba, a la pell (VIII,66). *Chirlo, corte*.

Mès (NST). Satisfet i resolt (XVII,65). *Decidido*

Mesells (STAS). Mesell, -a: ple, carregat de cosa en gran nombre, dolenta o bona (I,117). *Lleno*.

Mesell (SST): leprós, d'una insensibilitat total.

Meses (NST). Mès, mesa: satisfet i resolt (IX,71).

Decidido, resuelto.

Mesquinet (SST). Mesquí, -ina: persona curta d'enteniment, mancada d'iniciativa per defensar-se, plena de dissort (XII,90). *Infeliz, desgraciada*.

Messes (SST). Feina agrícola que dura alguns dies o setmanes: segar, batre, etc. (V,64). *Labores agrícolas*.

Mestai (SST). Mestall; mescla de diferents cereals i llegums (IV,10). *Mescladizo*

Més tost (SST). Més aviat, amb preferència (XII,80). *Más bien*

Mestra (SST). Aguantar la mestra: contenir, resistir, mantenir-se sense cedir (XXII,36). *Resistir*

Metgines (SST). Metzina: planta que fa unes bolletes vermelles considerades verinoses (V,27). *Amarguilla*.

Metzines (SST). Metzina: substància verinosa preparada (VII,61). *Veneno*.

Meula (NST). Borraxera (IV,60). *Borrachera*.

Micoïna (SST). Mica: quantitat mínima; porció insignificant (XIII,128). *Pizca, nada*

Milies (NST). Mília: mil, usat només qual el miler és superior a un (cinc milia) (II,16). *Millar*

Miloca (SST). Troç de paper lligat als cornalons que es fa volar com un estel (XXIV,26). *Milocha*.

Mina (SST). Pas subterrani, obrat per a diferents fins (XIII,127). *Mina*

Miqueris (SST). Misèries: gran escassetesa; quantitat ínfima (XIV,78). *Miseria, migajas*.

Miquim (SST). Multitud de miques (XIII,127). *Polvillo*

Miranda (SST). Mirador; lloc alt des d'on es pot mirar i veure una gran extensió (XVIII,31). *Mirador*.

Mir-se (SST). Miri, vegi: cridar l'atenció de algú sobre lo que es diu (XIII,125). *Mire, vea*

Mi't (NST). Per "mira't" (XXII,47). *Mira, fijate*

Mitjà (STAS). Terra erma, d'arbusts i mates, enmig de terres conrades (XIX,35). *Monte bajo*.

Mitjà (SST): peça quadrangular per construir.

Mitja pell (SST). Dita per al·ludir a una persona de poca bellesa o de pocs mèrits (VIII,78). *Vulgar*

Mitgenc (NST). Ordi i civada mesclats dins el morrió (IX,25). *Mezcla*

Moca (SST). Ventresca: conjunt d'estómac i budells d'animals morts (IV,91). *Mondongo*

Moca (STAS). Fer sa moca: fatigar-se molt, escopir, vomitar (XVIII,65). *Echar la tripa*.

Moca (SST): cafè; crema per guarnir o farcir pastissos, caramels, etc.

Modorra (NST). Son molt feixuga; malaltia del bestiar de llana (V,163). *Modorra*.

Modorro (NST). Tèrbol d'enteniment; mancat de seny (XI,44). *Bobo*.

Moia (NST). Moi, -ia: lent, que es mou o treballa molt a poc a poc (XI,133). *Lento, tardo*.

Moixell (SST). Bolic o manyoc de llana o d'altra matèria tèxtil (XVI,108). *Copo*

Molar (SST). Molar/mular: variant de dofí, molt gros, de color negrenc i boca rodona (XI,111). *Pez mular*.

Molsudes (SST). Abundat en molsa: part molla i comestible de les fruites (II,50). *Pulpa*

Moltos (SST). Moltó: mascle de l'ovella castrat (I,12). *Carnero*.

Molucs (SST). Maluc: os de l'anca de les bèsties i, per extensió, de les persones (III,134). *Cuadril*.

Mompendre (NST). Vulgarisme per comprendre: entendre una cosa (XXIII,11). *Comprender*.

Monges (SST). Per vós són fetes ses monges d'Inca: es diu a algú per indicar-li que lo que espera aconseguir és més difícil del que es creu (XVIII,25). *Monjas*.

Mònica (SST). Mòdica: moderada, escassa, limitada, insignificant (I,94). *Módica*.

Monyí (STAS). Munyir: treure diners (XI,36). *Apoquinar*.

Munyir (SST): treure la llet; collir olives, fulles...

Mòpia (NST). Persona curta de gambals, que fa més nosa que profit (IV,137). *Gaznàpiro*.

Moques (SST). Moca: ventresca; conjunt d'estómac i budells (XIX,126). *Mondongo*.

Moral-moral (NST). Pausadament, a poc a poc, sense violència (IX,105). *Lentamente*.

Moratiu (NST). Abundant de moros; la cançó diu: "moros hi surten d'estiu" (XXIV,93). *Moros*.

Mordales (SST). Òrgan prènsil, a modo de pinça, dels crustacis i certs insectes (VIII,127). *Pinza*

Morma (SST). Cop donat amb la mà, especialment a la cara (III,39). *Bofetón*.

Morques (SST). Morca: solatge de l'oli (III,73). *Amurca*.

Morrejà (SST). Morrejar: moure els morros en senyal de menyspreu (XVII,120). *Fruncir el morro, rehusar*.

Morrió (STAS). Recipient que es penja als morros de la bístia amb el menjar (XIX,60). *Morral*.

Morrió (SST): aparell per impedir mossegar.

Morrotosos (SST). Morrotós, -osa: que fa morros; que manifesta irritació, mal humor o mal geni (I,114). *Hosco*.

Mostiis (NST). Mustii: trist, mancat d'alegria, de vivacitat. *Alicaído*.

Mostrejat (SST). Vari i viu de colors; que presenta colors variats (II,36). *Multicolor*

Mostro (SST). Monstre: persona d'excessiva lletjor, que produeix terror (XIV,34). *Monstruo*

Mota (NST). No motar: no dir res, callar, no donar a conèixer una cosa (III,112). *Callar*

Motau (NST). Motar: dir un mot (IV,32). *Chistar*.

Muiat (NST). Mullat: mescla de brossat i ous debatuts (X,13). *Todo lo mejor*.

Muixell (SST). Moixell: bolic o manyoc de llana o d'altre matèria tèxtil per filar-la (I,63). *Copo*.

Mújol (SST). Habitualment silenciós; que parla poc; malhumorat (VI,27). *Taciturno*.

Mulats (SST). Mulat: mul o mula jove (V,7). *Muleto*

Munyi (SST). Munyir: treure diners, despendre (X,43). *Apoquinar*

Murtons (SST). Baia de la murta; murtons de floquet: són els més grossos i saborosos (XX,66). *Murtón*.

Musclejar (SST). Fer musclet a algú: girar-li el muscle, demostrar-li aversió (XXII,101). *Encoger los hombros*.

Mussolina (SST). Roba blanca de seda, fina i transparent, per peces d'interior (XVIII,33). *Muselina*.

Mustii (NST). Trist, mancat d'alegria, de vivacitat (XIII,48). *Mustio*

Pansit (SST): amb el mateix significat

Muta (SST). Mut, -da; persona que no parla (IV,109). *Muda*.

N

Nadal (SST). Tenir Nadal amb cinc festes: tornar estar aturats, o embolicats, o a sofrir les mateixes molésties (X,151). *Fiestas*.

Nadia (NST). Perdre sa nadia: anar a gran velocitat, sobre tot en el treballar o en el parlar (VI,41). *Sin freno*.

Nadia (NST). Peça de ferro al centre de la mola sotana d'un molí fariner (I,10). *Anadilla*.

Nadissos (SST). Nadiu: procedent per naixença; nascut, natural de tal lloc (XVII,10). *Nativo*.

Nanells (NST). Ca nanell: ca nan, de casta petita (VII,132). *Enano*.

Nan (SST) amb el mateix significat.

Nas (SST). Extrem anterior de l'escala del carro de parell (XVI,22). *Extremo*.

Nat (SST). Nascut; s'usa com a reforç d'un mot: altre nat, ningú nat, etc. (XVII,128). *Nacido*.

Nat (NST). No dur altre nat: no dur altra idea o dèria (XVI,51). *Idea*.

Neixor (SST). Naixor: naixença, naixement (IX,74). *Nacimiento*.

N'és (SST). Ésser-ne: usat com a reflexiu; acceptar la convidada (VI,27). *Ser*

Nèscia (NST). Conjunt de fills (animals, persones) d'uns mateixos pares (III,108). *Casta*.

Nèscia (NST). Raça; perdre's la nèscia d'una cosa: extingir-se totalment (V,105). *Raza*.

Nespla (SST). Cop violent, especialment el que es dona en agressió (III,36). *Sopapo*.

Neules (NST). Afinar es fil de ses neules: endevinar el punt per solucionar un problema (XXIII,109). *Oblea*.

Neula (SST): boira, full prim de pasta...

Nial (NST). Ou dolent, corromput i que ja no cria pollet (XIII,40). *Huero*

Xarbot (SST): amb el mateix significat

Nial (NST). Buit; indispost, mancat de salut, de bon humor, de gràcia (VIII,49). *Alicaído, huero*.

Nissaga (SST). Estirp, llinatge, raça (XXIV,17). *Raza*.

Nita (NST). Nic, niga: malhumorat (XXIII,113). *Malhumor*.

Nyic/nyiga (SST) amb el mateix significat.

Nitedat (NST). Qualitat de nito/a; engronyament, malsofridesa (XXIV,52). *Malhumor*

Nòlits (SST). Nòlit: allò que es paga pel dret de transportar mercaderies a vaixell (III,51). *Fletes*.

Noliegen (SST). Noliejar: prendre a lloguer una nau o altra embarcació de transport (XVIII,42). *Fletar*.

Noningú (SST). Noningú, -una: persona sense formalitat ni moralitat; que mereix menyspreu (XXIII,39). *Granuja*.

Nosa (SST). Cosa que estorba, dificulta, intercepta, pren lloc útil (IV,138). *Estorbo*

Nyema-nyema (SST). Nyam-nyam: expressa l'acte de menjar àvidament (XIII,37). *Ñame-ñame*.

Nyenyos (NST). Nyenyo: contusió al cap (XII,19). *Chichón*.

Nyic (NST). Nyic, -ga: avar, que es resisteix a donar (XXII,40). *Mezquino*.

Nyic-nyec (STAS). Mot que imita el lladrament dels cans de caça (VI,53). *Zipizape*.

Nyic-nyic (SST): renou desagradable i insistent.

Nyeula (NST). Veu prima i nasal, de persona gemegosa o demanadora (XXI,98). *Gangosa*.

O

Oblada (STAS). Fracàs, desengany, perboc, esdeveniment advers, cosa mal reeixida (V,7). *Chasco*.

Oblada (SST): peix, oferta a la missa funeral.

Odres (SST). Cuiro sencer per transportar o guardar líquids, com vi i oli (VI,57). *Odre, pellejo*.

Oguer (SST). Eguasser, guardià de les egües (XXIV,97). *Yegüero*.

Oís (SST). Oir: facultat de percebre sons amb l'orella (III,15). *Oir*.

Oís (NST). Esternut, atxem; expiració sorollosa feta pel nas (XVI,102). *Estornudo*.

Olíba (SST). Ocell de vida nocturna; habita pels murs i torres de les esglésies (XXIV,24). *Lechuza*.

Om (SST). Arbre; ésser com la fula de l'om: ésser persona molt mudable (IX,17). *Olmo*

Onso (SST). Ós; animal de diferents espècies del gènere *Ursus* (III,25). *Oso*

Ontes (NST). Onta: mostres que es fan d'una cosa a algú per fer-li ganes (II,58). *Dar dentera*.

Ontes (NST). Onta: afront, ofensa greu feta a la cara, públicament (XV,62). *Afrenta*.

Orada (SST). Orat, -ada: boig, pertorbat d'enteniment (XIX,98). *Loco, orate*.

Orba (SST). Orb, -a: extraordinàriament gros o abundant (II,111). *Enorme, abundante*.

Orbes (SST). Orb, -a: mancat de la vista (I,51). *Ciego*.

Orbet (NST). Fer s'orbet: fer el desentès, fingir no veure o no sentir el que fan (VII,114). *Hacerse el tonto*.

Ormetjos (SST). Ormeig: conjunt d'eines o instruments d'un ofici o feina (I,44). *Aparejos, pertrechos*.

Oró (SST). Cabàs gran de forma panxuda per tenir-hi grans, llegums, etc. (XVIII,19). *Cestón*.

Oronells (SST). Oronell: nariu, forat del nas (XVI,19). *Fosa nasal*.

Orri (SST). Anar en orri una cosa: fer-la desaparèixer, espatllar-la (IV,35). *Patas arriba*.

Orsades (SST). Orsada: inclinar la proa cap a la part d'on ve el vent (IV,35). *Orzada*.

Orsades (SST). Moviment amb inclinació lateral del cos, p.e., en el ball (VIII,161). *Contorsión*

Orugada (NST). Orugat, -ada: esporuguit; ple de temor; recelós (XI,43). *Temeroso*

Osques (SST). Osca: tall poc profund practicat a la vorera d'una cosa (III,18). *Muesca*

P

Pagos (SST). Paó: ocell amb cresta de plomes i una coa molt llarga com a ventall (XVII,47). *Pavo real*.

Paladars (SST). Paladar: cobertura d'un recinte, d'una construcció (XXI,39). *Techo*.

Palanquejat (STAS). Palanquejar: esforçar-se, aguantar-se ferm contra les dificultats (II,112). *Bregar, esforzarse*.

Palanquejar (SST): operar amb una palanca.

Pampaiola (NST). Bocí de palla, flòbia de neu (III,10). *Brizna, pavesa*.

Pàndoles (NST). Pàndol, -ola: orella tombada, penjant, decantada del crani (XIV,108). *Pando*.

Panel·los (NST). Panel·lo: beneitot, curt d'enteniment (IX,23). *Tontaina*.

Pantaix (SST). Panteix: respiració fatigosa, sense força (VII,24). *Resuello, jadear*.

Papalomeos (NST). Papalomeo: malanat, home mancat de capacitat per res, que no té recursos (XVIII,61). *Infeliz*.

Paparrers (NST). Paparrer: miserable, malanat (VIII,59). *Infeliz*.

Papuis (STAS). Papu: home tímid, esquerp, que defuig el tracte de les persones (XIII,91). *Tímido*

Papu (SST): ésser fantàstic amb què es fa por a les criatures

Parada (NST). Espai recorregut sense interrupció, per un cavall o altra bèstia (XIX,87). *Carrera*

Para-para (NST). Fer para-para: resultar, venir (bé o malament) (XVIII,15). *Resistirse*

Paratjal (STAS). Paretjal: bàmbol, grosser o curt d'enteniment (XXIII,113). *Bobalicón*.

Paratjal (SST): figa de color blanc o groc.

Paredava (SST). Paredar: construir paret; guarnir de paret (V,145). *Emparedar*.

Parpal (NST). Barra sòlida, de ferro o de fusta, per a fer palanca (XX,132). *Alzaprima*

Parranda (NST). Anar de parranda: anar de gresca, de diversió (IX,93). *Parranda*

Passetges (SST). Bassetja: arma de tir on es posa una pedra que surt amb força (VII,162). *Honda*

Passol (NST). Peçol; fer-ne cent per un peçol: fer moltes males passades (III,119). *Malas pasadas*.

Peçol (SST): tros de cordill, cap d'un ordit curt.

Pastenagues (SST). Pastanaga: beneitot, persona de poc seny (XX,53). *Bobalicón*.

Patacó (STAS). Persona petita, sobretot un infant menut (VI,51). *Pequeñajo*.

Patacó (SST): antiga moneda, suma de diners.

Patenes (STAS). Monedes, en sentit figurat i familiar (I,72). *Monedas*.

Patena (SST): Plat de metall daurat que se utilitza durant la missa.

Pàtrics (SST). Pràctic: entès, que té coneixement experimental o habilitat (XXIII,92). *Práctico, diestro*.

Patriguesa (NST). Pràctica, habilitat produïda per l'exercici constant (XXI,8). *Práctica*

Pràctic (SST): amb el mateix significat.

Patulea (SST). Patuleia: conjunt, munt de coses indesitjables (XXIII,108). *Patulea*.

Patxorra (NST). Calma excessiva, manca de preocupació (VI,48). *Flema*.

Patxucava (NST). Petxucar: remoure, molestar insistentment (XII,131). *Molestar, incordiar*.

Paumella (NST). Palmella: tela de color blau de diferents tons (II,78). *Tela azul*.

Paumella (NST). Més blau que la paumella: persona de cara congestionada (XVII,40). *Cariacontenido*.

Paumejat (STAS). Palmejar: mesurar a pams; conèixer pam a pam (XVII,113). *Palmejar*.

Palmejar (SST): fer força amb les mans.

Peçol (NST). Aclarir es peçol: arreglar, aclarir els comptes, castigar (VIII,93). *Pasar cuentas*.

Pècora (SST). S'usa en sentit de dolent, que fa mal, que molesta (XIV,12). *Mala pècora, bestia*.

Pegat (SST). Cosa inútil, ineficaç per manca d'adaptació (IX,99). *Inútil*

Pegellida (NST). Mol·lusc de closca molt dura, i que viu aferrat a les roques (I,113). *Lapa*.

Peixir (SST). Péixer, menjar, alimentar; es diu especialment dels animals (XXIV,128). *Cebar*

Pela-canyes (SST). Home pobre i sense manera professional de guanyar-se la vida (X,118). *Pelagatos*

Peladesca (NST). Pelat; usat sols a la cançó: "Pelat de la peladesca..." (V,158). *Pelado*

Pelaïna (NST). Pelaina: peladures, pell llevada a una fruita (XVI,69). *Mondaduras*.

Pelleringo (NST). Bocí de roba o d'altra cosa esqueixada i penjant (IV,70). *Girón, harapo*.

Pellerinça (SST) amb el mateix significat.

Pelleta (NST). Misto de pelletà: per la membrana fina de mixtura inflamable (V,160). *Cerilla*

Pellissa (SST). Abric rústic fet de pell de cabra o d'ovella amb el pèl o llana (V,7). *Pelliza*

Pellucar (STAS). Arreplegar coses d'ací i d'allà (XIX,33). *Rebuscar*.

Pellucar (SST): prendre un menjar a miques.

Pempa (NST). Dona curta d'enteniment (XII,125). *Boba*.

Penyalàs (SST). Penyalar: lloc ple de penyals: penya grossa i elevada (XXIV,5). *Peñasca*

Peramenyers (NST). Peramenyer: varietat de pera d'hivern molt grossa i dolça (II,49). *Peral bergamoto*.

Perbacanes (NST). Cavitat poc fonda formada per una roca damunt d'una altra (XI,9). *Sopeña*

Perboc (SST). Cosa desagradable i inesperada per qui la rep (III,21). *Chasco*.

Perdigaies (SST). Perdiganya: perdiu novella, jove (XXI,104). *Perdigana*.

Perendengues (NST). Coses secundàries, complements d'una cosa principal (VII,30). *Guilindainas*.

Pererós (SST). Peresós: que té o mostra peresa (VI,48). *Perezoso*.

Perfanderia (NST). Perfando, -a: malfeiner, que va pel món sense treballar (XXI,111). *Haraganeria*.

Periol (SST). Polioli: planta de flors blanques i calze acampanat (III,19). *Poleo*.

Perllongues (SST). Perllongar: retardar; deixar per a més envant (VII,37). *Dilación, demora*.

Perpal (SST). Barra sòlida, de ferro o de fusta, per fer palanca (XXIII,5). *Alzaprima*.

Perpensar-se (NST). Pensar detingudament, amb atenció (XVII,111). *Meditar*.

Perposat (NST). Perposar: proposar; exposar, manifestar, posar a la consideració (III,118). *Proponer*.

Proposar (SST) amb el mateix significat.

Perposen (NST). Perposar: imputar, atribuir-li una cosa (V,42). *Imputar*

Pertefè (NST). Pertafè: dona estúpida (III,80). *Boba*.

Pertret (SST). Conjunt de mitjans per fer una cosa, per executar una obra (VI,33). *Pertrechos*.

Perxanc (NST). Perxango, -a: malfeiner, peresós (V,80). *Vago*.

Perxangueria (NST). Perxango, -a: deixadot, negligent, que no posa cura en les coses (XI,132). *Descuidado*.

Pescava (STAS). No saber què es pesca: no saber què es diu o què es fa (V,60). *Pescar*

Pescar (SST): agafar peix; copsar algú; atrapar; aprofitar-se.

Petarrell (SST). Contracció de la boca quan un s'esforça per contenir el plor (XXII,20). *Pucheros*.

Petejaven (SST). Espetejar, fer sorolls secs (XX,136). *Chisporrotear*

Petengo (NST). Petengo, -a: molt petit (XIV,66). *Pequeñín*.

Petgellarem (NST). Pagellar: llevar un pagell de la síndria o meló per fer-ne el tast (XVI,90). *Catar*.

Petgells (NST). Dur-se'n un pagell: sofrir una pèrdua que no s'esperava (I,114). *Pellizco*.

Pagell (SST): peix de la roca proper a la costa.

Petges (NST). Petge: peça que serveix de suport a la part principal: moble, banc, etc. (XII,6). *Pié, pata*.

Peu (SST) amb el mateix significat.

Petja (SST). Mala petja: terreny difícil per al trànsit (III,32). *Huella, pisada*.

Petxucava (NST). Petxucar: insistir excessivament, quasi molestant (VI,121). *Acosar, atosigar*.

Pia (STAS). Tenir la pia a algú: tenir-li simpatia, mirar-lo amb benevolença (XXIV,52). *Simpatia*

Pia (SST): piadosa; obra pia; escoles pies.

Piatxin (NST). Plaure: esser grat, satisfer el gust (VIII,61). *Gustar*.

Plaure (SST) amb el mateix significat.

Pica (NST). Picar de talons: anar-se'n decididament cap a un lloc (IX,7). *Marchar*.

Pigues (SST). Piga: taca petita que surt a la pell (XXI,115). *Peca*.

Pillosquejar (SST). Pilloscar: prendre hàbilment o amb engany (XX,140). *Pillar*.

Pint-en-ample (NST). Obrir de pinte-en-ample: obrir completament (II,84). *De par en par*.

Pinya (STAS). Nas gros, en llenguatge familiar o satíric (XVIII,98). *Narizota*.

Pinya (SST): fruit, conjunt de persones, etc.

Pinyata (STAS). Bauxa, eixida festosa al camp per a berenar-hi (XX,146). *Piñata*.

Pinyata (SST): olla per rompre a ulls tapats.

Pipida (NST). Malaltia llarga o complicada; constipat fort (IV,67). *Melopea*.

Pisca (SST). Piscar: pellucar, aconseguir d'agafar (XXII,25). *Coger*.

Pispar (SST). Robar: prendre d'amagat, amb engany o contra la voluntat de l'amo (XVII,103). *Birlar*.

Pitja (STAS). Donar pitja: importunar amb peticions o observacions insistents (XVII,59). *Tranca*.

Pitja (SST): falca, puntal, barra que aguanta.

Pitot (NST). Bon pitot: home de bon geni (IX,23). *Bonachón*.

Pitxorina (NST). Pitxorino, -a: al·lot o al·lota amatent, graciós (IV,105). *Mozuela*.

Piules (NST). Fer-se ses piules: compondre's el cap, la cara, posar-se bell (XIV,97). *Ataviarse*.

Piula (SST): ocell, petard de poca potència.
Piulos (NST). Piulo: crit de pollet o d'ocell petit (III,123). *Pio*.
Piulet (SST) amb el mateix significat.
Placèvol (NST). Placèvol, -a: plàcid; quiet, tranquil; que està en calma, en pau (XVIII,139). *Plácido*.
Plàcid (SST) amb el mateix significat.
Planissada (NST). Tupada, seguit de cops violents amb la mà o un instrument (IV,27). *Paliza*.
Planiols (SST). Planell, terreny pla de poca extensió (VII,140). *Llanito*.
Plasent (SST). Plaent: agradable; que plau (IX,70). *Agradable*.
Plega (SST). Plega mans: acte de aplegar, ajuntar les mans per saludar (XXI,44). *Plegar*.
Pler (SST). Plaer: viva satisfacció dels sentits o de l'esperit (I,36). *Placer*.
Pleta (SST). Lloc tancat on es recull el bestiar que pastura al camp (XII,79). *Majada*.
Plomar (STAS). Prendre hàbilment: desposseir dels seus béns algú (XXII,10). *Pelar, birlar*.
Plomar (SST): llevar plomes, posar plomes.
Pobila (SST). Pubil, -a: fill únic o filla única d'una casa (VI,64). *Hija única*.
Polent (NST). Anar polent: tenir abundància de riquesa; opulent, ufanós (IV,141). *Rico, ufano*.
Polissardes (NST). Polissardo, -a: deixondit i amb tendència a burlar-se dels altres (V,151). *Picarón*.
Polissó (SST) amb el mateix significat.
Pòlissa (STAS). Que té tendència a enganyar o a burlar-se dels altres (XVIII,108). *Pícaro*.
Pòlissa (SST): document justificatiu, segell.
Polisseta (NST). Polissona: que obra amb mala intenció (I,37). *Pícaro*.
Polissona (SST): nina que és malcreient.
Politxons (NST). Politxo: pal ficat en terra, al costat d'un arbre, perquè creixi dret (VII,64). *Rodrigón*.
Poll (SST). Arbre molt alt, soca dreta, fulles llises i llargues (XVII,35). *Chopo*.
Pollar (SST). Plantació de polls o pollancre (arbre caducifoli) (III,123). *Chopada*.
Pollastre (NST). Jovenot, al·lot que comença a tenir aspecte d'home (I,5). *Mozalbeta*.
Polleguera (SST). Peça de matèria dura dins la qual gira l'eix de la porta o barrera (XX,148). *Quicio*.
Pols (SST). Batec produït a les artèries per la circulació de la sang (XXI,50). *Pulso*.
Poltrús (NST). Poltrú: budell gros farcit de pasta de sobrassada (IV,101). *Morcón*.
Poncí (SST). Poncir: arbre de fruit més gros, molsut i dolç que la llimona (II,53). *Cidro*.
Pondo (NST). Pes, càrrega; govern i administració d'una casa, hisenda, etc. (XV,57). *Carga*.
Pòndol (SST) amb el mateix significat.
Ponyida (STAS). Punyida: passar un disgust, un dolor; mal humor (XV,122). *Malhumor*.
Punyida (SST): ferida feta amb una punxa.

Popa (SST). Dir en popa: anar prosperant ràpidament (XXII,108). *En popa*.
Porcells (STAS). Porcell: bony produït en el front per un cop violent (XII,19). *Chichón*.
Porcell (SST): porc petit.
Poriol (STAS). Poriol te dius: es diu a algú per indicar-li que el coneixem bé i les intencions (VII,37). *Poleo*.
Poriol (SST): insecte arrodonit (marieta).
Porquim (SST). Carn de porc obrada; productes del porc per alimentació (XVII,139). *Matanza*.
Portadora (SST). Recipient, amb agafadors, per a transportar raïm o altres fruites (XV,68). *Comporta*.
Portalà (SST). Encarregat de guardar o tancar i obrir les portes (VI,18). *Portalero*.
Porradells (SST). Porradell: planta liliàcia de flors rosades i bulb comestible (XVII,126). *Cebollino*.
Porret (NST). Deixar en porret: deixar algú de cop, sense explicacions (II,41). *Plantado*.
Porro (SST). Sorpresa desagradable, al contrari del que s'esperava (XXIII,43). *Chasco*.
Posa (STAS). Repòs, quietud, treva (XIV,37). *Reposo*.
Posa (SST): actitud, manera d'ésser.
Posterme (NST). Cul o anques de persona, en llenguatge familiar (IX,106). *Trasero*.
Potenc (NST). Potenc, -a: molt estúpid, brutal (XVII,9). *Bestia*.
Potoiant (SST). Potollar: caminar molt i amb esforç (II,10). *Andar mucho, patatear*.
Potranca (NST). Fer sa potranca: desbaratar els projectes que algú tenia formats (VIII,159). *Fastidiar*.
Potxós (NST). Potxós, -osa: bromista, que tira potxes; potxa: dita burlesca o graciosa (VIII,78). *Guasón*.
Prasent (SST). Plaent: amatent, agradós, apte per ésser tractat (VIII,8). *Agradable*.
Premai (STAS). Premall: persona molt gemegadora o insistent a demanar (XVII,6). *Pedigüeño*.
Premall (SST): corretja o corda per estrènyer.
Presili (SST). Presidi: lloc on es tenen els condemnats per delictes greus (XXI,21). *Presidio*.
Pretxa (NST). Fer la pretxa: parlar sense necessitat, just per passar el temps (III,137). *Conversar*.
Primarells (NST). Primarell: porció més prima d'un fil o altra cosa (II,18). *Torceduras*.
Primatxer (NST). Cantor principal, que dona el to en el cor d'una església (XVII,125). *Sochantre*.
Primcernut (SST). Primmirat (XVIII,45). *Remirado*.
Prim-compte (NST). Mirar de prim compte: mirar amb molta atenció (XXI,56). *De arriba abajo*.
Primsiula (NST). Primmirat, molt exigent (VIII,78). *Remirado, exigente*.
Principis (NST). Cadascun dels plats servits després de la sopa i abans del postre (XXI,80). *Segundos*.
Principi (SST): començament; origen; axioma.
Proceir (SST). Procedir: obrar, actuar, portar-se de tal o tal altre manera (XXI,56). *Proceder*.
Professó (SST). Per "processó": persones que desfilen amb algú en fi públic (XIII,91). *Procesión*.

Profidiós (SST). Porfidiós, -osa: que porfidieja; insistent, obstinat (III,83). *Terco*.

Proveïda (STAS). Treure-la proveïda: sortir-ne amb la seva (XIII,67). *Proveer*.

Proveïda (SST): que té, que disposa d'una cosa.

Provesa (SST). Proesa: acció de valor i, per ironia, acció dolenta (XIII,149). *Proeza*.

Prou (STAS). De bon prou: aprofitar bé l'aliment, engreixar-se'n (V,92). *Provecho*.

Prou (SST): quantitat suficient, negació.

Pruen (SST). Pruir: fer sentir pruija, picar, tenir-ne moltes ganes (XIX,47). *Sentir comezón*.

Puat (SST). Post amb moltes pues de metall per pentinar el cànem o el lli (VI,108). *Rastrillo*.

Pucer (STAS). Al·lot pucer: infant petit encara no arribat a la pubertat (V,118). *Chiquillo*.

Pucer (SST): que cria puces.

Pucetes (SST). Per punyetes; punyeta: tota paraula desagradable, molesta, etc. (XXIII,108). *Puñeta*

Puguemes (SST). A fer punyetes!: enviar a mal viatge; engegar de mala manera (XIII,94). *Puñeta*

Punxiren (SST). Punxir: foradar profundament amb un objecte punxegut (I,111). *Ensartar*.

Punyemes (SST). A fer punyetes: fer mala fi, destruir-se una cosa, desaparèixer (XI,86). *Puñetas*.

Puput (NST). Tenir puput: peresa intensa; gran desgana de treballar (XXIV,97). *Modorra*

Puput (SST): ocell amb el bec prim i encorbat i una bella cresta.

Puranda (NST). Purando, -a: beneïtot, curt d'enteniment (XVI,75). *Tontaina*.

Pur (SST) amb el mateix significat.

Pusseteros (NST). Punyetero, -a: que molesta perquè és fatigós, perillós, enganyador, etc. (XIII,16). *Puñetero*.

Punyeter, -a (SST) amb el mateix significat.

Puu (NST). Animalons marins que son cercats per a servir d'esca (III,107). *Pulga de mar*.

Q

Quadra (SST). Sala o cambra gran (XII,48). *Sala*

Qüec (STAS). Fer es qüec: morir-se, en sentit familiar i irònic (X,56). *Morirse*.

Quec (SST): que parla quequejant.

Queda (SST). Toc d'una campana perquè tothom es retiràs a reposar (V,164). *Queda*

Quefer (SST). Ocupació, treball, cosa a fer (XIII,6). *Quehacer*

Quern (SST). Conjunt de quatre coses. "Quatre ametlles fan un quern" (II,43). *Cuatro*.

Quest (SST). Rastres del pas d'un animal o persona per seguir els seus passos (VI,152). *Rastro*.

Quetala (NST). Quetalar: verb defectiu per contestar a la pregunta "Què tal"? (XX,52). ---

Quetxa (NST). Fer quetxa: fallar, no obrar així com cal, fracassar (II,42). *Fallar*.

Quigolla (NST). Cagolla: home molt covard (VI,13). *Cagón*.

Quintars (SST). Quintar: pes de poc més de 42 kg.; es divideix en 4 arroves (III,30). *Quintal*.

Quintera (NST). Pedra grossa, difícil o impossible de manejar (XI,91). *Roca*.

Quirieleison (NST). Perdre es quirieleison: perdre l'orientació o el bon ús de les facultats mentals (V,36). *Perder el juicio*.

R

Rabassell (STAS). Rabassell de sa coa: porció inicial de la coa, més pròxima al cos (VIII,153). *Maslo*

Rabassell (SST): rabassa petita, seient fet d'una rabassa.

Rabent (SST). Molt ràpid (XIX,103). *Rápido*.

Rabiu (NST). Rabent, molt actiu o ràpid en l'obrar (II,92). *Rápido, veloz*.

Raboa (SST). Rabosa: espècie de ca: de 60 cm., pèl rogenc, orelles dretes i cua llarga (VIII,36). *Zorra*.

Raca (STAS). Treure raca: treure profit o guany d'una cosa (XVIII,77). *Sacar raja*.

Raca (SST): anella corredera a un pal o corda.

Rall (SST). Parlar diverses persones juntes; remor de conversa; xerrameca (II,68). *Parloteo*.

Rallant (SST). Rallar: parlar excessivament o indiscretament; parlar de coses fútils (II,13). *Charlar*.

Ramassades (SST). Ramassada: acció de ramassar, d'arreglar arreu (XXIII,106). *Recogida*.

Ramet (SST). Ram de fil: troca; conjunt de fil posat a la debanadora (XXII,51). *Madeja*

Ramutxaia (NST). Ramutxalla: rama petita, conjunt de branques primes (XIX,45). *Ramojo*.

Ramut/uda (SST): que té rames o branques.

Ranca-sega (NST). Anar arranca-sega: anar amb molta dificultat (III,31). *Con dificultad*.

Ranc (SST): coix, caminar amb dificultat.

Ranciejàs (SST). Ranciejar: fer olor o gust de ranci (XXI,77). *Saber a rancio*.

Ranquejar (SST). Anar ranc: caminar a la torta (XIII,107). *Renquear*.

Raor (SST). Ganivet de tall molt fi, destinat a raure el pèl de la barba (XV,53). *Navaja de afeitar*.

Rapa (SST). Part llenyosa del raïm; el raïm després de llevar-li els grans (VII,64). *Raspa*

Rasadora (SST). Bastó cilíndric que serveix per a rasar les mesures (IV,140). *Rasero*

Rascla (SST). Rascar: gratar per fer desprendre d'un cos alguna cosa (XIV,60). *Rascar*

Rauja (NST). Esplai, diversió; en rauja: en abundància, en bona marxa (XVIII,85). *En popa*.

Raurar (SST). Raure, tallar el pel, afaitar (XV,50). *Rasurar*.

Rè (NST). Aquí està es rè: el quid, el punt essencial d'una qüestió (XX,85). *Quid*.

Re (SST): nota musical, res, prefix de repetició.

Re (NST). Paparra inflada que ha xuclat molta sang; esclafar un re: es diu del qui mostra estar molt irritat (IV,134). *Garrapata*.

Rebel·lada (NST). Revolada, revalgada: moviment sobtat d'un que està ajagut (XV,114). *Sacudida*.

Revolada (SST) amb el mateix significat.

Reblits (SST). Reblir: omplir atapeïdament, completament (II,46). *Llenar, rellenar*.

Rebosillos (SST). Rebosillo: peça de roba fina: cobria cap, costats de la cara, esquena i pits (V,125). *Rebocillo*.

Rebranca (NST). Part lateral d'un portal o finestra (XVII,146). *Jamba*.

Branca (SST): amb el mateix significat.

Rebolls (SST). Reboll: rebrot d'un arbre o arbust (XX,125). *Retoño*.

Rebrotxar (NST). Rebutjar, no acceptar (XXI,20). *Rechazar*.

Rebumbori (SST). Rebombori: avalot, soroll fort i confús produït per gent fortament excitada (VII,132). *Alboroto*.

Recaldo (NST). Recado: encàrrec transmès per conducte d'una altra persona (XI,93). *Recado*.

Recapitolar (SST). Respondre contràriament, posar dificultats verbalment (I,81). *Replicar*.

Recapitolejar (NST). Respondre contràriament, posar objeccions i dificultats (III,68). *Refunfuñar*.

Recapta (SST). Donar recapte: ocupar-se, posar esment a una cosa així com cal (VIII,55). *Cuidado*.

Recapte (SST). Coses comestibles; conjunt de coses de menjar (XVI,20). *Comida*.

Recatòlica (NST). Retòrica, facilitat de paraules (XX,111). *Recatòlica*.

Retòrica (SST) amb el mateix significat.

Recatxa (NST). Recatxar: canviar sobtadament de direcció (III,48). *Desviarse*.

Recaufada (NST). Rescalfar: cosa cuinada que s'ha deixat refredar i s'escalfa de nou (IV,64). *Recalentar*.

Recingle (NST). Escaló en una muntanya, vorejant un abisme (II,87). *Despeñadero*.

Reclanques (NST). De molt males reclanques: de molt mala gana, (X,111). *Con enfado*.

Reclaus (SST). Reclau: pedra que surt de la línia normal d'un camí o carrer (II,33). *Tropiezo*.

Recolat (NST). Recolar: tornar colar a fi de que quedi ben colat, ben refinat (X,36). *Refinado*.

Recoll (NST). Coll gruixat (XVI,72). *Cuello*.

Redoma (NST). Botella de ventre ample (I,34). *Redoma*.

Redorsa (SST). A redossa: a cobert (XI,54). *Al abrigo*.

Redòs (SST). A recer: lloc abrigat, on no arriba el vent o el mal temps (XII,140). *Abrigadero*.

Redòs (NST). Retirar-se a casa sobretot en deixar la feina (IV,13). *Abrigo*.

Regalada (SST). A la regalada: amb tota comoditat, sense desplaers ni subjecció (XXI,48). *A sus anchas*.

Regastaies (NST). Regastalles: residus; allò que queda d'un tot després de sostreure'n una part (VIII,68). *Restos*.

Regit (SST). Posar regit: posar govern, direcció moderadora (V,117). *Gobierno*.

Regositjasseu (NST). Regositjar: recrear, donar gust (II,128). *Regocijar*.

Reia (STAS). Rella: grufa o nas dels porcs, que els serveix per furgar i remoure la terra (XVII,126). *Hocico*.

Rella (SST): peça de ferro fixada a l'arada.

Reies (SST). Rella: peça de ferro per penetrar dins la terra i obrir els solcs (X,66). *Reja*.

Reina (SST). Reina, resina: substància del pi que crema amb flama fumosa (IX,104). *Resina*.

Remaier (SST). Remeiar: calmar-se, minvar, posar remei (X,86). *Decrecer*.

Remelsos (NST). Remels: baixos d'un líquid, dipositats en el fons o vores del recipient (XXI,83). *Posos*.

Remeulo (SST). Marrameu; crit estrident (IV,77). *Maullido*.

Remitjar (SST). Igualar dues coses traient part d'una per posar-la a l'altra (VI,128). *Promediar*.

Remolest (SST). Brusc, que es manifesta de manera sobtada o violenta (XVI,35). *Brusco*.

Renadívoles (SST). Renadívol, -a: que reneix al camp sense sembrar-la (XXI,121). *Renaciente*.

Renegues (NST). Renego, -a: que es nega a obeir; recalcitrant (XIV,113). *Rebelde*.

Renyina (SST). Donar renyina: molestar insistentment amb queixes o reprensions (X,133). *Riña*.

Reol (NST). Recipient penjat al sòtil del rebost per guardar-hi el pa orejat (XXIII,98). *Red del pan*.

Repelencia (SST). Que ve a repèl: aspre, difícil de treballar o de tractar (XVIII,25). *Áspero*.

Reploma (NST). Replomar: estar inclinat, desviat de la línia vertical (XXIV,101). *Desplomar*.

Reprémer (NST). Haver de mester, poder emprar (II,104). *Para qué lo necesito?*.

Repropi (SST). Rebec, -a: que es resisteix a fer el que els altres volen (III,36). *Displicente*.

Repropis (SST). Fer repropi: ésser indòcil, resistir-se un animal al que el guia (II,110). *Reacio*.

Re-quemiscle (NST). Requetra! : eufemisme de refotre (XVI,48). *Carape!*.

Resà (NST). Resar: parlar, en frases de sentit negatiu o dubitatiu; no s'en parlà més (I,108). *Mentar*.

Resar (SST): Dir una oració.

Rescabalaràs (SST). Rescabalar: compensar una pèrdua, un perjudici (XXI,80). *Compensar*.

Rest (SST). Conjunt de coses, com perles, claus, etc. enfilades amb un cordell (XIII,29). *Ristra*.

Restobles (SST). Restoble: sembrat de civada i ordi mesclats (XXI,99). *Sembrar*.

Retaló (STAS). Bocí escapçat d'una cosa sòlida, sobretot de pa o de formatge (XVIII,72). *Cacho*.

Retaló (SST): sabates no acabades de ficar.

Retaule (STAS). Escena de persones que s'ofereix a la consideració per fer pena (XX,133). *Cuadro*.

Retaule (SST): obra d'arquitectura; evocació escènica d'un fets històrics.

Retaulo (SST). Retaule: obra d'arquitectura, amb escultures i pintures, col·locada darrera un altar (XX,135). *Retablo*.

Reten (SST). Retre: aturar-se d'obrar, de resistir, per falta de forces (XVIII,98). *Rendir*

Retgiró (NST). Por intensa; forta alteració de l'ànim per la por (II,63). *Susto*

Retranques (NST). Amb males retranques: amb senyals de desplaer (XXI,49). *De mala gana*.

Retranca (SST): elàstic per subjectar el pantaló.

Retudes (NST). Retut, -uda: inútil per al servei o per a l'acció (XIV,107). *Inútil*.

Reülls (STAS). Floc de cabells o pèls caragolats (XVI,21). *Bucle*

De reull (SST): dissimuladament; mirar o veure de reull.

Reura (NST). Raedora de sa pastera (XX,6). *Raedora*.

Revalgada (NST). Moviment sobtat, ràpid, per a defensar-se, fugir, atacar (IV,114). *Sacudida*.

Reveixí (SST). Floc de pèls que creixen en direcció contrària a la normal (XIII,51). *Remolino*.

Revell (SST). Ullastre petit, de rama atapeïda, fulles petites, dures i aspres (V,161). *Acebuché*.

Revetler (SST). Revetler, -a: al·lot o al·lota plaent, eixerit, simpàtic (IV,46). *Rapaz, chaval*.

Reverència (SST). Fer sa reverència: fer una genuflexió davant l'altar (XIII,78). *Reverencia*

Revescós (NST). Revescós, -osa: aspre, mancat de finor, en sentit material i moral (III,140). *Revesado*.

Revivaia (SST). Revifalla: acció i efecte de revifar: donar nova vida o vigor (IV,24). *Reavivar*.

Revolteries (SST). Revolteria: desviació de paraules per dissimular el que es vol dir (III,47). *Rodeos*.

Rinxo-rinxo (NST). Venir just per arribar a una cosa; perill de no arribar-hi (V,158). *Muy justo*.

Risclades (NST). Risclar: raspallar la terra amb les ungles (XXIII,21). *Rastrillar*.

Rispada (NST). Rispar: agafar-se fort amb les ungles per enfil·lar-se (XVII,132). *Agarrarse*.

Rivet (STAS). Se pega un rivet an es front: cop donat per agredir (X,56). *Porrazo*

Rivet (SST): cinta, franja que voreja la vora duna roba, d'un calçat, etc.

Robert (NST). Com l'ànima de Robert: desaparèixer misteriosament (VI,9). *Desaparecer*

Roec (NST). Rosec: bocinada, acció de menjar un poc (XII,78). *Bocado*.

Roi (STAS). Roll: gran abundància de diners, de coses; sense mesura (XXI,32). *Raudal*.

Roll (SST): raig d'un líquid.

Rollet (NST). Donar es rollet: fer sofrir un desengany, defraudar (XV,105). *Chasquear*.

Romegueral (NST). Lloc on es crien romequeres: planta de tronc espinós (III,23). *Zarzal*.

Romeguer (SST): esbarzer.

Rònega (SST). Ròneg, rònega: tota sola, sense acompanyament de res (III,132). *A secas*.

Roquet (SST). Vestit dels escolanets, amb mànegues estretes o sense mànegues (XIII,77). *Roquete*

Rost (SST). Que fa pendent, terreny inclinat (III,23). *Pendiente*.

Rostit (STAS). Endurit, amb més força; mancat de suavitat (II,56). *Duro*.

Rostit (SST): carn rostida, verdura fregida.

Rotllana (SST). Rotllana: peça rodona que corona el fus de tòrcer (XXIII,98). *Rodaja*.

Rots (STAS). Rot: entrebanc, obstacle, impediment (XX,68). *Traba*.

Rot (SST): expulsió violenta de gas per la boca.

Roves (SST). Arrova: pes equivalent a 10'40 kg., o sia, 26 lliures (III,30). *Arroba*.

Roví (SST). Roí, -ina: miserable, escàs de qualitats; raquític (XIX,15). *Ruín*.

Rovís (SST). Roïssos: deixalles de menjar de persones (VI,53). *Restos*.

Rucs (SST). Ruc: ase o somera jove, des que neix fins al creixement complet (XVIII,81). *Pollino*.

Rudes (NST). En rudes: en absolut, clar i llampant, rodonament (XIII,14). *En redondo*.

Rude (SST): cru, rigorós, dur de soportar.

Rueques (SST). Ruec, -a: poc fet, raquític (XVIII,43). *Enclenque*.

Ruia (NST). Ruir: mullar una cosa fent-hi caure el líquid a damunt (II,41). *Remojar*

Remullar (SST): amb el mateix significat.

Ruiades (SST). Rollar: deixar anar a roll, a raig (XVI,104). *Chorrear*.

Ruixadell (NST). Ruixat curt o de poca força (XI,39). *Chaparrón*.

Ruixat (SST) amb el mateix significat.

Ruixadell (NST). Acció i efecte de llançar o deixar caure moltes coses (XX,44). *Lluvia*

Ruixat (SST). Pluja forta però de poca durada (VIII,101). *Chubasco*

Rusca (SST). Gana forta de menjar, tenir molta fam (XII,130). *Hambre*.

Rutla (SST). Rutlla: rotllana de fusta amb un eix, que els nins fan córrer per terra (XXII,82). *Rodaja*.

S

Sac-pai (NST). Sac ple de palla per a seure-hi o jeure-hi damunt (X,54). *Saco pajero*

Sadoll (SST). Sadoll, -a: mamada suficient per atipar un infant; satisfet plenament en les ganes de menjar (XII,105). *Harto*.

Safalcar (NST). Dominar, vèncer, enganar (IV,46). *Dominar, engañar*.

S'agradava (SST). Agradar: prendre plaer d'una cosa que ve bé al gust del subjecte (XVIII,18). *Gustar*.

Saig (SST). Funcionari que fa les citacions, executa les penes, etc. (XV,43). *Alguacil*.

Sainat (SST). Sagnar: treure sang a algú, per produir un efecte curatiu (XVI,20). *Sangrar*.

Salabre (STAS). Ni un senabre: ni res absolutament (XX,132).

Senabre (SST): solament en sentit de mostassa.

Saladet (STAS). Salat: car, de preu massa alt (XXII,69).

Caro

Salat (SST): impregnat de sal; que té sal, gràcia; planta arbustiva.

Salava (STAS). Salar la missa: no anar-hi en dia de precepte (XVIII,112). *Dejar*

Salar (SST): impregnar de sal per donar gust, per conservar...

Salpasser (SST). Objecte que serveix per a fer aspersions d'aigua (XVI,87). *Aspersorio*.

Salt (SST). Assalt: acte de atacar ràpidament i amb energia; assalt, defraudar (XXIII,44). *Asalto*.

Saltiri (SST). Rosari complet, que consta de 15 desenes amb 150 avemaries (XXIII,64). *Salterio*.

Saluet (NST). Remor insistent de qui demana o repeteix les mateixes paraules (XXII,117). *Murmullo*.

Salv (SST). Salv, -a; salvat, preservat de la destrucció o de perill (XXI,76). *Salvo*.

Saó (SST). Faltar una saó o una brusca, a algú: mancar-li un poc de seny (III,131). *Sazón*

Saons (SST). Saó: circumstància adequada per fer una cosa; ocasió, oportunitat, etc. (VIII,67) *Sazón*.

Saor (NST). Pluja favorable a la creixença de les plantes (IX,22). *Lluvia*

Saquera (SST). Agulla grossa, corbada, aplanada en la punta per cosir sacs (XV,135). *Saquera*.

Saragai (NST). Saragall: regueró que forma l'aigua de pluja excavant la terra (XVI,88). *Arroyada*

Sarau (SST). Ball de moltes persones, sobretot a un lloc tancat (XXI,70). *Sarao*

Sardonaia (NST). Sordonaia: cop violent (VIII,156). *Trompazo, castaña*.

Sardonaies (SST). Sordonaia: planta anomenada "moix"; es fa per les voreres dels camins (XII,139). *Manzanilla loca*.

Sarja (SST). Tela formada d'un lligat de curs quadrat, disposat obliquament (XVIII,33). *Sarga*.

Sarracena (NST). Sarraí, -ina: cara adusta, severa, propi del ferro (XVI,20). *Sarracena*.

Sàrria (SST). Recipient d'espart o palma per transport a bístia de coses diverses (III,95). *Serón*.

Sarrió (STAS). Estorí de pauma, amb dues anses, per recollir les agranadures (V,126). *Serón*.

Sarrió (SST): sàrria petita.

Sarró (SST). Bossa de pell penjada al coll per dur-hi menjar, diners (III,134). *Zurrón*.

Sarziràs (SST). Sargir: apanyar una roba refent-ne amb l'agulla el teixit trencat (VII,9). *Zurcir*

Satgeties (SST). Sagetera: obertura molt estreta per disparar sagetes (II,71). *Saetera, tronera*.

Sauló (NST). Més adormit que un sauló: que dorm profundament (III,16). *Tronco*.

Sauló (STAS). Pedreny rossenc, molt flux, útil per fer voltes de forn (X,69). *Sablón*.

Sauló (SST): sorra argilosa resultant del granit.

Saünyar (NST). Traspuar, passar un líquid a través dels porus d'allò que el conté (III,15). *Rezumar*.

Traspuar (SST) amb el mateix significat.

Saupà (SST). Salpar una nau: alçar l'àncora dels fons de la mar per anar-se'n (I,119). *Zarpar*.

Saupen (NST). Salpar: prendre fraudulosament; robar (III,113). *Birlar, robar*.

Sauvatges (STAS). Fer salvatge una cosa: fer-la desaparèixer furtivament, robar (XXIII,44). *Robar*.

Salvatge (SST): incivilitzat, rude, brutal.

Seca (SST). Terreny eixut, on no hi ha aigua superficial (XIX,78). *Secano*.

Secaió (STAS). Secalló: deute contret paulatinament per compres o manlleus (XXII,19). *Pella*.

Secalló (SST): magre i pansit, rugós.

Secretes (SST). Latrina (VI,56). *Letrina*.

Sedàs (NST). No cendre del seu sedàs: estar mancat de serenitat a causa d'una emoció forta (XV,83). *No razonar*.

Sedàs (SST): garbell per passar la farina.

Sedenys (STAS). Sedeny: corda per menar les bísties o estrènyer la càrrega del carro (VIII,60). *Soga*.

Sedeny (SST): cordill de canya de pescar.

Segaia (SST). Segall: nadó de la cabra, ja desmamat, però no acabat de créixer (XV,66). *Chivo*.

Segaren (SST). Segar: perdre la força per cansament, depressió, emoció forta (XVII,34). *Segarse*

Segona (SST). Obrar en segona intenció, dissimulant l'objectiu vertader (XI,9). *En segunda*

Selietjat (NST). Seliejar: assignar, assenyalar; destinar a algú o a alguna cosa (V,156). *Señalar*.

Sella (SST). Seient de cuir, adaptada a l'esquena del cavall (XIII,86). *Silla de montar*.

Sella (NST). Cadira, seient (XX,105). *Silla*.

Cadira, seient (SST) amb el mateix significat.

Sema (SST). Minva, mancança (IV,108). *Jema*.

Sembatuda (NST). Sobatuda: topada, sotragada (VII,140). *Topetazo*.

Sotragada (SST) amb el mateix significat.

Sementer (STAS). Contarella, explicació llarga i seguida d'una cosa (VIII,104). *Contarella*.

Sementer (SST): terra de conreu.

Sementer (SST). Cada part d'una terra que es sembra d'una planta determinada (V,86). *Sementera*

Senabre (STAS). Sense un selabre o senabre: sense res absolutament (XIII,95). *Nada de nada*.

Senabre (SST): mostassa.

Senet (SST). Planta amargant que té aplicacions medicinals com a purgant (II,96). *Sen*

Serení (SST). Serena fresca; aire fred que es deixa sentir a la nit i matinades (XIV,24). *Relente*

Serraller (SST). Ferrer que treballa en panys i tancadures, frontisses, etc. (IX,72). *Cerrajero*.

Serrines (NST). No pesar serrines: pesar poquíssim, no notar que pesi res (XXI,85). *Como serrin*.
Serrill (SST): partícules de la fusta en serrar-la.
Serro (SST). Cerro: floca de cotó, estopa, etc. a punt de ser filada amb la filosa (XXIII,96). *Cerro*.
Serva't (SST). Servar: sostenir-se, estar dret per força pròpia (XVII,23). *Sostenerse*
Serves (STAS). Serva: cop donat per agredir (III,39). *Tortazo*.
Serva (SST): fruit del server; persona no lliure.
Servin (SST). Servar: guardar, complir, seguir exactament allò que s'ha promès (XV,126). *Guardar*.
Sesten (NST). Sestar: dormir la sesta (I,12). *Sestear*.
S'estrevengué (NST). Estrevenir-se: ocórrer, succeir; presentar-se una ocasió (XXI,92). *Acaecer*
Esdevenir-se (SST): amb el mateix significat.
Setí (SST). Teixit que presenta una superfície llisa i brillant (I,71). *Satín*.
Simades (NST). Cimada: cop pegat amb una corretja, corda o altra cosa flexible (II,30). *Latigazo*.
Singlot (SST). Sanglot: sospir convulsiu acompanyant un plor intens (XVII,47). *Hipo*.
Siti (NST). Deixar algú al siti: matar-lo sobtadament (XII,97). *En su sitio*.
Siti (SST). Lloc, en general, que una persona o cosa ocupa (XIII,149). *En su lugar*.
Sitja (SST). Munt de troncs de llenya per a coure-la i fer-ne carbó (XIII,149). *Carbonera*.
Sobams (NST). Sobam: reclau gros, roca que mig surt de terra dins un camí o camp (II,33). *Roca*.
Sobatuda (NST). Topada, sotregada (XVII,43). *Topetazo*.
Sotragada (SST) amb el mateix significat.
Soberg (SST). Soberg, -a: excessiu, superior a les nostres forces; difícil de resistir (V,84). *Excesivo*.
Sobergues (SST). Soberg, -a: notable per la seva grandària (IV,78). *Soberbio*.
Sobines (SST). De sobines: amb l'esquena abaix; boca per amunt (XII,129). *De espaldas*.
Sobreguejava (NST). Sobreguejar: esser soberg, excessiu (III,50). *Ser excesivo*.
Socot (NST). Soca de figuera de moro seca (XVI,109). *Tronco*
Sodragades (SST). Sotragada; sotrac: cop sobtat en topar amb un obstacle del terreny (XXIV,11). *Golpe, sacudida*.
Sofrony (SST). Persona inútil, remugadora i molesta (XVII,59). *Hurafio*.
Sofrut (NST). Eufemisme per "fotut": rebre un mal, una cosa dolenta; esser-ne víctima (IV,122). *Padecer*.
Sogueix (NST). Soguir: pronúncia dialectal o vulgar de "segueix" (XIII,8). *Sigue*.
Sogueu-sogueu (NST). Seguidor; el qui va darrera un altre deixant-se conduir per ell (XV,18). *Secuaz*.
Solam (NST). Solatge; matèries dipositades al fons d'un recipient (V,29). *Poso, heces*.
Solatge (SST) amb el mateix significat.

Solapat (NST). Conjunt de les dues solapes d'una peça de vestit (XII,18). *Solapa*
Solapa (SST): amb el mateix significat.
Soldada (SST). Sou, salari (IV,27). *Soldada*.
Soletes (NST). Tocar soletes: escapar-se, anar-se'n depressa d'un lloc (XVII,102). *Irse*.
Sól·lera (STAS). Dona dolenta o poc digna de confiança (X,50). *Pájara*.
Sól·lera (SST): Ocell de zones de secà.
Sól·lera (NST). A boca de sól·lera: a l'aguait, esperant detingudament una cosa que ha de passar (XVII,113). *Al acecho*.
Solquejaren (NST). Solquejar: fer solcs, cavitat llarguera produïda en una superfície (XIV,53). *Surcar*.
Solcar (SST) amb el mateix significat.
Solquejau (NST). Solquejar: malavejar, esforçar-se per aconseguir una cosa (II,41). *Intentar*
Somada (SST). Càrrega d'un animal de bast, equivalent a tres quintars (III,31). *Carga*.
Somada (NST). Càrrec molt gros de feina, d'obligacions, de responsabilitats (VIII,62). *Peso*.
Sòmit (SST). Somni: imaginació vana de coses impossibles (II,10). *Sueño*.
Sondroides (NST). Sondollar: saccar; fer moure alternadament d'un costat a l'altre (XXIV,12). *Balancear*.
Sorrers (SST). Sorrer: lent, feixuc de moviments (III,18). *Lento, pesado*.
Soscaires (SST). Soscaire: cas imprevist i que trastorna; accident, contrarietat (IV,149). *Percance*.
Sostre (SST). Cambra on es guarda la palla, situada damunt l'estable (IV,56). *Pajar*
Sòtil (SST). Sostre, que serveix de coberta a l'estança inferior (XIX,96). *Techo*
Sotjar (SST). Vetllar, observar amb cautela o d'amagat (X,22). *Vigilar*.
Sótola (NST). Caiguda sobtada o ràpida (XVII,118). *Batacazo*.
Su (NST). Amunt, dalt (XX,123). *Encima*.
Sudà (NST). Molèstia, pertorbació del benestar corporal o espiritual (XI,69). *Fastidio*.

T

Tabuixava (SST). Atabuixar: insistir fortament als treballadors perquè es donin pressa (V,158). *Atosigar*.
Tafarra (STAS). Més tort que una tafarra: es diu d'una cosa molt torta (XVI,22). *Chapuz*.
Tafarra (SST): vanitat, presumpció, rabasta.
Tafarruts (NST). Tafarrut, -uda: grosser, mancat de finor d'esperit (XXIV,110). *Zafio*
Tafatà (STAS). Servar es tafetà: fer la bona, tenir atencions excessives (VI,144). *Tafetán*.
Tafetà (SST): tela fina, cinta de seda.
Tafona (SST). Biga de tafona: soca gruixada i llarga per premsar l'oliva (XXIV,7). *Almazara*.

T'hauran (SST). Haver-te: agafar-te, dominar-te, enganyar-te (XV,58). *Alcanzar*

Taia (SST). Talla: llista dels habitants a efectes tributaris; impost o tribut (I,117). *Censo, talla*.

Taiadons (NST). Talladó: tros molt petit d'una cosa: carn, peix, fruita (XVII,14). *Tajadita*

Tallada (SST): llesca, tros tallat comparable a una llesca.

Taies (SST). Traça, disposició o forma d'una cosa (II,6). *Traza*.

Taianassos (NST). Tallanassos: persona egoista, que es beneficia en perjudici dels altres (XVI,65). *Desollador*.

Talabant (NST). Bocí, tallada, tros gros d'alguna cosa (II,64). *Tajada, pedazo*.

Talabaixons (NST). A talabaixons: ploure en gran quantitat, a bots i a barrals (V,127). *A cántaros*.

Talabastaix (NST). Soroll fort de coses que cauen o es topen, de cops forts (X,131). *Estruendo*.

Terrabastall (SST) amb el mateix significat.

Taleca (SST). Bossa de tela per dur-hi cereals, llegums o altres coses (XVI,21). *Talego*.

Taliquina (NST). Taliquin, -ina: dolent o poc recomanable (IV,133). *Tal cual*.

Tapada (SST). Per tapada: ocultar, dissimular, fer que una cosa no sia vista (XXI,13). *Disimular*

Taranta (SST). Aranya grossa (I,110). *Tarántula*.

Taruta (NST). Turonet, elevació petita que no arriba a esser un pujol (XVII,120). *Loma*.

Tasco (NST). Tros relativament gros de pa o carn (XII,21). *Zoque*.

Tascons (SST). Tascó: objecte de secció triangular per obrir o estrènyer dos cossos (XVII,23). *Cuña*.

Tastanejar (SST). Caminar insegura, amb tendència a caure (II,127). *Tambalearse*.

Tàstares (NST). Tàstara: clovella o pellerofa de la farina d'ordi o civada (III,132). *Tástara*.

Tatà (SST). Tatano: imitació de la pronúncia infantil de "cavall" (XXI,54). *Caballo*.

Tateix (SST). Tanmateix: realment, de totes maneres, de veres (IX,50). *De verdad*

Taverna (STAS). El dimoni hi parava taverna: hi havia un gran avalot, un gran desgavell (XIX,64). *Alboroto*.

Taverna (SST): botiga on es ven vi i altres begudes.

Tec (SST). Fer tec: tenir èxit, aconseguir allò que un es proposava (VI,147). *Salir airoso*.

Tefa (SST). Tofa: petita massa esponjosa de neu tal com cau del cel (XIX,109). *Copo*.

Tei (NST). Seny, capacitat intel·lectual (IV,154). *Seso*

Tei (SST): matapoll, arbust d'efectes purgants.

Teia (SST). Llenya del pi molt saturada de resina i que crema fàcilment (IX,9). *Tea*

Teixinada (SST). Enteixinat: entrecruament de bigues en un sostre o volta (XVII,142). *Artesonado*.

Tela (NST). Veure o afinar la tela a algú: veure quina és la seva intenció (XVII,122). *Adivinar*

Endevinar (SST): descobrir les intencions de algú.

Telerada (SST). Conjunt de fil que es posa al teler, i de la tela que en surt (XIV,130). *Telarada*.

Telessos (SST). Teler: aparell o màquina per a teixir (VI,41). *Telar*.

Tenassa (SST). Roca planera i tot just coberta per l'aigua de la mar (II,17). *Laja*.

Tenassa (SST). Coster estret, cobert de fenàs i amb algun tros de roca visible (II,17). *Laja*.

Tenor (SST). Manera d'esser; caràcter general, tarannà d'una persona (XXI,5). *Tenor*.

Tenrals (SST). Tendral: novell, tendre, jovenet, noi en la pubertat (XII,109). *Mozuelo, tierno*.

Tenror (SST). Tendror: tendre, delicat, que cedeix fàcilment als sentiments (XX,31). *Tierno*

Térbol (SST). Que ha begut massa vi; un tant embriac (borratxo) (X,52). *Ebrio*

Térbola (SST). Térbol, -la: que té partícules que li lleven limpidesa, transparència (XXI,72). *Turbio*.

Terç (SST). Fer un mal terç: fer una mala passada, causar un perjudici (VIII,122). *Perjuicio*.

Terça (SST). Tercera part d'una lliura: 400 gr. i es divideix en 12 unces (XV,126). *Tercia*.

Terciana (SST). Terçana: febre que acomet amb intermitència, cada dos o tres dies (XXIII,32). *Terciana*.

Ternal (SST). Corriola de dues o tres politges per aixecar grans pesos (XIV,62). *Motón*

Terrabastaix (SST). Terrabastall: soroll fort de coses que cauen o es topen (XXIII,18). *Estruendo*

Terroler (NST). Terroler, -a: pobre, mancat de mitjans de vida (X,118). *Tronado*.

Tesses (SST). Tesa; sostenir ses teses: sostenir les seves idees contra algú (X,121). *Tesis, sostener su opinión*.

Tibada (STAS). Acció i efecte d'agafar molta cosa (IV,119). *Redada*.

Tibada (SST): de manera orgullosa i altiva.

Tibo (NST). En Tibo: a Mallorca, nom vulgar i familiar del dimoni (IV,67). *Demonio*

Timba (NST). Pedra grossa, no manejable per un home sol (V,106). *Roca, molón*.

Timba (SST). Roca que forma part del cim d'un precipici (XXII,124). *Despeñadero*.

Tímbola (SST). Quantitat de líquid que es beu d'una vegada, sense aturar-se (II,43). *Trago*.

Tinya (SST). Inflamació de la pell que provoca la caiguda dels pèls atacats (XX,62). *Tiña*.

Tió (SST). Tros de soca o branca gruixada que es destina a esser cremat (I,25). *Tizón, leño*.

Tirosa (SST). Que s'estira i no es deixa tallar o rompre fàcilment (XIX,48). *Correoso*.

Tirurany (NST). Un temps indeterminat però molt antic (II,5). *Tiempos de Maricastaña*.

Tit (SST). Tit, -a: reducció de petit; nom per cridar els pollets i gallines (XX,142). *Pitas, pío*

Titla (SST). Titlla: ratlleta que es posa sobre una lletra com a signe d'abreviació (VI,113). *Tilde*.

Titla (NST). No deixar cap titlla: no mancar-hi res, ni el més insignificant (IV,34). *Pizca*.

Titina (SST). Ocell que caça insectes i vola amb molta lleugeresa (IV,116). *Bisbita*

Titina (STAS). Es diu d'una persona que va amb molta lleugeresa (VI,66). *Aguzanieves*

Titina (SST): ocell (trobat, cuereta)

Titla (NST). Hi manca una titla: hi manca una cosa, un detall (XIV,131). *Tilde*

Til·la (SST): flors i bràctees de tell, amb què es preparen infusions.

Toixarrut (SST). Toixarrut, -uda: rude, grosser mentalment, estúpid (IV,137). *Tosco*.

Tómbala (NST). Fer tómbala: tombar-se per dormir o reposar (IX,83). *Tumbarse*.

Tomversa (NST). Caiguda, pèrdua violenta de l'equilibri (IV,46). *Batacazo*.

Tondré (SST). Tondre: tallar arran el pèl o la llana (XVII,128). *Trasquilar*.

Tongada (SST). Temporada, conjunt, grapat (V,140).

Torçons (SST). Torçó: dolor breu però molt intens dels budells (III,14). *Retortijón*.

Tòria (STAS). Abundància de branques i de fulles; forta creixença (II,21). *Ufanía*.

Tòria (SST): branca llarga i prima de vinya.

Tornai (SST). Tornall: el darrer solc que fa el llaurador en acabar la llaurada; extrem del camp que queda sense llaurar (VIII,62). *Final del dia, final de tabla*.

Torniola (NST). Fer sa torniola: sèrie de moviments pausats sense fer res (VIII,73). *Rondar*.

Torniola (SST). Fer la torniola a algú: anar-li entorn per obtenir un benefici (VIII,46). *Rondarle*.

Torrapipes (SST). Persona gandula que mereix poca consideració (XXIII,43). *Mequetrefe*.

Torts (SST). Tort: mancat d'un ull (borni) (XVII,76). *Tuerto*.

Tosos (SST). Tondre: pelat arran; obtenir el contrari a lo que s'esperava (I,116). *Trasquilado*

Tossal (SST). Elevació petita del terreny en una plana o aïllada de muntanyes (V,108). *Loma*

Trabuquen (SST). Trabucar: tombar un receptacle per buidar el seu contingut (XIV,59). *Verter*

Tracalada (SST). Gran nombre; multitud; colla nombrosa (VI,124). *Tracalada*.

Trafegar (STAS). Feinejar movent-se molt o intensament; ocupar-se molt (IV,110). *Trafagar*

Trafegar (SST): Fer passar una cosa d'un lloc a un altre, especialment un líquid.

Trallat (NST). No treure'n trallat: no poder aclarir una cosa, no trobar explicació (XV,46). *No dar razón*.

Trampoletjar (NST). Trampolejar: vacil·lar, oscil·lar (XV,55). *Titubear*.

Tramudança (SST). Trasmudança: acció i efecte de trasmudar; alteració, canvi (XV,55). *Mudanza*.

Trancós (NST). Que té tranc: traça, bona manya, habilitat per a fer una cosa (X,102). *Mañoso*.

Trapa (SST). Porta, en pla horitzontal, per donar pas a un pis o a un soterrani (XVII,142). *Lumbrera*.

Traspelar (NST). Traspuar, filtrar-se l'aigua a través dels porus o escletxes (XXI,103). *Filtrarse*.

Traspuar (SST) amb el mateix significat.

Trastejar (SST). Procurar activament (III,121). *Patullar*.

Traülla (SST). Traüllar: feinejar intensament, afanyar-se per obtenir una cosa (XIV,98). *Afanarse, trajinar*.

Trava (SST). Corda que lliga dues potes d'un animal per impedir que salti (XV,69). *Traba*.

Travessadís (NST). Travessadís, -issa: vivaç i hàbil per a aconseguir els seus propòsits (II,100). *Hàbil*.

Trebolí (SST). Terbolí: massa de farina, agitada en un ràpid moviment giratori (II,30). *Torbellino*

Treginada (NST). Sòtil: superfície que limita per dalt el buit d'una cambra (VII,143). *Techo*.

Teginat (SST) amb el mateix significat.

Trempa (STAS). Gestionar un assumpte, entre persones, de mode poc decorós (X,111). *Chanchullo*.

Trempa (SST): barreja d'un aglutinant de colors.

Trempat (SST). Apte, ben disposat per a una acció, per a un càrrec, etc. (XV,50). *Dispuesto*.

Trempe (SST). Tremp: punt de duresa i elasticitat que es dona a l'acer amb el calor (XXI,65). *Temple*.

Trencà (SST). Trencar: interrompre el camí; canviar sobtadament de direcció (XIX,125). *Cortar, torcer*.

Trencafila (SST). Fil resistent que uneix les malles d'una costura (II,126). *Cadeneta*.

Trenques (STAS). Trenca: distància, diferència (VIII,152). *Trecho*.

Trenca (SST): trencar, pedra de partió, ocell...

Trescalamena (NST). Malaveig, esforços intensos i repetits, agitació de treball (II,111). *Ajetreo*.

Treseta (STAS). Moneda antiga d'infim valor; es diu d'una cosa molt magra (II,100). *No valer un céntimo*.

Treseta (SST): antiga moneda de coure.

Tretes (SST). Treta: enginy, artífici amb què es procura enganyar algú (VII,95). *Treta*

Triconejava (NST). Triconejar: fer coses innecessàries o sense to ni so (XX,31). *Mangonear*.

Trifulga (SST). Situació de desordre, d'avalot, de cosa desbaratada (IV,69). *Trifulca*.

Triquet (NST). El punt o moment més encertat per fer o dir una cosa (III,93). *Oportunidad*.

Tris-tras (SST). Tris: instant; tras: ràpid; tris-tras: onomatopeia del caminar veloç (XX,99). *Tris-tras*

Trispoletjat (NST). Trespolejar: trepitjar reiteradament una cosa fins a endurir-la (XXII,82). *Apisonar*.

Trobiquereta (SST). Trobiguera: cinta o elàstic per subjectar les calces a la cama (XVII,63). *Liga*

Trompitaina (NST). Nom que, a aquesta rondalla, s'aplica a la panxa (XV,66). *Panza*.

Trompitxar (NST). Fer via, apressar-se per aconseguir alguna cosa (II,5). *Apencar, moverse*.

Trompitxo (NST). Baldufa que es fa ballar donant-li cops de cordill (IV,133). *Peonza*.

Trompitxol (SST): baldufeta que roda amb el dit.

Tropis (NST). Tròpies: gratificació que es dona al qui torna una cosa trobada (XX,133). *Propina*.

Trossella (NST). Bolic (X,101). *Fardo*.

Trosell (SST) amb el mateix significat.

Trosselleta (NST). Bolic de coses d'ús personal, en mudar-se de casa (IV,65). *Hato, bártulos*.

Trui (SST). Trull: peça de pedra que volta en el molí i esclafa les olives (V,162). *Almazara*

Truier (NST). Truller: trull fort, soroll o moviment molt intens (XVIII,117). *Alboroto*

Trull (SST): tràfec; pica cavat a la pedra; corró de pedra.

Trumfos (STAS). Trumfo: tribulació, situació perillosa o difícil de resoldre (I,14). *Lío, aprieto*.

Trumfo (SST): perdre tot delit, tota energia.

Tuàutem (SST). Conjunt de coses en general; incidències o resultat d'una acció (XII,102). *Tuautem*.

Tudó (SST). Ocell; redó com un tudó: es diu de qui ha menjat molt (XVIII,79). *Paloma*.

Tumbagues (SST). Tumbaga: anell llis, sense pedra ni perla, que es porta al dit (I,86). *Tumbaga*.

Turbonada (NST). Nuvolada de pas, acompanyada de pluja, trons o vent fort (XXIV,73). *Turbonada*.

Tuta (STAS). Fer sa tuta: fer el beneit, fingir no sentir o entendre les coses (XIV,55). *Remolón*.

Tuta (SST): cova com a refugi, ocell.

U

Uep! (NST). Interjecció per a cridar algú, per fer-lo atendre o anar amb compte (XIX,97). *Eh! hola!*

Uf (SST). A l'uf: en abundància, copiosament (II,39). *En grande*.

Uial (SST). Ullal: lloc on brolla aigua subterrània (XV,12). *Manantial*.

Unces (SST). Unça: moneda d'or; pesava una dotzena part d'una lliura (aprox.: 400 gr.) (XVII,81). *Onza*.

Ungla (SST). Esser de l'ungla: esser lladres (XX,136). *Gente de la garra*.

Untons (SST). Untor: recobrir d'oli o d'una altra substància greixosa (XII,59). *Untura*.

V

Val-Déu (NST). Fer es valdéu d'una cosa: donar-la per acabada (XIII,19). *Punto final*

Val-Déu (NST). Fer es valdéu d'una cosa: fer-la desaparèixer (XVIII,67). *Desaparecer*

Varals (SST). Veral: indret, contrada, extensió de terra o de poble (XXII,11). *Contorno*.

Varca (SST). Avarca: calçat d'una sola i uns cordells que la subjecten al peu (XVI,6). *Abarca*.

Varera (SST). Verera: dèria, idea fixa, obsessió (XVII,28). *Manía*.

Vaqueta (SST). Pell de bou o de vaca; "passar per la vaqueta": donar una tupada (XVII,150). *Vaqueta*

Varques (SST). Avarca: calçat rústec de sola de cuir subjecta al peu amb cordells (X,62). *Abarca*

Vas (SST). Sepultura; cavitat on es soterra els morts (XX,136). *Tumba*.

Vaumes (SST). Malva: planta de fulles acorades i flors de diversos colors (XXIII,113). *Malva*

Vega (SST). Gran plaer, fruïció molt intensa, sobretot de cosa de menjar (XIV,73). *Banquete*.

Vèl (NST). No hi ha vèl: no hi ha altre remei, no hi ha dubte (XV,10). *No hay tutía*.

Vèl (SST): roba prima per tapar el cap.

Vèll (SST). Conjunt de la llana tosa d'una ovella o d'un xot (I,63). *Vellón*.

Vellaca (NST). Vida vellaca: vida alegre, de no treballar i de divertir-se (XXIV,51). *Bellaco*.

Vell-marí (SST). Foca mediterrània; vedell marí (III,133). *Foca*.

Venable (STAS). Garrot per a pegar (VI,6). *Garrote*.

Venable (SST): dard petit.

Vencís (SST). Vencill: lligam d'espart o de sarments per lligar les garbes (II,95). *Vencejo*

Vençó (STAS). Dur en vençó: aversió o malvolença contra algú (IV,72). *Ojeriza*.

Vençó (SST): fet d'ésser vençut (la vençó).

Venge (NST). Veure's venge: veure-se'n deslliurat (IV,91). *Verse libre*.

Ventai (STAS). Ventall: cop fort sia per agredir, sia per topada casual (III,45). *Porrazo*

Ventall (SST): instrument per agitar l'aire.

Venteguera (SST). Ventada; vent molt fort (XXIV,90). *Vendaval*

Ventim (SST). Tupada, pallissa; seguit de cops violents (VI,6). *Paliza*

Ventova (NST). Morma, cop donar per agredir (III,35). *Trompazo*.

Ventrada (SST). Conjunt d'animals nats d'un mateix part (XVII,129). *Camada*.

Verbo (NST). Paraula llatina; significa: amb una paraula (II,107). *Dicho de otro modo; en una palabra*.

Verdolaga (SST). Herba de tronc ajagut i carnós i fulles rodonesques (III,36). *Verdolaga*.

Verduc (SST). Branca tendra i flexible (V,33). *Verdugón*.

Verducades (STAS). Verdugada: revinglada, com el moviment d'un peix en fugir (II,59). *Contorsiones*.

Verdugada (SST): cop de verga o vara.

Vernedíssim (NST). Exclamació; deformació eufèmica de "com és vera la missa" (XXIII,114). *Carape*.

Veroles (NST). Anar a cercar veroles: per passar el temps (XV,78). *Perder el tiempo*.

Verola (SST): malaltia infecciosa (pigota).

Verrim (SST). Brutícia; matèria pastosa adherida a un objecte (XIII,55). *Mugre*.

Vessa (SST). Peresa, desgana de treballar, de moure's o de fer alguna cosa (I,115). *Pereza, desgana*.

Veta (STAS). Feien veta: fer via (a robar), obrar amb rapidesa; anar de pressa (X,61). *Correr*

Veta (SST): Teixit en forma de cinta; vena de diferent color; filó; peix.

Vetla (SST). Fer sa vetlla: passat la nit sense dormir, guardant, parlant, etc. (VII,51). *Estar en vela*

Vimetjar (NST). Moure's d'un costat a l'altre vinclant-se com un vim (XXIV,102). *Cimbrearse*.

Vim (SST): arbust de branca prima i flexible.

Vinyòvol (SST). Guardià de vinyes (XV,66). *Viñadero*.

Viona (NST). Fer sa viona: fer molta via, caminar o obrar ràpidament (IV,12). *Darse prisa*.

Virat (SST). Blanc amb taques o ratlles negres, o negre amb taques o ratlles blanques (VI,88). *Moteado*.

Virell (SST). Bidell: home al servei d'un capítol catedral per fer missatges (XII,94). *Bedel*.

Virollenques (NST). Virollenc, -a: propi de virolles, de beneïtots; que fa virollades (XVI,19). *Disparatado*.

Virolla (SST): peça tubular a l'extrem d'un bastó.

Visc (SST). Matèria apegalosa per untar joncs, etc. i caçar-hi aucells (XVII,142). *Visco*.

Vitenc (SST). Vitenc, -a: fort, enèrgic, que té molta vitalitat o resistència (IV,84). *Vivo, fuerte*.

Volandos (NST). Volando: home que va de camí; passavolant (IX,80). *Caminantes*.

Voga (SST). Vogar: seguir el moviment, el curs de les coses, la manera acostumada (V,19). *En boga*.

Vogar (SST). Brindar, moure una cosa d'un costat a l'altre reiteradament per llançar-la (XVII,144). *Bogar*.

Volant (SST). Vèl amb què les dones es cobreixen el cap i la pitera (XIII,40). *Volante*.

Vorjo (NST). Embalum, grossària del perímetre d'una cosa (III,72). *Bulto*.

Vossa (NST). Vostra: usat només acompanyat de tractament cerimoniós (VIII,78). *Vuestra*

X

Xacota (SST). Atencions, afalagadures, bon tracte que es dona a algú (VII,84). *Zalamerías*.

Xacota (SST). Burla, broma (XXI,75). *Chacota*.

Xadades (NST). Aixadar: cavar o fer altra feina amb l'aixada (I,7). *Azadonar*

Xalava (SST). Xalar: sentir gran plaer, divertir-se alegrement (II,65). *Gozar, disfrutar*.

Xam (NST). Dèria, adhesió entusiasta i tenaç a una idea (X,101). *Empeño*.

Xamba (SST). Bona sort; casualitat favorable (XI,72). *Chamba*.

Xamosa (SST). Xamós, -osa: que fa goig de veure per la seva bellesa, gràcia i vivacitat (XVII,39). *Lozana*.

Xangleta (NST). Fer xangleta: riure-se'n, burlar-se'n (XIII,51). *Befa*.

Xarmentar (SST). Eixarmentar: aplegar els sarments podats i fer-ne feixos (V,74). *Sarmentar*.

Xarpat (STAS). Xarpat, -ada: resolt, decidit, sense vacil·lacions (III,30). *Decidido*.

Xarpar (SST): enxerpar, agafar amb violència.

Xarumbar (NST). Beure molt, reiteradament, sobretot líquids alcohòlics (II,34). *Trincar*.

Xarumbo (NST). Bevenda dolenta o no gaire bona (XVIII,65). *Brebaje*.

Xarruc (SST). Xaruc, -uga: decrepit, , gran decadència física deguda a la vellesa (II,42). *Chocho*

Xecalines (NST). Xecalina: bot que es fa alçant les anques (I,39). *Cabriolas*.

Xeixa (SST). Blat de bona qualitat, de farina blanca i més saborosa (XXII,24). *Trigo candeal*.

Xelico (NST). Xalico (xalicó): substància blanca, formada principalment de sucre, que es congria a les figues seques (IV,10). *Polilla*.

Xella (SST). Aixella: punt on el braç s'uneix amb el tronc d'una persona (VII,57). *Sobaco*.

Xella (NST). Alçar aixella: revenir, sortir-ne, començar a anar bé (III,24). *Revenir, recuperarse*.

Xemeroi (NST). Xemeroi, -a: beneït, curt d'enteniment (XXII,99). *Tontaina*.

Xep-a-xep (NST). Paraules dites en veu molt baixa a l'orella de algú (V,100). *Bisbiséo*

Xercolat (SST). Eixarcolar: netejar el sembrat de les males herbes que s'hi crien (VII,66). *Escardar*.

Xereca (SST). Xerec, -a: dolent, mancat de bondat, tant físicament com moralment (XIX,36). *Malo*.

Xerevel·lo (NST). Xerevel·lo, a: eixerit; alegre i animat (VI,62). *Vivaracho*.

Xeroi (NST). Xoroi, -oia: mancat d'una orella o d'un tros d'orella (IV,81). *Desorejado*.

Xerro (NST). Xerradissa: remor de gent que xerra (XXIII,51). *Conversación*.

Xerradissa (SST) amb el mateix significat.

Xeta (SST). Aixeta: aparell per obrir o tancar el pas d'un fluid a l'exterior (XXIII,45). *Grifo*.

Xètiga (NST). Estat de gran flaqueza i debilitat produït per malaltia crònica (V,145). *Marasmo*.

Xesta (NST). Xesta, per pesta; per temor a pronunciar aquest nom (X,38). *Peste*

Xeu (NST). Fer xeu: prosperar fins a l'estat complet de prosperitat (XXI,48). *Medrar*.

Xeuba (NST). Beneïtot, bàmbol (XXIII,108). *Tonto*.

Xibiu (SST). Lloc petit i brut (VI,14). *Antro*.

Xics (SST). Nins; nin, nina (V,79). *Muchacho*.

Xicotina (NST). Carícia, afalagadura (IV,69). *Caricia*.

Xingló (SST). Singló: porció d'un raïm que conté alguns grans (XV,67). *Gajo*.

Xinglot (SST). Sanglot: sospir compulsiu acompanyant un plor intens (XVI,102). *Sollozo*.

Xinxer (STAS). Gran multitud o abundància (VI,34). *Montón*.

Xinxer (SST): teixit per agafar les xinxes.

Xirimindangues (NST). Romanços, coses complicades però vanes, sense importància (XXI,39). *Bagatelas*.

Xisclera (SST). Caminar a la xisclera: caminar de costat, a punt de caure (I,5). *A tuertas*.

Xisclet (STAS). Cop, topada forta d'un cos amb un altre per agredir (I,119). *Porrazo*.

Xisclet (SST): crit agut, penetrant de dolor o por.

Xitxerel·lo (SST). Xitxarel·lo: home de poca serietat, que fa coses de nin (VI,122). *Jovenzuelo*.

Xítxeros (SST). Pèsol; a alguns pobles del llevant de Mallorca es diu "xítxero" (XXI,98). *Guisante*

Xoquí (STAS). Dona curta d'enteniment i mancada de refinament (XVII,40). *Tontona*.

Xoquí (SST): sabata lleugera a retaló.

Xorar (NST). Mantenir-se viu, sobreposar-se a les adversitats (XXI,121). *Medrar*.

Xorbella (NST). Fer xorbella: fer ullons, mirar amb els ulls mig clucs (XXIII,124). *De reajo*.

Xorcs (SST). Xorc, -a: estèril, infecund (VI,88). *Estévil*.

Xorrèstic (NST). Coses de substància, comestibles (II,77). *Pasto*.

Xubec (SST). Subec: son forta, irresistible (I,115). *Sopor*.

Xuclades (SST). Xuclada: aspirar a dins la boca el líquid d'una cosa (tassó, botella...) (XVIII,60). *Chupada*.

Xumora (NST). Eixumorar: introduir-se a poc a poc un líquid dins un cos sec, deixant-lo humit (V,116). *Recalar*.

Xumordos (NST). Temps sumordo: temps de sol tapat, emboirat, trist (VIII,96). *Nublado*.

* * * * *

5. LLISTAT ALFABÈTIC COMPLET D'EXPRESSIONS

A

- Preparats per **ablanir-li** ses costelles a l'uf (XXII,59)
- No hi ha **abril** sense espigues (XXI,100)
- D'**abril** i maig surt es raig; això és, s'esplet d'un any (XXI,100)
- Sempre **acabaven** primer es pa que sa talent (I,107)
- Arriba a **aclarir** tota sa carta gallega d'aquella fiona seua (XV,57)
- Amb so casar i en so sembrar, a **Déu** s'han de comanar (VIII,125)
- Veig que l'has **aferrada** per aquí (XX,62)
- L'ha **aferrada** amb això, i no hi ha qui le hi decant (VI,128)
- Ni si l'hagués duita **aferrada** amb saliva dejuna! (XXI,17)
- Ell havia **aficada** sa banya (XXII,76)
- Mai li **afinaren** la tela (XXIV,71)
- Per veure si **afinaria** millor es fil d'aquelles neules (XI,45)
- M'en **afluix** d'ells i de qui prega per ells (XI,76)
- S'**afonà** com una reia (IV,137)
- I seguí de d'allà, ben **afuat**, com un moix que s'aborda a una rata (XX,144)
- Anar de tres qui n'**agafa** quatre (XIV,71)
- S'**agafa** es darreres amb ses dues mans, i ¡cap a Ciutat són ses feines! (V,147)
- **Agafà** ses anques amb ses dues mans (VIII,82)
- Es que ara l'heu **agafada** per aquí! (VI,30)
- Sí que ho ha d'esser **agafada** amb cans o amb un gambaner! (XXIII,109)
- Mira, que t'**agafarem** de sa paraula (XX,117)
- No tengueren altre remei que **agafar-se** es posterme amb ses dues mans (XIII,98)
- Pareixeu **agafat** amb un gambaner! (XVIII,61)
- Li **agradava** tan poc com a un gat sa ceba crua (XVI,81)
- Aquí he d'**aguantar** la mestra enc que el dimoni en pas! (XXII,36)
- Déu diu: **aide't** i t'aidaré (II,21)
- **Aigo d'agost** fa mel i most (XXI,105)
- **Aigo d'agost** posa corc per tot (XXI,121)
- Sa bossa romandrà buida, i la poràs posar amb **aigo-sal** (XXII,27)
- Patia un poc de s'**aigovés** de davant (III,88)
- No volia que **aixecàs** una paia d'en terra (III,122)
- Xarruc o no xarruc, som **així** com Déu m'ha feta (II,44)
- Som **així** com Déu mos ha fets. I no mos barataríem amb negú nat del món (XXI,95)
- Es parents, preniu-los **així** com són; ara ets amics, cercau-los bons (XVII,97)
- Ja ho veurem En Gelat on s'**ajaurà** (VI,11)
- Se'n tornava cap a ca-seua ben **ala-baixa** (II,120)
- Uei, bergant de Son Ametler!, en aquesta casa, per entrar se diu **Alabat** sia Déu o Ave Maria Puríssima. Arrera a dir-ho. (III,40)
- **Alabe't** ruc, que a vendre et duc! (VIII,80)
- Qui no es cansa, **alcança** (VI,142)
- Afectat de'**alçar** es colzo i escorxar moixos (III,99)
- Arribà a **alçar** xella (III,24)
- Sa gran mandragolina s'**alçava** de puntes per cridar més fort (XX,133)
- S'avarícia l'**alçava** en pes (XXII,41)
- Sa ràbia l'**alçava** en pes (I,81)
- Sa fam m'**alçava** en pes! (XX,121)
- S'enveja l'**alçava** en pes (XXII,93)
- Tenia una casera que l'**alçava** en pes i no la deixava viure (XIX,31)
- Ses ganes que en tenia, l'**alçaven** en pes (XXII,36)
- Feren un **alè** ben gros (XVI,65)
- **Alerta** mosques! (III,136)
- **Allà** on no hi ha, el Rei i ets acreedors hi perden (XX,134)
- Envià n'Andreu **allà** on no hi plou (XVII,86)
- Per **allà** on pas es matí, sempre hi he pogut passar es capvespre (XVIII,116)
- Per no fer-me dolent, hi vaig **allargar** es coll (XVIII,63)
- No quedà altre remei que **allargar-hi** es coll (II,126)
- Encara que s'hagués de deixar taïar un tros de capa... hi **allargava** es coll (XVI,39)
- Jo no som cap **al·lot** de mamella (XVI,38)
- És com ets **al·lots** de Son Porc! (V,101)

- Cada dia hi ha **altar** fumat i missa de tres (IV,133)
- **Altres** pic, Toni Colau! (III,80)
- **Amb** un tres i un no res (VI,14)
- Fins i tot li féu **amenaces** de garrot (XXIII,95)
- Ara he tocat amb ses mans que tots es meus amics són **amics** de barret (XVII,88)
- Ets **amics** són per quan s'han mester (XVII,87)
- Qui ha dada orde per fer-se aquí dins l'**amo** de ses metles? (XII,14)
- Pensant en l'**amor** de les tres taronges (II,28)
- Ja **anam** amb sos morros per sa terra (XXI,114)
- Saps que se veuen de bé ses coses, **anant** a l'aire! (XXII,19)
- El Rei se n'hi hagué d'**anar** amb un peu davant s'altre (XV,81)
- Ja poreu fer comptes si se'n devia **anar** jugeret de butxaques i de bossot (IX,79)
- Lo fet haurà d'**anar** per fet (V,30)
- M'en podrè **anar** per on tenga es cap girat (XVI,69)
- Es massa sobrat haver d'**anar** sempre gavatz buit (XVI,5)
- Negú sabia com s'ho feien per **anar** tant quart creixent (XV,92)
- Feia de tot per **anar-li** així com es pèl li jeia (XIX,36)
- No hi havia qui li **anàs** davant ni darrera (XVIII,123)
- Hala si vos n'**anau** una setmana a sa rota! (XXI,94)
- No sabia quin cap li **anava** davant (XXIII,64)
- Else vetlava bé es ble i els **anava** l'ui al bou (XXIII,47)
- **Anava** prim de panxa ferm (XV,59)
- Bono! **Anem** an es gra! (XXII,32)
- Treu un dinar que ets **àngels** hi cantaven (XV,94)
- Tots feien **anques** enrera, més retgirats que un cuc (XV,73)
- Qui dia passa, **any empeny** (XV,52)
- **A punt** de pastora mia (III,79)
- **Aquesta** et val! (II,116)
- **Aquesta** és meua aquesta és teua, no se porien avenir... (II,114)
- Se posa com un picat d'**aranya** (I,90)
- Tothom hi volia un **arrap** (II,39)

- Diada de vent, posa't a un **arrecés**, i estaràs calent (II,119)
- Tot era gent de l'ungla, que **arregussaven** tot quant porien (V,154)
- Tu vols **arribar** an ets altres i no vols que t'arribin a tu? Tatà, colcarem! (XXI,54)
- La volien **arribar** a piló, sortís des llevant, sortís des ponent (V,146)
- Jo ho he d'**arribar** a s'enfront, an això que me deis (XXII,12)
- Arrisca la ventura! que qui no s'**arrisca**, no pisca! (XXII,25)
- I tu, que te'n véns ben **arromangat** per fer sa proesa? (XVIII,98)
- En Pere havia ficada sa banya, i **ase** encarat deixau-lo passar (XVII,9)
- Qui fa tres, **ase** és (V,134)
- Los n'he de fer una d'**ase** i seca! (IX,23)
- No hi ha remei! **Ase** vaig néixer i ase moriré (XXIV,119)
- Cadascú sap quin pa l'**assacia** (II,41)
- Ni va haver d'**ast** i olla i sarau...! (VII,105)
- Pren ets **atapins** de d'allà (VI,115)
- Barca **aturada** no guanya nòlits (III,51)
- Any d'**aubons**, any d'eixams i any de cavaions (XXI,95)
- Sempre se'n du s'**aumud** pes cap i ses banyes paguen la festa (V,27)
- Va sortir **a un** altre tancat, mudant de conversa (VIII,104)
- Li va fer mal **averanys** (I,11)

B

- **Baixà** bandera per por de sa por (XV,10)
- Li feia **ballar** s'encenai (IV,66)
- Else **ballava** s'aigo davant (IX,17)
- Me sembla que per **bamba** en vol amb qui alena (XXIII,112)
- **Bandera** véia, honra de capità (XIII,144)
- A mi negú me **banya** es nas de saliva (XX,119)
- Se **baraiaven** com a gallets de garbera (IV,132)
- Fer la **barbeta** (XII,137)
- **Barca** aturada no guanya nòlits (VII,135)
- Qui te **barquera**, que li vaja darrera (VII,22)
- No se donava raó a ses **barres** (IV,154)
- Tothom li anava **barret** en mà i peu enrera (X,108)

- Tothom li anà **barret** envant i peu enrere (XXII,102)
- Feta està sa **barrina** (III,30)
- No hi ha res de lleig que cadascú se **basqueig** p'es bec (VI,109)
- Vos negau dins un **bassiot** (VII,133)
- Ses portes quedaren obertes de **bat** en bat (III,35)
- Que sou nat d'avui i **batiat** d'ahir? (VI,107)
- Què és aquest **batre**? (V,65)
- D'es cap de molt de temps de **batre** per mil bandes (XXII,12)
- Pensàvem fer-la **batre** per ses foranes, i mos hi sortí ben a manrevés! (XIII,149)
- Li vetlaven es **batuts** (VI,34)
- Estava tot **baves** amb aquella fia (XIV,68)
- Qui bé fa, **bé** trobarà (VII,106)
- Se **begué** es cop, com sa figuera (XIV,69)
- Mumare se **begué** es seny darrera aqueix turc (XIII,112)
- Oh fii meu! Que t'has **begut** es seny (XVI,75)
- **Bella** basca em dóna lo que dirà o deixarà de dir (XVI,15)
- **Bella** basca si no surts pus! (VII,38)
- Anava **ben** alerta a mesclar-hi gens ses salives (IX,10)
- El s'escoltà **ben** arreu (XXIII,16)
- **Ben** arribat sia, idò, es fii del Rei (XIII,127)
- Servar es llum **ben** dret (V,90)
- No hi ha remei! **Beneits** nasquérem i beneits morirem! (VIII,150)
- **Ben** prim m'ha vengut deixar-hi sa pell (XVII,124)
- M'engana que no se'n vagen **ben** tosos (I,116)
- Es **berenats** no coneixen es dejuns (VIII,28)
- Xa'l-me fer a compte meu an aquest **bergant**! (IV,66)
- Primer se **besarà** el cel amb la terra, que tu no sortiràs (II,73)
- Encara té molt millor es **bessó** que sa pellerenca (VI,29)
- Féu un esforç per **beure's** es cop com sa figuera (XII,108)
- Ja hi **beureu**, fresc! (VII,42)
- **Beu-te** aquesta! (XXIII,39)
- A força de treure es **biaixos** i de fer sa viona (IV,50)
- Ja treurem es **biaixos** per un altre caire (II,108)
- Si seria casat bil·lo **bil·lo** (IV,111)
- Debanava bil·lo **bil·lo** (VI,153)
- Aquesta sí que m'és **blava** (IV,124)
- Vetlau-li bé es **ble** (IV,13)
- Això sí que és **bo**, i no embafa (II,71)
- De cop i **bolei** (IV,65)
- En aficar **bolenga**, no hi ha qui el torci (VI,128)
- Sobretot canyella, que fa **bon** brou! (XX,112)
- Gallina veia fa **bon** brou (XX,30)
- Feren **bon** cap de taula (XIV,86)
- **Bon** capso! Quina jaieta més amatent (XXI,95)
- **Bon** caspi, que seràs caigut de bé (II,75)
- A **bon** gat comanà es formatge (XI,40)
- **Bon** re-cap de re-xetra! (XVIII,135)
- **Bon** re-capistel.lo! (II,67)
- **Bon** re-cent raccions de guitzes (II,110)
- **Bon** reconna! (IX,112)
- Per deixar-li **bona** boca i preparar-lo per dir-li lo d'es casament (XXIII,29)
- **Bona** nit cent sous! (XIII,20)
- **Bona** nit, set sous! (XI,113)
- **Bona** nit, pastora! (XVII,130)
- **Bona** nit si et colgues (II,58)
- Si te creus haver-me per aquest vent, **bona** oblada te'n duràs (XVII,132)
- Else feu **bona** rebuda, però no s'en pensà cosa bona (XXIII,47)
- **Bones** tropis haurem fetes! (XX,133)
- No li foren **bons** doblers an es gigant aquestes paraules (IV,45)
- **Bons** siguem noltros, que Déu no falta! (XVI,78)
- Aquell **bony** havia d'esclatar (XI,71)
- Altre **bony** m'ha eixit, i un que en tenia, són dos (XXI,113)
- Totes tenen **bony** o bua (XIV,138)
- Ah **bota** ferrera! (III,132)
- Si no vols que et faça **botir** es cap de dalt ses espatles (XXI,5)
- Pareix que tu, amb mi, hi vols **bovejar**! (IV,142)
- Partiren... **braç** sonant i oreia fumant (XII,8)
- Per llarg o per curt, mos ne toca una perhom, i no tenim que **branquejar** (II,20)
- Los invest un **brant** d'aigo (I,13)
- Qui té **braons**, que los trega (XVI,71)
- Ja la mos ha feta. Mos ha donat es **brou**! (XI,63)
- Una **brusca** ben espesa, d'aquella que li diuen civedeta de capellà (XIII,124)
- Aquesta sí que mos es **bruta**! (XVII,147)
- Aquesta sí que m'és **bruta**! (XXI,85)

- Ja hauries de tornar esser aquí. **Brun** con la bala (II,109)
- És un poc massa primcernut; **bufa** massa an es brou (XVIII,45)
- Idò el dimoni hi ha **bufat!** (XII,114)
- Ara per ara no mos recorda res de tal **bugat!** (XXII,13)
- Feia tant de paper com una **bul·la** veia (XI,121)
- Havia duits altres **bulls** (VI,34)
- Mai anava **butxaques** buides (XVII,81)

C

- Duïen es **ca** magre de tot (XVII,20)
- Es pastor era **ca** vei, i no l'espantava un regiment de soldats (XXIV,95)
- Havia perdut tot es **cabal** (II,120)
- Taiava un **cabei** a l'aire (IX,7)
- Romangueren amb sos **cabeis** drets i fent-se'n creus (VI,23)
- Allargaven es coll, s'enconcaven d'espates, n'estaven amb sos **cabeis** drets (VIII,14)
- Com sentia allò, es **cabeis** no li tocaven damunt es cap (XVI,36)
- **Cabermóni** de los cent mil diantres (XX,132)
- Som unes bèsties...que només mos falta es **cabestre!** (IX,40)
- Un escabotell de **caçadors**, senyorots de que fa fer (X,42)
- L'ànima else **caigué** an es peus davant aquella feta (XI,25)
- M'ha **caigut** com a plom lo poc que he menjat (XXI,80)
- No m'hauràs per aquest **caire!** (IV,67)
- Patia un poc de sa **caixa** de Sant Pere (VI,27)
- El tragueren defora amb **caixes** destremprades (VI,35)
- Sempre feien **calada** buida (VII,119)
- **Callaràrum** callaroro (II,117)
- Pren es **cambussot** cap a ca-seva (III,57)
- Me pos ses **comes** an es coll i ja som partit a córrer el món (VIII,43)
- Ho dóna a ses **comes** per no esser-hi demés (III,48)
- I d'on mos surt ara aquest amb ses dues **comes** condretes? (XVII,78)
- Bravejava de **comes** primes (XV,62)
- Menjarem **comes** rotges, i somiarem s'enamorat (XII,139)
- **Cametes** me valguen, pegant-se amb sos talons per ses anques (XXII,59)
- Mos don un **camí** que mos trega de sa mala petja (V,93)
- **Camina** caminaràs i cap envant te faràs (VI,147)
- Sou tan callades com ses **campanes** (III,68)
- Si t'ets **campat** bé, torne-hi, cap vermei (XIV,61)
- Com **campau?** (IV,139)
- **Campava** molt curt, i set doblers no li feien un sou (XXI,17)
- Tot li anava en **candela** (XV,55)
- Observeu... si vols que et diga tot en **candela!** (XIII,87)
- Si la **Candelera** plora, s'hivern es fora; i si riu, llarg es s'estiu (XXI,114)
- Va a una mala casa. I hi té tantes de feines com es **cans** a l'església (V,164)
- Quan es **cans** lladren, qualque cosa hi ha! (IX,67)
- S'estar bé **cansa** (XX,106)
- Sobretot **canyella**, que fa bon brou! (XXIII,109)
- Com més anava, més hi duia es **cap** calent (X,143)
- Quin bergant! Ell mos és sortit de **cap** de brot! (II,107)
- Tal ofici el prenien de **cap** de dent (XI,118)
- Deixau anar aquest **cap** de fil que heu pres (XXI,123)
- Torna prendre es seu **cap** de fil, dient... (XXII,14)
- Continua es seu **cap** de fil (VII,125)
- No trobava es **cap** d'es fil de tot allò que veia (XXII,51)
- Tots feren bon **cap** de taula (XV,94)
- Los paga a **cap** de tornai tota sa feina (XXI,36)
- Fe es teu **cap** envant, si tan encarat hi estàs (XXII,73)
- Li posaren un **cap** com una ferrada contra aquella al·lota (XXII,11)
- Lo que no és a un **cap**, és a s'altre (II,64)
- Som més **capaç** de fer-ho que de dir-ho (II,126)
- **Caparruda** com és, més que Deu piadós (X,132)
- Més **caparruda** que un forc d'ais (V,148)
- No hi ha **capavall** que no tenga el seu cap-amunt (I,104)
- Posar **cap-baix** cul-alt ses olles coleres de sa

mel (III,57)

- Li hi duien alt, an es **capell** (III,34)
- **Capell** alt, braç sonant i oreia fumant! (I,11)
- Un torcaboques... aplegat en forma de **capell** del Pare Etern" (XII,62)
- **Capell** envant, peu enrera (VI,18)
- Tres **capverjos** que se serien riguts d'un enterro (XXIV,26)
- Put més que **carn** de vas (III,84)
- A qualsevol tros de **carn** batiada hauria donat es sí (XIX,31)
- No deixis mai ses **carreres** veies per ses novelles (IV,51)
- Arriba a aclarir tota sa **carta** gallega d'aquella fiona seua (XV,57)
- Vos assegureu que no és estat tot berbes, sa **carta** gallega que he correguda! (XVIII,83)
- Treia tot un **carrerany** de flastomies d'aquelles que alcen terreta (XXII,40)
- Mos ne porem guardar com d'unes **cases** que cauen (XIX,116)
- **Cau** de copes (XI,91)
- Tothom en parlava a **cau** d'oreia (XII,119)
- Com sentí aquell sementer, l'ànima li va **caure** an es peus (VIII,104)
- Supòs que tampoc no vos deu **caure** de sa post (VI,141)
- Aquesta paraula no va **caure** en terra (I,80)
- Li va **caure** molt de toc (III,138)
- Cuidà **caure** mort cerca qui cerca de la Xeca a la Meca (XXII,106)
- Ni tenia trast que parar, ni a on **caure** mort (IV,128)
- No tenien a on **caure** mortes (VI,59)
- Se'n venia com un **cavall** an es cós (XVI,40)
- Pren es bobiòt, amb so **cavall** d'En Cama i sa mula d'En Taló (XV,105)
- El dianxe és Vossa Mercè per **cavar** fondo! (IX,7)
- Ai? diu es busqueret. **Ceba! Ceba!** que cou més que s'ai! (XIV,61)
- En duia qualcuna entre **ceia** i ceia (VIII,96)
- T'he promès es favor, i el te faré, enc que el **cel** se bes amb la terra (XX,59)
- Ni mai que no se donarà, anc que el **cel** se bes amb la terra (V,27)
- Allà deçà on fan es niu ses **cegues** dins es grec (VIII,24)
- Mos són **cent** cavalls (VI,54)
- Feia **cent** nuus a un diner (XXII,40)
- Los ne feien **cent** per un passol (XII,100)
- Més viu que una **centella** (VII,23)

- **Cerca** qui cerca al·lotes polides i de s'ui des vent (XII,42)
- De content que estava no **cernia** de son cedaç (III,48)
- M'és un **clau** a's mig d'es cor (VIII,91)
- Bona **clepa** hi ha amb ell! (V,164)
- Aquell capet seu començà a **cloquejar-li** de casta forta (XXIII,11)
- I que teniu est uis en es **clotell**? (XXIII,46)
- Tant com sa **coa** de s'ase! (XV,134)
- No hi ha olleta que no tenga la seva **cobertoreta** (XIII,90)
- **Colaren** tots la vida (III,76)
- Sabia fins i tot on se **colgava** el dimoni (VI,138)
- Amb so casar i en so sembrar, a Déu s'han de **comanar** (VIII,125)
- Qui no té altre gat, amb aquell se **combat**! (XIII,149)
- **Com** és vel·la llisa, si no feis via! (VII,133)
- **Com** mos trobam, de dobbers fets?. Dobbers pocs; treballs molts! (XIX,100)
- Pa i **companatge** (IV,125)
- **Compàs** i viuràs! S'ase i tot ho coneix com li basta (XVI,84)
- Tenien unes **completes** de nyic-i-nyec altes de punt (IV,12)
- En temps de pau, **comprau** armes (XVII,128)
- Uns **comptes** fa s'ase i uns altres es tragner (X,16)
- Una taula de bon **concert** (IV,10)
- Hi ha més frares a **confessar**? diu aquí es jutge (XXI,28)
- Alerta a **conversar** mai demés (V,135)
- **Conversaren** de petites per llarg (XVI,28)
- Se begué es **cop**, com sa figuera (XIV,69)
- Se va haver de pegar un **cop** a la barra (XIV,55)
- **Cop** en sec i a les sordes (III,78)
- No se'n poria avenir que de **cop** i bolei li comparagués aquell minyó (XXIII,118)
- Dins un parei de dies sa cambra del Rei va parèixer una **copeta** d'or (VI,127)
- Ho posaren en **corentena** (XX,53)
- Se n'hagué de tornar de buit, amb un **coret** com una lletia (XXII,108)
- Es que era major **corr** sa quinta (XXI,16)
- Deixà es caminar p'és **córrer** (V,87)
- Que les fassen **córrer** ses vergades! (XVII,150)
- Posa't s'esquena a bon lloc per **córrer** ses vergades (XXII,56)

- Ja los **correràs** darrera amb un pa calent! (XVII,21)
- Se posa un batle de **cós** (I,14)
- **Còs** que vols, còs que desitges (XVIII,85)
- No hi ha **cosa** de fora casa que no afinin ses criades (XIV,129)
- Else poria **costar** des pebre (XII,112)
- Mos **costarà** sa pell d'es diumenges i d'es dies feners (VI,107)
- Es **cotri!** que es sol s'enrama de tot (XXI,80)
- Me'n féu una com un **covo** (XXII,26)
- Idò sapigau que el me **crec** i deu més! (XXII,15)
- Aquell infant **creixia** com una carabassera (VIII,54)
- Hi hauré de **cremar** oli per llarg per porer-los afinar es demble i sa llivanya (IX,7)
- Hala, a jeure manca gent. Fora **cremar** oli entre ciència, que va massa car (XIII, 53)
- Queia una soleiada que **cremava** es cul a ses llebres (XIV,124)
- Tothom li donava **cresta** per ballesta (IV,128)
- Ell se deu **creure** que tot es bufar i fer ampolles! (III,139)
- Creu, que es **creure** es criança (II,89)
- S'en feia **creus**, no s'en poria avenir (VI,29)
- Romangueren amb sos cabeis drets i fent-se'n **creus** (VI,23)
- Ja m'has fet es **cuc** de s'oreia malalt (II,121)
- A's temps d'una **cucavela** de puça ja t'hauran escabetxat (III,138)
- Arribà a dur-ne tant de gavatx que **cuidava** fer es tro (XXII,93)
- Se n'hagué de tornar **cul** batut i cara alegre (XVII,132)
- Hala, **cul feixuc!** Ell com mous un peu, s'altre ja ha posada rel! (XXI,87)

D

- **Dança** que dança bons budoixos (VI,67)
- **Da-li** llendera! (XIV,139)
- N'estic fins part **damunt** es cabeis; no puc aguantar pus (XIX,32)
- Ell ja et tornam tenir **damunt** sa parra! (XVII,57)
- No haja por de dir lo que hi ha **davall** es terròs (XIV,106)
- Donar pa a tres fions, que tots tres caben **davall** un garbell (XIX,55)
- Tot li **deia** en popa (XXII,108)
- Se **deixà** sa baga de que, en no agradar-li, tornaria (XVII,128)
- **Deixaren** es caminar p'es córrer (III,140)
- **Deixau** estar s'ànsia per mí! An es qui qualca, no li digueu: serva't (XVII,23)
- Se'n regalava bé i el **deixava** cantar (XXII,5)
- **Demana'm** qualsevol cosa; maldament sia taïar-me un braç o una cama! (XX,71)
- **Demanant** demanant troben Roma! (XII,52)
- Demanau d'es ca! – Mirin, que jo faré **demanar** d'ase! (XVII,121)
- Resolgueren d'aturar-se a **demanar-li** cinc sous quatre sous (XX,111)
- Per allà on passis es **dematí**, hi has de porer passar es capvespre (X,61)
- Tot d'una va prendre es **demble** a l'amo (XXIII,46)
- M'hi he hagut de posar amb ses **dents** estretes (VI,131)
- No tenia res en **derg** (II,32)
- Ha tengut tranc de **desbaratar-los** sa po-tranca (VIII,159)
- Havien **descomparegut** com l'ànima de Robert (VI,9)
- Aspergiant a la **descosida** (IV,35)
- Ses obres **desempnyen** es mestre (XXI,44)
- Qui espera se **desespera** (VII,135)
- L'escometen, fent es **desintés** (XX,52)
- Matant sa vaca, **desmamarem** es vadell (VII,122)
- Fareu es **desmenjat** amb talent (XVII,120)
- El varen treure amb caixes **destrempades** (I,22)
- **Desxondi't**, que ja no éts d'edat de tenir gaire son! (XX,122)
- Bons siguem noltros, que **Déu mai falta** (VIII,32)
- Era el **diantre** per tirar de cul qualsevol que li fes ses ontes (XV,62)
- Un sarau de los cent mil **diantres** (I,34)
- N'estic tan en **dijú** com vós mateix (XII,7)
- Haurien fet rompre es **dijuni** a un sant (XXII,24)
- El **dimoni** el s'en duia de ràbia" (XVI,20)
- Sap i tot el **dimoni** a on se colga (XXII,99)
- Taiaven claus, feien flamada i en duïen un **dimoni** a cada cabeí (XV,82)
- Es menut vui, enc que el **dimoni** en pas! (XX,140)
- El **dimoni** éts! No hi ha qui t'haja a cames!

- (XXII,71)
- Quan veren allò, compregueren que el **dimoni** hi havia bufat (XXII,49)
 - El **dimoni** hi parava taverna i hi ballava de capoll (XIX,64)
 - Se veu que el **dimoni** només te guanya de banyes! (X,13)
 - Nemine **discrepante** (XXIV,103)
(Expressió llatina; significa: **de comú acord**)
 - **Dit** i fet! (XXIII,43)
 - S'hi arramba i li **diu** es nom d'es porc (XXII,57)
 - Ja n'havia **doblegats** trenta i no s'hi era acostat mai cap estornell (XIX,31)
 - Prou que los te pagaré, fins a **dobler** i maia! (XX,140)
 - En rudes, sis **doblers** no em fan un sou (IV,138)
 - No hi ha remei; jo mateix m'he fet es **dogal** (XV,58)
 - Mai faig **dolenta** sa paraula de mon pare (XXII,20)
 - Negú n'hi sabia **donar** clarícies, ni es qui sabien del llim de les olles (XIII,98)
 - **Donar** del cos (IV,13)
 - M'has de **donar** es sí, i ja no se n'ha de parlar pus (XVIII,22)
 - Negú n'hi sabia **donar** trallat ni un fòtil mort (XV,46)
 - I a's temps que li **donarà** clau, pegues grapa-da... (VI,66)
 - Ho **donaren** a ses cames (IV,127)
 - Sa dona comença a **donar-li** carn d'espata; no el se volia mirar (XVIII,53)
 - **Donem-ho** a ses cames abans de més raons! (VII,133)
 - A un altre portal en **donen** dos (VI,120)
 - La nit és per **dormir**, el dia per treballar (XVI,84)
 - Sortiré com **dos** i dos fan quatre (XV,74)
 - No hi féu **dos** mots (II,123)
 - No hi ha remei: aqueixa dona meva m'ha de **dur** a piló! (XIX,32)
 - No se cuidava de **dur** busques an es niu (XVII,5)
 - Tots en **durem** sa post an es forn (XVIII,45)

E

- Mai li he demanat d'on era ni de quines **egos** venia (XV,54)
- No tenia més **eima** (IV,61)

- Jo, si tenc mal-de-caps, los sé prendre s'**embocadura** (V,92)
- Perque no li **embrutassen** sa pesquera (XIII,88)
- I ja és partit a **embuiar** fil, rallant p'es colzos (XV,74)
- Culbatut i cara alegre, i més **empegueït** que el rei porc (XV,62)
- Lo que s'ha d'**empenyorar**, que se venga (II,16)
- Me som tirada dins un **encallador** (XV,47)
- A lo que veig, es carro comença a estar **encallat** de tot (XII,54)
- **Endavant** ses atxes, i ja ho veurem que serà en esser cuit (IV,41)
- Fer anar les coses **enderg** (IV,149)
- A una altra porta **en donen** dos! (X,35)
- L'**endreta** des camí (I,9)
- Ja ho veurem que serà **en esser** cuit (VII,109)
- **En faria** una de pòpulo bàrbaro (II,73)
- Saps que t'ets **enfilat** d'amunt! (XX,64)
- Ho volgué arribar a s'**enfront** (II,15)
- Ja ho veurem **En Gelat** a on s'ajaurà (XII,63)
- S'ordi de lluny **engreixa** (XXI,14)
- Sa tasca d'**enllestir-se**, ses dones mai la prenen curta (XIV,103)
- **Enlloc** la veren, ni en verd ni en sec" (IX,27)
- S'en va **enrengar** la cosa,... i se posà fil a l'aguya (XVIII,22)
- En Pere sabia tant d'escriure com s'ase d'**ensafranar** (XVI,50)
- Aviat ja **entrà** amb olivetes amb sa jaia (XVIII,55)
- El faré **entrar** p'es cavat (II,98)
- Només hagueren de fer **entrar** i penjar es capell (XX,79)
- En Bernat li era **entrat** per s'ui dret (XXI,37)
- Ja tornam estar **enrocats** (II,20)
- **Enteferra** clotellada (IV,69)
- El dimoni los s'en duia d'**enveja** (III,122)
- Se posà ses cames en es coll, i ja li haguè **envelat** cap a veure... (XV,66)
- Totd'una que véien **En Vermei** que s'enfonyava (VII,145)
- Criat dins ses **Erasses** (II,28)
- I que veniu de ses **Erasses**, germanet! (III,137)
- Al punt va esser s'**escala** d'encortinar (VI,109)
- Gat **escaldat**, d'aigo freda tem (I,24)
- Com me n'**escap**, d'aqueixs garmeus

(XIII,132)

- Has d'**escar** bé sa pesquera i no plànyer sa gamba (VIII,88)
- Està que **escarda** de greix! (XVIII,141)
- I poreu estar ben segurs de que es sol no n'**escaufa** un altre com jo (III,9)
- Haurien **esclafat** un re amb ses dents (XI,55)
- Com més amunt se farà, més bon **esclat** pegarà (V,124)
- Com hagueren **escorxat** es moix (XII,98)
- T'has passat per s'**escudeller** d'acabar-me sa paciència" (XVI,32)
- Sortiren de s'**escuma** de sa pesta; duien un dimoni a cada cabei (III,108)
- No estic per fondre es temps **esmolant** sa garrova (VI,18)
- Era ben afectada d'**esmolar** sa garrova (V,12)
- **Espera** una mica, si vols, pots i no et sap greu (XXII,83)
- Idò **esperonetja** tot lo que vulgues! (XXI,65)
- Duien una **espina** clavada dins es cor, de part de dedins: s'espina de s'enveja (XVIII,22)
- Es una cosa que no té **espina** ni os (XIII,138)
- M'hi **espitxaré** (IV,75)
- Li bestreu un bon **esplet** de cireres (VII,11)
- Fins que se va esser desengavatzada i ja només **esqueinava** a redols (XVIII,25)
- Posa't s'**esquena** a bon lloc per córrer ses vergades (XXII,56)
- Ja tornaren **esser** a bous amb so seu homo (XIX,34)
- Ja ho veurem que serà en **esser** cuit (VII,109)
- La feien estar sempre a l'**estaqueta** (XVIII,5)
- Però bé ¿que **estàs** amb noltros o amb sa paret? (XIII,131)
- Just una **estàtua**, dret com fus (XXIV,12)
- Se n'anava com un **estel** d'aviat (XXII,58)
- De qualque cap hem de fer **estelles** (III,51)
- Pensa qui pensa de quin cap faria **estelles** (III,10)
- Que escolt bé, i que **estiga** amb mi i no amb sa paret (XVI,81)
- **Estimar-ne** un tant com sa sal a s'olla (XVII,74)
- Ei, **estimat** de ses col-floris (II,77)
- Un dia de poques feines, se n'anà a **estirar-se** ses cames (XXI,63)
- Uei, **estornell** d'abeurada!... ¿que vos n'en-trau sense dir ase ni bèstia? (III, 39)
- Mos n'haurem d'**estrènyer** es cap (VII,137)
- Aqueix dimoni de dona m'ha de dur a les

ètiques (VI,109)

F

- A mi tota herba me **fa** feix (XVI,25)
- Molt bé sabeu vós que la mar **fa** forat i tapa (XXII,74)
- Jo tenc sa terra, i qui té la terra **fa** la guerra (XIII,50)
- Qui **fa** tres, ase és! (VII,100)
- Una dona **fa** una casa i una dona la desfà (VIII,26)
- Que **faça** ui tot! (VII,105)
- Jo el guard perque no mos **facen** sauvatges ses cireres (XXIII,44)
- Admirant-se de que una **fadrineta** com aquella anàs tota sola p'el món (XV,86)
- Menjava **faió** per llarg (II,28)
- Més **falaguer** que un pern de rifa (III,133)
- Per paga, li **faltava** una aigo (IV,30)
- Tenc una **fam** que m'alça, i afretur de miques (XVIII,72)
- Sortiré com dos i dos **fan** quatre (XV,74)
- Allà on sigues, jo et trauré d'es **fang** (VI,6)
- D'es seu pa **farà** llesques! (IX,7)
- No mos **farà** rentar pus llana negra (VIII,71)
- Ara ja estàs avisada, i des teu pa **faràs** sopes (XV,87)
- Jo sí que hi **faré** hora per llego, aquí dins! (XVI,69)
- Tu no has de fer res; jo ja **faré** la llengo (XII,89)
- Dreta com un **fasser** (II,17)
- Tan saborosa com **fava** parada freda (III,14)
- **Febreret** curt, pitjor que turc (XXI,113)
- La gent los **feia** amples (I,11)
- **Feia** flamada; a sa cara li haurien pogut encendre un lluet (X,151)
- Allà on la pegava, **feia** maig (XXIV,34)
- Convé veure de quin cap **feim** estelles (XV,47)
- Tots hi **feim** nassos (VI,126)
- A veure de quin llenyam **feim** sa creu! (XV,107)
- Aviat sa **feina** li pudí (XVII,20)
- Venc amb sa **fel** sofregida! (XXI,78)
- A les bones, en poren **fer** corda, d'ella; ara, a les males, res (XXII,33)
- A força de **fer** es cap viu, molta feina i poca son... va sebre dur busques an es niu (XVIII,58)

- Tot és **fer** retxes dins s'aigo! (II,43)
 - **Fer** sa viona (VI,58)
 - I aqueixa **feristea** hem de tenir per aquí tot lo sant dia? (XVIII,59)
 - **Fer-li** ets entorns (IV,15)
 - Així mateix era blau es **fester** (XI,92)
 - A la collita, se vorà el **fesol** (V,63)
 - Mastegant **fesols** (I,76)
 - Era **fet** amb sa destrai i embastat amb s'aixa (V,101)
 - Estava **fet** un Nero (VI,107)
 - Allà ningú me diu: **fé't** ençà, **fé't** enllà (XIV,54)
 - Pareixia **feta** amb sa destrai grossa i que només l'havien mig embastada (III,79)
 - Pareixia **feta** amb so motlo de fer llamps (III,79)
 - No la m'has **feta** que no la m'haja pensada! (II,67)
 - **Fe-te'n** un nuu a sa coa de lo que puga dir sa gent (XVII,65)
 - Ara ho he de veure si tindràs tants de **fets** com llengo (V,160)
 - N'he vistes massa, per **fiar-me** de sa gent (XVII,81)
 - Estava tot **fideus** amb na ... (V,142)
 - No vos **fieu** massa de ses apariències! Lo de dedins és lo que fa al cas! (V,25)
 - "Ses cames te farán **figa**" (I,16)
 - Quatre **figues** seques plenes de xelico (IV,10)
 - Donau-li **fil** a s'estel (I,102)
 - Com prou **fil** d'aquest hagué embuiat (VI,154)
 - Sí que em pens que haureu afinat es **fil** de ses neules amb aquesta idea (XXIII,109)
 - Contà **fil** per randa tot lo que li havia passat (XXII,26)
 - **Finis-finis** va batre es peus (V,146)
 - Se va endeutar **fins** a s'arrel d'es cabeis (XVII,51)
 - El se mira de **fit** a fit de dalt a baix (IV,58)
 - L'homo va perdre ses riaies de tot, i començà a fer gloses, verbo **flastomar** (II,107)
 - No hi havia **flastomia** ni nom lleig que no li tiràs (XXII,5)
 - Es qui ha mester **foc**, amb sos dits lo cerca (VIII,42)
 - Com si hagués tengut **foc** dins ses sabates (IV,35)
 - Era capaç de passar-ho tot a **foc** i sang (XIX,105)
 - Traguent **foc** p'es queixals (IV,134)
 - Es gat poria jeure dins es **fogons** tot lo sant dia (III,107)
 - Que deu tenir **follet**? (VII,34)
 - Per lo **fora** corda que anava (XVII,51)
 - Bona d'enfadar i que al punt tenia ses **formigues** en es cap d'es tió (XXIII,117)
 - Tots dos eren **forts** de morro (XX,81)
 - **Fosca** d'auga! (IV,146)
 - Com va esser **foscando** (VIII,61)
 - Hala, **fotimó** de la guitza! (VIII,73)
 - Que no ho veis, que no duim es **frare**? (III,41) (venir de caça sense res)
 - Ja és partit de d'allà amb unes passes de **frare** convidat (XXII,61)
 - Bò està es **frare** per uns quants billets (IX,81)
 - Hi ha més **frares** a confessar? diu aquí es jutge (XXI,28)
 - I qui no ho creu..., amb un gatovell, rac-a-rac, bones **fregades** per sa pell! (XX,153)
 - Me enviarà a **fregir** ous de lloca (III,51)
 - Vengueren ganes de dir-los-ne quatre de **fresques** (V,69)
 - Ja el veus an es **frit**! (VIII,36)
 - **Fugia** de sa conversa, en lloc de donar-li corda a s'estel (XIX,98)
 - En **fugim** com el dimoni de la creu (VII,130)
 - Tremolaven com una **fuia** de poll (I,54)
 - Haurà tengut **fullet**! (V,139)
 - I com a **fum** de formatjada li va espessar sa malícia (IV,131)
 - No tenia res an es **fus** (II,42)
 - M'expòs... a que me trobin amb sa **fusta** en ses mans (XX,135)
- ## G
- No valia un **gafet** ni una guya escossada (II,25)
 - Així, **gallet**, i bons tocs per sa cresta! (III,9)
 - **Galina** agostina, ponedora fina (XXI,105)
 - I ja és partit a fer-hi **gambades** (XXI,6)
 - Era curtet de **gambals** (VIII,28)
 - Que se facen sa **gamena**! (XI,76)
 - Eren a córrer la **gandaina** (V,139)
 - Ja es partida a veure si faria sa **garangola** an es gigant (II,73)
 - Per falta de **garbaions** xupen bonisses (XVII,5)
 - Estam perduts, si no feim de la **garra** pota (I,18)

- Tornaren esser partits..., fent de la **garra** pota (III,75)
- Mula i dona, **garrot** la fa bona (IV,142)
- Tan poc afectat de feina com un ca de **garrotades** (III,25)
- Passar-los-se per sa **garrova** (VIII,11)
- Es **gat** jeia ben descansat dins es fogó (XVIII,85)
- Donar-li figues per llanternes, **gat** per llebre, i fer-li veure es blanc negre (XVI,48)
- Vetlava com un **gat** sa rata (VI,116)
- Férem un **gaudeamus** de pinyol vermei (XIV,77)
- No té que venir-me a pintar St. Cristòfol nan, allà on sabem que era **gegant**! (IX,60)
- **Gener** amarat, mig any assegurat (XXI,95)
- D'un que va molt arrufat de sa fredor, diuen: du es **gener** aferrat (XXI,112)
- **Gener** eixut, tot l'any put (XXI,112)
- Es **gener**, de cap o de coa té (XXI,112)
- Qui esveia de **gener**, esveia de franc (XXI,95)
- De flors de **gener** no n'umplen es paner (XXI,112)
- Cop en sec **gira** es caire a sa pedra (XXI,7)
- Varen haver de **girar** ses barres an es vent (XX,96)
- Tenim ses barres **girades** an es vent, i no hi entra res (VII,23)
- Fugir, m'has dit? Ell te'n **gordaràs** com de caure! (IV,37)
- Sobretot, l'hem feta com En Parreta. I **gordau-vos** d'un "ja està fet"! (VIII,150)
- Bo i sà com un **gra** d'ai (VI,16)
- Que ho sou de gran i gros; però m'engana que no sieu **gran** església i pocs perdons (XVI,28)
- Al punt los hagué sospesats a tots, i va sebre quants de **graus** feia s'aigordent de cada un (XVI,14)
- Amb so cap ple de **grins** (IV,132)
- Sa fia de l'amo... **guaitava** la feta! (II,81)
- **Guaitava**, treu-cap treu-maga (XX,138)
- Es bé és d'es qui el se **guanya** (XV,122)
- Qui roba a un lladre, **guanya** cent dies de perdó! (XX,136)
- Jo me'n **guardaré** com de caure (III,138)
- **Guardau-vos** d'un ja està fet (XIX,32)
- **Guardau-vos** d'uis petits, que tot ho veuen (XVIII,114)
- No eren miradores..., **guardaven** de mals pensaments (IX,5)

- Trobà una **guinea** de los cent mil dianxes (IV,132)
- Fes es teu **gust**, i no et queixaràs de ningú (XVII,23)
- No sieu tan **guixes**! (VII,157)

H

- Però ¿qué dimoni pot esser estat tot això?; aquí hi **ha bufat** el dimoni! (XV,46)
- Qui **ha fet** el més, que faça el manco! (XVIII,73)
- **Hala** torna-hi, cap vermei! (XII,11)
- Aviat varen **haver fet** es val Déu (VI,8)
- Qualsevol li poria donar entenent que la Mare de Déu **havia** nom Juana (II,28)
- D'al·lotes n'hi **havia tretes** set deus (XVII,59)
- Allà on som anat el dematí, hi **he pogut** tornar el capvespre (XI,88)
- No sé amb quin sant **he tengut** bo! (XVI,36)
- Eren necessàries totes ses **herbes** de Sant Joan per netejar-lo (III,6)
- Va haver de menester ses **herbes** de Sant Joan (V,138)
- Negú me diu: com va **hermano** (IV,138)
- Ja et conec, **herbete**; periol te dius! (III,19)
- A la fi **hi allargà** es coll (V,153)
- Tothom **hi deia** sa seva (XII,103)
- **Hi hagué** un viva el Rei (XVII,78)
- **Hi perdrà** s'ase i ses magranes (XVI,87)
- Feia **hora** per llego (IV,141)

J

- Idò **ja** has cobrat, Pep Torrat! (X,49)
- **Ja** ho veurem, a on s'ajaurà En Gelat! (XVI,38)
- **Ja** ho veurem, què serà tot això, en esser cuit! (XXII,36)
- **Ja** que hi som, no ho deixem a mitges astes! (XVI,12)
- **Ja** té, va dir en Trompa...i tenia sa cama de s'ase (XVI,80)
- Ell **ja** tornam tenir Nadal amb cinc festes! (X,151)
- Bona l'hem feta; **ja** tornam tenir es ram dins es revell (XVI,94)
- **Jo** a ca-meua, vós a ca-vostra, i ets assotants a ca'n Coll (XVII,134)
- Be mos va es **joc**! (VIII,32)

- Feren es **joc** d'es polissons; fugiren com estigueren redons (XIV,86)
- Veient es **joc** malparat (XI,134)
- Ja ho he donat tot; ja estic com un **jonc** de fuies! (XVI,59)
- "Aviat aquella casa va esser com un **jubileu**" (I,103)
- Encara és verd, es **juevert**! Es massa prest per parlar d'això (XXI,14)
- Aquí hi ha que **jugar** es tot p'es tot (V,93)
- Era precis **jugar** sa darrera carta (XIX,23)
- A's **juliol**, ses egos a s'era i es bous an es sol (XXI,103)
- A's **juny**, sa fauç a's puny (XXI,102)
- T'ho **juram**! Jesús, creueta! (XXIII,93)
- Vols veure ton dol? Ves a veure sa vinya dins es **jurjol** (XXI,120)
- Poll de **jurjol**, sempre du dol (XXI,120)

L

- **Lo fet**, fet; no és d'homos, tornar arrera (XVIII,82)
- **Lo promès** sia atès (XVI,102)
- **Li trenca** el davant (XVIII,144)
- En feia **lulea** (V,79)

LL

- D'on **llamp** mos ve aqueixa ballera? (X,44)
- No sé que **llamp** puga tenir aquesta al·lota (V,145)
- Tirant **llamps** forcats i pesta cernuda (IV,54)
- És una **llebre** correguda! (IX,33)
- No la faces, si no vols que tothom te pos sa **llengo** damunt! (XXI,83)
- Va trobar que estava bé sa **llengo** dins sa boca (XVI,32)
- Homo petit, **llengo** llarga (XX,137)
- Cada pic que anava a envestir, sa **llengo** li tornava arrere (XX,80)
- Se n'hagué de tornar de buit, amb un coret com una **llentia** (XXII,108)
- Porien fer-li sempre sa **llenya** damunt (XIII,53)
- Ja pots veure de quin **lleyam** fas sa creu (XIII,95)
- Morros prims, **llépol** segur (XVI,88)
- Encara du sa **llet** en es morros (X,13)

- I tota sa nit li va fer aqueixa **lletania** (XIV,126)
- Tornà tan **lletja** que guardava de mals pensaments (XIII,16)
- Sempre cap a **llevant**, que és d'on surten es dies (XIII,26)
- Surta d'es **llevant**, surta d'es ponent (VI,87)
- L'hem de **llevar** des vent! (XXIII,11)
- Un poc en **llevarem**! (VI,29)
- Vos assegur... que en feia poques de **llobades** (XIII,123)
- Fregir ous de **lloca** (IV,126)
- Fonc com un **llonzí**: no en veren la pols (III,48)
- Corregueren com a **llonzins** (IV,90)
- **Llum** d'encruies (IV,16)
- Serva es **llum** dret! No tregues mai cap peu d'es solc (VI,109)

M

- **Mà** en cinta coll de gerra (III,57)
- Feis la bondat de tornar arrera, si no voleu una **magrana** p'es morros (VIII,64)
- No te posis **mai** allà on no et demanen (IV,51)
- **Mai** hi havia un tu per tu (XV,78)
- **Mai** s'havia vist, però se veu ara (XVI,43)
- Me passà per **maia** aquesta (III,57)
- Déu mos do la **maina** (VI,91)
- **Mal** camí passar-lo prest (III,82)
- Un **mal** coucovat és un mal doblat (X,135)
- Ningú sap més es **mal** de s'olla que sa cuiera (XII,126)
- Un **mal** ensofronyat és pitjor que un mal declarat (X,30)
- No hi ha remei! Qui **mal** fa, mal trobarà! (IV,123)
- **Mal** los tocàs lo que tocà a na Maïans: set carretades de nines i set d'infants! (XIV,53)
- Qui **mal** no fa, mal no pensa (III,81)
- El coneixia més que es **mal** temps (XXIII,93)
- Viatge amb dones, **mal** temps assegurat (XVIII,108)
- M'enviarà a **mal** viatge, però ja l'arribaré a ginyar (XX,29)
- Amb una bona **mala** cara i uns morros d'un pam (XXII,41)
- Avui harem topaat a **mala** mata! (IX,82)
- Embolica una **malaltiassa** (IV,18)
- Si tens **malici**, posa es cap dins s'aufàbia o

- ves a l'ofici (II,112)
- Es cor té **mals** arrambatges (XVII,89)
 - No eren miradores..., guardaven de **mals** pensaments (IX,5)
 - Se solia **mamar** es dit (XIII,53)
 - Deixar les **manades** pes rostoi (IV,124)
 - Se'n venia **manades** fetes i ben peus alts (VII,140)
 - Sa veu que li **manca** una saó, i d'es bril, que és sa millor (XXI,52)
 - Es **mancap** des ciurons no serà tan gros (XX,135)
 - Ara li fan és **màneg** (II,73)
 - Durar més que **mànecs** de cuiera (IV,153)
 - Hagué de sortir de ca-seva amb ses **mans** damunt es cap (VII,117)
 - **Mans-fentes** i fent la pretxa a sa carrera (VI,125)
 - El rei estava **mans-fentes**, sense sebre on fermar s'ase (VIII,94)
 - En ploure de **març**, plouen faves (XXI,99)
 - No hi ha **març** sense neu (XXI,115)
 - Veient la **mar** bruta (V,152)
 - Per poc que veja la **mar** bruta, ho donaré a ses cames (XII,94)
 - Se veia a la llejo que hi havia **mar** de fondo (XII,118)
 - A la **mar** gran hi ha el gran peix (XIX,63)
 - Quin **marinatge**, Senyor! (IV,70)
 - Deixant-la tota sola a les **mars** perdudes dins aquella garriga (XIX,34)
 - L'envien a les **mars** perdudes (XIII,6)
 - **Massa** ho veig, que en faran tres dies, de noltros! (XVIII,59)
 - Per **massa** pa no hi ha mal any (VIII,61)
 - Es **massa** verd es jueverd (XI,96)
 - **Mastegant** fessols (II,92)
 - Haurà topat a mala **mata** amb mi (III,45)
 - No la porien trobar, a sa **mata** llentisclera (VII,119)
 - Hi ha moltes maneres de **matar** puces (XXI,6)
 - Tenia **mel** a sa boca per tothom (XXI,94)
 - Ningú en sabia **mè** ni perdiu (IV,73)
 - Com que la s'hagués de **menjar** amb sa vista (VII,88)
 - Saps que n'has de **menjar** de sopes, per sefaltar-me (XIV,46)
 - Li porien **menjar** sopes damunt es cap (XIII,53)
 - No era bo a res a res, ara per **menjar** en volia amb qui alenava (XV,133)
 - Tots **menjaren** a rompre, fins que pogueren dir pruna (XX,144)
 - T'atapeixes massa; te **menjaries** un ham per sa punta! (XVI,32)
 - Se havien de aixecar ben dematí, per **menjar-li** sopes damunt es cap (IX,7)
 - Bona som jo per **menjar-me** ses flors i no voler ses agostenques! (XXI,79)
 - Encara **menjaven** pa de noces (XXIII,27)
 - Tots li **menjaven** sopes damunt es cap (XXIV,52)
 - Un **mentider** ha de tenir bon cap (VIII,88)
 - Me convenen aquestes **merques**? Trob que no gens! (XX,136)
 - Torç es coll i roman **més adormida** que un tronc (X,94)
 - Roman **més adormit** que una rabassa (XIV,126)
 - **Més adormit** que un socot de figuera de moro (XVI,109)
 - **Més afuat** que una cateifa de dimonis boiets (IV,130)
 - **Més alisa** que un que ha venut a espera (XX,53)
 - **Més aturada** que un ase vei (XIII,123)
 - Se colga sense gota de son; la tenia **més avall** que ses soles des peus (XV,23)
 - Negú fa ses gloses **més avengudes** que s' enamorat (XIII,129)
 - S'atlota **més bella** que el sol escalfava (IV,19)
 - **Més beneit** que es pa de munició! (XXII,99)
 - **Més blan** que un cotó (III,38)
 - Tornà **més blanca** que la paret (XVII,52)
 - **Més cabecut** que un forc d'ais (II,58)
 - Jo som **més callada** que un confés (XIII,142)
 - Era **més capaç** de fer-ho que de dir-ho (XXIII,65)
 - **Més caparruda** que un forc d'ais (XXIII,112)
 - Anaven **més casadores** que no un gat de rates (XVIII,5)
 - **Més conegut** de tothom que es mal temps (IX,102)
 - **Més content** que un Pasco (II,70)
 - **Més cremada** que un diner de mistos (XX,146)
 - Són **més cuitors** que ses guixes! (XVII,122)
 - Jo vull porer anar **més dret** que un perpal (XXIII,5)
 - Troben es pou **més eixut** que es 'bril (XX,150)
 - **Més embuiós** que una colla d'escrivans

(XVI,75)

- **Més empegueït** que el rei porc (XXII,124)
- **Més endiumenjada** que un altar de Coranta-Hores (XX,144)
- **Més entonat** que un fesol (IV,130)
- **Més entonat** que un primatxer de la Seu (XVII,125)
- Mal es teus ossos estiguessin **més escampats** que no es renou d'un tro del cel (XV,16)
- **Més estirat** que un parpal (XVI,49)
- D'un que és molt estret diuen: es **més estret** que es bril (XXI,116)
- **Més falaguer** que un pern de rifa (III,133)
- I que ja no sabeu siular **més fort?**. P'es bestiar qui m'escolta, ja ni ha prou (XIV,80)
- **Més fresc** que una cama-rotja (VII,137)
- Vós parlau massa bé, i m'oferiu **més formatge** que pa (XV,49)
- **Més gats** que una sopa (XVII,150)
- **Més gojós** que un ca amb un os (X,35)
- Estava **més inflada** que un calàpet (I,87)
- **Més inflat** que un lleu amb ceba (XII,102)
- **Més inflat** que unes xeremies (XX,23)
- Eren **més lletges** que el pecat (XII,139)
- **Més lletja** que una brega de moixos (XVII,5)
- **Més lluny** que ses Cabrelles d'es Sol (XVII,86)
- **Més magre** que un canyís (V,92)
- **Més magre** que unes banastres (III,107)
- **Més mal** a pler que una busca dins un ui (XVI,39)
- Dalt aqueixes muntanyes, **més pelades** que es call de sa mà (VIII,47)
- **Més pobre** que es ropit (VIII,28)
- Era **més pòlissa** que un gat negre (XVIII,108)
- **Més polissardo** que ses genetes (XV,73)
- **Més polissardo** que un gat negre (XXII,117)
- Es **més polissó** que Déu piadós (VIII,9)
- Aquell amo era es **més polissó** que es sol escaufava (XVI,8)
- **Mes redó** que un poi (XI,26)
- **Més redó** que unes xeremies (III,64)
- L'home estava **més retgirat** que un cuc i no tenia eima de res (XII,64)
- Roegó de pa **més rostit** que un test de teula (IV,64)
- **Més sà** que un gra d'ai i més etxerevit que unes castanyetes (XVII,79)
- **Més satisfeta** que un ca amb un os (I,80)
- **Més sèrio** que una patata (XVI,49)
- A veure, idò, quina hi demostrarà **més suc** de

cervell! (XX,46)

- **Més traïdor** que un gat negre (XVI,75)
- **Més trempat** que uns orgues (VI,19)
- **Més trempats** que unes xeremies (IX,88)
- No tenien a on caure morts, però tots anaven **més vius** que sa fam (XIX,5)
- **Més viva** que una centella (XVII,5)
- **Més xalest** que un gorà a's mig d'una guarda de someres (IV,134)
- **Més xalest** que unes castanyetes (IV,31)
- **Més xalest** que un reietó (XVI,14)
- **Més xalest** que unes xeremies i més trempat que uns orgues (X,42)
- **Més xalest** que unes castanyetes, més trempat que uns orgues i més alegre que un Pasco (VI,158)
- Anava ben alerta a **mesclar-hi** gens ses salives (IX,10)
- Sa teva boca serà **mesura!** (XX,41)
- Duia mitja **meula** (IV,60)
- Ell, no tens una **mica**, d'allò que frigen (IV,132)
- A l'amo sa cara li tornà de **mil** colors (XVI,26)
- Ho he de veure, si ara en el cel anirem amb **miqueris!** (XIV,78)
- Noltros mos estimam més **mirar** es bou de sa barrera (XV,78)
- Que no saps tú que qui de miseris va, **miseris** l'encalcen? (XX,140)
- Casi mai se porien posar a **mitja** panxa (XI,5)
- No li hem poguda treure **mitja** parauleta, que és mitja parauleta (XVI,83)
- No en mancària altra que...s'aferràs amb una **mitja-pell** (VIII,78)
- O vos figuràveu que jo em **mocava** amb sa mànega? (XVII,112)
- Es diners, si no los saben gastar, duen **molta** ronya (XX,78)
- Visquem i veurem coses! Això és el **món** a s'enrevés! (XXII,82)
- Vaja! Serviu-la a sa senyora! Per vós són fetes ses **monges** d'Inca! (XVIII,25)
- Em faràs **morir** verda! (VI,134)
- Tu sempre veus **moros** a la costa (XVII,116)
- I què en som jo, de sa **mort** d'en Berga? (VII,132)
- Morta la cuca, **mort** el verí (X,19)
- Li pegà sa mateixa **mosca** (IV,75)
- Picà sa **mosca** a tothom sobre què poria esser allò (III,121)

- Va estrènyer ses dents, se **mossegà** sa llengo i no digué res (XVI,26)
- Los va **mostrar** fil per randa (XXI,13)
- No hi fa dos **mots** (III,124)
- **Mudà** de cantet i de verd en blau (XVIII,26)
- La cosa **mudà** de verd en blau (XII,135)
- Dany-dany, **munyí** ses mil lliures (IV,51)
- La s'han passada com a **murtons** de floquet (XV,131)

N

- Ell tu pareixs **nada** d'avui i batiada d'ahir! (XXII,54)
- Lo mateix que si haguessen perduda sa **na-dia** (I,10)
- I feia **nassos** ferm (V,84)
- A un **negat** no li ve de cent canes d'aigo! (XXI,24)
- Encara ha de **nèixer** es qui m'ha d'enganyar a mí (XVII,6)
- Se va posar fet un **Nero** que hauria esclafat un re amb ses dents (IV,134)
- S'etziba **nespla** an es front (XVIII,43)
- Ensivellat un quern de **nesples** (II,95)
- **Ni servia** p'es pla ni per sa muntanya (II,35)
- **No afinava** cap forat ni portell (IV,22)
- En **no agradar-te** es frit... te pujam (XII,25)
- Ses coses per força, **no agraden** a Déu (XX,62)
- Giraven en rodó, i ja **no anaven** pus d'agllans (XVIII,98)
- **No basta** ella ni tots es que pregunten per ella! (XIV,129)
- **No basta** pa ni pasta, amb aquest dimoni d'homo (VIII,62)
- Aviat **no cabré** en pell (XVI,69)
- Aquella injúria **no caigué** en terra (XXI,7)
- Se veia que **no campava** gens prim (XXI,32)
- De content que estava **no cernia** de son cedag (III,48)
- Hi hagué unes **noces** de ronyó clos (XXII,8)
- **No comparegué** ni blanc ni negre (XII,88)
- Es berenats **no coneixen** es dejuns (XXII,76)
- **No deixar-lo** tocar amb sos peus en terra (XII,137)
- S'ho posa dins l'ànima **no deixant** cap roís ni llepaina (XXII,36)
- **No donant-se** raó a ses barres, sortint-li ses paraules a forfolons (XV,74)
- **No duia** altre nat (XVI,51)
- **No el veren** pus ni verd ni en sec (V,138)
- I **no em desdic** ni amag es braons (XI,40)
- **No em vengueu** amb cinc sous quatre sous (XIII,77)
- A mi que **no em vénguen** amb embuis (XVII,75)
- Germà, **no em vengueu** amb solfes (XXII,84)
- Ja **no en cantaren** pus galls ni gallines d'aquell bàmbol de gigant (XII,134)
- La mort **no en deixa** cap per llavor (II,15)
- **No en veren** pus la pols ni noves (V,105)
- **No en sabia** mè ni perdiu (IV,62)
- Jo **no en som** res, de sa mort d'En Berga (XXI,114)
- No ho veus que **no en treuràs** aguyer? (XIX,5)
- El rei **no en va** taïar pus (VI,105)
- De conseyis **no en vages** fart, i tu pren la millor part (XVIII,107)
- Aquelles pitxorines **no eren** gens tiradores (XV,80)
- Jo estic bé, i qui està bé, que **no es moga** (XVI,73)
- Qué teniu? li digué; que **no estau** llatí? (II,78)
- Es gegant **no estava** per solfes (XVI,38)
- **No estic** per merendengues (III,64)
- Jo **no estic** per res (II,133)
- **No estigueren** a pler fins que le hi feren amollar (XXII,20)
- Desxondi't, que ja **no éts** d'edat de tenir gaire son! (XX,122)
- **No faltarà** qui toc matines; vull dir, qui servesca en taula (XXI,43)
- Qui sembla a los seus, **no fa** tort a negú (VII,127)
- **No feia** mal més que an es pa (X,17)
- Barca aturada **no guanya** nòlits (X,45)
- **No haureu** fet tec! (XIX,6)
- **No hi bovetgis**, amb na Rossa, si no vols que et tir qualche coça! (XVIII,128)
- **No hi faltava** un amèn de res (XI,70)
- **No hi feu** dos mots; va dir que sí més que de pressa (XVII,52)
- **No hi ha** vèl (XI,79)
- Si sa bístia no va de beure, **no hi ha** que siular (XVI,83)
- Perquè llavò **no hi haja** esclips i esclops (VIII,64)
- **No hi hauria** espíritu-tuò per tots voltros (X,28)
- Prompte va veure que tenia males voltes, i que **no hi havia** res que fer (XIX,89)

- **No hi havia** homo (V,151)
- **No hi havia** spirite tuò (IV,140) (No hi havia solució o remei)
- Que **no hi mancàs** cap gra a sa dobla (XXII,44)
- **No hi mancava** un amén (XVI,103)
- L'envià allà on **no hi plou** (VI,6)
- Dones per mar **no hi poren anar** (XVIII,108)
- **No hi sabien** donar volta què poria ser allò (VIII,103)
- **No hi veia** de cap bolla (XVII,112)
- Ja se sap que **no ho porem** tenir tot en aquest món! (IV,110)
- Quan s'escudella és calenta, **no la deixeu** refredar (IX,6)
- **No la deixaven** tocar amb sos peus en terra (X,18)
- **No la poria** veure ni pintada (XIX,31)
- Que el deix córrer, que **no l'haurà** a cames (XVII,151)
- **No la m'ha feta**, que no la m'haja pensada! (XVII,117)
- Per bé que s'espols, **no la s'arruixarà** an aquesta mosca (XVI,80)
- Es pastor era ca vei, i **no l'espantava** un regiment de soldats (XXIV,95)
- **No l'espantava** vent ni aigo (XIII,91)
- Aquell frit **no li agradava** gaire (XVII,79)
- **No li entraven** per s'ui dret (V,146)
- **No li surt** marge ni caramull de pedres! (XIII,145)
- Resolgué...tirar-los ses darreres, dir-los es **nom** des porc i engegar-los (V,86)
- Allà on hi ha patró, **no manen** mariners (VII,111)
- Bravejava ferm que **no menava** por a negú i que en volia amb qui alenava (XVIII,123)
- Qui no fa feineta, **no menja** coqueta (X,45)
- Badai **no ment**: o son o talent, o mal d'enamoramant (XIII,54)
- **No m'entrareu**, no, per aquest vent! (XVII,8)
- Que **no me taïn** es vent (II,44)
- **No passeu** s'arada davant es bous (I,12)
- Arrisca la ventura! que qui no s'arrisca, **no pisca!** (XXII,25)
- **No plourà** d'aquest tro (XVII,116)
- **No pogué** cloure ets uis en tota aquella santa nit (VIII,108)
- Menjaren fins que **no pogueren** dir pruna (XIII,68)
- Paraula de Rei **no pot** mentir (VIII,121)
- En parlar de mi, **no ric** (II,117)
- No los feia més que **nosa** porque ja no era bona per sa feina (XXI,94)
- Ja no servesc més que per fer **nosa** (IV,138)
- **No sabia** mai quin dia havia menjat pa (XVII,5)
- **No s'apleguen** fins que s'asembren (XX,31)
- Es sebre no ocupa lloc, i es **no sebre** embarrassa (IX,17)
- **No se cuidava** de dur busques an es niu (XVII,5)
- **No se donava** raó a ses barres, menja qui menja (XVI,47)
- Quan jo predic, l'orgue **no sona** (IX,112)
- **No suqueu** pus ets ais (XVI,47)
- Per mon mester tenc herbeta, i **no surt** per res de sa pleta (XVI,73)
- És una cosa que **no té** espina ni os (XIII,138)
- Lo mateix d'un llum que s'apaga perquè **no té** oli, i cop en sec li umplen ses encruies (XXI,84)
- Sa fam i sa set **no tenen** espera (XVIII,134)
- **No tenia** altra flaca més que sa de cremar-se massa si no li complien es pactes (XV,128)
- **No tenien** a on caure morts (XIX,55)
- **No tenien** mal dia mai (XV,83)
- **No tenien** tranc (IV,154)
- Ell **no t'hi poses** per poc!. En posar-s'hi, que ho pag (XV,102)
- S'espitxa a caçar, però **no tocà** pèl en tot lo sant dia (XXIII,6)
- Era molt afectat de pescar; però sempre duia es frare, vull dir, **no tocava** escata mai (XXI,65)
- Allò és es Castell de Liorna, que qui hi va **no torna** (XXI,72)
- **No traguieren** pus cap peu d'es solc (XVII,151)
- Arribà a veure que allò **no treia** cap enlloc (XX,19)
- Arribà que **no treia** fesomia (XXIV,52)
- **No treu** portal a carrer (IV,149)
- **No treuran** es caragol bufant (XII,100)
- **No trobava** es cap d'es fil de tot allò que veia (XXII,51)
- **No vaig** d'aglans (V,166)
- **No vaig** de peres (IV,66)
- Idò **no vaig** de pop (XVIII,82)
- Li vengué molt de nou **no veure** en verd ni en sec sa seva dona (XXII,11)
- Hi hagué unes **noces** de ronyó clos (XXII,8)

- S'hi arramba i li diu es **nom** d'es porc (XXII,57)
- **No val** un dobler de mac en dia de bona fira (IX,82)
- Que **no vetles** ses caigudes, tu? (III,57)
- Quedà fred; **no volia** fer tan llarg (XVI,45)
- Lo que **no vols** per tu, no ho vuies per negú (II,133)
- **No vos fieu** d'uis petits (XIII,84)
- Fé-te'n un **nuu a sa coa** de lo que puga dir sa gent (XVII,65)

O

- Bada un poc, i per ventura t'en duràs qual-que **oblada!** (XVII,116)
- Vaja quina **oblada** que mos n'hem duita! (XIX,19)
- An es parents los han de fer **obsequi** (XXI,79)
- Li feia **ofertes** de bastó (XXII,40)
- **Oli** m'hi és caigut (XI,44)
- Aquell capet se posà com una **olla** de caragols, ...no cernia de son sedàs (XI,71)
- Aquell dia, s'**olla** gran anà dins sa petita (XXII,116)
- Depressa, que s'**olla** vessa! (XII,95)
- Du ses **ombres** mortes ferm! (VI,32)
- Jo els vaig fer amenaces d'**omplir-los** sa cara de dits (XXII,62)
- Un **oratgí** d'aquell que taia allà on toca (XIII,24)
- No faceu pus s'**orbet** (VII,114)
- Més trempat que uns **orgues** (VI,19)
- Anar en **orri** (IV,35)
- Se n'anaren a posar ets **ossos** de pla (XII,72)
- Farà ets **ous** en terra (VII,118)
- Del seu se **pagarà** si tira cap doi! (XXII,13)
- Manejava es doblers a **palades** (XVII,98)
- I que és just que tu hages de **palanquejar** aquí... i jo me n'haja d'anar de ses meues? (XXI,79)
- Voltros dones sou uns **paners** foradats (III,64)
- No hi ha res tan enginyós com sa **panxa** buida (XXIV,127)
- Se posa una **panxa** com unes xeremeies (XVI,60)
- Cansat d'anar de **panxa** pansida (I,109)
- Jesús, quin **panxó** de riure que m'he fet! (II,43)
- Faç tant de **paper** com en Palou a Sa Pobla (IV,138)
- Tenc es **papers** ben estirats (XXI,16)
- **Paraula** de Rei no pot mentir (XXII,65)
- I ses que hi feien més **para-para** damunt això eren... (XVIII,15)
- Mai tengueren mitja **parauleta** de res (II,128)
- No hi hagué **paraulota** lletja que no li enflocàs (III,6)
- **Parla**, fieta meva; que Cristó parlava i estava a la creu! (XXII,65)
- Sobretot, **parlar** bé, poc costa (IX,84)
- O té **part** amb Déu o amb el dimoni! (XXI,40)
- Ja és **partit** de d'allà ben peus alts, braç sonant i oreia fumant (VI,149)
- No pogué **passar** per altre vent (II,121)
- El mos tornam **passar** per sa garrova (VII,108)
- Cansats de **passar** rusca i de sentir-se córrer rates per dins sa panxa (XV,99)
- T'has **passat** per s'escudeller d'acabar-me sa paciència (XVI,32)
- No es pot dir bé ni mal del dia fins que **passat** sia (V,70)
- No diguem bé ni mal del dia fins que **passat** sia (VII,131)
- Tot s'ho **passava**, sense tocar voreres (XVIII,73)
- Com varem tenir ets aguiats a punt de **pas-tora** mia (VIII,158)
- A tothom havia de donar sa **patent** (IV,57)
- A on ets? a on **pècora** ets? (XV,63)
- Va quedar de **pedra** (I,12)
- A trenc d'auba **pega** coça an es llençol (XXI,39)
- Cametes me valguen, **pegant-se** amb sos talons per ses anques (XXIV,14)

P

- Jo ho he de mester com es **pa** de cada dia (X,45)
- Cadascú sap quin **pa** l'assacia! (XVIII,107)
- Anau-les a córrer darrera amb un **pa** calent! (XVI,44)
- Passades ses festes des casament i acabat es **pa** de noces (XII,103)
- Ten un poc de **paciència**; que la Mare Priora en tenia, i la batculaven (III,67)
- A jo, qui la'm fa, la'm **paga** (IV,36)

- S'hauran de **pegar** un toc a la barra (XXIV,63)
- **Pegaren** tots lo que es diu un panxada de voltor (I,11)
- Estava a l'aguait per **pegar-los** un porro, donant-los figues per llanternes (XX,52)
- Tot és estat com que posar un **pegat** a un banc (IX,99)
- Tretes aquestes minves, **pegau** ara una dita (XVI,42)
- Se **pegava** amb so cap per ses parets (I,18)
- Li anava així com es **pèl** li jeia (XXII,8)
- Hi va sa **pell** des dies feners i des diumenges! (IV,57)
- Sa **pell** ja és d'es llop (IV,51)
- Tenia **pell** de gallina per tot el cos (V,150)
- Uns bramuls que feien **pell** de gallina (VIII,58)
- **Pell** per pell, sa meva val més per mi que totes ses altres plegades (XXIV,127)
- Tenen sa **pella** pes mànec (XXII,19)
- Havia posada **pena** de la vida (IV,87)
- I ja se n'anirà a **penedir** a Roma (IV,11)
- Només hagué de fer entrar-hi i **penjar** es capell (XVIII,109)
- Era un **penjat** de marca (V,79)
- **Pensant** en l'amor de les tres taronges (XVII,5)
- Es **pensar** bé ses coses no és errat mai (XI,97)
- Tant de **pentinar**, espenya sa cabeiera! (XVIII,45)
- M'has donat es **perboc** més gros del món (XVIII,138)
- En parlarvos de casar, **perdeu** ets estreps i sa tramuntana de vista (VI,122)
- N'hi ha per **perdre** es corbam! (VII,147)
- Vaig **perdre** l'aluià (VII,117)
- No hi hem de **perdre** s'ase i ses magranes per aquí (XVIII,99)
- A Salomó ses dones li feren **perdre** es quirieleison; va esser ferest (V,36)
- No porem **perdre** res, i mos exposam a guanyar molt (II,39)
- Hi havia per **perdre-hi** es corbam, i s'ase i ses magranes (XX,13)
- Anava **perdut** darrera es joc (VII,49)
- O te penses que jo vaja de **perllongues**? (VII,37)
- Tothom se pensava que es **pern** del món s'havia romput (XIV,114)
- Ballant com a **perns** de rifa (V,133)
- Es pecat **pesa** més que es plom (X,17)
- Un estornell deixondit, que **pesàs** es sol abans de sortir (VIII,12)
- Antes de sortir es sol, ell ja l'havia **pesat** tres vegades (XIII,53)
- M'engana que no li facem ses **pesigoies** endins! (XX,98)
- Se tirà més carreranyes de **pestes** i enfilais de llamps que mots no hi ha a matines (XIV,71)
- I queda amb un **peu** alt, com un ensensat (III,44)
- Los veu que s'acosten de **peu** de gat, de peu de gat (IV,40)
- Alerta a tornar treure cap **peu** d'es solc (XVII,96)
- Anar **peus** alts (IV,52)
- El rei se presentà ben **peus** alts a veure què era allò (XIX,85)
- N'ha volgut fer **pica** de porc de tots noltros! (XII,97)
- Totd'una li **pica** sa mosca d'aficar-hi ets uis (II,42)
- Foren com uns **picats** d'aranya (V,94)
- Això li **picava** fort a na Francina (XXII,25)
- Veu que es joc **pinta** brut (XXIV,36)
- Respon ell, sortint com un **pinyol** de cirera (XVI,80)
- Que hi farem?. **Planetes** que hem de córrer (III,82)
- Per fer un **platet** an es senyor (V,17)
- Per això **plora** s'al.lot (VI,14)
- **Plorant** com infants de mamella (X,27)
- **Plorant** com una Magdalena (XXIII,27)
- Voleu esser rics? Siau **pobres** de desigs! (IX,111)
- No hi ha remei; som nats per **pobres**, i pobres hem d'esser (V,66)
- Per sebre quina hora era, **poc** çà poc llà (VII,143)
- Entre **poc** i massa hi ha mesura! (XXI,18)
- Qui **poc** t'atany, poc te plany (VIII,87)
- Sabeu que teniu vós? **Poca** alatxa ferm (III,38)
- Guardau-vos d'un **poi** entrat en costura (XII,103)
- Campaven **polents** de tot (VIII,11)
- Quedaren sense **polsos** (I,86)
- Per **por** de sa por, ho donà a ses cames (V,21)
- Sa **por** no és res, d'aprop, si la volen veure! (XXIV,43)
- Si teniu **por**, fareu ets ous en terra (XXIV,44)

- Va comprendre sa gran **porcada** que havia feta (IV,42)
- Li dóna ses **portes** p'ets uis (XVII,83)
- Veiam si faràs més **portell**! (III,42)
- Les deixa en **porret** (II,41)
- Quin **porro** que se'n durà! (XX,36)
- **Posa** fil a l'aguya, i hala qui hala i dassa que vengà (V,26)
- Se **posà** bé en Déu i en tots es sants i santes (IV,80)
- Campam primet primet, i si no basta, hi **posam** es bast (XIV,52)
- Anar-se'n a **posar** ets ossos de pla (XXII,29)
- Que seria cosa de **posar** forqueta? (VI,21)
- Era com que **posar** oli a un llum (V,163)
- Afectat de **posar** pesta a onsevulla (XVII,53)
- **Posar** regit an el desgavell (V,117)
- Ja estic cansada de que sa gent m'haja de **posar** sa llengo damunt (II,124)
- T'assegur que t'hi **posaràs** sa mà, com som dona! (XX,64)
- Vos acompanyarem sis dies, i llavò **posarem** forqueta (XX,89)
- Sa dona no havia tengut altre remei que **posar-se** es calçons i dur-los sempre (XV,133)
- En **posar-s'hi**, que ho pac! (XX,107)
- Ja en **posareu** un tros dins s'olla (III,9)
- Aquestes veïnades i cosines mos **posen** terra a s'escudella fort (XXI,81)
- Ell no t'hi **poses** per poc! (VI,18)
- No te **posis** mai allà on no et demanen (IV,56)
- Sereu vos que en dureu sa **post** an es forn (IV,46)
- Li passa per ui sa **post** d'es pits (III,27)
- **Potoiava** per dins mates i carritxeres,...tirant asperges a dreta i esquerra (II,110)
- Perque no li esborrossonassen sa **potranca**, no ho feia coneixedor" (VI,38)
- **Pren** es bobiot, amb so cavall d'En Cama i sa mula d'En Taló (XV,105)
- **Pren** la fresca, fiet; ja mos veurem davant Campos (XVII,128)
- Si no t'agrada, **pren** prim, i no et farà mal (II,112)
- Qui no li agrada, que **prenga** prim! (VI,159)
- **Prenien** es trot sona qui sona (XVII,104)
- **Preniu** llum de Na Pintora (V,123)
- Ses barres li havien **pres** es trot (XVIII,61)
- Anaven **prims** de lloms (IV,5)
- Campaven **prim** de tot (IV,151)

- Aquell al·lotó era tan **prim-cernut**, bufava tant an es brou, que cap cosa li omplia es cor (XV,27)
- De sa feina surt es **profit** (IV,141)
- La féu tenir vera, an aquella **promesa** (XXI,48)
- Fins aquí hem feta sa **prova** d'es ruc (XIII,148)
- Més espinosa que un **puat** de pentinador (VI,108)
- Qui és passat per aquí?. Sa darrera **puça** que m'ha picat, d'anar-ho a mirar! (XVII,22)
- Al·lot **pucer** (V,118)
- Espedeix! No faces més **puces**! (VII,32)
- Hi he de fer moltes de **puces**, per aquí? (VI,57)
- I fan tan poques **puces** (V,25)
- Ell se posà un **punt** a sa boca (XII,125)
- Te n'has de penedir d'esser anat a **punyir** es vesprer (XVI,29)
- No vages encara a **punyir-li** ses nafres (II,102)

Q

- Va veure tot d'una de **quants** de punts se calçava (XVII,10)
- Fos **quedat** en-là com sa jaia Miquela (II,13)
- Perquè no els seguissen es **quest** i els agafassen (V,9)
- Encendré sa pipa, i fumarem; i **qui** ha fet avui, farà demà (XVI,9)
- Basques males **quimeres** poques (III,89)
- **Quin** marinatge, Déu meu! (XIV,109)
- **Qui** poc t'atany, poc te plany (XVI,97)
- Cuidà perdre es **quirieleison** (VIII,52)
- A Salomó ses dones li feren perdre es **quirieleison**; va esser ferest (V,36)

R

- Feia miracles a **raig** i roi, per pa i per sal (V,130)
- Feia **raig** i roi an es pobres (XXII,40)
- Bona l'hem feta; ja tornam tenir es **ram** dins es revell (XVI,94)
- Sa **raó** ha de anar sempre davant (VIII,27)
- Sa **raó** vos vessa per damunt ses espatles (XVII,41)
- Era una **rata** ceiarda, que feia maig per llarg

- (XVII,142)
- Se sent còrrer **rates** per dins sa panxa (XIII,21)
- Però... aquí està es **rè** (III,27)
- Ah **rebots** i a l'aire! (IV,135)
- **Re-cent** nius buits! (XXIII,44)
- **Re-cent-mil** carreranyes de carretades de dimonis cucarells (III,62)
- **Re-cent-mil** carreranyes de carretades de senaions de guimes, germanet (III,34)
- **Re-cent-mil** carretades de carretons de dimonis boiets (XVI,78)
- **Re-cent-mil** carretades de carretons de senaies de senaions de nius buits! (VII,140)
- **Recent-mil** carretades de lo que no dic! (X,38)
- **Re-cent-mil** carretades de senaions d'enfilais de guitzes! (XIX,17)
- **Re-cent-mil** dimonis (III,49)
- **Re-cent-mil** dimonis cucarells (IV,36)
- **Re-cent-mil** gotes corals, que no deixen dir Jesús i deixen secs ets homos! (XIX,49)
- **Re-cent-mil** guitzes (V,135)
- **Re-cent-mil** pestes cernudes, que no fan pont! (XIX,49)
- **Re-cent-mil** querns de cavaions de dimonis botetxos (IV,54)
- **Re-cent-mil** querns de guimes! (XVI,78)
- **Re-cent-mil** raccions de carretades de senaies de senaions de guitzes! (VI,56)
- **Re-cent-mil** raccions de guimes (V,98)
- **Re-cent milions** de carretades de senaies de nius buits! (VIII,69)
- **Re-cent milions** de senaies de nius verds (IV,57)
- **Reddo** quod debo (VI,15). Frase llatina que significa: "**retorn lo que dec**".
- **Redó**, que no poria dir pruna (III,61)
- Qui té dobbés, vola; i qui no en té, **redola** (V,62)
- Ja estam **redons**, gràcies a Déu!. Qui té vergonya, que es lleu! (XIII,53)
- La gent si hi **reia** per ses butxaques! (XVIII,33)
- Se n'enamora cop en sec fins a sa **rel** des cabeis (XXII,43)
- Sa geganta **rendí** bandera (XVII,32)
- Tot era **rentar** es cap a s'ase (VII,86)
- Afectat de fer **rentar** llana negra (XVII,53)
- No mos vulgues **rentar** pus sa cara amb un pedaç eixut! (XIII,149)

- Si es creu **rentar-me** sa cara amb pedàs eixut, va ben calçat per aigo! (XIII,29)
- Per **repropi** (III,36)
- Alegria buida! No tenim **res** en es fus! (XVIII,45)
- No los passàs **res** per maia (XXIII,48)
- No deixa **res** per verd (VII,120)
- Era de ses **retaiadures** de Judes i més xereca que lo que tiren (XIX,36)
- Un homo de pa i tros, que **retgirava** es veure'l només (III, 6)
- Respon amb males **retranques** (II,94)
- Li vengué ben **rinxo-rinxo** (V,158)
- Fé es **roïssos** grossos; veuràs que et succeirà (XVI,28)
- No feia mai **roïssos** ni deixava res per verd! (IV,100)
- M'ha donat es **rollet** (XV,105)
- Ho veurem qui **romandrà** tos (XII,98)
- Per sa festa del **Roser**, tot ve (XXI,101)
- **Romangué** amb sos cabeis drets! (XX,70)
- **Romangué** de pedra com sentí tot aquell sementer (XX,59)
- **Romangueren** sense polsos, de veure una cara tan bella i agraciada (XX,60).
- Uns escaldums que haurien fet **rompre** un dijuni a un sant (XIV,73)
- Jo si que hi estaré bé! Només me faltarà **ronya** per gratar (XVI,69)
- Se va veure sa **ruixada** damunt (XIX,38)
- Allò va esser un **rum-rum** (V,62)

S

- Es qui volen fer tant de Pere Mateu, on manco s'ho esperen troben **sabata** de son peu (XIV,61)
- **Sabia** del llim de les olles i el dimoni on se colgava (XII,43)
- **Sabia** fer ses cartes (V,152)
- El Rei ho trobava **saladet**, però a la fi hi allarga es coll (XXII,69)
- Badava uns uis com uns **salers** (IV,62)
- No s'era temut des **salt** que li pegaven a ses cireres (XXIII,44)
- Com sentí aquell **saluet** que li anava tan per ses seves (XXIII,61)
- A veure si **salvaria** es seu cuiro d'es diumenges i des dies feners (XX,24)
- No sé ambe quin **sant** he tengut bo! (III,43)
- I allà, està qui està, esperant el **sant**

- adveniment (XIX,119)
- Per **sant Jordi**, garbes d'ordi (XXI,100)
 - **Sant Llorenç**, figues a querns (XXI,104)
 - Per **sant Lluc**, nesples apelluc (XXI,106)
 - A **Sant Macià**, l'oronella ve i el tord s'en va (V,22)
 - Per **sant Pere** enrevolten sa figuera (XXI,102)
 - Per sa festa de **sant Tomàs**, agafen sa porcella p'es nas (XXI,108)
 - Aigo de **sant Urbà** (5 de setembre) lleva vi i no dóna pa (XXI,122)
 - Feia es **santo** baixo! (XVI,7)
 - Li faltava una **saó**, i sa d'es bril, que és sa millor (III,131)
 - Qui **sap** fer el més, sap fer el manco (XXI,44)
 - **Sap** i tot el dimoni on se colga! (XIX,76)
 - Tant se perd el qui **sap** massa, com el qui sap massa poc (XVII,124)
 - Un **sarró** de dobles de vint, que seia tot sol, de ple que era (XXI,52)
 - Dormí més arreu que un **sauló** (I,27)
 - Un rei ha de **sebre** guardar bé ses coses d'es reinat (XXII,65)
 - Sense voler **sebre** pus qui l'havia encaçada (III,106)
 - Tenia un bon **secaió** a totes ses botigues (XXII,19)
 - Deixa'm es **sedasset!** (III,43)
 - Qui **sembra** cards, cui espines (IV,29)
 - I segueix es seu **sementer** (VI,113)
 - **Sempre** em té a mí de peus per servir-lo (VI,112)
 - **Sempre** estaven com es ca i es gat (XXII,99)
 - Per estret que se vés, **sempre** trobava portell o forat per on sortir (XVI,94)
 - Malavetja qui malavetja per enganar sa mosca, i **s'enganat** va esser ell (XVI,55)
 - Uei, estornell d'abeurada!... ¿que vos n'entrau **sense** dir ase ni bèstia? (III,39)
 - Romangué **sense** paraula (V,92)
 - Va romandre **sense** polsos (VI,154)
 - Me n'hauré de tornar **sense** res en es fus, cul batut i cara alegre (III,51)
 - Ja va haver tocadés soletes, **sense** sebre camí ni carrera (VII,46)
 - Espera qui espera, **sense** sentir una mosca (XVII,40)
 - Jo m'he d'estar aquí **sense** treure un peu d'es solc (XXII,36)
 - Com ses parts són oïdes, se fa sa **sentència** (XXII,7)
 - No hi havia qui en tragués **sentència** (IV, 60)
 - Com **sentiren** aquesta, clogueren boca i varen tòrcer es coll (V,95)
 - **Seny**, seny és lo que afretura (XXIV,102)
 - Si no sé per què me **seny** amb sa ma dreta (XXII,99)
 - Hi volgué anar amb **seny** de bístia veia (II,116)
 - Més **serio** que una patata (IV,32)
 - Va deixar caure un **sermó** de pinyol vermei (V,67)
 - Un sac buit no's **serva** (I,11)
 - **S'espitxen** amb so cavall d'En Cama i sa mula d'En Taló (XIV,13)
 - Que ho tir **set** hores lluny (XXIII,65)
 - **Set** n'han entrades, i set n'han de sortir (XVI,77)
 - No hi tenim res que fer noltros amb ell; mos dóna **set** voltes (XVI,26)
 - Lo que és **seu** dar-le-hi (XXIV,106)
 - Caigueren de **sobines** (V,139)
 - Es cotri! que es **sol** s'enrama de tot (XXI,80)
 - La treia des **solc** (I,81)
 - Ses berbes les tenc a ses **soles** d'es peus! (XIX,101)
 - Tenia sa son a ses **soles** de ses sabates (XVII,116)
 - La tenia a ses **soles** des peus, a sa son (XIX,44)
 - Es qui han feta sa **somereta** (VII,108)
 - Braç **sonant** i oreia fumant (III,10)
 - A on se fa ses **sopes** (XI,105)
 - Des teu pa faràs **sopes** (XIII,17)
 - Hauriem de veure on mos feim ses **sopes**, avui (III,33)
 - N'haurà de tenir de reguinyols... es qui mos menj **sopes** damunt es cap (III,34)
 - Ell anau **sorrers** ferm! Ell com mudau un peu, s'altre ja ha posada rel! (III,18)
 - Pensàvem fer-la batre per ses foranes, i mos hi **sortí** ben a manrevés! (XIII,149)
 - Sempre **sortia** a un altre tancat (XVI,83)
 - Negú sabia d'on **sortien** ses misses (XV,92)
 - M'engana que en **sortiguem** en bon nom (XVI,65)
 - Ja en **sortirem** des fang, si Déu vol! (XX,25)
 - En menar-la, s'havia de fer, **sortís** des llevant, sortís des ponent (V,113)
 - No cregué del cas **sucar** pus ets ais sobre tal punt (XI,132)
 - Los diu que, **surta** d'es llevant surta d'es ponent, se vol casar... (XXII,43)

T

- Idò, ¿què li hem de posar? demanà aquella,
taiant claus (IV,126)
- Feia una fosca ben negra, que la porien **taiar**
a espasades (XVII,79)
- Jo em faria **taiar** es nas! (III,40)
- Per **taiar-li** ses cames i capturar-lo fort, el
tanca... (XXII,5)
- Era **taiat** de lluna per totes ses feines
(XXII,102)
- **Taiava** un cabei a l'aire (VII,23)
- Piquen de **talons** (I,56)
- Va sortir a un altre **tancat**, mudant de
conversa (VIII,104)
- **Tan** cert com s'ha dita missa avui (XVII,15)
- Era **tan** forta de morro, que no hi havia qui la
torcés (XXIII,86)
- **Tan** ver com han dita missa avui! (XIX,86)
- **Tant** m'és anar per aquí com per aquí deçà
(XIV,60)
- Amacarronat com un **tap** de pica (VI,128)
- Prendre es **tapinets** (III,25)
- Quan manco t'ho pensaràs, **te** faré sa pell a's
temps de dir Jesús (XXII,32)
- Qui **té** botiga, que hi estiga (XVIII,108)
- Qui **té** plats, pot fer tests (IV,27)
- Aviat tots roncaren a **té** qui té (XII,14)
- M'enganaria molt que fesses **tec** (VI,147)
- Massa que li veig sa **tela**! (XIV,129)
- Ja li porem vetlar bé la **tela**! (IV,80)
- Qui **tenia** cames, les treia (XI,70)
- **Tenia** llengo per setze (XVI,74)
- Qui **tenia** ungles, les treia (VI,23)
- Les feren **tenir** veres, an aquestes paraules
(VII,122)
- Hi **teniu** molt d'aire i molt de tranc (XI,85)
- Han fet ets ous en **terra** (II,41)
- Fer ets ous en **terra** com es sebel·lins
(III,136)
- Sempre he sentit a dir que es **tests** semblen a
ses olles (XIII,130)
- **Ten** esment an es teu redol i deixa fer...
(XIII,139)
- ¿I de qué has de **tenir** por? ¿De ses cucales
de Manacor? (VIII,6)
- Va esser **tibada** buida (IV,119)
- Ell n'era molt devot, i venga **tímbola** i altra
tímbola... (VII,101)
- Escrigué an el Rei amb **tinta** de fel i verí
(XII,105)
- Dormia com un **tió** (I,25)
- S'hi **tirà** amb cos i amb cordes (XXIV,55)
- Tothom **tirà** sa casa per sa finestra (III,122)
- Li volia respondre **tirant-li** s'escandalosa
(VIII,106)
- Hi va **tirar** terra damunt més que de pressa
(II,118)
- Començava a **tirar** asperges de bon de veres
(XVI,9)
- Aviat hauria **tirat** es mal a sa paret (V,163)
- I sempre, vengués tort vengués dret, li **tirava**
floretes (XXII,8)
- Li **tirava** tronxos de col i li feia mil desprecis
(XIII,16)
- Que em **tirin** d'una passa si he vist res pus
que fosca! (III,43)
- Que me **tirin** d'una passa, si sé com pot esser
això! (XXIII,120)
- L'any **tirurany** (V,79)
- Espera un poc, que hi manca una **titla**
(XIV,131)
- S'hagué de pegar un **toc** a sa barra (XIX,6)
- **Tocá** el corn, i de d'allà, camina caminaràs
(XVII,101)
- L'homo **toca** soletes, i comença donar-li
clau (III,131)
- Ara mateix t'ho faré **tocar** amb ses mans
(VI,29)
- No la deixava **tocar** amb sos peus en terra
(IV,18)
- Tots **tocaren** el dos (XIII,46)
- **Tocaren** el corn més que de pressa cap...
(VII,135)
- Era **tocat** de bon gust i afectat ferm de
pinyata (XX,146)
- **Tocat** de sa caixa de Sant Pere (XV,62)
- Mal m'hagués **tocat** una terçiana d'aquelles
que deixen seca una persona!
(XXIII,32)
- Sopen, i **tómbala!** cadascú dins se seva
cel·leta (VIII,34)
- Bona som jo per deixar-me **tondre** (XXIII,96)
- Haurà **topat** a mala mata amb mi (III,45)
- **Toquen** es corn cap a Sineu (XII,95)
- Ves-te'n! I si has de tornar, **torna** girada,
com ets odres. Amèn (XIX,34)
- Paga a cap de **tornai** (IX,27)
- **Tornar** ses pilotes en es joc (XVI,32)
- Vos ne poreu **tornar** per aquí on sou venguts
(IV,12)
- Sa paraula sempre li **tornava** arrera

(XXIII,62)

- **Tornem-hi**, Tonina! (XXI,43)
- Hala, idò, toca soletes! I no faces gens sa **torniola** p'es camí (XXIII,118)
- No el mos traurem **tosint** (VI,11)
- Se casaren, i sa primeria **tot** era pa i mel (XIX,31)
- S'és mester jugar-hi es **tot** pe's tot, per què si no, romandrem fora de combat (XIII,148)
- Estellant-se de cridar a **tota** gorga (XX,122)
- **Totd'una** que véien En Vermei que s'enfonyava (VII,145)
- An aquest fiet meu es seny li ha **trabucat** (XIII,138)
- **Traguem-mos** es gat d'es sac; toquem-ho amb ses mans! (XVIII,100)
- **Traguent** foc p'es queixals, se n'anà cridant (XIX,34)
- Tengué **tranc** d'embarriolar-se (IV,46)
- No tenia **tranc** per res (XIII,123)
- Saps que me'n fiaria de poc, que encara no mos **trega** sa carn de s'olla! (XIII,109)
- És hora que **tregues** s'estam (III,102)
- Es malaltissos **treien** faves d'olla (XIV,77)
- Totes **treien** s'estam, es d'es dies feiners i es d'es diumenges (XVII,63)
- Com l'orgue tornà estar **trempat** (II,118)
- Més **trempat** que un orgue i més xalest que unes castanyetes (VI,109)
- **Tremolant** com una fuia de poll (V,153)
- Sa jaieta bifa i esquerdà els **trencà** al davant (XIX,125)
- Saps que n'hi ha, de **trenques**, d'es dir-ho an es veure-hu (VIII,152)
- Mai faces res que no hi hages pensat **tres** vegades (IV,51)
- Estava a ses **tres** pedretes de tot (VI,24)
- Aquells bergantells anaven de **tres** qui n'aga-fa quatre (XXIV,85)
- No importa fer tanta **tresca-la-mena** (V,68)
- Com ve s'estrènyer, vos **treu** sa carn de s'olla i vos afona (XX,46)
- No n'he pogut **treure** aguyer (XIII,77)
- Per ventura et poré **treure** de dins es fang (XVII,53)
- El varen **treure** d'es solc (XXI,98)
- Me don en cor de **treure** encara es caragol bufant! (XX,25)
- Anit mos porem **treure** es gat des sac (VII,157)
- No n'he pogut **treure** sentència (XIII,78)

- Ho va prendre a les dents de tot, i va **treure** tot s'estam (V,27)
- Ara es s'hora de **treure** s'estam! (XX,37)
- Te faran la bona per **treure'n** estella (XII,135)
- **Treu-t'ho** des cap an això de ses rabiades! (XXI,84)
- Cuidà de fer es **tro**, de sa rabiada que va prendre (IX,48)
- Qui les cerca, les **troba** (V,96)
- No **trobà** portell per fer-los contrari (V,33)
- Ara mos **trobam** amb aquestes! (II,132)
- Encara se **trobava** enrera ferm de cualcador (VI,152)
- Cercant cercant **troben** Roma (III,33)
- Demanant demanant **troben** Roma (VI,64)
- **Tros** de carn batiada (IV,11)
- Ja en posaràs un **tros** a s'olla! (VII,37)
- I que no le hi tenen tots...**tros** de corda? (XV,134)
- Aniré a fer sa **trosselleta** (IV,65)
- Ses barres li prengueren es **trot** (V,150)
- Que facen **trucs** i baldufes! (VII,145)
- Com me'n desfaré d'aquets **trumfos**? (VIII,158)
- Amb tant de **tuàutem** (VI,35)
- I què has fet? –diu ella, mirant-sé es **tu-àutem** (XVI,15)
- Es gat fa un poc sa **tuta** (XIV,55)

U

- Sortí de s'**ui** d'es vent per totes ses feines (X,101)
- Li entrà per s'**ui** dret (XVII,99)
- Hauria fet s'**uiastre** esbrancat damunt sa creueta des campanar (II,120)
- Li donaven ses portes p'ets **uis** (IV,69)
- O teniu ets **uis** an es clotell? (IX,99)
- Badant uns **uis** com a salers (VII,117)
- Badant uns **uis** com uns platets (XIII,23)
- Es seus **uis** eren dues fonts (XVII,74)
- Poca son i... **uis** espolsats (VI,6)
- **Uis** espolsats, i alerta mosques! (XI,119)
- **Uis** espolsats, idò, i fora son! (XVII,17)
- Se'n va a ca-seua amb **un** dit part davall d'espina i s'altre a s'oreia (XXI,28)
- Això no ho han de fer ets homes que tenen **un** pam de cara (XXI,30)
- El Rei se n'hi hagué d'anar amb **un** peu davant s'altre (XV,81)

- Treure tan granat ses **ungles** (V,33)
- Qui tengué **ungles**, les tragué (XIII,17)

V

- Les **va** caure ben avall allò (XVIII,22)
- Ell que ho vèssem, **va** dir es cego! (XIX,91)
- Ja té, **va** dir en Trompa (IV,132)
- Se **va** endeutar fins a s'arrel d'es cabeis (XVII,51)
- En Juanet **va** fer la llengo (XIV,49)
- Es gegant, com sentí es rossinyol, **va** perdre es coní (XVI,38)
- L'homo **va** perdre ses riaes de tot, i comença a fer gloses, verbo flastomar (II,107)
- Tot d'una ja **va** veure de quants de punts se calçava (XVI,7)
- No ho crec que es meus amics **vagen** de pop (XVII,86)
- **Vaja** quines neus! (XX,28)
- Estic ben exposat a que un dia me peg la futri, i m'en **vaja** a veure Sant Pere (XVII,98)
- No faces res mai que no en demans de consei, si vols que mos **vaja** tot en candela! (XIX,64)
- **Val** més lo dolent conegut que lo bo a conèixer (XVI,97)
- **Val** més que parlin els fets que no sa llengo (XXI,38)
- **Val** més sa qui guarda que sa qui cura (XVI,13)
- Dins es bril cada gota **val** per mil (XXI,99)
- **Val** tot quant pesa i set vegades més (II,16)
- Es confiats **van** a l'infern (XVII,22)
- Mos passaran per la **vaqueta** (V,69)
- Tot era **vei** i mal de coure (XXII,87)
- Fosca d'auga! **Veiam** que serà aquest estornell! (XXII,77)
- Massa que li **veig** sa tela! (XIV,129)
- No hi hauria hagut **vèl** (XV,10)
- No hi ha **vèl** (XI,79)
- Com és **vel·la vera**! (V,92)
- Com es **vel·la veraveu**, que no sé com som viu (II,60)
- Duia molt en **vençó** (IV,72)
- Veure-se'n **venge** (IV,91)
- Tot contents d'aquell al·lotó que los era **vengut** de l'aire del cel (XXI,7)
- Duia **vent** a sa flauta per llarg (IV,41)
- Los donava es **vent** per escampat (X,122)
- Tothom en tenia mal de **ventre** (XVIII,8)
- N'arribà a dur un **ventre** que ja no poria pus (XXIII,95)
- Anava mustii i alís i engronyat, pitjor que si hagués **venut** a espera (XIII,48)
- Ningú les havia vistes ni en **verd** ni en sec (IV,74)
- N'havia vistes de **verdes** i de madures i de tota casta (XXIII,101)
- Estès com una **verdolaga** (III,36)
- Resplendents com a **vergues** de llamp (II,133)
- Com és **vernedíssim**, quin revetler! (XVII,27).
- N'heu feta molta de **veta**! (V,69)
- **Vetlau-li** bé es ble, que no vos ne faça qualcuna (VIII,64)
- Li **vetlava** es batuts una cosa de no dir (XVII,104)
- A la coïta se **veurà** el fesol! (XVII,107)
- No m'ès passat res pes canyò, i ja començ a **veure** bellumes (XV,59)
- Per **veure** de què van per aqueixs varals tal gent (XXII,11)
- No em deixaré **veure** en verd ni en sec (XIII,108)
- En veure es sant, ja poreu **veure** es miracles! (XIII,142)
- Com som homo! que jo n'he de **veure** la fi, de tot això (VIII,106)
- Es patró aquí va **veure** la mar bruta (X,108)
- L'afina, i ja li va **veure** la tela (XVII,122)
- Se n'anà a **veure** Sant Pere com dos i dos fan quatre (XXI,16)
- Jo i ell mos hem de **veure** ses caretes (XVI,38)
- A vegades vos figurau **veure** una cosa i és s'altra (IV,146)
- I ja ho **veurem** que serà, en esser cuit! (X,94)
- Se posa allà **vetlant**, com un gat sa rata (XIX,69)
- Lo que s'és menester por porer **viure** esquena drete (XVII,103)
- Ni l'he **vist** ni colegit (VI,63)
- M'he **vista** la mort darrera s'oreia (XVI,36)
- Feien sa **viona** (IV,12)
- Prengué una **volada** feresta (II,128)
- Va veure que es tords començaven a **volar** baixos (XVIII,56)
- Li porien donar entenent que ets ases **volaven** (XVII,5)
- Qui llebre **vol** menjar, a sa pleta l'ha d'anar a

cercar (XVI,73)

- Sense **voler** sebre pus qui l'havia encaçada (III,106)
- No hi **volgueren** peres amb sos capellans (V,105)
- Tot això són **vuits** i nous i cartes que no lliguen (XXII,64)

X

- Veiés si mos escaparem noltros de sa **xeplinada** (V,70)
- Se posa una panxa com unes **xeremies** (XVII,134)
- Mal me toc **xesta** si sé que m'ha agafat! (X,38)
- Caminava a la **xisclera** (I,5)
- S'enverga **xisclet** en es front (XV,53)

* * * * *

6. LLISTAT DE PARAULES PERDUDES, que no se troben al DCVB ni al DIEC2

Les paraules perdudes van marcades en “**negreta**” dins la frase on es troben.

TOM II.

- Pàg. 7: - “Ets embatols no duien més idea que **atabuixar-li** es vestit” (II,7)
El significat del verb “atabuixar”, en aquest cas, és molt diferent del que té el mateix verb dins l’expressió: “...no poria sofrir es seus germans, com veia que l’atabuixaven tant” (II,85); en aquesta pàgina atabuixar significa: marejar amb paraules o fets insistents; donar molèstia. A la pàgina 7 del mateix tom, pareix que voldria significar: acaronar el vestit, jugar amb ell amb tanta insistència que aquesta mateixa insistència resulta fastigosa, és a dir, atabuixa; però aquest significat no l’he trobat enlloc.
DIEC2: **atabuixar** (SST) amb el significat indicat adalt.
- Pàg. 60: - “Com és **vel·la veraveu**, que no sé com som viu”

TOM III.

- Pàg. 64: - “¿Saps què has de fer? callar, que no estic per **merendengues**.”
Al llistat alfabètic tenim “perendengues” (VII,30) amb el significat de “coses secundàries”; probablement significa el mateix o cosa semblant a: calla, no me venguis amb beneitures.
- Pàg. 106: - “...sense fer mai més xicotines a borratxel·los, flascos ni **brocals**.”
Al llistat alfabètic tenim “brocal” (II,117) amb el significat de “botella panxuda”, el que diríem “garrafa”, però no he trobat el seu significat referit a persones; no pot significar borratxos, ja que abans ja ha anomenat els borratxel·los; tal vegada vulgui significar “panxarrut” en sentit despectiu.
DIEC2: **brocal** (SST): garrafa panxuda.
- Pàg. 140: - “...quan veren es joc tan mal **estaulat**, se posen a recular”.
“Taula de joc” és la que serveix per jugar-hi a cartes (DCVB); veure el joc mal estaulat podria indicar que la cosa es veu mal parada i que és millor recular per fugir del mal o del perill vinent.

TOM IV.

- Pàg. 91: - “Però aquells beneits de criats i criades s’en reien d’es **xelim-i-xelam** de s’aucellet”.
- Pàg. 138: - “**Vel·la llissa!** responia es de Son Salí, jo encara les pas més tristes que voltros”.

TOM V.

- Pàg. 70: - “¡Veiés si mos n’escaparem noltros de sa **xeplinada!**”.
Xeplinada aquí pareix que es diu amb el significat de “arruixada”, un perjudici o un mal del qual cal fugir-ne.

TOM VI.

- Pàg. 11: - “No se feren gaire lluny es dos **aleixandres**”.
Aleixandre aquí té el significat de “bergants”, “malanats”...
- Pàg. 37: - “Fan barrina, i **dany dany**, muny sa cantidat”.
Dany, dany aquí té el significat de pagar de seguida, un diner damunt l’altre.
- Pàg. 51: - “Es **betzego** duia una barretina vermeia”.

Al llistat alfabètic tenim “betzanot” (XVII,116), derivat de “betzà” que significa persona gran i beneitota; tal volta aquí s'utilitzi en sentit diminutiu, com a “beneitet”.
DIEC2: **betza** (SST): panxa voluminosa.

- Pàg. 75: - “No s’hi veia més que **arencal** i a’s mig un grandíós taronger”.
- Pàg. 95: - “**Ríngola** fava, pinyolí fideu”

TOM IX.

- Pàg. 112: - “Bon **reconna**”.
- Tal vegada sia un eufemisme (expressió mitigada) de “refotre”.

TOM X.

- Pàg. 38: - “¡Mal me toc **xesta** si sé què m’ha agafat!”.
- Probablement sia un eufemisme de la paraula “pesta”, per considerar-la dura o malsonant.

TOM XI.

- Pàg. 18: - “I la capsa del **congràs** / que qui bé vaja, que bé tornàs”.
 - Pàg. 106: - “Una **carrasca**, una espècie de capsa de tabac...”
- Al DCVB trobam “carrasca” amb el significat de “Alzina” i de “Escorça d’arbre”. No veig aquí el significat apropiat.

TOM XIII.

- Pàg. 40: - “...se n’anaren **ranya-rany ranya-rany**.”
- Ranc equival a coix; anar-se’n ranya-rany, ranya-rany, significaria anar-se’n ranquejant; és el que vulgarment diríem: coixeu, coixeu.

TOM XV.

- Pàg. 116: - “Se torna treure sa verga de bou..., i ja és partit, **plim-plam! plim-plena!, plim-plam! plim-plena!**.”

TOM XVII.

- Pàg. 27: - “Com és **vernedíssim**, quin revetler!”.
- Pàg. 78: - “Crida qui crida, no s’aturaven de fer **xípili! xípili!**.”

TOM XVIII.

- Pàg. 67: - “**Ah re-cap-de-re-cotri!** No res, no res! A fugir toquen!”
- Pàg. 79: - “**Bon re-cap de re-pullaca!** Hauran d’esser de pèl arreveixinat per banyar-me es nas de saliva!”
- Pàg. 135: - “**Bon re-cap de re-xetra!** . Sí que ho és, ferest!”

TOM XIX.

- Pàg. 110: - “Una cosa hi falta encara, just una cosa, en aquest jardí: Sa flor de **gerical**”.

TOM XXI.

- Pàg. 95: - “**Bon capso!** Quina jaieta tan etxerevida!”

TOM XXII.

- Pàg. 123: - “I aquell sac **tum-tam tum-tena** per avall y per avall”.

TOM XXIII.

- Pàg. 96: - “**Bon re-careta!** – diu ella”

TOM XXIV.

- Pàg. 37: - “Com veren que no hi havia ningú, **prenen es cambussot** cap en es mestral”
 L’expressió “prendre es cambussot” significa partir, anar-se’n; la paraula “**cambussot**”, amb aquest significat, no l’he trobada enlloc. Al diccionari sí se troba “**prendre es bobiot**” amb el significat de “anar-se’n”, tal com també ho trobam a les rondalles: “Es mateix vespre pren es bobiot cap a sa sitja” (XII, 126).

7. LLISTAT ALFABÈTIC I NUMÈRIC DE LES RONDALLES, **amb indicació del seu tom i pàgina**

A)	Amics de barret i amics vers (1)		.XVII,81
B)	Bruixes, bruixots i fullets (2)		.V,132
C)	Com és que en Mahoma està a l'aire (3)		.XV,72
	Com és que es ropit te baix d'es bec una clapeta vermeia (4)		.XV,71
D)	De com es sol i es vent se provaren (5)		.XXIV,90
	De com ets andritxols anaren a un misser de Ciutat (6)		.XXIV,107
	Dos fiis de viuda (7)		.XV,98
	Dos guerrers (8)		.XIII,59
	Dos patrons i una patrona (9)		.X,86
	Dos qui duien conversa enrera (10)		.XV,64
E)	Ecos de la vida de Jesús, Maria i Josep (11)		.V,5
	El Bon Jesús i Sant Pere i en Bruixa (12)		.V,84
	El Bon Jesús i Sant Pere i l'amo d'es Tossals Verds (13)		.XIV,72
	El dimoni atabacat (14)		.XXIV,58
	El Príncep Corb (15)		.XIV,94
	El Rei des tres reinats (16)		.X,67
	El Rei En Jaume (17)		.V,102
	El rei i un carboner (18)		.XIV,56
	El Rei sabi (19)		.XXIII,5
	El senyor Jordi des Pont (20)		.VI,34
	Encantaments, tresors, gegants, negrets i por (21)		.XXIV,5
	Enginy d'un que havia feta donació (22)		.XII,135
	En Ferrandí (23)		.III,107
	En Gornals (24)		.XV,133
	En Gostí lladre (25)		.II,95
	En Juan Carboner (26)		.XII,124
	En Juanet Cameta-curta i ses tres capsetes (27)		.VI,144
	En Juanet Carnisser (28)		.XXI,5
	En Juanet de l'Onso (29)		.III,25
	En Juanet de sa gerra (30)		.I,100
	En Juan des fabiolet (31)		.X,34
	En Juanet fii de viuda (32)		.XI,5
	En Juanet i es cavall conseier (33)		.XIX,55

En Juanet i es gegant (34)	. XVII,20
En Juanet i es set missatges (35)	. I,5
En Juanet i la Reina manllevada (36)	. XV,5
En Juanet i sa barca que anava per terra i per mar (37)	. XIX,5
En Juanet i sa Donzella Desencantada (38)	. XII,62
En Juanet i sa fia del Rei (39)	. XX,94
En Juanet i ses tres peres (40)	. XIII,114
En Juanet Manent (41)	. XII,5
En Martí Tacó (42)	. I,44
En Mercè-Mercè (43)	. XIII,82
En Mirando (44)	. XIII,5
En Pere Beneit (45)	. IX,45
En Pere Catorze (46)	. VIII,54
En Pere de la Bona Roba (47)	. IV,5
En Pere de sa butza (48)	. I,118
En Pere de sa coca (49)	. XVI,47
En Pere de sa vaca (50)	. X,45
En Pere de sa xuia (51)	. XVII,5
En Pere d'es forn (52)	. III,131
En Pere Gri (53)	. III,99
En Pere Poca-por (54)	. VII,127
En Pere tort (55)	. XVI,74
En Planiol, es glosador (56)	. XXIV,113
En Salom i es Batle (57)	. VII,23
En Tià de Sa Real (58)	. V,41
En Tià d'es forn d'En Mata-ronyes (59)	. XI,105
En Tinyoset (60)	. XX,62
En Toni Garriguel·lo (61)	. IV,97
En Toni Mig-dimoni i ets Estudiants de sa Cova de Sineu (62)	. XII,88
En Trompetet (63)	. XV,63
Es ca d'En Bua i es moix d'En Pejulí (64)	. I,56
Es canet de Sant Llàtzer (65)	. V,91
Es cans i ses llebres (66)	. XV,78
Es canyamet, s'ase i sa serra-porra (67)	. III,86
Es carboner i sa fia (68)	. XXIII,61
Es castell d'iràs i no tornaràs (69)	. VII,49
Es cavall del Rei (70)	. XXIII,92
Es cavallet de set colors (71)	. VI,5
Es ciurons que tornaren minyons (72)	. XXIII,117
Es conseis del Rei Salomó (73)	. IV,50
Es corb de Ses Puntes (74)	. XXIV,126
Es corb i sa raboa (75)	. XIV,54
Es corpet d'es pou d'En Gatell (76)	. XXII,18
Es dimonis de Mainou (77)	. XXIV,123
Es dos bessons (78)	. XXI,65

Es dos germans serverins (79)	.XIII,53
Es dotze mesos i dues jaies (80)	.XXI,94
Es fii del Rei Murteral de França (81).	.XII,42
Es fii des pescador (82)	.II,58
Es filats (83)	.IV,124
Es fustet (84)	.XVII,51
Es gallet, s'anyellet, sa godineta i es drac (85)	.XVII,125
Es gigant de s'Ermita (86)	.XII,129
Es gorrionet (87)	.XVII,152
Es granotet (88)	.XIII,35
Es jai de sa barraqueta (89)	.IV,63
Es jai de sa lluna (90)	.V,74
Es lladre fadrí i es lladre casat (91)	.XVII,138
Es lletsó des campanar d'Andratx (92)	.XIV,62
Es llop d'es puig de sa cova negra (93)	.XXIV,116
Es llop i s'euveia (94)	.XV,59
Es llum de la terra (95)	.IV,15
Es Mèl·loro Rosso (96)	.VIII,116
Es metge Guinyot (97)	.IX,97
Es mig poll (98)	.VI,53
Es missatget petit (99)	.IX,5
Es moro i es cristià (100).	.XXII,99
Es murterar des Rei de França (101)	.XXII,105
Es nas de dos pams (102).	.XI,49
Es negret (103)	.VI,59
Es pas d'es jeure davant i d'es jeure darrera (104)	(Nota 1) .IX,111
Es pas d'es regidors de San Joan (105)	.XXIV,121
Es pas d'es xoric (106)	.XXII,87
Es pas que li succeí a Sant Pere amb el Bon Jesús i ets altres apòstols (107).	.XXI,92
Es patró Pere (108)	.XVIII,105
Es poal florit (109)	.II,132
Es port de la cibolla blanca (110)	.VII,106
Es pou de sa lluna (111)	.IV,72
Es puig de Santa Cirga (112)	.XXIII,88
Es quatre germans (113)	.VII,149
Es reim del rei moro amb set pams de morro (114).	.XVI,96
Es rossinyol i sa rossinyola (115)	.XIV,52
Es salt d'En Fonoi (116)	.XXIV,101
Es segador i sa beata (117)	.VII,19
Es set ceros (118)	.VII,5
Es set germans cabotans (119)	.XV,130
Es set plets (120)	.XXI,16
Es soldadet de sa motxila (121).	.XVI,56
Es soldat de Marina (122)	.IX,79

	Es tit i sa tita (123)		.XX,142
	Es tres germans i es nou gegants (124)		.I,107
	Es tres mantells d'or (125)		.XI,58
	Es tres patrons (126)		.XI,118
	Es vinyòvol de Ca'n Roig i es cabrit i sa segaia (127)		.XV,66
	Es voltor i es busqueret (128)		.XIV,60
	Ets aglans, ses carabasses i Sant Pere (129)		.V,76
	Ets al·lots de So'n Porc (130)		.V,97
	Ets amos de Son Sales, Son Saleta i Son Salí (131).		.IV,138
	Estudiants de la sopa (132)		.XIV,80
F)	Fruita fora temps: figues flors per a Nadal (133)		.X,114
G)	Gregori Papa (134).		.IX,63
	Guardau-vos de pedra rodona, de ca qui no lladra i d'homo roig (135)		.XVI,1
L)	La bona Reina i la mala cunyada (136)		.XII,101
	La Bella Ventura o Es Ca Negre sense nas (137)		.XIV,5
	La Fada Morgana (138)		.XI,17
	La flor romanial (139)		.II,85
	La Mare Baleneta (140)		.VIII,77
	La Pomarrina (141)		.XVI,67
	La Princesa Aineta (142).		.XIII,122
	La Princesa bella (143)		.II,36
	La Reina Banyuda (144).		.XI,25
	La Reina Catalineta (145)		.XI,39
	L'Abat de La Real (146).		.V,92
	L'amo de So Na Moixa (147)		.II,28
	L'amo'n Biel Perxanc i la dona de s'aigo (148)		.V,79
	L'amor de les tres taronges (149)		.III,56
LL)	Llegendes i supersticions (150).		.XXIV,62
M)	Madò Fenoïassa i los seus (151)		.IV,151
	Mestre Antoni Llampina (152)		.XXII,117
	Mestre Jaume Figuereta (153)		.IV,60
	Mestre Nadal de sa plaçeta del Socós (154)		.XVII,76
N)	Na Blancaflor (155)		.XIII,63
	Na Catalineta (156)		.XXII,5
	Na Dent d'or (157)		.VI,120
	Na Filet d'or (158)		.XVIII,18
	Na Francineta (159)		.XVIII,5
	Na Juana i la fada Mariana (160)		.VI,37
	Na Magraneta (161)		.I,80

	Na Marieta i es gegant (162)		.XIII,25
	Na Rosa (163)		.XXII,40
	Na Roseta (164)		.XVIII,33
	Na Tricafaldetes (165)		.XIX,31
	N'Agraciat (166)		.VII,40
	N'Elienoreta (167).		.XX,5
	N'Espardenyeta (168)		.VII,98
	N'Espirafocs (169)		.XIII,14
	N'Estel d'or (170)		.I,61
O)	Ous de somera (171)		.IV,30
R)	Ressonàncies de l'Antic Testament (172)		.V,24
S)	Sa bossa buida i es cànyom (173)		.VI,27
	Sa cama-rotgera (174)		.XVII,34
	Sa coeta de Na Marieta (175)		.X,129
	Sa Comtessa sense braços (176)		.II,120
	Sa fia del Sol i de la Lluna (177)		.II,5
	Sa fia d'es carboneret (178)		.I,36
	Sa fia i sa fiastra d'es moliner (179)		.XV,119
	Sa flor gerical i s'aucellet d'or (180)		.XIX,96
	Sa guixeta tota sola (181)		.XXII,91
	Sa jaia Gri (182)		.IX,23
	Sa jaia Xeloc i sa jaia Bigalot (183)		.I,93
	Sa llampria meravellosa (184)		.VIII,5
	Sa Llapassa n'és bon lloc, emperò n'és moratiu (185)		.XXIV,95
	Sa maneta de plata (186)		.XXI,30
	Sa mare de Sant Pere (187)		.XXIV,93
	Sa mitja faveta (188)		.XIV,139
	Sa mitja terça de carn (189)		.XV,125
	Sa moixa i s'àliga (190)		.XXIII,123
	Sa muleta de plata (191)		.IV,18
	Sa muta (192)		.IV,105
	Sant Tomàs i en Llutreros (193)		.XV,73
	Sant Vicenç Ferrer (194).		.V,117
	Sa penitència de sa beata (195).		.XIV,57
	Sa raboa i es gat (196)		.XIV,55
	Sa raboa i s'eriçó (197)		.XXI,77
	Sa rateta (198)		.XIV,83
	Sa rateta i s'avellaner (199)		.XIX,92
	Sa rondaia d'en Vit (200)		.XXI,88
	Sa Rondaia de so'n Roig (201)		.XII,139
	Sa titina i sa geneta (202).		.IV,116
	Séneca i Lutero (203)		.XXIV,51

	Ses cames d'es regidors de Porreres (204)		.XXIV,103
	Ses dones bambes (205)		.XXIII,95
	Ses figues i es fii petit (206)		.XXIII,68
	Ses sabates de pell de poi (207).		.XXII,54
	Ses serps de Mallorca (208)		.V,91
	Ses tres flors (209).		.X,5
	S'abre de música, sa font d'or i s'auzell qui parla (210)		.XV,80
	S'aigo ballant i es canariet parlant (211)		.VI,87
	S'anellet (212)		.XVIII,59
	S'atlot des barretino (213)		.VI,51
	S'aucellet (214)		.IV,85
	S'aucellet de ses set llengos (215)		.XIV,33
	S'estudiant de sa cova de Salamanca (216)		.XVII,111
	S'hereu de la corona (217)		.VI,73
	S'Hermosura del món (218)		.I,25
	S'homo i es lleó (219)		.XVIII,123
	S'homo i es lleó (220)	 (Nota 2)	.XXI,63
	S'homonet com un gri (221)		.XIV,63
	S'hortolà de s'Hort des Gabre (222)		.IV,128
	S'infant que feia vuit (223)		.VI,105
T)	Tres al·lotes fines (224)		.VI,46
	Tres estudiants de la sopa (225).		.XXIII,43
	Tres fiis de viuda (226)		.XXII,73
	Tres germanes i un gegant (227)		.XVIII,127
	Tres germans (228)		.XIV,133
	Tres germans beneits (229)		.IV,154
	Tres germans desxondits (230)		.II,114
	Tres germans pererosos (231)		.VI,48
	Tres germans sortats (232)		.XXII,102
	Tres hereus llests (233)		.XIV,89
	Tres jovenets (234)		.IV,153
U)	Un calatravinetxo (235)		.XVIII,53
	Un festetjador (236)		.I,21
	Un geperut i un gigant (237)		.IV,44
	Un missèr atabacat (238).		.XV,58
	Un mul que es va beure es sol (239)		.XXIV,122
	Un pagés desxondit (240)		.XIV,79
	Un pare i quatre fiis (241)		.XVII,98
	Un pastor i un missèr (242)		.IV,27
	Un que trobà sabata de son peu (243)		.XV,62
	Un que va fer es mort per no pagar deutes (244)		.XX,129
	Un ronyós, un poiós i un mocós (245).		.XIV,59
	Un soldat que havia servit deu anys (246)		.IV,36

Un solleric (247)		.XIV,57
Un solleric i un frare (248)		.XIV,58
Una al·lota de pèl arreveixinat (249)		.XI,96
Una atlota desxondida (250)		.IV,144
Una al·lota que en va sebre (251)		.XIV,68
Una gírgola que dugué coa (252)		.XI,68
Una madona que enganà el dimoni (253)		.XIII,43
Una mala boca i una mala llengo (254)		.XIV,92
Una novia malfeneranda (255)		.XI,132
Una pobileta i en Juanet (256)		.XV,27
Una que no volia pastar (257)		.XVII,109
V) Val més matinejar que a missa anar? (258)		.III,5

Nota 1. Aquesta rondalla: “Es pas d’es jeure davant i d’es jeure darrera” (nº 104) es troba repetida al tom XIX, pàgina 129, segurament per un error d’edició; una i altra coincideixen en tot; per tant, just la relacionam una vegada.

Nota 2. El títol d’aquesta rondalla: “S’homo i es lleó” (nº 220) coincideix amb el de la rondalla publicada en el tom XVIII, pàgina 123 (nº 219); però el contingut d’una i altra, encara que semblants en el tema, no són iguals.

Nombre de rondalles que conté cada un dels 24 volums:

Tom I = 12	Tom XIV = 23
Tom II = 9	Tom XV = 18
Tom III = 7	Tom XVI = 6
Tom IV = 22	Tom XVII = 12
Tom V = 14	Tom XVIII = 8
Tom VI = 14	Tom XIX = 5 (1)
Tom VII = 9	Tom XX = 5
Tom VIII = 4	Tom XXI = 9
Tom IX = 7	Tom XXII = 11
Tom X = 7	Tom XXIII = 9
Tom XI = 11	Tom XXIV = 16
Tom XII = 9	
Tom XIII = 11	

(1) Al tom XIX, s’ha descomptat una rondalla, perquè ja està inclosa, i comptabilitzada, en el tom IX.

Suma total del nombre de rondalles = 258

* * * * *

Apèndix

LES FONTS DE LES “RONDAIES MALLORQUINES”

A. NISSAGA FAMILIAR

Quan una persona fulleja un poc les “*Rondaies Mallorquines*”, de seguida se n’adona que Mn. Alcover pertany a una nissaga on les rondalles havien de néixer casi per generació espontània; perquè Mn. Alcover va néixer dins una família que era un agre de rondalles. De la mateixa manera que quan, a l’hivern, trescant per una de les nostres garrigues, esperam que a qualsevol moment, a l’ombra d’un pi o al recés d’una alzina o a dins una mata, tindrem la sort de trobar-hi un agre de deliciosos esclata-sangs, així també dins aquella família sols faltava que arribàs l’home sortat, l’home escollit, l’home extraordinari que sabés recollir tots els fruits d’aquell agre i oferir-los als mallorquins i al món com una collita abundosa de l’agre de la nostra terra. I aquest home extraordinari fou Mn. Antoni Ma. Alcover.

Ell va tressar molts de racons de Mallorca per tal de poder trobar qualque mot, contarella o expressió, que pogués salvar de l’oblit definitiu. Ens ha deixat el nom de 258 persones que li han aportat un total de 634 versions de rondalles i contarelles que, gràcies al seu esforç, que mai podrem agrair suficientment, avui podem conèixer-les i gaudir-les.

B. ELS POBLES DE MALLORCA

El gran protagonista de les rondalles és sens dubte el nostre poble; per això l’autor les anomenà “*Rondaies Mallorquines*”. Les persones que contaren les rondalles a Mn. Alcover pertanyen a tots els estaments socials del seu temps, des del més humils al més elevats.

La relació dels pobles i el nombre de versions de rondalles recollides és la següent: Alaró, 13 - Alcúdia, 1 - Algaida, 1 - Andratx, 5 - Artà, 2 - Bunyola, 8 - Calonge, 1 - Calvià, 1 - Campanet, 15 - Capdepera, 3 - Ciutadella, 1 - Ciutat, 55 - Consell, 1 - Deià, 1 - Esporles, 2 - Estellencs, 6 - Felanitx, 7 - Fornalutx, 1 - Inca, 1 - Lloseta, 1 - Llucmajor, 19 - Manacor, 227 - Mancor, 1 - Maria de la Salut, 2 - Muro, 2 - Petra, 5 - Orient, 1 - Pollença, 20 - Puigpunyent, 22 - Randa, 1 - Sant Llorenç, 7 - Sta. Eugènia, 1 - Sta. Margalida, 1 - Santa Maria, 4 - Sa Pobla, 2 - Sa Vileta, 1 - Sencelles, 2 - Sineu, 29 - Sóller, 3 - Son Carrió, 16 - Son Servera, 87 - Valldemossa, 4. TOTAL: 42 pobles i 583 versions.

En moltes ocasions figura el nom de la persona que conta la rondalla o la contarella, però no hi figura el nom del poble on resideix; això passa sovint quan es tracta de persones de la noblesa o de la clerecia; tal vegada es deu al fet que se les considerava prou conegudes. Crida l’atenció el nom de Ciutadella; és el poble del gran amic de Mn. Alcover i editor de les rondalles, el filòleg Francesc de Borja Moll, que ens diu que a Menorca també era coneguda la rondalla “Com és que Mahoma està a l’aire” (XV,72).

C. EL SEU POBLE

Dins el llistat anterior sobresurt de seguida el poble de Manacor. Havia d'esser així; un agre no es troba a un lloc aïllat, es troba com un element integrant d'un gran lloc que és el bosc de Mallorca. A l'ombra del esvelt campanar del poble s'hi troben moltes persones que han col·laborat a fer gran el nostre monument de les rondalles. I dins el poble ocupa un lloc preponderant la pròpia família.

Mirant el nucli familiar, l'aportació de distintes versions de rondalles és la següent: son pare, 26 – sa mare, 23 – els seus germans: Andreu, 10 – Francina, 8 – Martí, 5 – Pere Josep, 14; total: 86. Si ampliam un poc aquest nucli per abarcar cunyats, nebots i cosins, trobarem altres 18 versions; i si volem encara eixamplar aquest nucli fins a incloure-hi el personal de servei -criats i missatges-, hi trobarem altres 25 versions. Això ens dóna un total de 129 versions de les rondalles recollides dins l'àmbit familiar. La resta de versions, fins a completar el total de 227, pertany a altres persones del poble que més ha contribuït, com ja queda dit, a enaltir aquest monument.

D. ÀMBIT TERRITORIAL

Crida s'atenció l'àmbit enorme que, no poques vegades, té una determinada rondalla. Així com moltes vegades una rondalla la conta una sola persona d'un poble determinat, en canvi altres vegades conten una mateixa rondalla varies persones de llocs bastant llunyans un de l'altre, en un temps en què la comunicació era més aviat escassa i casi estrictament oral. Se'n podrien citar molts casos. Vegem-ne just un: la rondalla “Es gallet, s'anyellet, sa godineta i es drac” (XVII, 125) la conten a Mn. Alcover quatre persones de quatre pobles ben llunyans un de l'altre: Campanet, Pollença, Son Servera i Puigpunyent. Com podem explicar un fet, al meu veure, tan singular?

Un altre aspecte que cal ressaltar és la gran diferència entre distintes zones. La zona dels voltants de Manacor aporta una gran quantitat de versions. Destaca Son Servera amb 87, Son Carrió amb 16, Sant Llorenç amb 7. L'aportació de la zona central de l'illa, amb Inca i els pobles del seu voltant, és molt petita; destaca Campanet, amb 15. Aquesta escassa aportació rondallística tal vegada es pugui relacionar amb les conseqüències negatives provinents dels inicis de la revolució industrial, amb llargues jornades de 60 hores setmanals de feina als tallers, que no tancaven fins al dissabte horabaixa. Queda ben palès que la pau, la quietud i la serenor de la vida camperola, creadora de les rondalles, no es compagina gens ni mica amb el ritme trepidant i sorollós que imposen les fàbriques, on la màquina ha substituït la persona; la màquina repeteix esquemes preconcebuts, genera producció però no crea bellesa; la bellesa la crea la ment. Les rondalles són belles, són obres d'art.

Podem destacar un grapat de pobles aïllats que ofereixen, no obstant això, una aportació considerable. Són: Alaró (13 versions), Campanet (15), Pollença (20), Puigpunyent (22) i Sineu (29).

E. RONDALLAIRES DESTACATS

No posarem aquí tota la llarga llista dels qui contaren rondalles a Mn. Alcover; seria massa pesada. Referiré tan sols el nom dels qui n'hi contaren 5 o més, perquè estic realment meravellat, i ho consider una gran mèrit, que una persona sigui capaç de retenir i combinar degudament una tan extensa relació d'idees.

Aquesta és la llista alfabètica: Andreu Santandreu, de Manacor: 10 - Antoni Mascaró, de Manacor: 14 - Antoni Vicens Santandreu, de Manacor: 12 - Antonina *Cordera*, criada: 10 - Bet *Calona*, de Son Servera: 5 - Bover, Bibliotecari de Palma: 6 - Catalina Tomàs Pinya, de Palma: 6 - Jaume Parets, d'Alaró: 5 - Joan Ferriol, Pvre.: 8 - Juan Planiol, de Son Carrió: 6 - Madò Vicença, de Pollença: 6 - Magdalena Despuig i Troncoso, de Ciutat: 5 - Maria Antònia Salvà, poetessa, de Lluçmajor: 5 - Maria Mascaró i Reus, de Campanet: 7 - Pere *Gotze*, de Manacor: 10 - Pere Orlandis i Despuig, de Ciutat: 9 - Rafela Servera *Calona*, de Son Servera: 27 - Toni *Garrit*, de Sant Llorenç: 27 - Toni Nebot *Leu*, de Son Servera: 6.

De sen Pere Gotze diu Mn. Alcover: “Me n’ha contades una bona grapada” (I, 5), i d’en Toni Garrit afirma: “En sap moltes i les conta de lo més bé” (I, 44). Ho he copiat literalment perquè és un gust fer-ho i perquè demostra la grandesa d’esperit de qui ho va deixar escrit.

F. VERSIONS DIFERENTS

Mn. Alcover té una capacitat fora mida per destriar, i després per lligar i sintetitzar les diferents versions que sobre un mateix argument li donaven els diversos narradors.

A la rondalla “En Juanet Manent” (XII,5) diu: “En Juanet Manent i en Juanet de l’Onso tenen el mateix argument; però la conten de tantes maneres, que de totes les versions que en teníem, n’hem fet dos boldrons, i sense repetir casi res, han resultat dues Rondaies”.

Són poc més de 50 les rondalles que les conten tres o més narradors; probablement algunes vegades contaren la rondalla en grup perquè eren del mateix lloc, però la majoria de vegades són de llocs diferents i això fa suposar que Mn. Alcover va haver d’escriure cada versió i després repastar, diríem, tot el material recollit. Acabam de veure com ell mateix ens ho indica.

Les rondalles que destaquen pel nombre de persones que la contaren són: 1) “En Juanet de l’Onso” (III,25), 8 persones; 2); “L’amor de les tres taronges” (III,56), 16 persones; 3) “En Juanet Manent” (XII,5), 6 persones, de les quals tan sols dues coincideixen amb les vuit que contaren “En Juanet de l’Onso”; 4) “Com és que Mahoma està a l’aire” (XV,72), 8 persones; 5) “Es fustet” (XVII,51), 6 persones; 6) “Es dotze mesos i ses dues jaies” (XXI,94), 11 persones. Certament, la feina que suposa escoltar i conjuntar tantes maneres i formes de contar una mateixa cosa, és molt difícil d’explicar i molt més difícil de dur a bon terme.

G. NIVELL CULTURAL

No he trobat cap lloc on es parli del nivell cultural de la persona que conta la rondalla. En alguns casos podem suposar, sense temor a equivocar-nos, que dit nivell era bastant o molt elevat; hi ha força rondalles contades per persones d’un estament considerat alt, com la clerecia o la noblesa. Dins l’estament de la clerecia hi trobam 22 preveres i 4 canonges, que aporten un total de 42 versions de diferents rondalles. Però en la majoria de casos podem pensar que es tracta de persones amb el nivell cultural propi d’aquell temps en el qual el grau de gent amb estudis era molt baix i, per contra, el de gent analfabeta era certament molt alt.

I això és el que vull ressaltar aquí referint-me a dos casos concrets. En el Tom XIX, a la pàgina 5, diu que la rondalla li conta: “N’Antoni Artigues, serverí, porqueret de ca-nostra”, i a la

pàgina 55, diu que la rondalla li contà: “Un tal Juan Cabo de Son Servera, missatge de canostra”. Tots entenem que es tracta de dues persones que en aquells temps casi segur no tenien estudis; i així i tot, tant un com l’altre, tot sols, contenen una rondalla que en el primer cas ocupa prop de 26 pàgines, i en el segon cas n’ocupa prop de 37. En molts altres casos el mateix Mn. Alcover ens diu que la rondalla la contaven varies persones, i aleshores podien, en no pocs casos, ajudar-se una a l’altra per recordar certs detalls. En els dos casos que comentam, no; el narrador és una persona tota sola, sense estudis, que no té apunts... i conta una rondalla no de tres o quatre pàgines, com n’hi ha moltes, sinó de prop de trenta o quaranta pàgines. Jo ho consider digne de tota admiració i, sincerament, em trec el capell davant aquests rondallaires.

I aquí en plau moltíssim copiar un paràgraf del pare Rafel Ginard Baucà, franciscà, que en el pròleg de la seva gran obra *El Cançoner Popular de Mallorca*, publicat l’any 1960, a la pàgina 19, diu: “Gairebé sense excepció, les persones que saben més cançons i les diuen més acuradament, tenen un instint més fi de la mesura sil·làbica i les reciten, sense travelar, amb uns mots més llecorosos i sintaxi més nostra, són els analfabets. La gent analfabeta i humil ha estat l’arxiu fidelíssim del nostre Cançoner”. Mira per on, després de tants anys, he arribat a la mateixa conclusió per camins diferents.

H. DATES DE COMPOSICIÓ DE LES RONDALLES

En diversos toms de les rondalles, al final de la rondalla, hi figura a vegades una data que probablement senyala l’any en què Mn. Alcover va completar la seva redacció en base a les versions aportades pels rondallaires. Ell ens dóna la data de 51 rondalles que abarquen un arc d’uns 40 anys, des del 1892 al 1931, un any abans de la seva mort; és fàcil entendre que el gruix principal de les rondalles les va completar igualment dins aquest període, especialment entre els anys 1898-1928, on tan sols ens assenyala la data de 6 rondalles.

I. APORTACIONS PERSONALS

Hi ha un total de deu rondalles en les quals Mn. Alcover no assenyala cap narrador, i això és ben estrany en ell ja que en molts casos es mostra ben escrupolós a dar-nos el nom de qui li ha aportat una rondalla completa o, fins i tot, una simple contarella; així, a la rondalla “Un pagès desxondit” (Tom XIV, 79), ens diu que no recorda qui la hi va contar; hi ha altres casos.

Les rondalles on no figura el nom de narrador són:

- 1) “Es port de cibolla blanca” (VII, 106)
- 3) “Sa mitja faveta” (XIV, 139)
- 4) “Dos fiis de viuda” (XV, 98)
- 2) “En Pere poca-por” (VII, 127)
- 5) “S’homo i es lleó” (XVIII, 123)
- 6) “Ses sabates de pell de poi” (XXII, 54)
- 7) “Tres fiis de viuda” (XXII, 73)
- 8) “Es moro i es cristià” (XXII, 99)
- 9) “Es puig de Santa Cirga” (XXIII, 88)
- 10) “Un mul que es va beure es sol” (XXIV, 122).

Endemés d’aquestes rondalles hi ha un grapat de 5 contarelles que formen part de la rondalla “Encantaments, tresors, gegants, negrets i por” (XXIV, 5), i un total d’altres 12

contarelles que formen part de la rondalla “Llegendes i supersticions” (XXIV, 62). D’un grapat d’aquestes contarelles ell mateix ens diu frases com: “Tothom ho contava”, “ho sentia dir...”, “molt popular”, etc.

Com es fàcil de veure, Mn. Alcover no es vol apropiari mai de les aportacions que altres li han fet, ens vol dir sempre quines foren les persones que li contaren les rondalles; si qualche vegada no ho diu, ell mateix afirma que no ho diu perquè no ho recorda. I vagi aquí una darrera cita. A la contarella “Com és que es capxiriganys duen coa” (V, 15), diu: “La’m contà un porqueret de Manacor, no em recorda què havia nom”.

Tot això crec que justifica pensar que les rondalles o contarelles on no figura nom, són aportacions seves, són rondalles que ell sabia d’antuvi i que ell ens conta a nosaltres, a l’igual que els seus pares, els seus germans i tants d’altres que n’hi contaren tantes a ell.

J. CONCLUSIÓ

Vull acabar amb uns versos de l’oda que el Pare Rafel Ginard, a la pàg. 48 del próleg de la seva gran obra “El Cançoner Popular de Mallorca” dedica a Mossèn Alcover. En aquesta oda, que el mateix P. Ginard diu que és inèdita, dedica a les rondalles mallorquines aquest versos meravellosos on mos diu que les rondalles són:

“de saba maselles, i de vigoria,
pels paladars nostres, llet i melvasia”.

I segueix diguent:

“Aquestes rondalles, plenes de castells,
de gentils princeses i de prínceps bells;
de gegants, proeses, llumenerets blaus,
de reis i de reines i de encantats palaus;
de jaies i fades, pastors, cavallers,
d’homes de colzada i de braus guerrers”.

“Aquest bé de Déu que ja se perdia
i que tant féu riure vora el foc encès,
dins aquelles amples cuines de pagès,
tant la gent granada com la minyonia”.

“Aquestes rondalles, sang de la sang nostra...”

* * * * *

Gabriel Ferrer Llabrés

Va néixer a Inca el 1933. Féu els primers estudis al Col·legi dels Franciscans a Inca i al Seminari de La Porciúncula on vestí l'hàbit franciscà el 1948. Continua els estudis al Col·legi d'Inca i Palma, i a la Universitat Angélicum de Roma on, el 1959, va obtenir el grau de Llicenciat en Dret Canònic. Va ser professor al Col·legi Sant Francesc de Palma i Secretari Provincial. Durant els anys de 1970-73 fou Director del Col·legi Beat Ramon Llull d'Inca on dugué a terme la darrera gran reforma i ampliació del centre educatiu, passant després a Palma per ocupar el càrrec de Vicari Provincial del TOR. Al 1977 fou designat Gerent de les Patronals del Ram del Metall de Mallorca, càrrec que ocupà fins al 1988 en que passà a treballar al Col·legi dels Jesuïtes al carrer de Montission de Palma, com a secretari i professor fins a la seva jubilació.

L'any 2015 va publicar el llibre *"Paraules i Expressions de les Rondaies Mallorquines"* que ara arriba a la segona edició corregida i augmentada. Aquesta edició ens ofereix una selecció de 2.032 paraules, de les quals 927 no se troben en el Diccionari de l'Institut d'Estudis Catalans (DIEC2), i un aplec de 1.491 expressions que posen de manifest la saba més genuïna i enriquidora de la parla dels nostres padrins; el nombre de paraules perdudes, que no se troben en el DCVB ni tampoc en el DIEC2, és de 29. És un treball, deia el professor Felip Munar en el pròleg de la primera edició, "que no decebrà els estudiosos de la llengua".

Dins la mateixa línia, el 2019, amb motiu de la celebració del 120é aniversari del naixement del franciscà Pare Rafel Ginard, va presentà a Sant Joan un llibre similar amb el títol de *"Paraules i Expressions del Cançonar Popular de Mallorca"*. Aquest llibre conté una selecció de 1.475 paraules, de les quals 427 no se troben en el DIEC2, i 156 no se troben en el citat DIEC2 ni tampoc en el Diccionari Català-Valencià-Balear de n'Alcover-Moll; el nombre d'expressions seleccionades és de 301.